

DİN VE DÜNYA GÖRÜŞÜ İNCELEMELERİ
(TABULARI YIKMAK ÜZERİNE)

Din ve Dünya Görüşü İncelemeleri - Tabuları Yıkarak Üzerine

©Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kısmen veya tamamen çoğaltılması ve farklı biçimlere çevrilmesi yasaktır.

Yazan:
Hüseyin Anıl ASLAN

Düzenleyen:
Efendi Ajans

Baskı Tarihi:
Kasım 2024

ISBN:
978-625-95310-3-8

Baskı:
Dijital Baskı Merkezi
İvedikköy Mh. 1492. Cd.
Yenimahalle / ANKARA
Matbaa Sertifika No: 70810

Armoni Kitap
info@armonikitap.com

Bibliyofil Basım Yayın Matbaacılık Ltd. Şti.
Balgat Mh. Ceyhan Atuf Kansu Cd. 36 / 6
Çankaya / Ankara

Sertifika No:
77964

DİN VE DÜNYA GÖRÜŞÜ İNCELEMELERİ
(TABULARI YIKMAK ÜZERİNE)

Hüseyin Anıl Aslan

Hüseyin Anıl Aslan

1991 yılında Elazığ'da doğdu. 2014 yılında Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F Maliye bölümünden mezun oldu. Küçük yaşlardan beri Din, Siyaset, Tarih ve Felsefe alanlarında okumalar ve araştırmalar yapmaktadır. Bu alanlarda uzun yıllardır çeşitli platformlarda yazılı ve sözlü tartışma, söyleşilere katılmakta ve düzenlemektedir. Adil Medya sitesindeki makaleleri 2 milyona yakın görüntülendi ve okundu. “Devrimci Kur'an Müslümanlığı” adında bir kitabı daha bulunmaktadır. Özel ilgi alanı Kur'an Müslümanlığı, adil gelir sistemleri ve siyaset tarihi. Aktif olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Ön Söz

Bir çoğunluğun yanında azınlık olmak, haksız olmak demek değildir. Çünkü aykırı birileri değiliz, olması gerekeniz. “Bunlar Kur’an Müslümanları”, “bunlar geleneği reddedenler”, “bunlar aklı savunanlar”, “bunlar kapitalizm karşıtı Müslümanlar”, “bunlar insanlar arası eşitliği savunanlar”, “bunlar fakirin yanındalar; sistemi eleştiriyor, dünya düzenini bozuyorlar”, “bunlar zaten sayıca çok azlar” gibi yaftalamalara rağmen yılmadan doğruları savunmak ve insanlardan korkmak değil Yüce Allah’tan korkmayı benimsemek, ben ve benim gibi düşünenlerin her zaman temel ilkesi olmuştur. Görüleni eleştirmek önemlidir ama asıl önemli olan meselelerin özüne inip çözümler bulabilmektir. Kendi savunduğunun doğru olduğunu kanıtlayabilmektir. Bu büyük bir inanç, azim ve disiplin gerektirir. “Dünya sizce nasıl bir yerdir?” diye sorulan soruya verilen cevapların çok büyük bir kısmı “acımasız, adil olmayan ve kötü bir yerdir” cevabıdır. Peki suç kimdedir? Kayadan, topraktan ve sudan oluşan bir gezegende mi yoksa içinde yaşayan akıllı yaşam formlarında mı? Dünyayı daha iyi, daha adil ve daha güzel yapabilmek yine insanların elindedir. Doğrulara ulaşmak için düşünen ve azmeden her insana saygılarımla...

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 DİNİ KONULAR

SÜMERLER VE İBRANİ DİNLER.....	11
EVRENİN BİLİMSEL SIRLARI VE İNCELİKLERİ	17
TURAN DURSUN'UN KUR'AN'IN KAYNAĞI HAKKINDAKİ HATALARI	21
RİCHARD DAWKİNS VE MATERYALİST EVRİMCİ GEN YANILGISI ..	43
KUTSİYET VE GÖZYAŞI; KUDÜS	53
MUSA PEYGAMBER; ZAMAN TEKERRÜR MÜ EDİYOR?	59
MADENCİLİK, EKOLOJİK DENGİ VE KUR'AN'IN GÖRÜŞÜ	65
VAHİY VE KUR'AN DIŞI VAHİY SORUNSAĞI	73
BİR HADİSÇİ KLASİĞİ; BANA KUR'AN'DA NAMAZI GÖSTER!	83
TEVRAT VE İNCİL'DE ZEKÂT-İNFAK-KENZ.....	93
“ARTIK YETER!” MISIR, BASRA, AVRUPA VE LATİN AMERİKA İSYANLARI	101
“KUR'AN MÜSLÜMANLIĞI”NA KARŞI YAPILAN ELEŞTİRİLERE REDDİYE	115

BÖLÜM 2 İDEOLOJİLER

SİYASİ İDEOLOJİLER İNCELEMESİ	131
ENTERNASYONALLERİN İNCELEMESİ	145
HİLAFETİN GEÇMİŞİ VE GÜNÜMÜZE ANALİZİ	153
MODERN ÜTOPYA “ADİL DEVLET”	161
SERBEST PİYASA EKONOMİSİNİN MASUMİYETİ (!).....	175
MİLLİYETÇİLİĞİN ÖTEKİ TARİHİ; ULUSLAR VE KAN	185
DAHA “ADİL”İ ARAMAK; EKONOMİ ANAYASASI SİSTEMİ	211
DÜNYA İSLAMİLİK ENDEKSİ SONUÇLARI VE İNCELENMESİ.....	223
DOĞRU İDEOLOJİYİ ARAMAK “OSMANLI”	231
DOĞRU FELSEFİYİ ARAMAK; SİYASET FELSEFESİ.....	239
EKONOMİK BÜYÜME VE GSMH YÜKSELİŞİNİN REFAH ANALİZİ... ..	245
DEMOKRASİ GERÇEKTEN DEMOKRATİK Mİ?.....	257
KAYNAKÇA	267

BÖLÜM 1

DİNİ KONULAR

SÜMERLER VE İBRANİ DİNLER

Büyük medeniyetlerin ve dünya kültürünün temellerini atan Sümerler, tarih sahnesine diğer medeniyetlere nazaran çok daha erken çıkmıştır. M.Ö. 4000 yıllarından itibaren başlayan tarihi ile Sümerler; yazı, dil, tıp, astronomi, matematik gibi pozitif öğretilerin yanı sıra din, fal, büyü ve mitoloji gibi alanlarda da diğer medeniyetlere örnek olmuşlardır. Sümerler döneminde Mezopotamya'da 18 tanesi büyük olmak üzere yaklaşık 35 şehir ve kasabanın var olduğu bilinmektedir. Bunlara; Kiş, Nippur, Zabalam, Umma, Lagaş, Eridu, Uruk ve Ur örnek verilebilir. İlk olarak Uruk Kralı Lugalzagizi, Aşağı Mezopotamya'daki kent devletlerini bir yönetim altında toplamıştır. (M.Ö. 2750) Sümerlere Elamlar son vermiş (M.Ö. 2000 yıllarının başları) ve böylece Mezopotamya'da Akadların devri başlamıştır.

Sümer dini çok tanrılı bir dindi. Dünyada görülen, hissedilen her nesnenin bir tanrısı vardı. Tanrılar insan görüntüsünde, fakat ölümsüz ve insanüstü güçlere sahipti. İnsanlar gibi onların da çocukları ve eşlerinden oluşan aileleri bulunuyordu. Bu aileler kral gibi bir baş tanrı altında toplanmışlardı. Tanrılar da insanlar gibi sever, üzülür, kızar, kıskanır, kavga eder, kötülük yapar, hastalanır hatta yaralanabilirdi. Yer, gök, su, hava tanrıları yaratıcı, diğerleri idare edici tanrılardı. Sümerliler bu tanrılar âlemi ile ilgili pek çok hikâye geliştirmişler, şiirler yazmış, ilahiler bestelemiş, törenler düzenlemiş ve bütün bunları yazıya geçirerek zamanımıza kadar ulaşmasını sağlamışlardır.

Ülkemizde Sümer tarihi ile ilgili araştırmalarıyla tanınan 1914 yılında doğan ünlü Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ'ın en çok savunduğu konulardan biridir. Semavi İbrani dinlerin kökeninin Sümerlerden alındığını, dolayısıyla Sümerleri taklit eden sahte bir semavi din anlayış yapısının olduğunu anlatmıştır. Çığ'a göre Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'in Sümer dini ile ortak yönleri şunlardır; Tanrının yaratıcı ve yok edici gücü, yargılaması, tanrı korkusu, kurbanlar, ilahiler, dualar ve tütsülerle tanrıyı memnun etmek, iyi ahlâklı, dürüst ve adil olmak, büyüklere ve küçüklere saygı göstermek, sosyal adalet ve temizliktir.

Yine Çığ'a göre Sümer Kanunu, Hammurabi Kanununun temelini oluşturmuş, ondan Yahudilik Kanunu, Hristiyanlık Kanunu ve İslam Kanunu etkilenmiştir. Hz. Musa'ya indirilen levhalarda bulunan anaya babaya saygı, kimseyi öldürmeyeceksin, zina yapmayacaksın, çalmayacaksın, yalancı tanıklık etmeyeceksin, komşunun eşine ve malına göz dikmeyeceksin: Bu kuralların Sümer Kanununda bulunduğunu ve Semavi dinlerin kökeninin tamamen Sümer kökenli olduğunu, peygamberlerin de kitapları kendilerinin yazıp, içerik de hırsızlık yaptığını kastetmiştir.

Bu bakış açısında büyük hatalar vardır. Öncelikle Kur'an'ı okuduğumuzda Nahl Suresi 36. Ayette **'Yemin olsun, biz her ümmette şöyle tebliğ yapan bir resul görevlendirdik: "Allah'a kulluk/ibadet edin, tağuttan kaçının. Sonra bunlardan kimine Allah kılavuzluk etti, kimine de sapıklık hak oldu. Şimdi, yeryüzünde gezip dolaşın da yalanlayanların sonu nasıl olmuş görün."** Belirtildiği gibi zaten her ümmete Allah tarafından bir Resul gönderilmiştir. Bundan dolayı zamanında birçok kişiyi sınırlarında barındırmış ve birçok açıdan tarihe geçmiş olan Sümer ümmetine de bir peygamber gönderildiği kesin olarak ortadadır. Gayet tabii, aynı kandilden çıkan ışıklar misali, Sümerlere gönderilen peygamber veya peygamberlerin de Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an da bahsedilen konuların çoğunun aynı olması çok normaldir.

Tek korunan kitap Kuran olduğu için, diğer kutsal metin veya kitapların anlamsal olarak zamanla insani dezenformasyona uğramış olmaları bir gerçektir. Gerek bilgilerin zamanla kötü niyetle değiştirilmesi, gerekse yerlerine başka maddeler konulup değiştirilmesi, putlaştırması yüzünden kutsal metinlerin anlamları da değişim ve erozyona uğramıştır. Sümerlerden Kur'an'a 3000'i aşkın yıl vardır. Örneğin;

Sümerlilere göre ölümler, “kur” adlı karanlık, dönüşü olmayan bir yer altı dünyasına gidiyorlar. Tevrat'ta bu Şeol, Yunan'da Hades, İncil'de Cehennem, İslam'da Ahiret olarak devam etmektedir. Bunlardan hareketle Sümerlilere göre burada tekrar dirilme yoktur. Başlangıçta Sümer Peygamberinin bilgileri günümüze doğru olarak gelmiş, ancak sonrasında tekrar diriltme bir şekilde metinlerden çıkarılmıştır.

Bir başka örnekte “tufan olayı’nı incelediğimizde çok eski çağlarda, insanları yok etmek amacı ile Tanrı tarafından büyük bir tufan yapıldığı hikâyesinin, yalnız ilk kutsal kitap Tevrat’ da yazılı olduğu biliniyordu. Fakat geçen yüzyıllar içinde Ninive’de yapılan kazılarda çıkan Asur Kralı Asurbanipal Kütüphanesi içindeki bir tablette aynı hikâye okununca, (1872) Tufan olayının Semavi kitaplarla benzer öğeler içerdiği görülmüştü. Buna göre kısaca bahsederseniz; insanlar öyle çoğalmış ki, tanrılar onların gürültü ve şamatasından uyuyamıyorlar. Bunun üzerine dört büyük tanrı bu insanları bir tufan ile yok etmeye karar veriyorlar. Bilgelik Tanrısı bir tufan yapmaya karar verdiklerini, bir gemi yapmasını söylüyor. Geminin tarifini veriyor. Adam söylendiği şekilde gemiyi 7 günde tamamlıyor. Gemi yapıldığı müddetçe çeşitli hayvanlar kesiliyor, beyaz, kırmızı ve su katılmamış şaraplar nehir suyu gibi bol olarak içiliyor, adeta yılbaşı törenlerine benzer şenliklerle işler yapılıyor. Utnapiştim, geminin içine ailesini, akrabalarını, sanatçıları, evcil ve yaban hayvanlarını dolduruyor. Geminin kapısı kapanır kapanmaz şiddetli bir fırtına ile yağmur boşalıyordu. Sular yalnız gökten

boşanmakla kalmıyor, yer tanrıları da yerden fıskırtıyordu suları. Tufan öyle azgınlaşıyor ki, onu yaptıran tanrılar bile korkuyor. Bu kıyamet 6 gün 6 gece sürdükten sonra yedinci gün gemi Nisir Dağına oturuyor.

Bu yazılanları teyit edebileceğimiz ve içeriği İlahi Korumalı kutsal kitap Kuran'la incelediğimizde ise Tufan olayının gerçeği ve cümlelerin eğilip bükülmediği anlamı Hud Suresi'nde geçmektedir. Bu duruma göre insanlar tarafından tufan olayının içeriğinin bir kısmı değiştirilmiş ve kendi keyifleri ve menfaatleri gereğince çok tanrılı bir olay örgüsü kurgulanmıştır. Hud Suresi 37. Ayet: **“Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et. Zulmedenler konusunda Bana hitapta bulunma. Çünkü onlar suda- boğulacaklardır.”**

Hud Suresi, 38. Ayet: **“Gemiyi yapıyordu. Kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında onunla alay ediyordu. O: “Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz” dedi.**

Hud Suresi, 39. Ayet: **“Artık, ilerde bileceksiniz. Aşağılatıcı azap kime gelecek ve sürekli azap kimin üstüne çökecek.”**

Hud Suresi, 40. Ayet: **“Sonunda emrimiz geldiğinde ve tandır feveran ettiği zaman, dedik ki: “Her birinden ikişer çift (hayvan) ile aleyhlerinde söz geçmiş olanlar dışında, aileni ve iman edenleri ona yükle.” Zaten onunla birlikte çok azından başkası iman etmemişti.”**

Hud Suresi, 41. Ayet: Dedi ki: **“Ona binin. Onun yüzmesi de, demir atması (durması) da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz, benim Rabbim bağışlayandır, esirgeyendir.”**

Hud Suresi, 42. Ayet: **“(Gemi) Onlarla dağlar gibi dalga(-lar) içinde yüzyüerken Nuh, bir kenara çekilmiş olan oğluna seslendi: “Ey oğlum, bizimle birlikte bin ve kâfirlerle birlikte olma.”**

Hud Suresi, 43. Ayet: **“(Oğlu) Dedi ki: “Ben bir dağa sı-**

ğınacağım, o beni sudan korur.” Dedi ki: “Bugün Allah’ın emrinden, esirgeyen olan (Allah)dan başka bir koruyucu yoktur.” Ve ikisinin arasına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu.

Hud Suresi, 44. Ayet: “Denildi ki: Ey yer, suyunu yut ve ey gök, sen de tut.” Su çekildi, iş bitiriliverdi, (gemi de) Cudi (dağı) üstünde durdu ve zalimler topluluğuna da: “Uzak olsunlar” denildi.”

Bu arada dünyanın her köşesinde yapılan araştırmalar, “Tufanın hemen hemen bütün toplumların yazıtlarında ve görsellerinde yer aldığını” göstermiştir. Asya’da 13, Avrupa’da 4, Amerika’da 37, Avustralya ve Okyanusya adalarında ise 9 adet Tufan tespit edilmiştir. Bir örnek olarak “Hopi” Kızılderililerine ait olana bakalım. Okyanustan çok uzakta, Kuzey Amerika’nın güney batısında yaşayan Hopi’lerin destanlarında kabaran suların ülkelerini kapladığı, dağların tepelerine kadar yükseldiği ve yeryüzündeki canlıları yok ettiği anlatılıyordu. Amerika’nın eski sahiplerinden olan Azteklerin destanlarında ise Tufan olayının süresi bile” veriliyordu. Bütün bunlar tufanın insanlık tarihinin hemen hemen başlarında meydana geldiğini gösterir. Amerika Kıtası Kristof Kolomb tarafından 1492’de keşfedilmiştir. M.Ö. doğmuş ve Mısır’da, Ortadoğu’da olan Hz. Musa’nın onlardan haber alması imkânsızdır.

Kur’an’ı Kerim’deki bazı olayların, Sümerlerin “Gılgamış Destanı’ndan alındığı iddiasını çürüten bir delil de, Mezopotamya’da bulunan kil tabletlerdir. Bunlar 1850 yılında bulunmuştur. Ne anlama geldiklerinin bulunduğu çözümleri ise bulunmasından 20 yıl sonra yani 1870 yılında gerçekleşmiştir. Bu, Kur’an’ın indirilişinden 1200 sene sonra bulunup, okunabilen tabletlerin Kur’a’na kaynaklık ettiği iddiası anlamına gelir ki bu iddianın mantıksızlığı zaten ortadadır. Bu iddia sahipleri de bu durumu asla objektivizm ve bilimsellik adı ile açıklayamazlar.

Dünyada uygarlığın Sümer’de başlamış olduğu iddiası ise ilk kez 1956’da Sümerolog Kramer, ülkemizde ise dinlerin kökenini Sümerlere bağlayan Muazzez İlmiye Çığ tarafından ortaya atılmıştır. Hâlbuki “Göbeklitepe Kazıları” bu iddiayı çürütmekte ve ayrıca yıllardır tarih derslerinde öğretilen “göçebe toplulukların tarımı öğrenerek yerleşik hayata geçtiği” tezini de çürütmektedir. Göbeklitepe’nin ortaya çıkarılması durumuyla yerleşik yaşama geçişin tarım ve hayvancılık ile başlamadığını, avcı-toplayıcı grupların dinsel törenlerini gerçekleştirmek için bir araya gelerek yerleşik yaşama geçişi hızlandırdığına ilişkin bulguları gözler önüne sermektedir. Yerleşik yaşama geçişi çabucak hızlandırılan tapınma alanları uygarlık tarihini çok daha eski bir döneme, M.Ö. 12.000’lere çekmektedir. Göbeklitepe’nin keşfine kadar bilinen en eski tapınak ise Malta’da bulunmakta idi.

Sorgulayan insanlar elbet doğruları bulacaklardır.

EVRENİN BİLİMSEL SIRLARI VE İNCELİKLERİ

Evrenimizi ve evrenimizin içinde yer alan galaksiler, yıldızlar, gezegenler ve dünyamızın oluşmasında ve varlığını milyarlarca yıl devam ettirmesinde etken olan denge ve ölçüler vardır. En temel kozmik kanunlardan en küçük denge unsuruna kadar hassas ayarlarla oluşan her şey insan ve canlı formunun yaşamasında büyük önem taşır.

Bunlardan küçük bir kısmına bakarsak; yaşadığımız evren yaklaşık 14 milyar yıl önce hiçlikten bir nokta haline gelmiştir. Sonra, Büyük Patlama (Big Bang) ile bu hale evrimleşme aşamalarıyla gelmiş ve halen genişleme devam etmektedir. Big Bang deki enteresan olaylardan biri de patlama sonrası saçılmış olan atom ve atomaltı parçacıkların son derece düzenli ve sistemli olarak evreni oluşturmasıdır. Bunu küçük bir örnekle anlatmak istersek; üstünkörü ortaya konulmuş çimento, tuğla, tahta ve demirlerin patlamayla birlikte darmadağın olması yerine o patlamanın, son derece nizami bir bina meydana getirmesidir. Bu durum bile evrende oluşan durumun yanında çok küçük ve önemsiz bir örnek sayılır. Patlama yıldızları, galaksileri, gezegenleri, sistemleri ve birçok gök cismini oluşturmuştur.

Büyük Patlama sırasında evrenin genişleme hızı o kadar ince ve hassas ayarla yapılmış ki, Evren 0,000000000000000001 derece farklı hızla genişleseydi (Paul Davies) düzen ve yaşam ol-

mayacaktı. Yine bu denge derecesi 1/1 üzeri 18 derece bile yavaş olsa çekim gücü nedeniyle evren içine çökecek 1/1 üzeri 18 derece hızlı olsa atom ve atomaltı parçacıkları dengesizce ortaya saçılacaktı. (Einstein, Hawking) Zayıf kuvvetler daha zayıf olsaydı proton ve nötronların tamamı Büyük Patlama da helyuma dönüşecekti. Helyum bir soygaz olduğu için ise başka maddelerle karışmayı reddedecek, böylelikle hidrojen oluşmayacak, yani hayat olmayacaktı. Yine elektronlar biraz daha hafif olsalar ışık hızına yakın bir hıza sahip olacaklarından yıldızlar oluşamayacaktı. Yıldızlar yaşam için gerekli olan başta karbon elementi (dev yıldızların çekirdeklerindeki iki aşamalı işlemle helyum önce berilyuma sonra ise çok hassas oranlarla karbona dönüşür) ve birçok elementleri oluştururlar. Belki, 'hepimiz bir yıldız tozuyuz ' sözünü duymuşsunuzdur. Bu söz karbondan dolayı söylenmiştir. İnsan vücudunun yüzde 18'i karbon elementinden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu söz mantıksal olarak da geçerli bir sözdür. Evren genişledikçe bu hassas denge mekanizması gitgide artmaktadır.

Bu hassas dengenin bir kısmı da Güneş Sisteminde oluşmuştur. Dünya ve güneş arasındaki mesafe 149 milyon km iken, güneşe en yakın yıldız olan Alpha Centauri 'den uzaklığı yaklaşık 37 trilyon Km'dir. Alpha eğer daha yakın olsaydı Güneş Sisteminde dengeler bozulacaktı. Yine Jüpiter kendi yörüngesine birçok asteroid çekerek Dünyayı olası facialardan korumaktadır. Jüpiter'in büyüklüğü ve bize uzaklığı arasında hassas denge olmasaydı, dünyamız atmosferinin karşı koyamayacağı meteor çarpmalarına maruz kalacak ve hayat olmayacaktı. Gözlemlenen diğer galaksilerde Dünya ve Jüpiter rollerinde olan gezegenlerin birbirlerine çok uzak olduğu ve Dünya rolündeki gezegenlerin bu yüzden hep meteor yağmuruna maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Yine evrenin arasındaki boşluklar bu denli fazla olmasa gezegenler ve yıldızlar birbirlerine sürekli çarpacak ve yaşam olmayacaktı.

Yine en önemli unsurlardan biri olan “yerçekimi” etkisi hassas denge mekanizması sayesinde yaşamı oluşturacak nitelikler taşır. Yerçekimi kuvveti şu ankinden fazla olsa Evrendeki büyük yıldızların karadeliğe dönüşüm süreci hızlanıp, dünyamızın çekim gücü yüksek olunca da bir sinek uçamayacak, karıncalar bir adım dahi atamayacaklardı. Yerçekimi kuvveti şu ankinden düşük olsaydı o zaman da yıldızlar hayat için gerekli olan elementleri üretemeyeceklerdi.

Güneş Sistemimizi oluşturan Samanyolu Galaksisinin şeklinin spiral olması ve sistemimizin spiral şeklin uçlarında bir yerlerde olması, bizim çevre galaksileri inceleyerek bilimin gelişmesine yol açmıştır. Eğer merkezde bir yerde olsaydık, başka hiçbir galaksiyi, teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin göremeyecektik. Spiral kolların uzağında olmamız, Samanyolunun merkezindeki karadelik ve süpernova patlamalarından bizi korumaktadır.

Dünya atmosferinin oranlarında da büyük, hassas ölçüler vardır. Azot %78 Oksijen %21 ve diğer elementler %1 oranında yer kaplar. Örnek olarak yaşamımız için olmazsa olmaz olan oksijeni ele alalım. Oksijen oranının %22 olması, bir yıldırımın orman yangını başlatma ihtimalini 2 kata yakın arttıracaktı. Ayrıca %25’in üzerindeki bir oksijen oranı Güneş ışığında bitkilerin çoğunu yangınla yakacak bir seviye demektir. Yine atmosferdeki karbondioksit oranı yükselseydi, dünyamızın ortalama sıcaklığı 14 dereceden -21 dereceye inecek ve gezegenimiz donacaktı. (Lovelock) Ayrıca atmosfer dünyayı birçok zararlı ışıktan korumaktadır. İşin ilginç tarafı atmosferin gazları, görülebilir ışığı ve yakın kızılötesi ışığı geçirmesine rağmen canlılar için ölümcül olacak morötesi, gama ve mikro dalgalı ışınları dünya yörüngesinden geçirmemesidir. Güneşin bizi yok etmeyecek ışınları dünya atmosferine gönderme oranı 10 üzeri 25’tir. (Denton) Tüm bu ihtimaller gerçekleşmiş ve hayat oluşmuştur. Bütün bu gördüklerimiz, Yüce Allah’ın harika sistemini ihtiva eder. Bakara Suresi 29. Ayet: **“O Allah’tır ki, yeryüzündekilerin tümünü si-**

zin için yarattı. Sonra göğsü saltanat kurdu da onları yedi gök halinde düzenledi. O Âlim'dir, her şeyi çok iyi bilir.” Teğabün Suresi 1. Ayet der ki: “Göklerdekilere ve yerdekiler Allah'ı tesbih ediyor. O'nundur mülk ve yönetim; O'nun içindir tüm övgüler. Her şeye gücü yetendir O.” Ayrıca Kamer Suresi 49 ve 50. Ayetler de buna örnektir. “Şu bir gerçek ki, biz her şeyi bir ölçüye göre/bir kaderle yarattık. Emrimiz bir tek, bir göz kırpması gibidir.” Evrenin 6 aşamada ve 6.000 yılda yaratıldığıyla ilgili Araf Suresi 54. Ayet bize bilgiler verir.

“Rabbimiz o Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra da arş üzerinde egemenlik kurmuştur. Geceyi gündüze bürüyüp örter. O bunu, bu da onu aralıksız ve titiz bir biçimde kovalar durur. Güneş, Ay, yıldızlar O'nun emrine boyun eğmiş. Gözünüzü açın; yaratış da O'nundur, emir veriş de/yaratış da O'nun içindir, emir veriş de. Âlemlerin Rabbi olan Allah çok yücedir.” 6 güne 6.000 yıl deme sebebimiz Hac Suresi 47. Ayettir. “Senden aceleyle azabı istiyorlar: Allah, vaa-dine asla ters düşmez. Şu da bir gerçek ki Rabbinin katındaki bir gün, sizin saymakta olduğunuzun bin yılı gibidir.”

Evreni oluşturan tüm sistemler ve dengeler insan aklının kavrayabileceği küçük aşamalarda bile olağanüstü seviyelerdedir. Burada en önemli şey bilime önem verilmesi ve bu tarz faktörlerin bulunmasının ihtimallerinin geliştirilmesidir.

TURAN DURSUN'UN KUR'AN'IN KAYNAĞI HAKKINDAKİ HATALARI

İslamiyet'in son semavi din olmasından ve birçok inanani bulunmasından mütevellit, tarihi boyunca birçok haksızlığa ve iftiraya uğramıştır. İnsanların Kur'an'ı okumaması, Kur'an yerine konulmuş olan birtakım öğretileri dinin öğelerinden sayması birtakım yanlış anlaşılmalara ve dejenerasyona neden olmuştur. Bunlardan nemalanmak isteyen bir kısım grup da kendini ateist olarak görmektedir.

Bunlardan bugün Turan Dursun'a değinip, onun düşüncelerine bir reddiye yazacağız. Öncelikle kısaca bahsederek Turan Dursun; 1934 yılında Şarkışla Sivas'da dünyaya gelmiştir. Yazar, düşünür, eski imam ve müftüdür. Turan Dursun, “Monoteistik dinler” tarihi eğitimi görmüş, ateist olmadan önce müftü olarak çalışmıştır. Sonradan yapmış olduğu araştırmalarda İslamiyet'i ve Hz. Muhammed'i ağır bir şekilde eleştirmiştir. Yazar Turan Dursun bu eleştirileri sebebiyle 4 Eylül 1990 yılında evinin önünde uğradığı suikast sonucunda hayatını kaybetmiştir. Turan Dursun'un kitaplarında özellikle “Din Bu” serilerindeki yazdıklarını eleştirmeden önce değinilmesi gereken; dinimizde herkesin görüşlerini söyleme özgürlüğü vardır: Kimseye, bu görüşleri söyleyen kişi veya kişilerin bir zorlama baskı veya şiddetle görüşlerini benimsetmediği sürece, onlara saygı duyulmasa

bile karışılmaması gerekir. Bakara Suresi 256. Ayette denildiği gibi **“Dinde baskı-zorlama-tiksindirme yoktur. Doğru bilgiye dayalı eriş, bozuk bilgiye dayalı sapıştan açık bir biçimde ayrılmıştır. Her kim tağuta sırt dönüp Allah’a inanırsa hiç kuşkusuz sapasağlam bir kulpa yapışmış olur. Kopup parçalanması yoktur o kulpun. Allah, hakkıyla işiten, en iyi biçimde bilendir.”** Bu yüzden Turan Dursun’un öldürülmesinin çok yanlış bir olay olduğunu söylemek isterim. Kitaplarla yapılan eleştiriye yanıt yine bir kitapla olmalıdır.

Öncelikle nasıl ateist olduğuyla ilgili bir röportajda, “Bende inanç devrimi neden oldu? Ya da neden inançsızlık oluştu? Onu belirtiyim: Doğru bilime yönelmiştim. Çok büyük kütüphanelere gittim. O zaman ben İslam’ın kökenini gördüm, okudum. Söylencelerden de okudum. Bir gün “Sümer Efsanesi” ile karşılaştım. Sümerlerde bir tufan efsanesi. Baktım, Tevrat’ta da var, Kur’an’da da var. Bu bir efsane, nasıl olur da Tevrat’ta, Kur’an’da olabilir? Milattan önce 3000 yılında kaleme alındığı sanılıyor. İslam’dan, hatta Kur’an’dan çok önce. Peki, bunlarda olan, kutsal kitaplarda ne arıyor? Sonra, Hammurabi Yasalarının kimi maddeleri Tevrat’a aynen geçmiş, ondan sonra Kur’an’a da yansımış, yani sarsılmalar benim öyle başladı.”

Yukarıda yaptığımız açıklamayı tekrarlayalım: Sümerlerde yazılanların Tevrat, İncil veya Kur’an da yazılanlarla benzer olmasının nedeninin onlara da bir peygamber yollanmış olması olduğunu Nahl Suresi 36. Ayette **“Yemin olsun, biz her ümmette şöyle tebliğ yapan bir resul görevlendirdik: “Allah’a kulluk/ibadet edin, tağuttan kaçının. Sonra bunlardan kimine Allah kılavuzluk etti, kimine de sapıklık hak oldu. Şimdi, yeryüzünde gezip dolaşın da yalanlayanların sonu nasıl olmuş görün.”** Ayetiyle anlıyoruz.

Yazarın “Din Bu” kitaplarındaki bazı yazılara göz atarsak, Kur’an dışı birçok kaynağı İslam Dini olarak sayıp inandığını görmekteyiz. Örneğin *“Tanrının tahtı sarayı 8 dağ geçişinin sır-*

tında” başlıklı yazısında Dursun; “Muhammed, açıklamasında bunlar için “8 DAĞ KEÇİSİ” diyor. Ve bu açıklamaya göre, bu “8 dağ keçisi”, bugün de “ARŞI SIRTLARINDA TAŞIYORLAR” Hadisin özet; dünya ile birinci gök katı arasındaki uzaklık: 71-73 yıllık. Muhammed’in bir açıklamasına göre ise, uzaklık 700 yıllık. Her iki gök katı arasında da bu kadar bir uzaklık var. Hepsinin üstünde de bir deniz. Derinliği iki gök katı arası kadar. Bunların üstünde de 8 DAĞ KEÇİSİ var. Her birinin çatal tırnaklarıyla omuzlan arasındaki uzaklık, iki gök katı arasındaki uzaklık kadar. (Bir hadise göreyse uzaklık; 700 yıllık. Bkz. Ebu Davud, hadis no. 4727.) ARŞ, bunların sırtlarındadır. Tanrıysa işte bunun (ARŞ) üstündedir...” diye bahsetmiştir.

Öncelikle bu ifadelerle Kuran’dan alıntı yaptığı “arş” ayetlerini sözde, Peygamberden asırlar sonra yazılmış olan bu hadislerle çürütmeye çalışmış olması trajikomik bir olaydır. Yine “Tanrının Biçimi ve boyutu” başlıklı yazısında Şura Suresi 11. Ayetteki **“O’nun benzeri gibi bir şey yoktur.”** Ayetini örnek göstererek ona red-diye olarak Dursun demektedir ki; “Muhammed açıklıyor: “Tanrı Âdem’i KENDİ SURETİNDE (kendi biçiminde) yarattı. O sırada Âdem, 60 ‘zira’dır (bir ‘zira’ = dirsekten ortaparmak ucuna kadar 75 cm, 90 cm arası. 60 zira; 45 m, 54 m arasında değişiyor). “Kendi suretinde...”, yani “Tanrı’nın suretinde...” Bir hadiste de Âdem’in “Rahman’ın (‘Rahman’ Tanrı’nın bir adıdır) suretinde yaratıldığı” açıklanır. Bir insanın bu insan Âdem de olsa- 45-50 metre boyunda olamayacağı açık. Yani gerçek anlamıyla bilimin hiçbir dalı bunu kabul etmez. Kur’anı, hadisleri, kısacası dini bilimle bağdaştırma çabaları da boşuna bir çabadır...”

Cümlelerini kullanan Dursun, yine hadissel kaynaklara körü körüne inanıp, Adem’in boyunun 50 metre olduğunu sanki eminmiş gibi saymakta ve aklı sıra bu yazıları Kur’an gibi görüp, Kur’an tutarsız deyip kendini haklı çıkarma çabası cidden komik ve üzücüdür. Yine bu tezini Kur’anda Yahudilerce içeriğinin eğilip büküldüğü anlatılan Tevrat’ın, yine anlamı değişmiş

ayetlerinden biri olan Tekvin Bap da geçen,” Tanrı Âdemi kendi biçiminde yarattı” sözünü de Kur’an’la bir tutarak sanki şüphesiz dünyadaki örneği değişmemiş bir “İlahi Kelam” dan örnek veriyor edasıyla kendini haklı çıkarma çabası oldukça gariptir.

Yine, “Görüş değiştiren Tanrı” adlı yazısında Dursun; “*En-fâl Suresi’nin 65. ayetinde “Ey Peygamber! inanırları, öldürüşmeye (savaşa) kışkırt!” dendikten sonra şöyle deniyor: “Sizin sabırlı 20 kişiniz, onlardan 200 kişiyi yener. Sizin 100 kişiniz, kâfirlerden 1 000 kişiyi yener. Çünkü onlar, anlamayan (geri zekâlı) bir topluluktur “Tanrı” burada, inanırların, kendilerinden sayıca “10 kat” daha çok olan inanmazları yenecek güçte olduklarını açıkça bildiriyor. Ama daha sonra görüş değiştirmiştir. Bakın ne diyor: “Şimdi, Tanrı sizden (yükü) hafifletti. Bildi-anladı (alimellahu) ki, sizde bir güçsüzlük vardır. Sizin sabırlı 100 kişiniz, onlardan (yalnızca) 200 kişiyi yener. Sizin 1000 kişiniz, Tanrı’nın izniyle, onların 2000 kişisini yener. Tanrı, sabredenlerle birliktedir.” (Enfâl Suresi, 66. ayet.) ...*

Burada Enfâl Suresi 65. Ayette ilk olarak sabırlı müminlerin ve en güçlü anlarında müminlere ilk başta 1’e 10 olarak yardım ediliyor. Ancak bir sonraki ayette anlatıldığı gibi ileride zafiyet gösterilmiş ve müminlerde sabırsızlık ve güçsüzlük oluşmuştur. Bu nedenle karşıdaki inkârcılar iki katı bile olsa sayı azlığının müminleri ümitsizliğe düşürmemesi gerektirdiği anlatılıyor. Bu durumun bir örnekle açıklaması da Bakara 249. Ayette görülmektedir: “**Tâlût, askerleriyle yola çıkınca dedi ki: “Allah sizi bir ırmakla imtihan edecektir. O halde, ondan içen benden değildir. Ama onu tatmayan bendendir. Eliyle bir avuç alan kişi başka.” Bunun ardından, pek azı müstesna olmak üzere ondan içtiler. Nihayet o ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçtiklerinde şöyle dediler: “Bugün bizim Câlût’a ve ordusuna karşı hiçbir gücümüz yoktur.” Allah’a kavuşacaklarını düşünenler ise şöyle konuştular: “Sayıca az nice topluluk vardır ki, sayıca çok nice topluluğa Allah’ın izniyle galip gelmiştir. Allah sabredenlerle**

beraberdır.” Buradan da anlaşılacağı gibi kalabalık gruplar her zaman galip gelmeye yeterli değildir. Nicelik değil nitelik önemlidir.

Yine “Kur’andaki Tanrı’nın insanları ayırma politikası” yazısında Dursun; “Kur’anda birçok ayette, Tanrı’nın, “dilediği kimselerin rızkını BOL, dilediği kimselerin rızkınıysa DAR yaptığı” anlatılır. (Örneğin, bkz. Ra’d Suresi, 26. ayet; İsrâ Suresi, 30. ayet; Kasas Suresi, 82. ayet; Ankebût Suresi, 62. ayet; Rûm Suresi, 37. ayet; Sebe’ Suresi, 36. ayet; Zümer Suresi, 52. ayet. İnsanların kimini neden İŞÇİ, kimini neden PATRON, işveren yaptığı, bu alandaki politikasını da anlatır Kur’anda; Diyanet’in resmî çevirisinden: “Ey Muhammed, Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında BİZ TAKSİM ETTİK. Birbirlerine İŞ GÖRDÜRMELERİ İÇİN KİMİNİ KİMİNE DERECELERLE ÜSTÜN KILDIK. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.” (Zuhuruf Suresi, 32. ayet.) Bu ayette açıkça şunlar anlatılıyor: İnsanlara mal varlıklarını veren TANRI’dır. Malı mülkü, geçimlikleri Tanrı paylaştırmıştır insanlar arasında. Mal varlıklarıyla, zenginliklerle Tanrı insanların kimini kimine üstün yapmıştır. Tanrı’nın böyle yapmasının nedeni de insanları çalıştırmak. İnsanların kimi zengin, kimi yoksul olmasaydı, kimi insan kimi insanı çalıştıramazdı, kimi insan İŞÇİ, kimi insan da İŞVEREN olmaz ve dünyanın düzeni bozulurdu...”

Turan Dursun böyle demiştir. Burada Dursun aslında mantığı çok basit olan bir durumu anlamıyor veya anlamaz görünmek işine geliyor. İnsanların birbirinden maddi anlamda farklı durumlarda olmasının sebebi, zenginlerin, ellerindeki servetin gerçek sahibi olmayıp, sadece bir zaman kullanma hakkının kendilerinde olduğu, bir kısmının çalışanlara-fakirlere verilerek eşitlenmesi gerektiği, zenginlerin imtihanının o olacağı anlatır. Birçok ayette de bunlara teşvik bulunmaktadır. Örneğin kenz ayetlerinden Tevbe Suresi 34. Ayette de: “Ey iman sahipleri! Şu bir gerçek ki, hahamlardan ve rahiplerden birçoğu halkın mallarını uydur-

**ma yollarla tıka basa yerler ve Allah'ın yolundan geri çevirirler. Altını ve gümüşü depolayıp da onları Allah yolunda harcama-
yanlara korkunç bir azap muştula!"** denilmiştir.

Yine Kur'an'dan olmayan birçok eleştiri vardır. Örneğin; "Tanrının sarayında namaz indirimleri" yazısında Dursun; "Efendi Tanrı (Rab) görüşmek üzere Muhammed'i makamına, sarayına (ARŞ) çağırmıştır. Bunun için de önce bir hazırlık yaptırtmıştır: Meleğe, onun göğsünü, şurasından ta şurasına değin yardımış, kalbini çıkarttırmış, zemzem suyuyla yıkattırmış, iman dolu altın bir tasla bu kalbe İMAN doldurtmuş, sonra kalbi yerine koydurtup göğsü kapattırmıştır. Burada sorulabilir: Muhammed'in kalbi, daha önce – Temiz değil miydi? – İmanlı değil miydi? Bu ve benzeri sorular üzerinde durmak, konuyu dağıtabilir. En iyisi, hadisten konuyu izlemek: Efendi Tanrı (Rab), sonra, Muhammed'in gezisi için bir binit gönderir (cennetten). "BURAK" adı verilen, katırla eşek arası ak bir binit. Geziyi başlatır Muhammed, önce bu binitle, geceleyin, Mekke'den Kudüs'e; sonra aynı gece, "mî'rac (merdiven)" denen, göğe dayalı bir MERDİVEN'le, Cebrail'in eşliğinde göğe varıp ulaşır. Birinci kat gök. Kapısı KAPICI-BEKÇİ MELEK, Cebrail'in kapıyı çalıp bu kapıcı meleklerle konuşması: – Kim o? – Ben Cebrail. – Yanındaki kim? – Muhammed, – Göğe çıkmak için ona çağrı oldu mu? – Evet. Her gök katında bu konuşmalar olur. Sonra kapıcı-bekçi melek, Muhammed'e "merhaba, hoş geldin" diyerek kapıyı açar. Cebrail'le Muhammed içeri girerler. Peygamberlerin makamları da gök katlarında. Cebrail, Muhammed'le bu peygamberleri tanıştırır. İlkin, birinci katta, Âdem'le olur tanışma. Sonra ikinci kat. Üçüncü, dördüncü, beşinci... derken yedinci kat. Gök katları tamamdır. Ama daha yukarıya da gezi sürecektir. Sonra Cebrail'in kendisi alır taşıma işini. (Kanadıyla) alıp götürür Muhammed'i. Yükseldikçe yükselirler. Öyle bir yere gelirler ki, gıcırta işitirler. Burada "Farz" olarak bildirilen "namaz, "tam" elli vakittir. Muhammed, buyruğu alıp döner, gök katlarına. 7. KAT'a, sonra 6. KAT'a iner.

Mûsâ'ya uğrar. Elli Vakit Namaz Çoktur, Git indirim Yaptırt! Mûsâ'yla konuşurlar: – Tanrı senin ümmetine ne farz etti? - Elli vakit namaz. Her gün için.- Buna, ümmetinin gücü yetmez. Efendi Tanrı'na (Rabbine) dön de İNDİRİM yaptırt! Muhammed, günlük namaz vakitlerinde indirim yaptırtmak için Efendi Tanrı'sına döner “Namaz İndirimi İçin. Muhammed'in 6. Gök Katıyla Saray Arasındaki Gidiş Gelişleri” Muhammed, Tanrı'ya vardığında bir indirim yaptırtır. Ne var ki, dönüp Mûsâ'nın yanına geldiğinde, Mûsâ yine çok bulur namaz vakitlerini. İndirim yaptırtması için Muhammed'i bir daha gönderir. Muhammed gider, bir indirim daha yaptırtır döner; Mûsâ bunun da çok olduğunu, yine çıkıp indirim yaptırtması gerektiğini söyler. Muhammed yine gider, yine indirim yaptırtır. Ve böylece birkaç gidip geliş sonucunda, günlük namaz vakti sayısı 5'e iner...” Demiştir.

Burada söylenilen şeyler zaten Kur'an'a aykırı olup, yine Dursun bunların tartışmasız bir ilahi kelâm gibi olduğunu varsayarak bu hikâyeleri doğru saymıştır. Hâlbuki bu miraç hadisi Zerdüşt'ün “Ardavirafname”sinden alınmadır. Ardavirafname'de Bölüm 4 den itibaren Zerdüşt'ün başına gelen olaylar Hz Muhammed'e göre kurgulanmış olduğu halde, Dursun bu durumu es geçmiştir.

Özetle “Din Bu” kitaplarındaki her konu başlığıyla ilgili bir reddiye yazılabilir; ancak o başka bir formatın konusu olur. Buradan çıkarılan özet Turan Dursun 'un Kur'an'la aynı geçerliliğe sahip sanıyor diye saydığı uydurma hadislerden, Tevrat, İncil'den ve Sümerler' den olmak üzere pek çok insanlarca tahrif edilmiş yazılardan örnekler vererek, Kur'an'ı mantıksızlaştırmaya çalışmış; ancak bunda başarılı olamamıştır. Kur'an'da verdiği örnekleri ise Kur'an'daki anlam bütünlüğüne aykırı olarak yanlış anlamlar vererek değerlendirmiştir. Kimlerle ne sorun yaşadığı bilinmez, ancak gerçek dini tarafsızca anlamadan, o dini temsil ettiğine inandığı insanlara duyulan öfkenin dinden çıkarılmaya çalışılması yanlıştır.

Turan Dursun'un "Din Bu" serisindeki Kur'an'ın kaynağını yazdığı bölümlerdeki bazı yazılarına değinirsek,

Dursun; Muhammed açıklıyor: "El îmânu Yemânin." Anlamı şu: "İman Yemenlidir." İmanın nereli olduğunu açıklamakla da en azından iki önemli şeyi dile getirmiş oluyor: – İslam'ın "iman"ı, sanıldığı gibi "Mekkeli" ya da "Medineli" değil. – Bu "imanın anayurdu: Yemen. Bu, bir "itiraftır Muhammed'den. Yani, çok önemli bir şeyi, her nasılsa, saklamaktan vazgeçip açığa vurmaktır. İyi ama Muhammed gerçekten böyle bir açıklamada bulunmuş mudur? Bu "hadis", onun ağzından çıkmış mıdır? "Uydurma" olmaz mı? Bu hadisin "uydurma" olduğu ileri sürülemez. Bu hadis, Buhârî, Müslim gibi en sağlam kabul edilen hadis kitaplarında yer almıştır.' Dahası, bu hadisi, Muhammed'den 11 arkadaşı aktarmıştır. Onun için bu hadis, sağlamlık derecesinin en üst basamağı olan "tevatür" basamağına yükselmiş, "mutevâtır" hadisler arasında yer almıştır..."

Bu yazısında Dursun'un İslam'ı eleştireceğim diye farkında olarak yahut farkında olmadan Buhari ve Müslim gibi hadis yazarlarının yazdıklarını tartışılmaz din kaynağı olarak görüp sorgulamaya bile gerek görmeden bu kişileri haşa "Yüce Allah" yerine koymuş ve putlaştıırıp şirk günahını işlemiştir. Yine Kur'an'la ilgili bir eleştiri getiremeyip, hadisleri Kur'an'la aynı seviyeye koyup, hadisler üzerinden İslam'a saldırmıştır. Buradaki dayanağı geleneksel İslam görüşüdür. Ancak bu görüşte hatalıdır. İslam'ın anayurdu diye tasvir edilen bir yer ayeti yoktur. İslam evrensel-dir. Allah'ın bütün peygamberleri İslam'ı tanıtmışlardı ve Müslümanlardı. Örnek olarak Al-i İmran Suresi 67. Ayette' **'İbrahim ne bir Yahudi idi ne de bir Hıristiyan. O, sadece Hanîf bir Müslümandı/Allah'a teslim oladı. O müşriklerden değildi.**"

Yine Dursun, Kur'an'ın kaynaklarını belirtirken 10 madde sıralamıştır. Dursun bu bölümde şöyle yazmıştır;

Kur'an'ın temel kaynakları şöyle sıralanabilir:

- 1) *Tevrat ve “şerh”leri gibi Yahudi kaynakları,*
- 2) *“İncil”ler,*
- 3) *Çeşitli yaşamıyla, edebiyatıyla eski Arap geleneği,*
- 4) *O zamanki (Muhammed dönemindeki) Arap yaşamı,*
- 5) *Muhammed’in özel yaşamı,*
- 6) *Kur’an’ın çağdaşı olan inanç akımları,*
- 7) *Muhammed’le Kur’an için iş birliği etmiş olanlarca tasarlananlar,*
- 8) *Muhammed’in kendi tasarladıkları,*
- 9) *Muhammed’in “en yakın çevresini oluşturanlarca tasarlananlar,*
- 10) *Muhammed’den sonraki dönemlerdeki gelişmeler. (Bu dönemlerde Kur’an’a önemli sokuşturmalar olmuştur.)*

Burada Dursun kendince 10 madde sıralamış ve buna kendini de inandırmıştır. İlk 2 sırada belirttiği Tevrat ve İncil’in içindeki ayetlerin bir kısmının Kur’an’la aynı olması çok normaldir. Çünkü onları da Allah, nebilerine indirmiş ve halkı aydınlatmada Hak kitap, Kutsal kitaplar olduğu Kur’an’daki bilgilerden sabittir. Tüm bunların normal olabileceğini düşünmesinden hareketle, bu sefer de Tevrat ve İncil’in tahrif edilmemiş olduğunu ve oradaki tüm ayetlerin doğru olup dillerinin eğilip bükülmemiş olduğunu kendi kafasından kabul ederek, oradaki tevhide aykırı yazıları gerçek diye gösterip, delil olarak sunmuştur. Oysaki Al-i İmran Suresi 78. Ayette **“Onlardan bir zümre vardır, aslında Kitap’tan olmayan bir şeyi siz Kitap’tan sanasınız diye, dillerini Kitap’la eğip bükerek. O, Allah katında olmadığı halde, “Bu, Allah katındandır,” derler. Bilip durdukları halde, Allah hakkında yalan söylerler.** Nisa Suresi 46. Ayette **“Yahudilerden öyleleri var ki, kelimeleri yerlerinden kaydırırlar; din içinde sövgüler üreterek, dillerini eğip-bükerek:**

“Dinledik, isyan ettik; dinle, dinlemez olası, davar güder gibi güüt bizi” derler. Eğer onlar, “Dinledik, boyun eğdik, dinle, bak bize!” demiş olsalardı, kendileri için daha hayırlı ve daha yerinde olurdu. Fakat Allah, küfürleri yüzünden onlara lânet etmiştir. Çok az bir kısmı hariç, iman etmezler.” Bu ayetler, Dursun’a ve kendisi gibilere verilmiş cevaptır. Ayrıca tahriften kastın kitapların tamamen değişmiş olduğu sanılmamalıdır. Birden çok anlam içeren bir sözle ilgili yanlış bir tercih veya dili dönmeyen yahut unutan kişinin ayeti yanlış okuması ve yorumlaması tahrif kapsamına girmez. Dursun, bu argümanları kullanarak, peygamberlere ve kitaplara birçok iftira atmaktadır. Örnek olarak Hz. Davut’la ilgili olarak Dursun;

“Ey Muhammed! Onların söylediklerine sabret; güçlü kulumuz Davud’u an. O, daima Allaha yönelirdi. Doğrusu Biz, akşam sabah onunla beraber teşbih eden dağları, kuşları da toplu halde onun buyruğu altına vermiştik. Her biri ona yönelmekteydi. Onun hükümlerliğini kuvvetlendirmiştik. Ona hikmet ve kesin hüküm verme salahiyeti vermiştik. Ey Muhammed! Sana davacıların haberi ulaştı mı? Mabedin duvarına tırmanıp Davud’un yanına girmişlerdi de o, onlardan ürkmüştü. Şöyle demişlerdi: ‘Korkma! Birbirinin hakkına tecavüz etmiş iki davacı. Aramızda adaletle hükmet, ondan ayrılma. Bizi doğru yola çıkar. Bu kardeşimin doksan dokuz dişi koyunu, benim de bir tek dişi koyunum vardır. ‘Onu da bana ver!’ dedi. Ve tartışmada beni yendi.’ Davud: ‘And olsun ki, senin dişi koyununu, kendi dişi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçıların çoğu, birbirinin haklarına tecavüz ederler. İnanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır ki, sayıları ne kadar azdır’ demişti. Davud, kendisini denediğimizi sanmıştı da, Rabb’in den mağfiret (bağışlama) dileyerek eğilip secdeye kapanmış, tevbe etmiş, Allaha yönelmişti. Böylece onu bağışlamıştık. Katımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır.” (Sâd Suresi, 17-25. ayetler.) Sorular: – Ayetlerde sözü edilen “iki davacı” kimlerdi? – “99 dişi koyun” ve

“bir dişi koyun”la anlatılmak istenen nedir?- Davud’un “suç”u neydi ki, “tevbe” etmişti de, Tanrı da onu bağışlamıştı? “Tefsir”ler olmasa ve bunların aktarmaları yer almasa, bu ayetlerden hiçbir şey anlaşılmayacak. “Tefsir”ler, genellikle bu ayetlerle, Davud’un Hitti Uriya’nın karısını nasıl aldığına ilişkin Tevrat’taki, yukarıda anlatılan öyküsüne değinildiğini yazar.

“Tefsir”lerde anlatıldığına göre; “iki davacı”, Tanrı’nın, “Davud’a, yaptığı şeyin kötü olduğunu bir sınav biçiminde göstereceğini diye özel olarak görevlendirip gönderdiği iki melek”tir. “99 dişi koyun”la “99 karı”, “bir dişi koyun”la da “bir karı” amaçlanıyor. Taberî, eski Arap şairlerinin bir şiirini de kanıt göstererek, Araplarda “koyun” dendiğinde, bununla “kadın”ı da anlattıklarını bu ayetler nedeniyle yazar. Taberî, birçok tefsir gibi, bu ayetler nedeniyle, Davud’un yukarıda yer alan Tevrat’taki öyküsüne, uzun uzun yer verir. Kısacası, tefsirlerde anlatıldığına göre; Davud, Uriya’nın karısını çıplak görünce âşık olur. O sırada kendisinin 99 karısı, Uriya’nın yalnızca bir karısı vardır. Öyleyken bu kadını da alıp kendi karıları arasına katmak ister. Sonunda da bu gerçekleşir. Süleyman da bu kadından olur. O Davud’un bu öyküsü, İslam’a leke getiriyor düşüncesiyle kimilerince doğru bulunmaz ve yadsınır. Ayetlerin, bu öyküyle olan bağlantısı ilk dönemlerde de bilindiği için, “el mesailü”l-müstetire”den, yani “kapalı kalması gereken konular”dan olması nedeniyle Ali’nin şöyle dediği aktarılır: “Kim bu öyküyü anlatırsa, ona 160 sopa vururum. Karşı çıkılsın, çıkılmasın, Tevrat’taki öykü ve tefsirlerin aktarmaları bilinmedikçe, bu ayetlerle ne demek istendiğinin anlaşılamayacağı ortada...” Demiştir.

Dursun bu yazısında Sad Suresi’nde geçen ayetleri yine bir mantıklı kanıt sunmadan Tevrat’ta yazılmış ve Hz. Davut’a son derece çirkin iftira atılmış olan yazılara delil olarak görmüştür. Hâlbuki ikisi arasında bir olay örgüsü çıkarma durumu, objektiflik bir kenara dursun Yahudilerin hayal gücüne çanak tutmaktır. Aslında surede anlatılmak istenen gayet açıktır. 99

koyun sahibi olan kişi büyük bir serveti olan kişileri kasteder. 1 koyunu olan kişi veya kişiler ise yoksul kişileri belirtir. Servet sahibi olan kişi 99 tane koyunu olmasına rağmen yoksul kişinin bir koyununa da göz koymuştur. Hz. Davud ise bu olayda yoksul olan kişiyi haklı bularak, ona zulmetmişsin der. Daha sonra ise Hz. Davud'un bu olay sonrası pişmanlık duyduğu ve affedildiği söyleniyor. Hz. Davud'un pişmanlığı; yönettiği ülkedeki sosyal adalet dengesizliğinden dolayı görevini tam olarak yerine getirmemiş olduğunu anlayıp, görevinde ihmal gördüğünün işaretidir.

Yine Hz. Âdem'in yaratılışıyla ilgili Dursun, her zamanki gibi hadis zırhına sarılarak; *"Yine Muhammed'in açıklamasına göre, Âdem'in yapılması için toplanan toprağın tümü harcanmamış bu iş için. Topraktan (çamurdan) biraz artmış, bundan da "hurma ağacı" yaratılmıştır. O nedenle Muhammed, hurma ağacına, "İnsanoğlunun halası" olarak saygı gösterilmesini istiyor."* Hadisini örnek vermiştir. Kur'an'da Araf Suresinde detaylıca anlatılan Hz. Âdem'in yaratılması meselesinde böyle ifadeler asla yoktur. Yine Dursun, hadisten sonraki silahları olan Tevrat'ta ki tahrifli ayetlerden örnek göstermeye devam etmiştir: *"Ve Efendi Tanrı (Rab Allah), doğruya doğru Adem'de bir bahçe (cennet) dikti. Ve yaptığı adamı (Âdem'i) oraya koydu. Ve görünüşü güzel, yenmesi iyi olan her ağacı ve bahçenin ortasında yaşam ağacını, ayrıca iyiliği, kötülüğü bilme ağacını yerden bitirdi. Ve Efendi Tanrı Âdem'e buyurup şöyle dedi: 'Bahçenin her ağacından istediğin gibi ye. Ama iyiliği ve kötülüğü bilme ağacını yemeyeceksin. Çünkü ondan yediğin gün, mutlaka ölersün. (...) Âdem'le karısı, ikisi de çıplaktılar, ama (bilmedikleri için) utanç duymuyorlardı. Ve Efendi Tanrı'nın yaptığı bütün kır hayvanlarının en hilecisi olan, yılan- dı. Kadına (Havva'ya) gidip şöyle dedi: 'Gerçekten Tanrı, bahçenin hiçbir ağacından yemeyeceksiniz dedi mi?' Kadın yılan- a karşılık verdi: 'Bahçenin ağaçlarının meyvelerinden yiyebiliriz. Ama bahçenin ortasında bulunan ağacın meyvesi hakkında, Tanrı ondan*

yemeyin ve ona dokunmayın ki ölmeyesiniz, dedi. ‘Yılan kadına şöyle konuştu: ‘Hiç ölmezsiniz. Tanrı bilir ki ondan yediğiniz gün gözleriniz açılacak. Ve iyiyi kötüyü bilerek Tanrı gibi (ölümsüz) olacaksınız.’ Kadın, ağacın yemek için iyi ve görünüşünün de güzel olduğunu gördü. (...) Onun meyvesinden alıp yedi. Ve kocasına da verdi, o da (Âdem de) yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Kendilerinin çıplak olduklarını bildiler. Ve incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar. (...) Ve Efendi Tanrı Âdem’e: ‘Çıplak olduğunu sana kim bildirdi? Sana yememeni buyurduğum ağaçtan yedin mi yoksa?’ dedi. Âdem karşılık verdi: ‘Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim!’ Efendi Tanrı kadına sordu: ‘-Bu yaptığın nedir?’ Kadın (Havva) karşılık verdi: ‘Yılan beni aldattı ve yedim.’ Efendi Tanrı (bu kez) yılanı seslendi: ‘Bunu yaptığın için bütün sığırlardan, bütün kır hayvanlarından daha lanetlisin. Karnın üzerinde yürüyeceksin. Ömrünün bütün günlerinde toprak yiyeceksin. Ve seninle kadın arasına, senden türeyenlerle ondan türeyenler arasına düşmanlık koyacağım. (...) Kadına da şöyle dedi: ‘Sıkıntılarını, gebeliğini çok ağırlaştıracam. Ağrı-acıyla çocuk doğuracaksın. İsteğin kocana olacak, o da sana egemen bulunacaktır.’ Âdem’e şunları söyledi: ‘Karının sözünü dinlediğin ve yememeni buyurduğumdan yediğin için toprak senin yüzünden lanetli oldu. Ömrünün bütün günlerinde sıkıntı çekerek ondan yiyeceksin. Toprağa dönünceye dek alının teriyle ekmek yiyeceksin. Çünkü ondan alındın, topraksın ve toprağa döneceksin...’ (Tevrat, Tekvin, Bap 2: 8-11, 13, 14, 25; Bap 3: 1-7, 12-19.)

Dursun’un kanıt olarak sunduğu şeyler yine Kur’an’dan sapmış örneklerdir. Kur’an da, Âdem’in eşinin kaburga kemiğinden yaratıldığı, kadının Âdem’i gibi bir hikâye yoktur. (Bu, kadını aşağılamak için konulmuş bir tahriftir.) Yılan karnı üstünde yürümesinin sebebinin bu olduğu da Kur’an’da yoktur. (Tahrifçiler hızını alamamış hayvanlara bile sallıyor) (Havva ismi de Kur’an da yoktur) Onlara erilen cezaların detayları Kur’an’da geçmiyor. Araf Suresi 19-25 Ayetlerde olayın aslı aşağıda:

“Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun, dilediğiniz yerden yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de zalimlerden olursunuz.” Derken, şeytan, kendilerinden gizlenmiş çirkin yerlerini onlara açmak için ikisine de vesvese verdi. Dedi: “Rabbinizin sizi şu ağaçtan uzak tutması, iki melek olmayasınız yahut ölümsüzler arasına katılmayasınız diyerdir.” Ve onlara, “-Ben size öğüt verenlerdenim” diye yemin de etti. Nihayet onları kandırarak aşağı çekti. O ikisi ağaçtan tadınca çirkin yerleri kendilerine açıldı. Bahçenin yapraklarından yamalar yapıp üzerlerine örtmeye başladılar. Rableri onlara seslendi: “Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Ben size, şeytan sizin için açık bir düşmandır demedim mi?” “Ey Rabbimiz, dediler, öz benliklerimize zulmettik. Eğer bizi affetmez, bize acımazsan elbette ki hüsrana uğrayanlardan olacağız. Buyurdu: “Kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde belirli bir süreye kadar mekân tutmanız ve nimetlendirilmeniz öngörülmüştür.” Buyurdu: “Orada hayat bulacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan çıkarılacaksınız.” Şeklindeir. Kuran-ı Mübin eksiksiz bir kitapken, hayal gücü ile safsatalar eklemek ve bunlara inanmak bir şirk olayıdır.

Dursun bir yazısında da, *“Şüphesiz, inananlar, Yahudi olanlar, Hristiyanlar ve Sabilerden Allah’a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri (sevap olarak karşılıkları), Rablerinin katındadır. Onlar için artık korku yoktur.” (Bakara Suresi, 62. ayet, Diyanet’in çevirisi.)* Ne denli başka tür yorumlayanlar bulunsa da, bu ayete göre, “inananlar”, yani “Müslümanlar” dışında “Yahudiler”, “Hristiyanlar” ve “Sabiiler,” yalnızca “Tanrı’ya, “ahiret’e inanmaları, bir de “yararlı iş (dinsel nitelikte) yapmaları” koşuluyla “korkudan kurtulacaklar”, yani “cennete” girebilirler. Demek ki, bu ayette Yahudilik, Hristiyanlık ve Sabiilik’te, “TEKTANRI” denen “ASIL TANRI” inancı var. Dinleri resmen tanınıyor. Ama başka kesim ayetlere göre, *“Tanrı katında İslam’dan başka DİN yoktur”: “Kim, İslamiyet’ten başka*

bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O, ahirette de kaybedenlerdendir.” (Al-i İmrân Suresi, 85. ayet, Diyanet’in çevirisi.) **“Allah katında DİN, şüphesiz İslamiyet’tir...”** (Al-i İmrân Suresi, 19. ayet, Diyanet’in çevirisi.) **“Allah’ın dininden başka din mi arzu ediyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez O’na teslim olmuştur. O’na dönecektir.”** (Al-i İmrân Suresi, 83. ayet, Diyanet’in çevirisi.) Demek ki, “Tanrı’nın dini” olarak “İslam” gösteriliyor ve bu dinden başka dinin “istenemeyeceği” bildiriliyor açıkça.” Demiştir.

Ayetler arasında çelişki olduğunu ifade edip “hem İslam’dan başka din kabul edilmiyor hem de diğer Semavi dinlere inananların da cennete gidileceği söyleniyor” diyerek, kendince bir çelişki örgüsü yaratmıştır. Oysaki İslam; Allah’a teslim olmak, boyun eğmek ve itaat etmek manasına gelir. Kur’an’a göre İslam; kişinin kendisini yalnız Allah’a teslim etmesi, O’na kul olması ve O’na ibadet etmesi demektir. Tevhidin aslı da budur. Bu anlamıyla İslam; sadece son peygamber olan Hz. Muhammed’in getirdiği dinden ibaret değil, bütün peygamberlerin getirdiği bir inanç sistemidir. Bu bakımdan insanlığı temel iman esaslarına davet açısından peygamberlerin tamamının vazifesi aynıdır. Buna göre, bütün peygamberlerin ilk daveti “tevhid”dir. Çünkü tevhid, Hak yoluna girmenin başlangıcı ve Allah’a inanmanın ilk basamağıdır. Rabbimiz gönderdiği her peygambere, ümmetini tevhide davet etmesini şöyle emretmiştir: Enbiya Suresi 25 **“Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: ‘Benden başka ilâh yoktur; şu hâlde bana kulluk edin.’ diye vahyetmiş olmayalım.”** Peygamberlik, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem ile başlamış, Hz. Muhammed ile son bulmuştur. Dolayısıyla Allah’ın peygamberler aracılığıyla farklı zamanlarda gönderdiği dinin esası aynıdır ve hepsine “İslam,” muhataplarına da “Müslüman” denilmektedir. Kur’an bunu açıkça ifade etmektedir: Hacc Suresi 78. Ayette de de **“Allah, sizi hem daha önce hem de bu Kur’an’ da Müslüman diye isimlendirdi.”**

Turan Dursun yine aynı serisinde yaptığı yorumlardan birinde, “nesih mensuh” durumuna değinmiştir. Bunu bir çelişki olarak niteleyen Dursun; “Çelişki”, burada hangi anlamda kullanılıyor? Önce onu belirteyim: “Aykırılık”, “birbirine uymama,” “birbirini tutmama,” “çatışma”... doğruluğunun, öbürünün yanlışlığını -bir ölçüde- gerektirir olması... Mantıktaki “tenakuzdan daha geniş anlamda.” Usûlü’l-fıkh (İslam hukuku) uzmanlarının kullandıkları “tenâkuz” ve “teâruz”la eşanlamda. Nisa Suresi’nin 82. ayetinde geçen ve Diyanet’in resmî çevirisinde “aykırılık” diye dilimize isimlendirilen “ihtilaf anlamında. Bu çeviride ayetin tümünün anlamı şöyle: **“Kur’an’ı durup düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah’tan başkasından gelseydi, onda çok aykırılıklar bulurlardı.”** (Nisâ Suresi, 82. ayet.) Şimdi bakalım, Kur’an’da “aykırılık”lar var mı, yok mu? İslam dünyasında işlenegelen “NESH” diye bir şey var. Kur’an’daki “nesh”den söz edilir. Bakara Suresi’nin 106. ayetinde de, Kur’an’ın “Tanrı’sınca, “Biz, bir ayeti nesh ettiğimiz zaman...” diye başlanır, kimi ayetlerin “nesh” edildiği anlatılır. NESH” nedir? Sözlük anlamıyla, “Bir şeyi bir başka şeyle gidermek” Örneğin, “ışık” getirilince “karanlık” giderilir. “Güneş gelince gölgeyi giderir.” Bakara Suresi’nin 106. ayetinde de bu anlamdadır. Çünkü “bir ayeti getirip, bir başka ayetin hükmünün giderildiği” anlatılmak istenir. “Bir başka anlamı da, “bir şeyin bir başka şeye aktarılması, göçürülmesidir. İslam hukukundaki anlamı, “Daha sonraki bir hükümle, daha önce var olan bir hükmün (yürürlükten) kaldırılması (bunun, ayet ve hadisle sağlanması).” Ya da “bir şeriat hükmünün gelmesiyle, bir önceki şeriat hükmünün sona ermesi.” İkinci tanım şöyle de dile getirilir: “Bir önceki şeriat hükmünün TERSİNİ sonuçlandıracak biçimde, sonradan bir şeriat hükmünün gelmesidir.” Böyle demıştır Turan Dursun.

Öncelikle Bakara Suresi 106. Ayette buyrulur ki: **“Biz bir ayeti siler, unutturur veya ertelersek ondan daha iyisini veya onun bir benzerini getiririz. Allah’ın her şeye gücü yeter ol-**

duğunu bilmedin mi?” Sözü edilen nesih kavramını doğru anlayabilmek için diğer ayetleri de okumalıyız. Örneğin Maide Suresi 15. Ayette **“Ey Ehlikitap! Resulümüz size geldi. Kitap’tan saklamış olduklarınızın çoğunu size ayan-beyan açıklıyor; çoğundan da geçiyor. Şu bir gerçek ki, size Allah’tan bir ışık ve apaçık bir Kitap gelmiştir.** Burada bahsedilen önceki ilahi kitapların nesih durumudur. Bütün ilahi kitaplar doğal olarak aynı yerden geldikleri için bir önceki ilahi kitapları tasdik eder. Neshin anlamlarından biri de iki şeyi yan yana getirmek anlamındadır. Aktarma anlamında olarak bir yazıyı başka yazıya geçirmek şeklinde kullanılır. Bir uygulamayı başka bir uygulama ile kaldırma anlamında da gelir. Bu durumlar kitabın küçük bir kısmında olur. Nitekim Araf Suresi 157. Ayette **” Onlar ki, yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılmış bulacakları ümmî peygambere uyarlar; o onlara iyiliği emreder, kötü ve çirkinden onları alıkoyar. Güzel şeyleri onlara helal kılar, pis şeyleri onlara yasaklar. Sırtlarından ağırlıklarını indirir, üzerlerindeki zincirleri, bağları söküp atar. Ona inanan, onu destekleyen, ona yardım eden, onunla indirilen ışığa uyan kişiler, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”** Burada bahsedildiği gibi, Kur’an ile önceki ümmetlere inen kutsal kitaplardaki bazı hükümlerde zamanın ihtiyacına göre değiştirme, bir cezanın sona ermesi ya da hafifletilmesi gibi durumlar oluşmuştur. Bunlar Kuran’ın önceki kitapları tasdik etmediği ve bir çelişki yaşandığı anlamına gelmez. Yine Bakara 106’da kastedilen önceki **ümmetlere** inen kitaplardaki, örneğin Tevrat ve İncil’den bazı ayetleri o ümmetlerin zamanla gizlediği, anlamında da bazı ayetlerde eğip bükmeleler yaptığı kastedilmiştir.

Yine Dursun bir başka yazısında; İslam’da *“Hoşgörü” Var mı? Bir kesim ayetlere bakılırsa, “İslam’da hoşgörü var”* demek gerekiyor. Anlamları yukarıda sunulan, *Kâfirûn Suresi’nin 6. ayetiyle Bakara Suresi’nin 62. ayeti de bunlardan. Şu ayetler de: “Öğüt ver, çünkü sen, yalnızca bir öğütçüsün; onların üzerinde bir*

ZORBA değilsin.” (Gaşiye Suresi, 22-23. ayetler.) Bu anlam ve doğrultuda başka ayetler de var. (Bkz. Âl-i İmrân Suresi, 20. ayet; Mâide Suresi, 92, 99. ayetler; Ra'd Suresi, 40. ayet; Nahi Suresi, 35 ve 82. ayetler; Nûr Suresi, 54. ayet; Ankebût Suresi, 18. ayet; Fâtır Suresi, 23. ayet; Yâsin Suresi, 17. ayet; Teğâbün Suresi, 12. ayet.) **“Dinde ZORLAMA yoktur.”** (Bakara Suresi, 256. ayet.) İslam propagandasını yapan ve “hoşgörü dini” olduğunu savunanlar, bu ayetleri, özellikle de Kâfirûn Suresi'nin 6. ayetini ve bu son ayeti sık sık kullanırlar. Oysa İslam hukukunda bu ayetler “mensuh (hükümü yürürlükten kaldırılmış)” ayetlerdendir. Bunlar, “Kılıç Ayeti” (Âyetü's-Seyf) diye adlandırılan ayetle (Tevbe Suresi, 5. ayet) “Öldürüşme Ayeti” (Âyetü'l-Kıtâl) diye adlandırılan ayetle (Tevbe Suresi, 29. ayet) ve “cihad ayetleri”yle “yürürlükten kaldırılmış” sayılmışlardır. “Kılıç Ayeti”yle yürürlükten kaldırılan ayet hükmü sayısı: 114. “Öldürüşme (kıtâl) Ayeti”yle yürürlükten kaldırılan ayet hükmü sayısı: 8. İslam dünyasında, İslam hukukundaki uygulamalar da buna göre olagelmıştır. Şöyle ya da böyle, “hoşgörü” yansıtan ayetlerden başka kesim ayetlere bakıldığında tam ters bir doğrultuyla karşılaşılır. İslam'ın katı bir “HOŞGÖR-MEZLİĞİ” görülür bu ayetlerde. “Yürürlükte sayılan”lar da belirtildiği gibi bunlardır: **“Hürmetli aylar çıkınca, puta tapanları, bulduğunuz yerde öldürün. Onları yakalayıp hapsedin. Her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse peşlerini bırakın. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder.”** (Tevbe Suresi, 5. ayet, Diyanet'in çevirisi.) **“Onları, nerede bulursanız orada öldürün...”** (Bakara Suresi, 191. ayet; Nisâ Suresi, 89, 91. ayetler.) Nisâ Suresi'ndeki “öldürün!” buyruğu “münafıklar içindir. **“Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafiglarla savaş. Ve onlara katı-sert davran! Varacakları yer, cehennemdir. Orası ne kötü bir varış yeridir.”** (Bu ayet, iki ayrı surede aynen yer almıştır; Tevbe Suresi, 73. ayet; Tahrîm Suresi, 9. ayet.) Aynı doğrultuda pek çok ayet var. (Bir kesimi için bkz. Mâide Suresi, 35. ayet; Tevbe Suresi, 41, 79. ayetler; Hacc Suresi, 78. ayet; Furkan Suresi, 52. ayet.) **“Kitap verilenlerden Allah'a,**

âhîret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, HAK DİNİ din edinmeyenlerle; boyunlarını bükiüp kendi elleriyle CİZYE verene kadar savaşı!" (Tevbe Suresi, 29. ayet, Diyanet'in çevirisi.) İslamda geçerli olan bir şey var: "Mümaşat" Anlamı; "Birlikte yürüme". İslam, "güçleninceye dek barış içinde birlikte yürüme"yi ilke edinmiştir. Biraz "hoşgörü" yansıtan ayetler, "mümaşat dönemleri"nin ürünüdür. "Mümaşat" ilkesi, Muhammed'in "savaş hiledir" sözünden kaynağını alır daha çok. İslam, tüm insanlar Müslüman olana dek, yeryüzünü bir SAVAŞ ALANI sayar. "Barış" ve "hoşgörü" de, eğer gerekiyorsa, "savaş"ın gereği olan "hile" içindir.

Her zaman olduğu gibi bu yazısında da Dursun, ayetleri cımbızla seçerek anlam bütünlüklerini kurmadan istediği gibi anlamlar yüklemeye çalışmıştır. Tevbe Suresi 5. Ayette kastedilen durum anlaşmayı bozup müminlere saldıran müşriklerle ilgilidir. Kanıt olarak söz konusu Surenin 7. Ayetinde **"Müşriklerin Allah katında, onun resulü katında ahitleri nasıl olabilir! Mescid-i Haram yanında antlaşma yaptıklarınız müstesna. Bu şekilde antlaşması olanlara, onlar size doğru-dürüst davrandıkça, siz de doğru-dürüst davranın. Allah, sakınanları sever."** Bakara ve Nisa suresinden cımbızladığı sözcükleri tam halleriyle okursak, Bakara Suresi 190. Ayette **"Sizinle çarpışmaya girenlerle Allah yolunda siz de çarpışın. Ama haksız yere saldırmayın/çarpışmada zulme sapmayın. Çünkü Allah, sınır tanımaz azgınları sevmiyor."** Bu ayetten de anlaşıldığı üzere Müslümanların yaptığı savaşlar ancak savunma savaşıdır ve sadece karşılık gördüklerinde nefsi müdafaa olarak uygulayabilirler. Yine bir sonraki ayette de müşrikler Müslümanlarla savaşmadan Müslümanların bir hamle yapmaması emredilir. Bakara Suresi 192. Ayette de **"Eğer savaşı sona erdirirlerse Allah çok affedici, çok merhametlidir."** Müşrikler savaşa son verdiği andan itibaren müminlerin hamle yapamayacağını hatta tövbe edildiğinde müşriklerin affedilebileceği anlatılıp, İslam'ın ne denli büyük bir

hoşgörü dini olduğu kanıtlanır. Yine Nisa Suresi 89. Ayeti kas-
tederek yazdığı yazıda da Allah'ın uyarısında o grubun münafık
olduğu, Müslümanlar aleyhinde tuzaklar kuranların, Allah ve
Resul'üne isyan etmek suretiyle kazandıkları günahlar, onların
tekrar eski hallerine dönerek kâfir olmalarına yol açmıştır. Her
şeye rağmen yine hoşgörü kapıları açıktır. Nisa Suresi 90. Ayette
“**Ancak sizinle aralarında antlaşma olan bir topluma sığınan-
larla, kendi toplumlarıyla yahut sizinle savaşma konusunda
yürekleri yetersiz kalıp da size gelenlere dokunmayın. Allah
dileseydi onları elbette sizin üstünüze salardı, onlar da sizin-
le mutlaka savaşırldı. O halde, sizden uzak durur, sizinle
savaşmaz, size barış eli uzatırlarsa, artık Allah size, üzerleri-
ne gitmek için bir yol vermemiştir.**” Bu Ayetlerde anlaşmalara
uyulması gerektiği anlatılır. Tevbe Suresi 29. Ayette bahsedilen
cizye ise savaşta esir olmalarından ötürü verecekleri cezadır. Bu
ceza karşılıksız serbest bırakılmayacak kişilerin ödediği fidyedir.

Bir diğer yazısında Dursun, “Şeytan Ayetleri” diye adlandı-
rılan olay hakkında şöyle diyor; *Bazı İslamcı çevrelerin “Şeytan
Ayetleri” diye bir şeyin hiçbir zaman olmadığı şeklindeki iddia-
larını ciddiye almak mümkün değildir. Bu ayetler kesinlikle bir
“masal,” bir “uydurma” olmayıp tamamıyla bir gerçektir. Yani
Muhammed, Mekke’de iken, ilk dönemlerde, “üç tanrıça”nın öv-
güsünü yapan ve o zamana değin Araplarda da bilinen şiir, Necm
Suresi’nin ayetleri arasında okununca (okuyan Muhammed’in
kendisidir), Arap “putatapar”lar da “peygamber”le birlikte “secde”
etmişlerdir. Ne var ki, “sonra”dan, “Cebraîl’in uyardığı ileri sürü-
lerek, ayetler arasına karıştıranın “Şeytan” olduğu savunulmuş-
tur. Savunan, “Peygamber.” Bunu aktaran da başta Peygamber’in
arkadaşları olmak üzere “İslam büyükleri”dir. “İslam hadisçi ve
tefsircileri”dir. Olayın bir bölümü, yani Necm Suresi’nin okunması
sırasında “putataparlar”ın, “Peygamber”le birlikte secde ettikleri”
Buhârî’nin e’s-Sahîhinde yazılıdır. Olayın kalan bölümü de sayı-
lamayacak kadar çok “hadis” ve “tefsir” kitaplarında yer almıştır.*

Olayın bütününe ilişkin hadis, 15. yüzyılın en büyük hadisçi ve “tefsirci”lerinden sayılan Celaleddin Süyuti ve İbn Hacer (el-Askalanî) tarafından doğrulanmış, “sağlam” kabul edilmiştir. Yani olay, nitelendiği gibi bir “masal” değildir ve yine ileri sürüldüğü gibi, “İslam karşı devrimcileri”nce uydurulmamıştır. Kısacası, Kur’an’ın Hac Suresi’nin 52. ayetinin, bunu izleyen ayetlerin ve bu ayetlere ilişkin aktarma ve yorumların tanıklığıyla “Şeytan Ayetleri” olayı bir gerçektir. Kaynak, ileri sürüldüğü gibi yalnızca Taberî değildir. Taberî’den 150 yılı aşkın bir zaman önce yaşamış olan İbn İshak’ın “e’s-Sire”sinde de olay yer alır. Bunun yanında bir başka gerçek, laik ve özgür düşünen insan -ki Salman Rüşdü de böyle bir insandır”din kutsallıklarının çerçevesine sokulamaz. Bunu yapma yolundaki “din terörü” karşısında korkmadan, yılmadan yeterince savaş verilmelidir artık.

Öncelikle Dursun, her zaman ki gibi hadisçi ve tefsircilerin dedikleri şeylere sorgusuz sualsiz inanmakta ısrara devam etmiş olup tüm bu dokunulmazlık zırhı verdiği kişilere Salman Rüşdi’yi de ekleyip, kendi inancına uygun yazılan her şeye inanmıştır. Salman Rüşdi’nin İngilizler tarafından Müslüman dünyasına iftira atmak için fonlandığı ve yaptığı yalanlardan ötürü ona ödülleri verildiği gerçek bir durumdur. Hiç bir yazar hatta hiçbir insanım diyen kişi ve kişiler para ve unvan karşılığında dini ve kutsal değerlere hatta tüm doğru olaylara aşağılıkça saldırıp yalanlar üretmemelidir. “Garanik Olayı” diye rivayet edilen bu olaylar tamamen İslam Âlemi’ne atılmış bir iftiradır. Hikâye-ye göre Necm Suresi 19 ve 20. Ayette “ **Gördünüz mü Uzza’yı, Lât’ı. Ve ötekini, üçüncüsü olan Menât’ı.**” ayetlerine gelince şeytan, ek olarak “Onlar kuğulardır, onların şefaathleri de umulur” sözünü ortaya atmış, duyanlar da bunu Hz. Muhammed’in söylediğini sanarak, “Muhammed bizim tanrılarımızı övdü” diye sevinmişlerdir. Surenin sonunda Peygamber secde edince onlar da secde etmişler. Daha sonra olay Hz. Muhammed’e bildirilince çok üzülmüş. Garanik olayı diye adlandırılan bu olay

üzerine, Hac Suresi 51 ve 52 Ayetleri inerek, **“Ayetlerimizi işe yaramaz kılmak için gayret gösterenlere gelince, onlar cehennemnin dostlarıdır. Biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki, o bir şey tasarladığında/okuduğunda, şeytan onun düşünce ve dileği içine bir şey atmış olmasın. Ama Allah, şeytanın attığını siler, sonra kendi ayetlerini muhkemleştirir. Allah Alîm’dir, Hakîm’dir.”** Yüce Allah, böylece, olaya çok üzülen Peygamber’i teselli edilmiş... Bu hikâye tamamen uydurma olup Kur’an’ın öğretisine asla aymamaktadır. Necm ve Hac Sureleri arasında yıllar vardır. Ayrıca burada bahsedilen şey vesvese olup her insanın aklına girebilecek bir şeydir. Tüm bunlar İslam’ı ve peygamberini itibarsızlaştırma çabalarıdır. Vakkı Suresinin 77,78 ve 79. Ayetlerinde **“O, kesinlikle şerefli bir Kur’an’dır. Titizlikle saklanan bir Kitap’tadır. Ona, arındırılmışlardan başkası dokunmaz.”** Yani ayetlere göre Kur’an’ı kaynağında tahrif etmek için hiçbir şeytan ve cin ona el uzatamaz”. Şuara Suresi 210, 211 ve 212. Ayetlerinde denildiği gibi **“ Onu şeytanlar indirmedir. Onlara yaraşmaz, zaten güçleri de yetmez. Çünkü onlar, dinleyişten azledilmişlerdir.”** Ayetleriyle Kuran’ın İlâhî bir dokunulmazlık zırhının olduğu ve onun inerken ayetlerin muhtevasına cin ve şeytanların karışmasının “asla” mümkün olmadığı net bir şekilde anlatılır.

Okuyan, araştıran ve gerçeği bulmak niyetiyle çabalayan insanlar doğruları elbet bulacaktır...

RİCHARD DAWKİNS VE MATERYALİST EVİRİMCİ GEN YANILGIŞI

Ateizm dünyasının 21.yüzyıldaki en önemli isimlerinden biri Richard Dawkins'dir. Bu yazıda en önemli iddialarını ele alacağımız "Dawkins" Britanyalı evrimsel biyolog ve yazardır. Oxford Üniversitesi bünyesinde 2008 yılında emekli oluncaya kadar görev yapmıştır. Dawkins ateist ve hümanisttir, "*British Humanist Association*" da başkan yardımcılığını yürütmektedir. Evrenin ve dünyadaki yaşamın varoluşuna ilişkin yaratılışçı inanışlara karşı çıkışıyla bilinir. Çok sayıda popüler bilim kitabı yazmış, televizyon ve radyo programları yapmıştır. Kitapları milyonlarca satmıştır. Evrim yaratılışçılık ve din konularındaki fikirlerini sosyal medyada ve yazılı basında sürekli olarak açıklamaktadır. Dawkins, "Gen Bencildir" adlı kitabında, gen merkezli evrim yorumunu açıklamanın bir yolu olarak "*bencil gen*" kavramını ortaya atmıştır. Buna göre evrimin etkileri en iyi şekilde genler üzerinde görülebilir. "Tanrı Yanılgısı" adlı kitabında Tanrının varlığı ve dinlerin gerekliliği için öne sürülen geleneksel savlara karşı çıkmış, ateist bir dünya görüşünü savunmuş ve kategorize etmiştir.

Dawkins'in düşüncesine göre evrim, bir yerlerde 'rastlantısal olarak' çeşitli özellikleri olan bir molekülün oluşması ile başladı. Bu moleküle 'eşleyici' adı verilmiştir. Eşleyici molekül özellik olarak kendi kendine kopyalarını yapabilme özelliğine sahiptir.

Bu rastlantının oluşma olasılığı çok düşük olmasına rağmen bir kez ortaya çıkmıştı. Eşleyici kendi kopyalarını üretebiliyordu; fakat evrim için hatalar gereklidir. Bu kopyalar bazen kopyalama işlemlerinde yanlışlık ve hatalar yaparlar sonra da bu hatalar birikir. Bu yanlışların yayılması ortaya ortak atadan gelen ‘çeşitli kopyalar’ çıkartmış oldu. Bu kopyalar arasında yine bazıları diğer kopyalardan farklı açıdan daha avantajlıydı; bu avantajlı kopyalar giderek arttı ve daha uzun ömürlü oldular. Böylece uzun ömürlü olmaya doğru evrimsel bir yönelim ortaya çıktı.

Bunun dışında iki tane daha evrimsel eğilim görülmektedir: Doğurganlık ve doğru kopyalama. Evrim iyi bir şey gibi görünüyorsa da gerçekte hiçbir şey evrimleşmekten yana değildir. Evrim isteğe bağlı oluşan bir durum değildir. Eşleyiciler evrimi engelleme isteğindedirler. Bu yüzden, eşleyiciler doğru kopyalamadan yanadırlar. Başlangıçta evrimin oluşması için kopyalama hatalarının gerekli olduğunu belirten Dawkins’in, akabinde evrimsel eğilimin doğru kopyalama yönünde olduğunu söylediği yukarıda geçmektedir. Çünkü görüldüğü üzere, hatalı kopyalama çeşitliliği, dolayısıyla evrimi ortaya çıkartmıştır. Fakat eşleyicilerin sırf hayatta kalmak için kendi kopyalarını yaptıkları hesaba katılırsa, böylece kendilerini hatasız kopyalamaya uğraştıkları görülecektir. Kısaca kopyalama hatası çeşitliliği ve evrimi, doğru kopyalama ise devamlılığı sağlamaktadır.

Kendilerini kopyalayabilen ilk eşleyiciler canlı mıdır? Bu soru Dawkins’e göre ‘çok da aldrış edilecek bir soru’ değildir. Dawkins’e göre, ilk eşleyicilere canlı desek demesek de onlar yaşamın başlangıcı ve bizim atalarımız oldular. Oluşan zor şartlar eşleyicilerin niteliğini de geliştirdi ve koruyucu kaplar karmaşıklaştı, özellikleri arttı. Bu koruyucu kaplar, eşleyicilerin içinde bulundukları ölüm kalım makineleridir. Anlaşılacağı üzere, ölüm kalım makineleri birer araç oluyor ve asıl amaç olan eşleyicilerin yani genlerin hayatta kalmalarını sağlamak için biçimlendiriliyor. Burada bahsedilen eşleyici DNA’dır.

Dawkins'e göre, ilk eşleyicinin ne olduğu bilinmiyor, fakat DNA'dan başka eşleyiciler de olsa, onlar bir şekilde tükendi ve canlılık DNA üzerinden devam etti. DNA molekülü, yapıtaşlarından yani nükleotitler den oluşmuş uzun bir zincirdir. Dawkins' e göre bu genler, kendilerini hayatta tutup çoğalmak için ölüm kalım makinelerini diğer adıyla vücutları oluşturmuştur. Bunun ilk olarak, protein duvarından bir korunak yapılması ile başladığı belirtilmektedir. Bitkilerden hayvanlara çeşitli yaşam kalım makineleri vardır, her birinin yapı ve işleyişi farklıdır. Fakat hepsinde ortak olan aynı tür molekül yani DNA bulundurmalarıdır.

Başlangıçta kendini eşleyebilme yeteneğine sahip olan DNA molekülü, ölüm kalım savaşını kazanabilmek için protein sentezleme aşamasına geçmiştir. Kısaca protein sentezinin, sarmal yapıdaki DNA molekülünün belirli noktalardan ayrılıp RNA molekülünü eşlemesi bu eşlenen RNA'nın üçlü gruplar halinde belirli nükleotidlerle sıralanması sonucu başlanır. Dawkins'in anlatımına göre bu süreçlerin sonucu ise bedenleşmedir. Bedenleşme bugünkü şeklini birden almamıştır. Bu şekillenme bir evrimsel süreçtir. Ayrıca bu süreç oldukça karmaşıktır. Örneğin bedenleşmenin bitkilerdeki versiyonu, güneş ışığını kullanarak basit moleküllerden karmaşık moleküllerin yapılması ile oluşmuştur. Sonraki aşamalarda oluşan hayvanlar ise, bitkilerle beslenmeyi öğrendi. Canlılarda ortak olan en temel nokta tüm bedenlerin kendi yaşam kalitelerini, verimliliklerini arttırmakla meşgul olmaları ve bu doğrultuda evrimleşmeleridir.

İlkel eşleyiciden karmaşık canlılığa geçiş aşamalarca olmuştur. Bu aşamalar oldukça uzun zaman periyotları ile ifade edilmektedir. Bu süreci hayatta kalma çabası etkilemektedir. Canlılar birikimli ilerleme ile biçimlenmektedir. Hayatta kalma konusunda işe yarayan özellikler genler vasıtası ile aktarılır ve korunur. Bu korunan ve aktarılan özellikler birikerek canlıyı hayatta kalma açısından daha iyi bir noktaya götürür. Evrimi

etkileyen tek şey eleme değil, birikimli ilerlemelerdir. Nesilden nesle elde edilen birikim, seçimde rol oynar. Böylece seçimde gelişigüzellik, rastlantısallık değil birikimli seçim ortaya çıkar. Birikimli seçimin uzak hedefleri, amaçları yoktur. Sadece ölüm kalım savaşında avantaj sağlayan genler seçilidir. Dawkins'e göre ilk rastlantı, evrim sürecini başlatacak olan eşleyicinin ortaya çıkması ile başlar.

Bir diğer rastlantı ise mutasyonlardır. Dawkins'in bu evrim anlayışında, görüldüğü üzere, canlılığın ortaya çıkışı, tamamen doğal sebeplere dayandırılmaktadır. Canlılığın oluşumunda herhangi bir metafiziksel varlığın, Tanrı'nın, etkisi söz konusu edilmemektedir. Dawkins, bu şekilde materyalist bir evrimi açıklar.

Buna bilimsel cevap olarak; Materyalist tesadüfi evrim teorisi, canlılığın tesadüfen meydana gelen bir hücreyle başladığını iddia eder. Oluşturulan senaryoya göre bundan dört milyar yıl kadar önce ilkel dünya da birtakım cansız kimyasal maddeler tepkimeye girmiş sonra da yıldırımların, şimşeklerin ve sarsıntıların etkisiyle karışmış sonra da sözde ilk canlı hücre ortaya çıkmıştır. Oysaki cansız maddelerin bir araya gelerek canlılığı oluşturabilecekleri iddiası bugüne kadar hiçbir deney ya da gözlem tarafından kanıtlanamamış, bilim dışı bir iddiadır. Aksine bütün bulgular ve gözlemler hayatın mutlak surette yine hayattan geldiğini ispatlar. Dünya üzerinde hiç kimse en gelişmiş ve gelecekteki laboratuvarlarda dahi cansız kimyasal maddeleri bir araya getirip canlı bir hücre yapmayı başaramamıştır. Materyalist tesadüfi evrim teorisi ise insan aklı, bilgisi ve teknolojisi sonucunda bile elde edilemeyen canlı hücresinin, ilkel dünya koşullarında rastlantılarla doğduğu iddiasındadır. Hücrenin insanoğlunun karşılaştığı en kompleks sistemdir. Evrimci bir bilim adamı olan Thorpe, "Canlı hücrelerinin en küçücüğünün sahip olduğu mekanizma bile insanoğlunun şimdiye kadar yaptığı hatı hayal ettiği bütün makinelerden çok daha fazla kompleksdir" der. Yapay bir hücre oluşturmak için yapılan tüm çalışmalar ve

deneyler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Öyle ki bugün hücrenin üretilmesi hedefi çalışmaları artık devam etmemektedir. Materyalist Evrim teorisi ise, insanoğlunun tüm bilgi ve teknoloji birikimi ile yapmayı başaramadığı bu sistemin ilkel bir dünyada “tesadüfen” oluştuğunu öne sürer. Örnek vermek gerekirse, bu durum, bir matbaada bir patlamayla, dağılan kâğıtların tesadüf eseri bir ansiklopediyi oluşturup, basılmış olmasından çok fazla daha düşük bir ihtimale sahiptir. Buna benzer bir başka benzetmeyi İngiliz matematikçi ve astronom Hoyle, “Nature Dergisi”-ne verdiği bir demecinde yapmıştır. Kendisi de bir materyalist olmasına rağmen Hoyle, “Tasadüfler sonucu canlı bir hücrenin meydana gelmesiyle, bir hurda yığının isabet eden kasırganın savurduğu parçalarla tesadüfen bir Boeing 747 uçağının oluşması arasında bir fark olmadığını belirtir.” Yani hücrenin tesadüfen oluşması asla mümkün değildir ve mutlaka “yaratılmış” olması gerekir. Bir canlı hücresi, çok sayıda oluşmuş olan küçük organelin uyum içinde çalışmasıyla yaşar. Bu parçaların biri bile olmasa hücreler yaşamını sürdüremez. Hücrenin doğal seleksiyon ve mutasyon gibi bilinçsiz mekanizmaların, kendisini geliştirmesini bekleme sonra akıllanıp kendini üretme gibi bir ihtimali yoktur. Dolayısıyla yeryüzünde oluşan ilk hücrenin yaşam için gerekli tüm organel ve fonksiyonlara sahip eksiksiz bir hücre olması gerekmektedir. Bu elbette söz konusu hücrenin yaratılmış olması demektir.

Proteinlere gelirsek; Proteinlerin yapılarındaki tek bir amino asitin eksilmesi veya yerinin değişmesi ya da oluşan zincire fazladan bir amino asit eklenmesi o proteini işe yaramaz bir molekül yığını haline getirir. Bu nedenle her amino asit tam gereken yerde, tam gereken zamanda yer almalıdır. Hayatın rastlantılarla tesadüfen oluştuğunu öne süren materyalist evrim teorisi ise bu muhteşem düzen karşısında çaresizdir. Çünkü söz konusu düzen asla rastlantıyla açıklanamayacak kadar olağanüstüdür. Materyalist evrimciler, moleküler evrimin çok uzun bir zaman sür-

düğünü ve bu zamanın imkânsız olanı mümkün hale getirdiğini iddia ederler. Oysa ne kadar uzun bir zaman verilirse verilsin, amino asitlerin rastlantısal olarak protein oluşturmaları imkânsızdır. Milyarlarca yıl boyunca, milyarlarca gezegenin yüzeyi gerekli amino asitleri içeren sulu bir konsantre tabakayla dolu olsaydı bile yine protein oluşamaz.

Bütün bu gerçeklerin ortaya koyduğu gibi, Richard Dawkins benzeri bir kısım evrimcilerin “Yaşamın kendi kendini kopyalayan bir molekül ile ortaya çıktığı” iddiası, olağanüstü derecede saçma ve aldatıcıdır. İnsan hücresindeki hiçbir molekül, başka moleküllerin yardımına ihtiyaç duymaksızın, kendi kendini kopyalayarak çoğalabilme yeteneğine sahip değildir. Buna tabii ki proteinler de dâhildir. Materyalist evrimciler, 21. yüzyılda karşlarına çok daha açık ve hayret verici şekilde çıkan hücredeki komplekslik gerçeğini kendilerince bertaraf edecek bir açıklama bulamamaktadırlar. Yaşamın başlangıcını ve hücredeki kompleksliği evrim ile ve tesadüf ile açıklamaya çalışan her teşebbüs büyük bir hüsrana uğramıştır. Bu çabalarla evrimi savunanlar hiç olmadığı kadar küçük düşmekte bilim her yeni bulguyla daha güçlü şekilde materyalist tesadüfi evrimi reddetmektedir. Bir tanesinin bile tesadüfen oluşması imkânsız olan bu proteinlerden ortalama 1 milyon tanesinin tesadüfen uygun bir şekilde bir araya gelip eksiksiz bir insan hücresini meydana getirmesi ise milyarlarca kez daha imkânsızdır. Kaldı ki bir hücre hiçbir zaman için bir protein yığınının ibaret değildir. Hücrenin içinde, proteinlerin yanı sıra nükleik asitler, karbonhidratlar, lipitler, vitaminler, elektrolitler gibi başka birçok kimyasal madde gerek yapı gerekse işlev bakımından belli bir oran, uyum ve düzen çerçevesinde yer alırlar.

Bir insana ait bütün özelliklerin bilgisi, dış görünümünden iç organlarının yapılarına kadar DNA'nın içinde özel bir şifre sistemiyle kayıtlıdır. DNA'daki bilgi kodları, bu molekül oluşturulan dört özel molekülün diziliş sırası ile kodlanmıştır. Nükleotid

(veya baz) adı verilen bu moleküller, isimlerinin baş harfleri olan A, T, G, C ile ifade edilirler. Bunlar Adenin, Timin, Guanin ve Sitozindir. İnsanlar arasındaki tüm yapısal farklar, bu harflerin diziliş sıralamaları arasındaki farklardan doğar. Bu, dört harfli bir alfabeden oluşan bir tür olağanüstü bilgisayardır. DNA'daki harflerin diziliş sırası, insanın vücut yapısını en ince ayrıntılarına kadar belirler. Boy, göz, saç ve cilt rengi gibi özelliklerin yanı sıra, vücuttaki 206 kemiğin, 600 kasın, 10 bin işitme siniri ağının, 2 milyon optik sinir ağının, 100 milyar sinir hücresinin ve 100 trilyon hücrenin planları tek bir hücrenin DNA'sında mevcuttur. Eğer DNA'daki bu genetik bilgiyi kâğıda dökmeye kalksak, yaklaşık 500'er sayfalık 900 ciltten oluşan dev bir kütüphane oluşturmamız gerekir. Oysa bu muazzam hacimdeki bu bilgi, DNA'nın "gen" adı verilen gözle görülmeyen parçalarında şifrelenmiştir. Bir geni oluşturan nükleotidlerde meydana gelecek bir sıralama hatası, o geni tamamen işe yaramaz hale getirecektir. İnsan vücudunda yaklaşık 29 ve 36 bin gen bulunduğu düşünülürse, bu genleri oluşturan milyonlarca nükleotidin doğru sıralamada tesadüfen oluşabilmelerinin kesinlikle imkânsız olduğu görülür. Nükleotidlerin tesadüfen bir araya gelerek RNA ve DNA'yı oluşturmalarının imkânsızdır. Rastgele kimyasal olaylar sayesinde nükleotidler gibi karmaşık moleküllerin ortaya çıkışı konusunda bence iki aşamayı net bir biçimde birbirinden ayırmamız gerekir; tek tek nükleotitlerin üretilmesi ki bu belki mümkün olabilir ve bunların çok özel seriler halinde birbirine bağlanması. İşte bu ikincisi, olanaksızdır. İlk canlının ortaya çıktığı zaman üreme planlarının, çevreden madde ve enerji sağlamanın, büyüme sırasının, bilgileri büyümeye çevirecek mekanizmaların tamamına ait emirlerin o anda ve bir arada bulunmaları gerekmektedir. Bunların hepsinin kombinasyonu tesadüfen gerçekleşemez. Yüksek organizmaların genetik programlarının yapısı, milyarlarca bit (bilgisayar birimi) bilgiye ya da bin ciltlik küçük bir kütüphanenin içindeki tüm harflerin dizilimine eşdeğerdir. Bu denli kompleks organizmaları oluşturan trilyonlarca hücre-

nin gelişimini belirleyen, emreden ve kontrol eden sayısız karmaşık işlevin tamamen rastlantıya dayalı bir süreç sonucunda oluştuğunu iddia etmek ise, insan aklına yönelik bir saldırıdır.

RNA ise bir nükleik asittir, nükleotitlerden oluşan bir polimerdir. RNA'nın işlevi ise DNA'daki genetik kodu sentezlemek, taşımak ve yorumlamaktır. Dawkins in iddiasına göre, bir süre sonra bu RNA molekülü çevre şartlarının etkisiyle birdenbire proteinler üretmeye başlamıştı. Daha sonra bilgileri ikinci bir molekülde saklamak ihtiyacı doğmuş ve yine her nasılsa hayali bir şekilde DNA molekülü ortaya çıkmıştı. Tesadüfen oluştuğunu farz etsek bile yalnızca bir nükleotid zincirinden ibaret olan bu RNA hangi bilinçle kendisini kopyalamaya karar vermiş ve ne tür bir mekanizmayla bu kopyalamayı başarmıştı? Kendisini kopyalarken kullanacağı nükleotitleri nereden bulmuştu? Dünyada kendini kopyalayan bir RNA oluştuğunu ve ortamda RNA'nın kullanacağı her çeşit amino asitten sayısız miktarlarda bulunduğunu farz etsek ve bütün bu imkânsızlıkların bir şekilde gerçekleşmiş olduğunu düşünsek bile bu durum yine de tek bir protein molekülünün oluşabilmesi için yeterli değildir. Çünkü RNA, sadece proteinin yapısıyla ilgili bilgidir. Amino asitler ise ham maddedir. Ancak ortada proteini üretecek “mekanizma” yoktur. RNA'nın varlığını protein üretimi için yeterli saymak, bir arabanın kâğıt üzerine çizilmiş tasarımını o arabayı oluşturacak binlerce parçanın üzerine atıp sonra arabanın kendi kendine montajlanıp ortaya çıkmasını beklemekle aynı derecede saçmadır. Ortada fabrika ve işçiler yoktur ki, bir üretim gerçekleşsin.

Sözün özü, evrimsel olgunun ve genetik başlangıcının tamamen tesadüfi olması çok zorlama bir cevap olur ve imkânsızdır. Evrim materyalist olamaz ve Tanrı'nın sanatı tesadüflere bağlanıp küçük görülemez. Bakara Suresi 26. Ayette şöyle vahyedilir: **“Şu bir gerçek ki Allah, bir sivrisineği hatta onun da üstündeki bir varlığı örnek göstermekten sıkılmaz. Böyle bir durumda, inananlar bilirler ki o, Rablerinden bir gerçektir.**

Küfre sapmışlar ise şöyle derler: “Allah, bunu örnek vermekle ne demek istedi?” Allah onunla birçoğunu saptırır, birçoğunu da onunla doğruya ve güzele kılavuzlar. Allah onunla yoldan çıkmışlardan başkasını saptırmaz.”

KUTSİYET VE GÖZYAŞI; KUDÜS

Beyt'ül Makdis, UrŞalim, Yebus, ve Mukaddes Toprak isimleriyle de adlandırılmış olan Kudüs, değişik kültürlerden insanlara ve özellikle üç semavi dinin (Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık) halklarına kutsal anlamlar ifade eder. Bundan dolayı Kudüs, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 60'ı için önemli bir yerdir. Şehrin Yahudiler için önemi büyüktür çünkü Hz. Musa İsrailoğulları'nın "Kutsal Topraklara girmesini emretmiştir. Ayrıca Yahudiler, kökenlerini bu topraklarda yaşamış Hz. İbrahim'e dayandırmaktadır. Hz. Davut ve Hz. Süleyman da bu topraklarda yaşamıştır. Kudüs ve çevresi Hristiyanlar için de kutsal ve önemli bir yerdir çünkü inanışlarına göre Hz. İsa'nın yürüdüğü, eziyetler çekip mucizeler gösterdiği, göğe yükseldiği ve ibadet ettiği ibadethanelerin bulunduğu yerlerdir. Bu topraklar Müslümanlar için ise Tevrat, Zebur ve İncil'de olduğu gibi Kur'an'da da bahsedilen aynı Nebilerin daha önce yaşadıkları, kurdukları ve yeniden inşa ettikleri yer olduğu için de önemlidir.

Kudüs şehrinin yaklaşık olarak M.Ö. 3000'lerde Kenanlılar tarafından kurulduğu kabul edilmektedir. Kendilerine göre, Yahudilerin Kudüs'ü sahiplenişleri ise bazı görüşe göre M.Ö. 3000 yılında bazı görüşlerce ise M.Ö. 1800'lü yıllarda Hz. İbrahim'in göçü ile başlatılmaktadır. Kudüs'le ilgili Yahudilerin işaret olarak gördüğü olaylardan biri İbrahim'in oğlu İshak'ı Tapınak Tepe-sinde kurban etmek istemesi inancıdır. Ayrıca onlara göre burası Hz. Yakup'a rüyasında gösterilen ve Hz. Musa'nın vaat edilen

topraklara yaklaştığında girmeyi arzuladığı yerdir. Kudüs'ün mekân olarak ortaya çıkışı ise, Kral Davud Peygamber döneminde gerçekleşmiştir. Nitekim Yahudilere göre Davud Peygamber'in şehri başkent ilan etmesinden sonra Ahit Sandığı'nı getirmesi ile Kudüs, dini bir mekân olarak belirginleşmiş, sonra da oğlu Süleyman Peygamber tarafından yapılan mabedin inşası ile şehir, Yahudilerin kutsal inancının merkezine yerleşmiştir. İnançlarına göre Tanrı'nın Yahudilere vadettiği şeylerden en önemlisi "Kenan Diyarı" olarak belirtilen "Kudüs ve çevresindeki kutsal topraklar"dır. Merkezini Kudüs'ün oluşturduğu bu kutsal toprakları Yahudiler sahiplenmiş ve bir bağ oluşturmuştur. İnanışa göre Kudüs aynı zamanda göğe açılan bir kapıdır. Dünya ilk olarak Kudüs'ten başlayarak yaratılmıştır. Ölümünden sonraki dirilme de bu topraklarda gerçekleşecektir. Dünyanın değişik bölgelerinde ölmüş olan Yahudiler, Mahşer gününde yeraltından çıkıp Kudüs ve çevresinde dirileceklerdir. Yahudilere göre kendi toplulukları Tanrı'nın seçkin kıldığı topluluktur ve bu seçkin toplum ancak seçkin topraklarda en doğru şekilde yaşar. Yahudilikçe kutsal sayılan Kudüs'te mabet merkezli inanç anlayışı ilerde Mesih'in gelip Kudüs'te güçlü bir birlik kuracağı inancıyla da gelecekte de işlemeye devam edecektir.

Hristiyanlara göre İsa, Kudüs'ün güneyinde dünyaya gelir. Doğumundan kırk gün sonra inancılarına uygun olarak Yusuf ile Meryem onu Yerusolime (Kudüs) mabede götürür ve geri dönerler. Hz. İsa'nın çocukluk ve gençlik yıllarıyla ilgili olarak İncil de sadece Fısıh Bayramı münasebetiyle on iki yaşlarında Kudüs'e götürülmesi durumu anlatılır. İncillere göre Hz. İsa'nın tebliği, Yahya tarafından vaftiz edilmesi ve şeytan tarafından denenmesinin ardından başlar. İsa'nın tebliği Kudüs ve çevresinde Yahudiye, Nasıra, Sur, Sayda, Kefernahum, Yahuda, Efraim gibi çevre bölgelerde gerçekleşir. İncillerden, Hz. İsa'nın tebliğ hayatının kısa sürdüğü, bununla birlikte Kudüs'e birden fazla gittiği anlaşılar. Kudüs, Hristiyanlar açısından kutsal bir

mekân olarak Roma İmparatoru Konstantin'in Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra tekrar önem kazanmıştır. Kudüs'e birçok kilise yapılmıştır.

İslamiyet'e göre, Kudüs anlamını Arapça da "temiz ve pak" demek olan "kuds" kelimesinden almıştır. Aynı kökten olan "takdis" "kutsallık nispet etme ve bu kökten gelen "mukaddes" kutsallık nispet edilmiş anlamına gelir. Kudüs adı da aynı kökten türemiştir. Kudüs, İslam'ın Mekke ve Medine'den sonra gelen üçüncü kutsal şehri olarak kabul edildiğinden, Müslümanlar bu şehre çok önem verirler. Müslümanlar için Kudüs'ün ilk kible olması, Yahudi ve Hristiyanların kutsal kitaplarında Kudüs'te yaşamış olarak anlatılan peygamberlerden Kur'an bahsedilmiş olması Kudüs'ün önemini artırır.

Tarihsel olarak Kudüs yaklaşık 4000 yıllık geçmişe sahip eski bir şehirdir. Asırlar boyunca birçok farklı kültürlerin dikkatini üzerine çekmiş ve bu sebeple de çeşitli devletlerin hâkimiyetine girmiştir. Kudüs'ün mekân olarak ortaya çıkışı Kral olan Davut Peygamberin Kudüs'ü başkent ilan etmesiyle başlamış, sonra Ahit Sandığı'nı getirmesi ile Kudüs, dini bir mekân olarak belirginleşmişti. Son olarak da oğlu Süleyman Peygamber tarafından mabedin inşası ile şehir Yahudilerin kutsiyet anlayışının merkezine yerleşmiştir.

Babil Krallığı'nın M.Ö. 586'da Kudüs'ü işgali, şehri yakması ve mabedi yıkması sonrasında Yahudiler Babil'e sürgün edilirler. Pers Kralı Koreş'in izniyle Kudüs'e dönenlerin ilk icraatı ise mabedi tekrar yapmak olmuştur. Daha sonra Kudüs, Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından fethedilmiştir. Bu dönem Helen etkisinin buraya yerleşmesi açısından önemlidir. Yaklaşık 100 yıl sonra da Roma adına Kudüs idaresi devralınmıştır. Hristiyanlığın bu bölgede ortaya çıkışı da bu zamanlara denk gelmiştir. İsa Peygamberin ölmesinden kısa süre sonra da Yahudilerin Roma'ya karşı düzenlediği isyanın karşılığı olarak Kudüs tekrar talan edilip yıkılmıştır. Bu defa şehri yeniden inşa eden Romalı-

larca Kudüs'te 324'te yeni bir dönüşüm yaşanmıştır. Hristiyanlığın kabul edip bir kilise inşa edilmesinden sonra şehirdeki kilise ve manastırların sayısı her geçen gün çoğalmış ve insanlar burayı ziyaret etmişlerdir.

Halife Ömer tarafından şehrin 638'de fethedilmesinden sonra Kudüs'te artık Müslüman bir idare kurulmuştur. 1099 yılında, 1. Haçlı Seferi sırasında bu kez Hristiyanlar şehri ele geçirdiler ve bu bölgelerde başta Kudüs olmak üzere pek çok devlet kurdular. 1187 yılında Selahaddin Eyyubi komutasında gerçekleşen "Hittin Muharebesi" ile şehir, 88 yıllık bir aranın ardından tekrar Müslümanların yönetimine geçmiştir. Eyyübiler ve diğer devletlerle geçen birkaç Haçlı savaşlarından sonra Memlük Devleti'nin yaklaşık 3 asırlık hâkimiyetinin ardından Kudüs, Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Memlüklere karşı kazandığı Mısır Seferiyle Osmanlı hâkimiyetine geçmiş, ilerleyen zamanlarda Fransız işgali ediliş, İngiliz himayesi derken, 1.Dünya Savaşı sonunda tamamen Osmanlı Devleti'nden koparılmıştır.

1880'li yıllarda özellikle Doğu Avrupada ortaya çıkan antisemitik (Yahudi karşıtlığı) hareketler sebebiyle bölgeye ilk göçler başlamıştır. Daha sonra bölgeye başka Yahudilerce başka göçler de gerçekleştirilmiş ve buradaki amaç Yahudilerin kutsal gördükleri bölgede yeniden toplanabilmeleri olmuştur. Göçlerde dikkat çeken bir konu da burada görünüşte ataların yaşadığı yer ya da vaat edilen topraklara dönüş düşüncesi ile dinsel bir bağ kurulurken aynı zamanda "Fransız İhtilali" sonrası ortaya çıkan milliyetçilik akımları etkisiyle başlayan ve Theodor Herzl öncülüğünde seküler bir eğilim olan Siyonizm de görünürlik sağlamıştır.

Tarihî İsrail Toprakları olarak tanımlanan yerlerde bir Yahudi devletinin asırlar sonra yeniden kurulmasını destekleyen, savunan ve Yahudi milliyetçisini temel alan bu ideolojik hare-

ketle, Yahudi milliyetçiliği ve aşırı sağ Yahudi hareketleri güç kazanmıştır. Ayrıca bu durum İngilizlerin 1917 tarihinde bölgede manda yönetimi kurması ile de yeni bir sürece girmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı tarafından Filistin'de Yahudilere yurt kurulmasını onaylayan "Balfour Deklarasyonu" (Filistin'de bir Yahudi devletinin, İsrail'in kurulmasıyla sonuçlanan girişim) ile ilerleyen süreçle İngilizler burayı ele geçirmiş ve şehri teslim alırken bir bildiri okutarak, burada Kudüs'ün kutsallığına gereken saygının gösterileceğini ilan etmişlerdir. 2. Dünya Savaşında Hitler'in yaptığı Yahudi katliamı (Holokost) sonrasında Yahudilerin Kudüs'e göç etme süreci hızlanmış, yaklaşık 30 yıl süren İngiliz mandası varlığından sonra BM (Birleşmiş Milletler) Genel Kurulu, 1947 tarihinde bu topraklar üzerinde Yahudi ve Arap olmak üzere iki farklı devlet kurulması yönünde tavsiye kararı almıştır.

BM'nin bölünme kararında Araplar daha çoğunlukta oldukları Kudüs'ün doğu kısmında hak sahibi görünmüş, Yahudiler için ise şehrin batı tarafları ayrılmıştır. Bu kararı reddeden Araplar İsrail'e savaş açmışlardır. İsrail Devleti'nin kuruluşunun ilan edilmesinden birkaç saat sonra Arap Birliği İsrail'e savaş açtı. Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak kuvvetleri farklı yönlerden saldırıya geçerek önemli ilerlemeler kaydetmelerine karşın İsrail güçlü savunmasıyla savaşı kazanarak topraklarını çoğaltmış oldu. Bu yüzden Filistinli birçok kişi çevrede ki farklı Arap ülkelerine ve Gazze'ye göç etmek zorunda kaldı.

1956'da ise Süveyş Krizi yaşandı. Mısır devlet başkanının Süveyş Kanalı'nı millileştirme teşebbüsü karşısında İngiltere, Fransa ve İsrail'in duruma müdahale ettikleri diplomatik ve askeri kriz ile iyice patlak veren husumet İsrail'in "Ulusal su yolu krizi" olayıyla daha da artmış, çeşitli çatışmalar sonrasında ise 1967'de İsrail ve Mısır, Ürdün, Suriye arasında yaşanan "Altı Gün Savaşları" ile sonuçlanmıştır. İsrail, İngiltere ve ABD'nin de yardımıyla bu savaşı da kazanmıştır.

İsrail bölgedeki topraklarını iyice arttırdıktan sonra 1973 yılında “Yom Kippur” Savaşı yaşanmış, Mısır ve Suriye tarafından Arap ve Sovyetler desteğiyle başlatılan savaş yine İsrail- ABD birlikteliğinin zaferiyle sonuçlanmıştır. 1978’de ABD aracılığıyla Mısır ve İsrail arasında yapılan “Camp David Antlaşması” ile Mısır, İsrail’i tanıyan ilk Arap devleti olmuştur.

İlerleyen süreçlerde Cezayir’de “Filistin Kurtuluş Örgütü” (FKÖ) Başkanı Yaser Arafat 15 Kasım 1988’de Filistin Devleti’nin kuruluşunu ilan etmiştir. 1993’te Oslo Anlaşmalarının imzalanmasından bir yıl sonra, Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki A ve B bölgelerini yönetmek için “Filistin Ulusal Otoritesi” kuruldu.

Arafat 2004’teki ölümüne kadar Filistin Ulusal Yönetimi başkanlığını yapmış olup, İsrail’in Gazze’den çekilmesinden iki yıl sonra 2007’de Gazze, “ Hamas” tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Batı Şeria’da da Mahmut Abbas yönetimi vardır.

Özellikle 2007 sonrası günümüze dek süren savaşlarda İsrail’in Gazze merkezli olmak üzere kontrolsüz ve sivillere yönelik saldırıları artmaktadır. Gazze; İsrail, Mısır ve Akdeniz arasında sadece 41 km uzunluğunda ve 10 km genişliğinde küçük bir alanda olmasına karşın 2,3 milyon gibi büyük bir nüfusu barındırmaktadır. Gazze halkının %80’den fazlası yardıma muhtaç olup yapılan ambargolarla halk büyük zorluklar çekmektedir.

İsrail ve Filistin arasında günümüzde halen savaşlar devam etmekte olup Kudüs sorunu çözülememiştir.

MUSA PEYGAMBER; ZAMAN TEKERRÜR MÜ EDİYOR?

Kur'an-ı Kerim'de ismi en çok geçen peygamber Hz. Musa'dır. Hz. Musa'nın ismi Kur'an'da tam 136 kere geçmektedir. 530 ayette de Hz. Musa'nın yaşamıyla ilgili doğrudan kıssalarla bağlantı vardır. Mekkî ve Medenî surelerde Hz. Musa hep yer alır. Nitekim Hz. Musa'dan bu denli çok bahsedilmiş olmasının sebepleri, hikmetleri vardır.

Firavunların yaşadığı Antik Mısır, dünyanın en güçlü uygarlıklarındandı. Ekonomisindeki en önemli kaynak 'Nil Nehri' idi. Antik Mısır Uygarlığı, Nil Vadisi etrafında kurulmuştu. Yerleşim yerlerinde yaşayan halkın çok büyük bir kısmı tarımla uğraşıyordu. Antik Mısır ekonomisi bu nedenle oranda tarımla ilişkiliydi. İkinci olarak hayvancılık önemli yer almaktaydı. Özellikle büyükbaş hayvan ve balık yetiştirme ilerlemişti. Dericilik, marangozluk, madencilik gibi alanlarda da ustalaşmışlardı. Antik Mısır'da ticaret genel olarak rahiplerin elindeydi. Tüccarların yetkileri bu konuda sınırlıydı.

Hz. Musa zamanını daha iyi anlayabilmek için o zamanki Antik Mısır sosyal yaşam çizelgesini de bilmemiz gerekiyor. Mısır'da milattan önceki eski zamanlar da halk 7 sınıfa ayrılıyordu.

1. Sınıf: Firavun
2. Sınıf: Firavun Hanedanı
3. Sınıf: Din Adamları Bürokratlar, Asiller ve Askerler

4. Sınıf: Sihirbazlar ve Kâhinler

5 Sınıf: Tüccarlar

6. Sınıf: Zanaatkârlar

7. Sınıf: Çiftçiler ve Köleler

Antik Mısır toplumsal yapısında ise, Kral (firavun), yarı tanrı olarak görülüyordu. Ülkenin tek ve mutlak hükümdarıydı. Firavun'un bu konuyla ilgili konuşmaları; Kasas Suresi 38. Ayette **"Firavun dedi: "Ey seçkinler topluluğu! Ben sizin için benden başka bir tanrı tanımıyorum".** Naz'iat Suresi 24. Ayette **"Dedi ki: "Ben sizin en yüce Rabbinizim."** Ülkedeki tüm devlet hazinesi onundu. Zuhruf 51 de bu durum şöyle vahyediliyordu: **"Firavun, toplumu içinde haykırıp şöyle dedi: "Ey toplumum! Mısır'ın mülk ve yönetimi benim değil mi? İşte şu nehirler benim altımdan akıyor. Görmüyor musunuz?"** Ayrıca Firavun, insanların kime inanacağını da belirleyen bir güce sahipti. Bu durum Araf Suresi 123. Ayette şöyle geçmiştir: **"Firavun dedi ki "Ben izin vermeden ona inandınız ha? Besbelli ki bu gizli bir düzendir. Ülkede bu düzeni kurdunuz ki halkını buradan çıkarasınız. Ben size göstereceğim."** Tapınaklar sadece dini merkezler değildi. Rahipler din işlerinin yanı sıra servetin toplanıp depo edilmesi ve dağıtımından da sorumluydular.

Firavun, İsrailoğulları'na sürekli zulümler ediyordu. Bunlar, İbrahim Suresi 6. Ayette **"Bir gün Musa halkına şöyle demişti: "Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; hani sizi Firavun hanedanından kurtarmıştı. Onlar size en ağır cezayı araştırıyor, oğullarınızı kıştır kıştır doğruyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. O işin içinde, Rabbinizden sizi yıpratın büyük bir imtihan vardı."**

Kasas Suresi 4. Ayette Firavun o ülkede baskıcı bir yönetim kurmuş ve halkını farklı kişilerin taraftarları şeklinde bölmüştü. Onlardan bir bölümünü güçsüzleştirmeye çalışıyor, oğullarını boğazlatıp kızlarını sağ bırakıyordu. Çünkü o bozguncu bir kişilikti," denmektedir.

Tüm bunlar yaşanmaya devam ederken Musa Peygamber, istemeden karıştığı bir olay neticesinde Mısır'dan canını kurtarmak için kaçmak zorunda kalmıştı. Bu durum Kasas Suresi 15-22 arası ayetlerde şöyle vahyedilir ” **Musa, halkın onu fark edemeyeceği bir sırada şehre indi. İki kişinin öldüresiye kavgaya ettiklerini gördü. Onlardan biri kendi halkından diğeri düşman tarafındandı. Kendi halkından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Musa ona okkalı bir şamar indirerek işini bitirdi. “Bunu Şeytan yaptırdı; o insanı yoldan çıkaran açık bir düşmandır” dedi. Rabbim! Ben kendimi kötü duruma soktum; suçumu ört, beni bağışla” dedi. Allah da onu bağışladı. Çünkü onun bağışlaması çok, ikramı boldur. Musa dedi ki; “Rabbim! Bana ettiğin iyiliğe karşılık artık suçlulara arka çıkmayacağım.” Musa geceyi şehirde geçirdi; sürekli çevresini gözetliyordu. Bir de ne görsün, bir gün önce kendisinden yardım isteyen kişi feryat ederek yine yardım istiyordu. Musa ona dedi ki; “Yaramaz adamın teki olduğun çok açık.” Musa kendisinin ve halkından olan kişinin düşmanını yakalamak isteyince adam dedi ki; “Musa, dün bir kişiyi öldürdüğün gibi beni de öldürmek mi istiyorsun? Senin bu ülkede hedefin sadece zorba biri olmak, yoksa arayı bulmak diye bir niyetin yok.” Şehrin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi ve “Musa! Üst düzeydekiler aralarında seni öldürmeyi tartışıyorlar, hemen çek git; ben senin iyiliğini isteyen biriyim.” Musa korku içinde, ortalığı gözetleye gözetleye şehri terk etti. “Rabbim! Beni bu zalimler topluluğunun elinden kurtar” dedi.”**

Musa Peygamber bu zorunlu göç sonrasında “Medyen” taraflarına gidip, evlenip aile kuracak, orada tarımla uğraşıp, çobanlık yapıp, kendi halinde iyi bir insan olarak yaşayıp geçinecekti. Ancak hayatı böyle sıradan bir şekilde gitmeyecek, o korktuğu yere geri dönecekti. Hem de bölgesindeki halka tarihin en büyük zulümlerinden birini yaşatan güçlü Firavuna karşı

Yüce Allah'ın seçtiği Nebisi olarak, Firavuna ve onun uzun zamandır süregelen yönetim sistemine ilahi bir savaş açan biri olarak geri dönecekti.

Ailesine ısınmaları için ateş getirmek üzere gittiği Kut-sal Tuva Vadisi'nde Nebilikle müjdelenecekti. Taha Suresi 24. Ayette **“Haydi, Firavuna git. Çünkü o iyice azgınlaştı.”** tebliğiyle birlikte kendi isteğiyle kardeşinin de (Harun) yanında yardımcı ve Nebi olarak görevlendirilmesiyle beraber Firavuna bir Resullulah olarak risaleti tebliğ etmeye uyarmaya gidecektiler. Bu arada Hz. Musa kendi hayatıyla ilgili bir gerçeği de vahiyle öğreniyordu. Musa'yı yetiştiren Firavun toplumu aslında onun da düşmanıydı ve o bebekken Firavun'un emirlerine göre öldürülmesin diye gizlice bir sandığa konulup suya salınacak, Mısır hanedanınca bulunacak ve bu sayede kim olduğu bilinmediğinden yaşatılacaktı. Böylece düşmanları kendi düşmanlarını kendileri yaşatacaktı. Bu çok büyük bir İlahi plandı.

Başlarda yumuşak bir dil kullanması vahyedilen Musa, Taha Suresi 44-48. Ayetlerde **“Firavun'a gidin; o haddini aştı. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki aklını başına alır veya korkar.”** Dediler ki **“Rabbimiz! Bize karşı çok ileri gider veya haddi aşar diye korkuyoruz.”** Korkmayın, ben sizinle beraberim; dinlerim ve görürüm” dedi. Hemen gidin de ona deyin ki **“Biz senin Rabbinin elçileriyiz. İsrail oğullarını serbest bırak da bizimle gelsinler. Onlara eziyet edip durma. Bak, biz sana Rabbinden bir belge (ayet) getirdik. O'nun yoluna giren esenlik ve güvenliğe (selamete) erer. Bize şöyle vahyedildi: ‘Kim yalana sarılır, sırt çevirirse azaba uğrar.’** tebliğini kardeşiyle defalarca yapıp; defalarca mucizeler ve ibretlik sıkıntılarla hanedanı ve ona inanları Yüce Allah bu şekilde test etse de Musa ve Harun, İsrailoğulları ve Firavun tarafından küçük ve hor görülecek, azap ve işkencelere devam edilecekti.

Zulme ve haksızlığa susma, sessiz kalma ve doğruyu akıl edememe durumu

Burada değinilmesi gerek noktalardan biri de İsrailoğulları halkının kendisiydi. Zuhuruf Suresi 54. Ayet bu gerçeği tokat gibi çarpıyordu; **“Firavun, halkını aptal yerine koydu ama yine de ona boyun eğdiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir halktı.”** Bu cevabın verilme sebebi olan önceki ayetleri de ele alırsak **“Firavun, halkına şöyle seslendi: “Ey halkım! Mısır’ın yönetimi bende değil mi? Şu ırmaklar hakimiyetim altında akıyor mu? Gerçekleri görmüyor musunuz? Ben şu alçaktan iyi değil miyim? Daha iki kelimeyi bile bir araya getiremiyor. Üzerine altın bilezikler yağsaydı ya! Çevresinde meleklerin dolaşması gerekmez mi?”** Bu vahyedilen ayetlerde Yüce Allah; zulüm gören halkın sessiz kalmasına, bu zulme akıl erdiremeyip sorgulamamasına da şiddetle kızmaktadır.

Nitekim İsra Suresi 16. Ayette, **“Bir kenti yaşanmaz hale getirmek istersek önce oranın ileri gelenlerine emirlerimizi ulaştırırız. Onlar, orada yoldan çıkarlar ve cezanın şartları olgunlaşır. Sonra orayı yerle bir ederiz.”** Bu durum net bir şekilde anlaşılıyor. Sorgulamayıp, dinden kitaptan bihaber olmayı önemsemeyen, çıkar uğruna yanlış yapanları ileri seviyelere taşıyan bir şekilde o halkın da sonunu hazırlıyordu. Bu durum tüm halklar için geçerlidir.

İsrailoğulları, Firavunun ve ordusunun suda boğulup, kendilerinin kurtulmasına ve Mısır’a tekrar varis olup, zenginleşmelerine rağmen Musa ve Harun’un anlattığı vahiyleri unuttular. Hz. Musa’nın Tevrat vahyini alıp levhalarına yazılan emirlerin kendisine verilmesi ile sonuçlanan vahiy süreci için gittiği 40 gün içinde buzağı heykeline tapmaları da onların ne kadar nankör ve sapmış bir kavim olduklarını gösteriyordu. Tabii ki içlerinden iyi Müslüman kişiler de vardı ancak bunların çoğu sapmıştı.

Ayrıca İsra Suresinin 4 - 8 arası Ayetlerde anlatılanlar: ”İsraioğulları için Kitaplarına şu kararımızı koyduk: “Siz bu yerde iki kere fesat çıkaracak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz. “Birincisinin sonu gelince savaş gücü yüksek kullarımızı üzerinize saldı; evlerin içine kadar girdiler. Bu söz, yerine getirildi. Sonra düşmanlarınıza karşı sizi tekrar güçlendirdik, mallar ve oğullar verdik, askerî yönden daha güçlü hale getirdik. İyi davranırsanız faydasını görürsünüz. Kötü davranırsanız zararı size dokunur (dedik). İkincisinin sonu gelince (kullarımızı tekrar üzerinize saldı ki) yüzünüzü yere sürtünler, o Mescide (Beyt-i Makdis’e) ilk girenler gibi girsinler ve üstüne çıktıkları her şeyi yakıp yıksınlar. Umulur ki Rabbiniz size yine merhamet eder. Siz dönerseniz biz de döneriz. Cehennemi kâfirler için tıklıp kalma yeri yapmışızdır.”

Bu da bir gayb haberidir. İki kere fesat çıkarmalarını-yıkılmayı nasıl anlamalı, hangi tarihî olaylarla izah etmeliyiz? Birincisi Kudüs’ün M.Ö. 606 ile 586 yılları arasında Babilliler tarafından yakılıp yıkılması olarak bilinmektedir. İkincisinde ise geçmişteki savaşlar mı kastedildi yoksa şimdilerde yaşanan İsraail Filistin Savaşları mı? Tabii ki bu yüzyıldan farklı olarak yeni olaylar belki de ileriki yüzyıllarda yaşanılacaktır, bunu sadece Yüce Allah bilir.

MADENCİLİK, EKOLOJİK DENGİ VE KUR'AN'IN GÖRÜŞÜ

Madencilik; Yeraltındaki maden cevherlerinin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili teknik ve yöntemlerin bütünüdür. Yer kabuğunda bulunan cevher, endüstriyel hammaddeler kömür ve petrol gibi ekonomik ekli doğal hammaddeyi sağlamaktır. Ekonomik önemi bulunan mineralleri rasyonel bir şekilde endüstriye sağlamak için geliştirilmiş uygulamalı bilim dalıdır. Maden yataklarının aranması, projelendirilmesi, işletilmesi ve çıkarılan madenin zenginleştirilmesi ile ilgili işlem faaliyetlerini içerir. Madencilikte ilk defa bir patlayıcı çeşidi olan kara barut 1627 yılında, Slovakya'da bir maden kuyusunun açılması sırasında kullanılmıştır. Bu kasabada 1762 yılında dünyanın ilk madencilik akademisi de kurulmuştur.

Tarihte bilinen en eski maden Güney Afrika da yer alan Es-vatini'deki Aslan Mağarası'dır. 43.000 yıllık olduğu radyo karbon tarihleme yöntemiyle tespit edilen bu sahada, Paleolitik Dönemi insanları demir ihtiva eden hematit madeni çıkarmışlardır. Benzer yaşlardaki Neandertal Dönemi insanların silah ve kesici alet yapımında kullanılmak üzere çakmak taşı madenciliği yaptıkları sahalar ise Macaristan'da bulunmuştur. Son yüzyıllarda Sanayi Devrimi ile büyük gelişme yaşayan madencilik sektörünün yararları kadar daha büyük olan zararları da söz konusudur.

Çevre; Tüm canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdüğü dış ortamdaki hava, su, toprak gibi doğal çevrenin fiziksel unsurları; bitkiler, hayvanlar, bakteriler gibi biyolojik unsurları; insanların doğal, sosyal, maddesel kaynakları kullanımlar ve işletmelerinden doğan ekonomik çevre unsurları. İnsan topluluklarının demografik yapısı, barınma, sağlık, eğitim ve kültürel ihtiyaçlarının temin biçimleri ile tarihi ve kültürel değerlerinin oluşturduğu sosyal unsurlardan oluşan bütündür. Madencilik işletmeleriyle doğal kaynaklar insanların refahı için bir açıdan ekonomiye kazandırılırken, öteki açıdan ekolojik çevreye verilen büyük tahripleri ve zararları çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Unutulmaması gereken şey, çevre olduğu sürece hayat vardır. En az insanlar kadar her bitkinin, her hayvanın her canlının yaşama hakkı vardır. Günümüzde yaşayan canlı türleri tüm dünya tarihindeki türlerin %'i kadardır ve son yüzyıllarda bu yok oluşun en büyük etkeni insanoğludur.

Dünyada şu an güncel olarak kullanılmakta olan maden çıkarma metotları ne olursa olsun, dünya üzerinde her türlü maden işletmeleri büyük miktar da arazi ve çevre bozulmalarına ve doğal çevrenin tahribine sebep olmaktadır. Madencilik işletmeleriyle doğal kaynaklar olan madenler ve mineraller insanların maddi olarak refahı için bir taraftan ekonomiye kazandırılırken diğer taraftan ekolojik çevreye ve canlı sağlığına verilen büyük zarar ve bu zararların büyük etkileri göz ardı edilmektedir. Maden faaliyetlerinin yapıldığı alanlarda ve özellikle de açık işletme yöntemi ile çalışılan sahalarda, çalışmalar sırasında oluşan etkiler yüzünden topografya, iklim, jeolojik yapı tamamen değişmekte ve bitki örtüsünün de yok olmasına neden olmaktadır.

Tozlar ve Ses Kirlilikleri: Özellikle madenlerin zenginleştirme önceleri işlemleri olarak adlandırılan maden taşlarının kırılması, öğütülmesi ve bloklanması faaliyetleri sırasında gerekli önlemler alınsa bile çok miktarda toz ve gürültü oluşabilir ve bunlar yakın veya uzak çevreye zarar verebilir.

Sıvısal Artıklar: Hemen hemen tüm zenginleştirme işlemlerinde su kullanılmaktadır. Tesise girişte genellikle doğal ve katkısız olarak bulunan su, tesisi içine birçok çözünmüş ağır metaller, çeşitli reaktifler ve değişime uğramış katıları içine çekmiş olarak terk eder. Ayrıca bu sular PH değeri çok düşük veya yüksek olabilir. Bu şekildeki suyu detaylıca arıtmadan çevredeki diğer ortamlara vermek zararlı olmaktadır.

Katısal Artıklar: Cevherleri zenginleştirme faaliyetleri sonucunda madenin değerli kısmı alındıktan sonra geri kalan ve katısal artıklar kısmının atılması gerekir. Bu katı artıkların düzensiz depolanması ve atmosferik şartlarda bozulabilmeleri çevreyi çok olumsuz olarak etkiler.

Gazsal Artıklar: Çeşitli işlemler sonucunda oluşan gazlar atmosfere kirletici etki yapmaktadır. Ozon tabakasında tahripler çoğalmaktadır.

Bu konu her zaman popülerliğini korumaktadır. Örneğin altından yola çıkarsak Bir nişan yüzüğü üretiminde gerekli olan altın için 20 tona yakın toprağı yerinden kaldırmak gereklidir. Altın madenciliğinin, yakınındaki su kaynaklarına çok büyük zararlı etkileri oluyor. Altın madeninin atıklarında arsenik, cıva, bunların yan ürünleri, asitler ve siyanür olmak üzere üç düzineden fazla zehirli madde bulunuyor.

Altın Madenciliğinde Büyük Tehlike; Siyanür: Siyanür, hidrojen siyanür (HCN) veya sodyum siyanür (NaCN) gibi kimyasal bileşiklerde bulunan çok güçlü bir zehirdir. Siyanür, çok zehirli bir maddedir ve solunum, ağız yoluyla alınması veya deriye nüfuz etmesi yoluyla vücuda girebilir. Siyanür, vücuttaki hücreleri oksijensiz bırakarak çalışır. Bu, hücre ölümüne ve organ hasarına neden olabilir.

Siyanür, çok zehirli ve öldürücü olduğundan, her organizmada zararlı bir etki bırakır. Belirli bir miktarın üzerinde doğaya verildiğinde içme sularında zehirlenmelere sebep olmasının ya-

nında, gaz evresine geçince oluşan bazı bileşikler ile ve hidrojen siyanür ile de çok zehirleyici etkiler yaratır. Siyanürün yüksek oranda zehirliliği tüm bilimin ortak görüşüdür. Ayrıca siyanür canlı vücuduna maruz kaldığı an aniden büyük bir akut bir zehirleyici etkisi yapar. Yakın dönemde yaşanan çevre felaketlerinde de çevredeki canlılarda birkaç gün içinde toplu ölümlerin yaşandığı görülmüştür. Siyanürün parçalanma sonunda oluşan bileşiklerin sadece su üstünde değil su altında çoğu balıklar içinde zehirli düzeydedir. Bunlardan siyanat, maden işletmelerinde kullanılan siyanürün asıl parçalanma ürünüdür. Siyanürün parçalanmasından oluşan siyanat, sulara detaylıca belirlenemez ancak, çok uzun süre kalıcı olarak suda durduğu görülmektedir. Başka bir parçalanma ürünü olan amonyak ise balıklar için siyanür kadar zehirli olarak biliniyor. Siyanatlar, tatlı su balıklarında ani ölüm sendromu yaratmışlardır. Siyanatlar canlı organlarında da birikebilme özelliği gösterirler. Siyanojen klorür gibi öteki parçalanma ürünlerinin de balıklar ve canlılar için serbest siyanürden daha zehirli olabildiği araştırmalarca belli olmuştur. Siyanür kaplı bir bitkiden sadece 500 gram yiyen 250 kg ağırlığında bir hayvan kısa süre içinde ölüyor olması da korku vericidir. Siyanürle maden işlenmesinde siyanürün en tehlikeli durumları maalesef bu saydıklarımızla da bitmiyor. İşlem sonucu oluşan kimyasaldaki çamur ve suda serbest siyanürün hidrojenle birleşip HCN gazı oluşturmasıdır. Bu durum çok zararlı bir etki yapar. Oluşan HCN gazı havada hızla yayılarak ortama dağılmaktadır. Günümüzde dünya altın üretiminin %85'i siyanürle, % 15'i ise başka yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Kimyasal birleşimi (CN) olan siyanür, özellikle asidik ortamda siyanojen gazı (HCN) oluşturur Bu gaz yüksek dozlarda vücuda solunum yolu ile alındığında çok zehirli özellik gösterir.

Madencilik faaliyetleri, faaliyetleri yapan ülkelerde ekonomik refah üzerine olumlu etkiler yapsa da kısa ve uzun vadede dünya ya büyük zararlar verir. Canlılar ve çevrenin yıkımının et-

kileri, dünyanın atmosferinde oluşan etkiler sağlanan kazançtan çok daha fazla maddi ve manevi zararlar verir. Oluşan negatif etkileri ekonomiksel pozitif etkiler asla tolere edemez.

Kur'an ve Ekolojik Denge

Burada değinilmesi gereken diğer bir nokta da çoğu zaman göz ardı ettiğimiz doğayı ve çevreyi koruma olgusunun dini açıdan önemidir. İlahi bir ölçüye göre yaratılmış doğanın İlahi dengesini bozmak caiz değildir.

Kamer Suresi 49. Ayette **“Biz, yarattığımız her şeyi bir ölçüye göre yaratırız.”** Hicr Suresi 19 ve 20. Ayette **”Yeri uzattık, içine oturaklı dağları yerleştirdik. Orada her bitkiyi dengeli olarak bitirdik. Yeryüzünde sizin için de rızık size ait olmayan kimseler (akıllı varlıklar) için de yaşam alanları oluşturduk.**’ diye vahyedilmiştir. Burada yeryüzündeki İlahi ölçüye dikkat çekilir. Bu dengeyi herhangi bir şekilde beşerî olarak bozmak insanlara zarar getirecektir.

Rahman Suresi 6-9. Ayetlerde **“Yıldızlar ve ağaçlar; her ikisi de Allah’a secde ederler. Göğü yükseltti ve dengeyi (mizanı) kurdu.**

Kurulu dengede aşırılık yapmayın. Ölçüyü hakka uygun yapın. Eksiltip de kurulu dengeye yazık etmeyin. Vahyedilir. Bakara Suresi 205. Ayette de **“Eline fırsat geçince tabiatı bozmaya, kaynakları ve nesilleri etkisizleştirmeye çalışır. Allah tabii düzenin (tabiatın) bozulmasını istemez.”**

Vahyedildiği gibi insanoğlunun bu şekilde doğayı bozacağı bellidir. Kur'an da Yüce Allah ekolojik dengenin korunması için tüm varlık âlemine öğüt vermiş ve doğanın ekolojik dengesine yapılacak her türlü müdahaleyi şeytanın telkini olarak aktarmıştır. İnsanlar bu tarz davranış ve hareketlerden menedilmiştir. İnsanlar bunların zararları konusunda uyarılmıştır. Bu doğrultu da doğadaki mizanı bozacak olan herhangi bir olay lanetlenmiş-

tir. Dünyanın kendi kendine süregelen dengesine bencilce bir şekilde insanoğlunun müdahaleleri sonunu düşünmeden yapılan hatalar özellikle uzun vadede maddi ve manevi büyük hatalara neden olur. Bu dengeyi bozan en büyük durumlardan biri de madencilik faaliyetleridir.

Lüks maden sevgisi ve takıntısı da insanları felakete sürükler. Nitekim Al-i İmran Suresi 14. Ayette **”Kadınlar, çocuklar, yığınla altın ve gümüş, cins atlar ve ürünler insana, içi gidecek kadar süslü gösterilmiştir. Bunlar, dünya hayatının menfaatleridir. Kalıcı güzellikler, Allah katındadır.”** Belirtilmiştir. Altında buna örnektir. Her ne kadar kendi ülkemizde ve dünyada bu tarz madencilik faaliyetlerinin doğaya ve çevreye zararları ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış olsa da maddi çıkarlar her zaman doğal dengenin bozulmasını göze alma korkusunun önüne geçmiştir. Tüm bunların sebebi olan bencilik, gösteriş ve lükse merak Kur'an'a aykırı hareketlerdir. İnsanların başka insanlara anlık caka satmaları sebebiyle yaptıkları gösterişli bilezikler, yüzükler ve kolyeler için dünyaya verilen zararlar korkunç boyuttadır. Lüks yaşamın gereksinimleri insanın doğayı daha fazla tahrip etmesine yol açar. Bu durum kapitalizmin bir sonucudur. Çıkarılan altınların sadece küçük bir kısmı endüstriyel kullanılır. Çoğu şahsi zevkler ve bir statü göstergesi olarak kullanılır. Gerçek olmayan suni yaratılan ihtiyaçlar devre dışı bırakılmalıdır. Yine bir başka örnek olarak Motor hacimleri büyük arabalarda oluşan karbon salınımı atmosferde arttıkça sera gazı emisyonu oluşarak iklim değişikliklerine neden olur. Bu da dünyamızda daha önce olmadığı kadar aşırı sıcak ve aşırı soğuk havalarda, buzulların erimesi gibi aşırı hava olayları yaşıyor.

Belki de madencilik insanlık tarihine en büyük hasarı silah sanayiindeki gelişmelere neden olması olmuştur. İnsanlık tarihi madenlerden yapılan silahlarla kana bulanmış milyonlarca insan ölmüştür. İnsanlık tarihi artık bir atom bombasını daha kaldıramayabilir.

Sonuç olarak bu konuda bilinçlendirmeler artmalı; çevre sorunlarına daha çok değinilmeli ve bu tarz tehlikeli uygulamalardan vazgeçilmelidir. Mensubu olduğumuz dinin bu konudaki uyarılarını göz ardı etmemeliyiz. İlahi Dengeyi özellikle de lüks madencilik, servet aşkımız ve kendi kişisel zevklerimiz için bozmanın karşılığı bize ve önümüzdeki nesillere felaket olarak dönecektir.

VAHİY VE KUR'AN DIŞI VAHİY SORUNSALI

Vahiy, sözlükte “hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, ilham ve işaret etmek” anlamına gelir. Terimsel olarak “Allah’ın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi peygamberine gizli olarak bildirilmesi” demektir. Etimolojik olarak en çok kullanılan “bildirim” anlamı olduğu görülmektedir. Vahiy, kelime olarak Kur’an’da 78 defa geçmektedir.

Vahiy Kur’an-ı Kerim’de; Allah ile peygamberler arasında olan bir iletişim şekli olmasının yanında Allah’ın başka varlıklarla ve diğer varlıkların kendi aralarındaki haberleşmeler olarak da geçer. Allah’ın kelâmını peygamberlerine hususi şekilde iletir. Vahyin genel olarak iki ögesi vardır. İlk olarak insanın iradesi dışı bir geliş olması yani Yüce Allah’tan gelmesi, diğeri ise herhangi bir faktörden bağımsız olmasıdır. Hiçbir dış etki ve müdahale olmadan vahiy gelir. İlk çıkış kaynağı Allah’ın yüce ilmidir. Ulaşım noktası ise resullerin aklı, zihnidir. Kur’an’da Allah’ın insanlara emirlerini tebliğ etme araçları üçe ayrılır bunlar; vahyetme, perde arkasından hitap etme ve elçi aracılığıyla söz söylemedir. Nitekim Şura Suresi 51. Ayette açıklanmıştır **“Allah, bir insanla ilham yoluyla, perde arkasından veya tercih ettiği şeyi kendi izniyle içine fısıldasın diye elçi gönderme dışında bir yolla konuşmaz. Yüce olan ve doğru kararlar veren O’dur.”**

Üç yönteme de örnek verirsek **ilham yoluyla gelen vahiy**; kalbe doğmak ve bazı rüyaları görmek olarak yorumlanabilir. Bu vahiy sadece insanlara değil, hayvanlara, bitkilere ve cansız varlıklara da gelebilir. Örnek olarak; Yüce Allah'ın arıya vahyetmesi, gökyüzüne, yere, suya vahyedilmesi, Hz. Musa'nın annesine vahyedilmesi, Hz. Meryem'e vahyedilmesi, Hz. İsa'nın havarilerine vahyedilmesi, Hz. Yusuf ve Hz. İbrahim'in gördüğü rüyaları yazabiliriz.

Perde arkasından vahiy ise örnek olarak Allah'ın Hz. Musa ile konuşması Kasas Suresi 30. Ayette “**Musa oraya varınca vadinin sağ yamacından, o bereketli yerdeki ağaçtan şöyle seslenildi: “Bak Musa! Ben Allah'ım, bütün varlıkların sahibiyim.”** Vahyedilmiştir. **Elçi gönderip tebliğde bulunma yoluyla vahiy** ise Allah'ın melek vasıtasıyla peygamberlerine dilediğini bildirmesidir. Buna örnek olarak Hz. Muhammed'e Cebrail'in vahiy getirmesi verilebilir. Tekvir Suresi 19-21. Ayetlerinde de bu açıklanır. “**Ki o, çok değerli bir elçinin sözüdür. Çok güçlüdür o elçi, Arş sahibinin katında saygındır. İtaat edilir orada kendisine, emindir.”**

Kur'an Dışı Vahiy (Vahy-İ Gayr-İ Metluv) Sorunsalı

Gelenekte vahiy 2 kısma ayrılır. İlk olarak **Vahy-i metluv**: Tilavet edilen ve namazda okunan vahiy anlamlarına gelir. Kur'an ayetlerinin tümü buna örnektir.

İkinci olarak **Gayr-i Vahy-i Metluv**: Tilavet edilmeyen ve namazda okunmayan vahiy anlamlarına gelir. Hadislerle günümüze gelmiş ve lafzı Peygambere ait olan vahiydir. Örnek olarak Kudsi Hadisler verilir. Kudsi Hadis konusuna aşağıda değinilecek:

Vahy-i Gayr-i Metluv Açısından Kur'an Ayetlerinin Hatalı Yorumlanması

3 Örnek;

1. Kiblenin Mescid-i Haram'a Çevrilmesi Durumu

Bakara Suresi 143 ve 144. Ayette ”İşte böyle! Biz sizi, insanlar üstüne tanık olasınız, Resul de sizin üstünüze tanık olsun diye, orta yolu izleyen bir ümmet yaptık. Biz, eskiden üzerinde olduğunu kible haline getirdik ki Resule uyanı, ökçesi üstüne gerisin geri dönenenden ayıralım. Bu, Allah'ın kılavuzluk ettikleri dışındakilere gerçekten zor gelecektir. Ama Allah imanınızı işe yaramaz hale getirmeyecektir. Şu da bir gerçek ki, Allah öncelikle insanlara karşı çok acıyıcı, çok merhametlidir. Biz senin, yüzünün habire göğe doğru çevrildiğini elbette görüyoruz. Hoşlanacağın bir kibleye seni elbette döndüreceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. Nerede olsanız yüzünüzü Mescid-i Haram yönüne döndürün. Kendilerine kitap verilenler, onun, Rablerinden bir gerçek olduğunu çok iyi bilirler. Allah onların yapıp ettiklerinden habersiz değildir.” Denilmiştir.

Gelenekçiler bu ayetten hareketle Muhammed Peygamber'in, Mescid-i Haram'dan önceki kible Kur'an da yer almayıp bahsedilmediği için önceki kible hakkında ayrıca vahiy geldiği ve gelen vahyi Kur'an dışı vahye örnek olduğunu söylerler. Burada bahsedilen kible aslında Kudüs'tür. Açıklamasına gelirsek, Al-i İmran Suresi 96. Ayette ilk kiblenin Kâbe olduğu anlatılır. “Şu bir gerçek ki, âlemlere bir bereket kaynağı ve yol gösterici halinde insanlar için kurulan ilk ev Mekke'dekidir.” Bakara Suresi 125. Ayette de Hz. İbrahim için Yüce Allah vahyemiştir: ”Hatırla o zamanı ki, biz o evi insanlar için sevap kazanmaya yönelik bir toplantı yeri ve güvenli bir sığınak yaptık. Siz de İbrahim'in makamından bir dua/namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail'e şu sözü ulaştırmıştık: “Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû-secde edenler için evimi temizleyin!” Kâbe, yeryüzünde inşa edilen ilk mabet ve dolayısıyla ilk kible olma özelliğine sahiptir.

İlk kıblenin Kâbe olmasından sonra ikinci olarak kıblenin Kudüs olduğu görülür. İsrail'in merkezi haline gelen bu şehir, Kral Hz. Davud tarafından fethedilişinden (II. Samuel, 24/16-25) ve daha sonra oğlu Süleyman tarafından M.Ö. 950'lerde Beyt-i Makdis'in orada inşa edilişinden sonra İsrail dininin merkezi olmuştur. Dini bir merkez haline gelen ve Hz. İsa'nın da doğum yeri olan (Matta, 2/1; Luka, 2/4) Kudüs'ü Yahudiler ve Hristiyanlar kutsal bir şehir olarak görmüşlerdir. Kudüs, Romalılar tarafından ele geçirilişinden ve Beyt-i Makdis'in yıkımından sonra bile Yahudiler için dini bir merkez ve kible olma özelliğine devam etmiştir. Beyt-i Makdis'in yıkılışından sonra inşa edilen sinagogların yönü de Kudüs'e doğru idi. Ayrıca, sinagogların, İslam'daki mihraba karşılık gelen bölmeleri de Kudüs'e yönünde yapılmıştır. Böylece Yahudilikte, evlerde, sinagoglarda, her ibadet esnasında Kudüs'e dönülmektedir. Buna "mizrah" (doğu yönü) denilir. Hristiyanlar'da bu şekil devam etmişlerdir. Ehl-i Kitap olan Yahudilerin döndüğü kibleye gayet tabii Hz. Muhammed ve müminlerde dönmüştür. Hatta kıblenin Kâbe olarak vahyedilmesinden sonra bu emire karşı tepki gösteren Ehl-i Kitap'a, Yüce Allah, Bakara Suresi 142. Ayette şöyle buyrulmaktadır: **"İnsanlar içinden bazı beyinsizler: "Onları, yönelmekte oldukları kableden ne çevirdi?" diyecekler. De ki: "Doğu da Allah'ın, batı da. O, dilediğini dosdoğru yola kılavuzlar."** Yine Bakara Suresi 145. Ayette de Yahudilerin bu imtihana karşı geldikleri ve gelecekleri de anlatılır. **"Yemin olsun, Ehli Kitap'a sen her türlü mucizeyi getirsen de onlar senin kiblene uymazlar; sen de onların kiblesine uymayacaksın. Onlar birbirlerinin kiblesine de uymazlar. Eğer sen, ilimden nasibin sana geldikten sonra onların boş ve iğreti arzularına uyarsan, işte o zaman kesinlikle zalimlerden olursun."** Kible ve yönü insanlar için "Allah oradadır" anlamına gelmemelidir. Nereye dönülürse dönülsün, Allah'ın zatı oradadır; zamandan ve mekândan münezzehtir. Nitekim Bakara Suresi 115. Ayette **"Doğu da batı da yalnız Allah'ındır. O halde nereye dönerseniz orada Allah'ın**

yüzü vardır. Allah Vâsi'dir, varlığı sürekli genişletip büyütür; Alim'dir, her şeyi en iyi biçimde bilir." Vahyedilmiştir. Yine Bakara Suresi 177. Ayetinin ilk cümlesi de **"Yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz hayırda erginlik/dürüstlük değildir."** Kiblenin değiştirilme nedeni ise Bakara Suresi 143. Ayette net olarak açıklanmıştır. **"İşte böyle! Biz sizi, insanlar üstüne tanık olasınız, resul de sizin üstünüze tanık olsun diye, orta yolu izleyen bir ümmet yaptık. Biz, eskiden üzerinde olduğunu kible haline getirdik ki resule uyanı, ökçesi üstüne gersin geri dönmenden ayıralım. Bu, Allah'ın kılavuzluk ettikleri dışındakilere gerçekten zor gelecektir. Ama Allah imanınızı işe yaramaz hale getirmeyecektir. Şu da bir gerçek ki, Allah öncelikle insanlara karşı çok acıyıcı, çok merhametlidir."**

2. Sırrın İfşası Durumu

Tahrim Suresi 3. Ayette, **"Hani, Peygamber, eşlerinden birine bir sözü gizlice söylemişti. Sonra eşi bu sözü duyurup Allah da onu Peygamber'e bildirince, Peygamber sözün bir kısmını açıklamış, bir kısmından vazgeçmişti. Peygamber, sözü eşine bildirdiğinde o: "Bunu sana kim haber verdi?" demişti. Peygamber de: "O her şeyi bilen, her şeyden haberi olan bana bildirdi." diye cevaplamıştı."** Bu ayette geçen ve Peygamberin hanımının ifşa ettiği haberle ilgili bu haber Kur'an da açıklanmamış, Peygamber'e şahsi söylenmiş, dolayısıyla Kur'an dışı vahiy örneği olduğu kabuk edilmiştir. İlgili ayeti başından incelediğimizde Peygamber ile eşleri arasında bir sıkıntı olduğundan, Peygamberin helal olan şeyleri kendisine haram yapıp yasaklamasından ve bunun hata olduğundan bahsedilir. Kişiler arasında laf taşımanın yanlış olduğu da açıklanır. Bu ayetlerden Peygamber'e Kur'an dışı vahiy geldiği söylentileri çıkarmak saf-satadır. Burada Peygamberin dediği **"O her şeyi bilen, her şeyden haberi olan bana bildirdi."** Cümlesindeki kastedilen Her şeyin Allah'ın bilgisi dâhilinde olduğu ve ondan habersiz hiçbir şeyin olamayacağıdır. Bir şekilde her insana yol gösterici işaret-

ler ve ilhamlar gelebilir. Zaten Kur'an dışı vahiy diye bir şey olsa Peygamberin eşi ona **"Bunu sana kim haber verdi?"** demezdi. Bu bile Kur'an dışı vahyin olmadığına delildir. Eğer Kur'an dışı bir iletişim olsaydı bu soru sorulmazdı.

3-İki Taifeden Biri Vaadi

Enfal Suresi 7. Ayette **"O sırada Allah, iki gruptan birinin kesinlikle sizin olacağını vaat ediyordu. Ve siz, güçsüz ve silahsız olanın size düşmesini arzu ediyordunuz. Allah ise hakkı kendi kelimeleriyle tam bir biçimde ortaya koymayı ve küfre batmışların ardını-arkasını kesmeyi istiyordu."** Bu ayette istinaden iki durumdan birini kazanma durumunun önceden Kur'an dışı vahiyle söylenmiş olduğu iddia edilir. Ancak durum böyle değildir. Rum Suresi 2-5. Ayetlerinde **"Yenilgiye uğratıldı Rûm. Yeryüzünün en yakın/en alçak bir yerinde. Ama onlar yenilgilerinin ardından galip duruma geçecekler, Birkaç yıl içinde. İş/oluş/hüküm, önünde de sonunda da Allah'ındır. Onların galibiyet gününde müminler ferahlayacaklar, Allah'ın yardımıyla. Dilediğine yardım eder O! Azîz'dir, Rahîm'dir O."** Bu ayetlerde geçen vaat Enfal Suresi 7. Ayeti zamanlarına denk gelmektedir. 614 yılında Bizans Sasani Savaşları (Rum-Pers) sırasında kısa bir kuşatmanın ardından Sasani İmparatorluğu Kudüs'ü fethetmiştir. Buna karşı Bizanslılar yenden toparlanma sürecine girerek Herakleios'un Seferi (622) Bizans-Sasani Savaşları sırasında İmparator Herakleios tarafından Anadolu'da gerçekleştirilen ezici Bizans zaferiyle sonuçlanan büyük bir seferle savaşı kazanmışlardır.

Kur'an Dışı Vahiy Neden Olamaz?

Öncelikle tüm bu nitelendirmeler Muhammed Peygamber'i insanüstü yapma çabasıdır. Ancak o Kur'an da defalarca bahsedildiği gibi bir beşerdir. Kur'an dışı vahyin sürekli geldiğini söylemek ontolojik olarak yanlıştır. Yüce Allah ve insanoğlu sürekli bir konuşma içerisinde bulunamaz. Bu durum zaten olağanüstü

olan bir durumu Peygamber için sıradanlaştırma haline getirmektedir. Peygamberin zorda kaldığı zaman sürekli dilekte bulunup karşılık olarak vahyedilip cevabını da alması durumu vahiy kavramının niteliğini küçültür. Yüce Allah'la bu şekil konuşmaya kimsenin gücü yetmez.

Eğer ki Kudsi Hadisler gerçek olsaydı, Kur'an ayetlerine verilen önem tabii ki Kudsi Hadislere de verilirdi. Onlar da Kur'an'la birlikte yazılıp, insanlar Kur'an'la birlikte öğrenirdi. Resul, Yüce Allah'la konuşmasını önemine göre kategorize edip bazılarında hiç bahsetmeyecek miydi? Sahabeler ve Peygamber bu vahiyleri yazmayı hiç düşünmeyecekler miydi? Yüce Allah bu vahiylerini korumayacak mıydı? Bu büyük bir iftiradır. Kudsi Hadisler onlarca hatta yüzlerce yıl sonra ortaya çıkmışlardır. Kur'an da bu durumun olamayacağıyla ilgili onlarca ayet vardır. Tebliğin içeriği yalnızca Kur'an la sınırlıdır. Muhammed Peygamber Kur'an la tebliğ eder.

Nahl Suresi 35. Ayette **“Ortak koşanlar dediler ki: “Eğer Allah isteseydi biz de atalarımız da Allah dışında bir şeye kulluk/ibadet etmez, O’na rağmen hiçbir şeyi haram kılmazdık.” Onlardan öncekiler de aynen böyle yaptılar. Resullere düşen, açık bir tebliğden başkası değildir.”** Hud Suresi 57. Ayette **“Eğer yüz çevirirseniz ben, bana gönderilen şeyi size tebliğ etmiş bulunuyorum. Rabbim, yerinize başka bir topluluk getirir ve siz O’na hiçbir şekilde zarar veremezsiniz. Kuşkusuz benim Rabbim her şey üzerinde bir Hafız’dır; kollar, gözetir.”**

Kur’anda başka türlü vahye bırakılacak bir noksanlık yoktur. En’am Suresi 38. Ayette **“Yeryüzünde debelenen hiçbir canlı, iki kanadıyla uçan hiçbir kuş istisna olmamak üzere hepsi sizin gibi ümmetlerdir. Biz bu Kitap’ta, herhangi bir şeyi ne eksik bıraktık ne fazla yaptık. Onlar, sonunda Rableri önünde hasredilirler.”** Nahl Suresi 89. Ayette **“Gün olur, her ümmet için kendi aleyhlerine kendi içlerinden bir tanık çıkarırız. Seni de**

şu insanlar hakkında tanık olarak getireceğiz. Sana bu Kitap'ı indirdik ki her şey için ayrıntılı bir açıklayıcı, bir kılavuz, bir rahmet, Müslümanlara da bir müjde ol”

Bu durum geleneğin, Kur'an'ı değiştiremeyip ya da yerine başka istedikleri bir kutsal kitap getiremeyecekleri için geliştirmiş oldukları bir Kur'an'ı devre dışı bırakma yöntemidir. Yunus Suresi 15- 17. Ayetlerde bu durumun çok benzeri işlenmiştir. **”Ayetlerimiz onlara açık-seçik parçalar halinde okunduğu zaman, bize ulaşmayı ummayanlar şöyle dediler: “Bundan başka bir Kur'an getir yahut bunu değiştir.” De ki: “Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. Rabbime isyan edersem, büyük bir günün azabından korkuya düşerim.” De ki: “Allah dileseydi, onu size okumazdım, onu size bildirmezdi de. Ondan önce içinizde bir ömür kalmıştım. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?” Yalan düzerek Allah'a iftira eden yahut O'nun ayetlerini yalanlayan kişiden daha zalim kim var? Şu bir gerçek ki, suçlular iflah etmezler.**

İnananlar gibi görünenlerin de inkâr ettiği şeyler içerisinde bizzat Kur'an ayetleri de vardır. Al-i İmran Suresi 72. Ayette **”Ehlikitap'tan bir zümre şöyle dedi: “Şu iman edenlere indirilene günün başlangıcında inanın, günün sonunda karşı çıkın. Belki bu sayede geriye/eskiye dönerler.”**

Ayrıca Kur'an ayetlerinde “gayb”ın bilgisinin ayetler dışında kapalı olduğu vahyedilirken Kur'an dışı vahiyler gayb bilgisiy-le doludur. Örneğin; Müslim 'de şöyle bir hadis yer almaktadır: *“Allah Teâlâ kıyamet günü buyurur: ‘Ey Âdemoğlu! Hastalandım beni ziyaret etmedin.’ Âdemoğlu ‘Ya rab! Seni nasıl ziyaret edebilirim. Sen âlemlerin rabbisin.’ diyecek. Allah ona ‘Bilmiyor muydun, filan kulum hasta oldu, sen ise onu ziyaret etmedin. Bilmiyor muydun, onu ziyaret etmiş olsaydın, beni onun yanında bulurdun. Ey Âdemoğlu! Senden yiyecek istedim ama beni doyurmadın.’ buyuracak. Âdemoğlu ise ‘Ya rabbi! Seni nasıl doyurabi-*

lirdim ki? Sen âlemlerin rabbisin?’ diyecek. Allah şöyle buyuracak: ‘Bilmiyor musun, falan kulum senden yiyecek istedi de onu doyurmadın. Bilmiyor muydun ki, onu doyurmuş olsaydın, onu benim nezdimde bulacaktın. Ey Âdemoğlu! Senden su istedim, bana su ikram etmedin.’ Âdemoğlu ‘Ya rabbi! Sana nasıl su ikram edebilirdim ki? Sen âlemlerin rabbisin?’ cevabını verir. Allah da ona şöyle buyurur: ‘Falan kulum senden su istedi. Ancak sen ona su vermedin. Ona su ikram etmiş olsaydın, bunu benim nezdimde bulacaktın.’ Bu durum tamamen bir gaybi konuşmadır ve uydu-
rulmuştur. Kimse kıyamet günü olacakları Kur’an dışı bilemez. Kur’an dışında bu konuda söylenilen her şey yalandır. Örnek olarak Neml Suresi 65. Ayette buyurulanlara bakalım: **De ki: “Göklerde ve yerde, Allah’tan başka hiç kimse gaybı bilmez. Ne zaman dirileceklerini de bilmezler.”** denir. Yine En’am Suresi 59. Ayette de **Gaybın anahtarları O’nun yanındadır; onları O’ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde olanı da bilir. O’nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. Toprağın karanlıklarındaki bir dâne, yaş ve kuru her şey apaçık bir Kitap’ın içindedir.**

BİR HADİSÇİ KLASİĞİ; BANA KUR'AN'DA NAMAZI GÖSTER!

“Mademki Kur'an eksiksizdir, o zaman bana Kur'an da namazı göster hadi? “ tarzı sorular, “Kur'an bize yeter “diyenlere gelenekçilerin şimdi görüşünü çürüteceğim nidasıyla sorduğu en klasik sorulardır. Aslında küçümsedikleri Yüce Allah'ın ayetleridir. Ancak öyle bir gaflet uykusuna yatmışlar ki bunun farkına varamıyorlar. Aslında bu davranışlar önceki ümmetlerin yaptığı davranışların kopyasıdır. Her kutsal kitap indirdiği toplum bakımından yetersiz görülmüş, değiştirilmek ya da küçümsenmek istenmiştir. Kur'an'ın eksiksiz olduğuna ayetlerle örnekler verelim. Nahl Suresi 89. Ayet **“Sana bu Kitap'ı indirdik ki her şey için ayrıntılı bir açıklayıcı, bir kılavuz, bir rahmet, Müslümanlara da bir müjde ol”** Yusuf Suresi 40. Ayet **“O'nun yanında nelere kulluk ediyorsunuz? Sadece birtakım isimlere ki, adlarını siz ve atalarınız koymuştur. Onlar hakkında Allah, hiçbir kanıt indirmemiştir. Hüküm yalnız Allah'ındır. O, yalnız ve yalnız kendisine kulluk etmenizi emretti. Eskimez ve pörsümez din işte budur. Ama insanların çokları bilmiyorlar.”** Enam Suresi 115. Ayet **“Rabbinin sözü hem doğruluk hem de adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kuvvet yoktur. En iyi işiten, en iyi bilendir O.”** Ankebut Suresi 51. Ayet **“Karşılarında okunup duran**

bir kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan bir toplum için elbette ki bir rahmet ve bir öğüt vardır” Hud Suresi 1. Ayet “Elif, Lâm, Râ. Hakîm ve Habîr olandan bir kitaptır ki bu, ayetleri önce muhkem kılınmış, sonra ayrıntılı hale getirilmiştir.” Yunus Suresi 15. Ayet “Ayetlerimiz onlara açık-seçik parçalar halinde okunduğu zaman, bize ulaşmayı ummayanlar şöyle dediler: “Bundan başka bir Kur’an getir yahut bunu değiştir.” De ki: “Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. Rabbime isyan edersem, büyük bir günün azabından korkuya düşerim.” Bunlar gibi birçok ayet vardır.

Namazın Kur’an da nasıl yer aldığına değinirsek öncelikle “namaz” Farsça bir kelime olduğundan Kur’an da geçmez. “salat” kelimesi geçer. Salat Kur’an da s,l,v köklerinden 99 kere geçmekte olup, genel olarak “dua etmek” anlamına gelir. Kur’an da “desteklemek” ve bizim anladığımız gibi “ibadet etme, namaz kılma” anlamlarda kullanıldığı da olmuştur.

Namaz Öncesi Abdest

Öncelikle abdest alınır. (Gelenekçilerle yaptığım birçok tartışma da abdestin de Kur’an da geçmediğini savunan-sanan büyük bir kitle vardı.)

Maide Suresi 6. Ayet “Ey iman sahipleri! Namaza/duaya duracağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı meshedin/yahut yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice temizlenin! Hasta yahut yolculuk halinde iseniz yahut biriniz tuvaletten gelmişse yahut kadınlara dokunmuş da su bulamamışsanız temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinizi ve ellerinizi ondan meshedin. Allah size zorluk çıkarmak istemiyor. Ancak sizi temizlemek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor ki, şükredebilesiniz.”

Namaz Yalnızca Yüce Allah'ı Anmak İçin Kılınmalıdır.

Hac Suresi 22. Ayette “Onlar sırf, “Rabbimiz Allah’tır” dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah’ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah’ın adı çokça anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler her halde yerle bir edilirdi. Allah, kendisine yardım edene elbette yardım eder. Allah elbette Kavî, Azîz’dir.” Cin Suresi 18. Ayette “Hiç kuşkusuz, mescitler/secdeler Allah içindir. O halde, Allah ile birlikte bir başkasına yakarmayın/Allah’ın yanında bir başkası için çağrıda bulunmayın,” denmektedir.

Namaz Kılarken Bir Kible- Yön Olmalıdır.

Bakara Suresi 150. Ayette şöyle denir: ‘Nereden çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Haram’a çevir. Nerede olursanız olun, yüzünüzü ona doğru çevirin ki, insanların elinde sizin aleyhinize bir delil bulunmasın. Onların zulme sapanları müstesna. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Yüzünüzü Mescid-i Haram’a dönün ki, üzerinizdeki nimetimi tamamlayayım. Ve bu sayede güzeli ve iyiyi bulmanız da umulmaktadır.’

Burada maksat Müslümanların bir birlik halinde ve derli toplu şekilde ibadet halinde olmasıdır. Yoksa tüm kâinat Yüce Allah’ındır. Bu kible ve yönlerle belirlenmez. Bakara Suresi 115. Ayette “Doğu da batı da yalnız Allah’ındır. O halde nereye dönerseniz orada Allah’ın yüzü vardır. Allah Vâsi’dir, varlığı sürekli genişletip büyütür; Alîm’dir, her şeyi en iyi biçimde bilir.”

Namazda Kıyam, Rükû ve Secde Ayetleri

Birkaç ayetten örnek vermek gerekirse; Al-i İmran Suresi 39. Ayette “Zekerîyya mihrapta durmuş dua ederken/ namaz kılarken, melekler ona şöyle çağırmışlardı: “Allah sana, Allah’tan bir kelimeyi doğrulayıcı bir efendi; nefesine egemen

bir benlik, hayır ve barışı sevenlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeliyor.” Bakara Suresi 238. Ayette “Namazları/ duaları ve orta namazı/orta duayı koruyun. Tam bir saygıyla Allah’ın huzurunda kıyam edin.”

Hac Suresi 26. Ayette **“Bir zamanlar İbrahim için, o evin yerini, şöyle diyerek hazırlamıştık: Bana hiçbir şeyi ortak koşma, evimi; tavaf edenler, kıyamda duranlar, rükû-secde edenler için temizle.”** Fetih Suresi 29. Ayetin ilgili bölümünde **“ Muhammed, Allah’ın resulüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çok çetin, kendi aralarında çok sevecendirler/çok merhametlidirler. Sen onları rükû eder, secdeye kapanır halde görürsün. Allah’tan bir lütuf ve hoşnutluk ister dururlar. Görünüşlerine gelince, yüzlerinde secde eseri/izi vardır.”**

Namazda Ne Okuduğunu Bilmek Zorundasın

Nisa Suresi 43. Ayette **“Ey iman edenler! Sarhoşken, ne söyledığınızı bilinceye kadar, cünüpken de -yolculuk halinde olmanız müstesna- boy abdesti alıncaya kadar namaza/ duaya yaklaşmayın. Eğer hastalanırsanız yahut yolculuk halinde bulunursanız yahut biriniz tuvaletten gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız, bütün bu durumlarda su da bulamamışsanız, temiz bir toprakla teyemmüm edin. Yani yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Allah Afüvv’dür, günahları affeder, Gafûr’dur, hataları bağışlar.”** Burada önemli olan sadece sarhoşken değil, anlamadığımız bir dilde dua ederken de aynı şeyleri yaşamamızdır. Ana dilde ibadet çok önemlidir.

Namaz Sessiz Kılınmamalıdır

İsra Suresi 110. Ayette **“De ki: “İster Allah diye yakarın ister Rahman diye yakarın. Hangisiyle yakarırsanız yakarın, en güzel isimler/Esmâül Hüsna O’nundur. Namazında/duanda sesini yükseltme, kısma da. İkisi ortası bir yol tut.”**

Kur'an da Namaz Vakitleri ve Zamanları

Taha Suresi 130. Ayette “Artık, onların söylediklerine sabret; Güneş’in doğuşundan önce de batışından önce de Rabbini överek tespih et! Gecenin bazı saatleriyle gündüzün iki ucunda da tespih et ki, hoşnutluğa erebilesin.” İsrâ Suresi 78. Ayette “Güneşin kaymasından/aşağı sarkmasından, gecenin kararmasına kadar namazı/duayı yerine getir. Sabah Kur'an'ını da gözet. Çünkü sabah Kur'an'ı tanıklarca izlenmektedir.” Hud Suresi 114. Ayette “Gündüzün iki tarafında ve geceye yakın saatlerde namazı/duayı yerine getir. Güzellikler kötülükleri silip süpürür. İşte bu, Allah'ı ananlara bir öğüttür.” Buradan işaretlerle namazın 5 vakit olduğu anlaşılır. “Gündüzün iki tarafı”, iki bölümü demektir. Namaz kılınması gereken ilk bölüm, güneşin batıya kaydığı Öğle namazı vaktidir. İkincisi ise İkinci namazının vaktidir. Bu iki vakit bütün kültürlerde vardır.

Ayetteki “gecenin zülfeleri” gecenin gündüze yakın en az üç zamanıdır. Bunlar gündüzden işaret taşıyan Akşam, Yatsı ve Sabah namazlarıdır.

Kur'an da Namaz Rekâtları

Nisa Suresi 102. Ayette “Sen içlerinde olup da onlara namaz kıldırдыңın vakit, içlerinden bir grup seninle namaza dursun; silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye varınca, diğerleri arkalarında beklesinler. Sonra namaz kılmamış/dua etmemiş olan diğer grup gelip seninle birlikte namaz kılsınlar/dua etsinler. Dikkatli olsunlar, silahlarını yanlarına alsınlar. Kâfirler isterler ki, silahlarınızdan ve teçhizatınızdan habersiz olasınız da üstünüze bir çullanışla çullanıversinler. Eğer yağmurdan gelen bir sıkıntı varsa yahut hasta-yaralı iseniz silahlarınızı bırakmanızda sizin için bir sakınca yoktur. Ama tedbirinizi alın, dikkatli olun. Allah, kâfirler için rezil edici bir azap hazırlamıştır.” Bu ayetlerden Namazın Kur'an'da na-

sıl kılınacağıının tarif edildiğini ve sefer namazının neden iki rekât olduğunu öğreniyoruz. Namazların rekât sayısı Hz. Peygamber'in içtihiadı değil, Kur'an'ın belirlemesidir. Nisa Suresi'nin 102. ayetinde, cephede kılınacak namaz anlatılır: Ayete göre namaz aslında iki rekâttır. Ancak ayetteki gibi durumlarda cemaat iki bölüme ayrılır. Bir bölüğü imamla bir rekât kıldıktan sonra gidip nöbeti devralır, öteki bölük de gelip imamla beraber ikinci rekâtı kılar. Böylece imam iki, cemaat birer rekât kılmış olur. Yani korku veya sefer durumunda cemaat için namaz kısaltılmış, bir rekâta indirilmiş olur. Demek ki namazın tamamı iki rekâttır. O zaman bu kısaltma, iki rekâtlı tam bir namazın bir rekât kılınması anlamına gelir.

Namazda Hangi Duaları Okuyacağız?

Namazda okunacak belirli ayetler ya da dualar Kur'an da belirtilmemiştir. Namaz da sadece Yüce Allah anılmalıdır. Kur'an'dan okuyacağımız ayetler özellikle de Kur'an da ki Nebilerin etmiş olduğu duaların ayetleri namaz da okunmak için güzel örneklerdir. Örneğin Hz. Âdem ve eşinin okuduğu dua Araf Suresi 23. Ayet **“Ey Rabbimiz, dediler, öz benliklerimize zulmettik. Eğer bizi affetmez, bize acımazsan elbette ki hüsrana uğrayanlardan olacağız.»** Hz. Nuh'un okuduğu dua, Hud Suresi 47. Ayet **Nuh dedi: “Rabbim! Hakkında bilgim olmayan şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni affetmez, bana acımazsan hüsrana uğrayanlardan olurum.”** Hz. İbrahim'in ettiği dua, Şuara Suresi 83-85 Ayetler **“Rabbim, bana hükmetme gücü/hikmet bağışla, beni hak ve barış seven iyiler arasına kat!” “Sonradan gelecekler arasında benimle ilgili doğru/isabetli bir dil oluştursun.” “Beni, nimetlerle dolu cennetin mirasçılarlarından kıl.”** Hz. Eyüp'ün ettiği dua, Enbiya Suresi 83. Ayet **“Ve Eyyûb... Rabbine şöyle yakarmıştı: “Dert/zorluk gelip çattı bana; sen, rahmet edenlerin en merhametlisisin!”** gibi birçok ayet Kur'an da geçmektedir.

Tahiyyat ve Salli Barik duaları Kur'an'ın ruhuna uygun değildir. Öncelikle Tahiyyat; bir hadiste Cebrail'in ağzından söylenmiş ve Hz. Muhammed'in aktarmış olduğu rivayet edilen bir duadır. Tabii ki Hz. Muhammed böyle bir şey dememiştir. Hz. Muhammed kendi kendine mi selam vermiştir? Zaten Kur'an dışı vahiy diye bir şey yoktur. Çok yıllar sonra namaza eklenmiş bir duadır. Kur'an'a tamamen terstir. Salli -Barik dualarında ise Kur'an'a aykırı olan Yüce Allah dışında Hz. Muhammed ve Hz. İbrahim'in kendileri ve aileleri hakkında yakarılması ve selam verilmesidir. Hz. Muhammed'in 'benim için de her namazınızda rahmet dileyin, bana selam verin' dediği düşüncesi Kur'an'la uyuşmaz. Zaten öyle bir şey de dememiştir.

Namazın Kazası Var mı?

Namazın kazası olmaz ve vaktinde uygulanması gerekir. Nisa Suresi 103. Ayette **“Namazı/duayı tamamlayınca, artık Allah'ı ayakta, oturarak, yan yatmışken anın. Sükûnet bulduğunuzda, namazı/duayı tam bir biçimde yerine getirin. Namaz/dua, müminler üzerine vakti belirlenmiş bir farz olmuştur.”** Vahyedilmiştir.

Ama Hadisler Olmadan

Namazı Nasıl Kılacağız Diyenler

Açıkladığımız gibi; Kur'an da namazla ilgili bilgi yok diyenlerin asıl kendileri bilgisizlerdir. Kur'an da açıkladığımız gibi her şey yazmaktadır. Hadis olmadan namaz anlaşılmaz diyenlere ise asıl hadislerle namaz anlaşılmaz demektedir. Çünkü bu tarz konuşan çoğunluk maalesef savunduğu hadisleri bile okumamaktadır. Öncelikle namazla ilgili hadisler tutarsızdır. İlk olarak Hz. Muhammed'in sadece sabah ve akşam namazlarını, iki rekât kıldığı, daha sonra ise Medine döneminin ilk zamanlarına kadar 5 vakit ve 2'şer rekât kıldığı, sonradan, Sabah Namazına karışmadığı ve Öğle, İkinci ve Yatsı'ya 2 şer rekât eklediği, Akşam

Namazına ise 1 rekât eklediği yazar. Buna karşı cuma günü Öğle namazı olan Cuma Namazının 2 rekât kılınıp kalan 6 gün 4 rekât olması da gariptir.

Namazı mezheplerle ve hadislerle kolayca anlarız diyenler için ise birkaç örnek verirsek;

Sebepsiz yere namaz kılmayanlar Hanefilerde, Şafiilerde ve Malikilerde 3 gün hapsedilip sonra tövbe etmezse öldürülürken Malikilerde tövbe etmezse hemen öldürülür.

Fatiha Suresinden önce besmele çekmek Hanefilerde sünnet iken Şafii ve Hanbelilerde farzdır. Fatiha Suresi'nin başındaki besmele Şafii ve Hanbelilerde ayet kabul edilirken Hanefi ve Malikilerde ayet değildir. Ayrıca Fatiha olmadan Hanefilerde namaz kılınabilirken diğer saydığımız mezheplerde kılınamaz.

Cuma Namazı için Hanefilerde en az 3 kişi şartken Maliki-lerde 12, Şafiilerde ve Hanbelilerde 40 kişi şarttır.

Kur'an da Maide Suresi 6. Ayette abdestin farzları çok net belliyken Hanefilerde bu farzlara 14 sünnet, Malikilerde 8 sünnet, Şafiilerde 30 sünnet, Malikilerde ise 20 sünnet eklenmiştir. Başın tamamını mesh etmek Maliki ve Hanbelilerde farzken Hanefi ve Şafiilerde sünnettir. Abdestte niyet etmek Hanefilerde sünnet iken diğer 3 mezhepte farzdır. Hanefilerde Abdesti bozan 12 durum varken bu durum Malikilerde 3'e düşmüş, Şafiilerde 5'e, Hanbelilerde de 8'e çıkmıştır. Kan Hanefilerde abdesti bozarken diğer mezheplerde bozmamaktadır.

Gusül abdestinin farzı Hanefilerde 11 iken Malikilerde ve Hanbelilerde ise 5 iken Şafiilerde 3 olmuştur. Namaz içinde unutarak konuşmak Hanefi ve Hanbelilerde namazı bozarken Maliki ve Şafiilerde bozmamaktadır.

Namazları cemetmek (birleştirmek) Hanefilerde yalnızca Hac'da yapılabilirken Şafiilerde yalnızca yolculukta diğer 2 mezhepte ise ek olarak yağmurda ve hastalıkta da yapılabilir.

Namazda selam vermek Hanefilere göre farz değilken Maliki ve Şafiilere göre tek tarafa vermek farz, Hanbelilere göre de sağ ve sola da vermek farzdır.

Bu örneklerden daha onlarca verebiliriz. Şimdi namazı zorlaştıran ve karmaşıklaştıran neymiş daha iyi anladınız. Kur'an da namaz yazmaz diyenler Hadisler ve Mezheplerle namazı karman çorman etmiş, Namazın en basit farzları için bile her kafadan ayrı ses çıkmıştır. Bu arada Namaz ile ilgili ayetleri Türkçe anlatırken bizlere Kur'an Türkçe ile anlaşılabilir Arapça okunmalı diyen tüm gelenekçiler, bizlere hadis anlatırken ne hikmetse (!) hiç Arapça hadis anlatmamakta olup hadisleri hep Türkçe anlatmaktadır. Ne hikmetse (!) 600 küsur sayfalık Kur'an başka dillere çevrilince bozuluyor ancak yüzbinlerce sayfalık hadisler çevrilince bozulmuyor. Burada Mezhep çelişkilerinden kısaca bahsettik. Hadisler içindeki 'namaz' çelişkilerini göstermek için ise ayrı bir kitap yazmak gerekmektedir.

TEVRAT VE İNCİL'DE ZEKÂT-İNFAK-KENZ

Tevrat ve İncil de aynı Kur'an gibi Yüce Allah tarafından indirilmiş kutsal kitaplardır. Ancak Maide Suresi 15. Ayette şöyle vahyedilmiştir: **“Ey Ehl-i Kitap! size, Kitap'tan gizlediğiniz birçok şeyi ortaya çıkaran, birçoğuna da dokunmayan Elçimiz (Kitabımız) geldi. Size Allah'tan bir nur ve açık bir kitap geldi”** ve Al-i İmran Suresi 78. Ayette de **“Onlardan bir takımı Kitaptan okur gibi dillerini eğip bükerler ki Kitap'tan sanasınız. Ama Kitaptan değildir. “O Allah katındandır.” derler, ama Allah katından da değildir. Allah'a karşı bile bile yalan söylerler.”** Tevrat ve İncil'de gizlenmiş ve anlamları farklılaştırılmış yerler maalesef çoktur.

Maide Suresi 13. Ayette de, bu durum şöyle açıklanmıştır: **“Sözlerinden caydıkları için onları dışladık (lanetledik), kalplerini katılaştırdık. Kelimelerin anlamlarını yerlerinden kaydırarak tahrif ederler. Kendilerine hatırlatılan gerçeklerden nasip almayı unuttular. Pek azı müstesna onların yaptıkları bir hainliği haber alırsın. Yine de onları bağışla ve aldırma çünkü Allah, güzel davrananları sever,”** bu olay açıklanmıştır. Eksilme-artırma işinin Hz. İsa zamanından sonra meydana geldiği ayetlerden anlaşılmaktadır.

İncil indiği zamandaki Tevrat'ı tasdik ettiğine göre, Hz. İsa'dan sonra Tevrat'taki anlam bozulmaları başlatılmıştır. Nite-

kim Maide Suresi 46. Ayette “**Sonra onların izinden Meryem oğlu İsa’yı, önündeki Tevrat’ı tasdik etsin diye gönderdik. Ona da içinde bir rehber ve nur olan İncil’i, önündeki Tevrat’ı tasdik etsin, çekinerek korunanlar için bir rehber ve doğru bilgi (öğüt) olsun diye verdik.**” Ancak Kur’an da Kur’an indiği zaman ki Tevrat ve İncil’i tasdik eden ayet yoktur. Ama tüm bunlar Tevrat ve İncil’in ayetlerinin tamamen tahrif edildiği anlamına da gelmez.

Maide Suresi 43 ve 44. Ayette anlatılana bakalım: “**Ellerinde Tevrat, içinde de Allah’ın hükmü varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyor sonra da yüz çeviriyorlar? Bunlar inanıp güvenmiş kimseler değildir. İçinde (doğru yola) bir rehber ve nur olan Tevrat’ı biz indirdik. Allah’a teslim olmuş Nebîler, Yahudiler arasında onunla hükmederlerdi. Hocalar ve âlimler ise kendilerinden Allah’ın kitabını korumaları istenmesi sebebiyle onunla hükmederler ve ona şahit olurlardı. Siz, insanlardan korkmayın; benden korkun. Ayetlerimi geçici bir bedelle değiştirmeyin. Allah’ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyenler, kâfir olanlardır.**” Tevrat’ta Allah Kelamı olarak orijinalini korumuş sözler hâlâ mevcuttur. Ayrıca Kur’an’ın inmesiyle birlikte artık Kur’an, Tevrat ve İncil’in üzerinde de söz sahibi olmuştur.

Maide Suresi 48. Ayette “**Gerçekleri içeren bu Kitabı sana, önceki Kitapları onaylayıcı ve koruyucu özellikte indirdik. O halde aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen doğruları bırakıp onların arzularına uyma. Her birinize bir şariat (kitap) ve bir yöntem (hikmet) verdik. Allah sizi tek bir toplum (tek bir nebînin ümmeti) yapmayı tercih etseydi yapardı. Oysa verdiği şeylerle sizi yıpratıcı bir imtihandan geçirmek için (böyle yaptı). Öyleyse (tartışma yerine) iyi işlerde yarışın. Tekrar hayata dönünce hep birlikte Allah’ın huzurunda toplanacaksınız. O, anlaşmazlığa düştüğünüz konuları size bildirecektir**” ve Maide Suresi 68. Ayette “**De ki “Ey**

Ehl-i Kitap, Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilmiş olanı tam olarak yerine getirmedikçe temelsiz kalırsınız.” Rabbinden sana indirilen (Kur'an), onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttıracaktır. Artık o kâfirler topluluğuna üzülme,” diye vahyedildiği gibi artık tüm insanlar Kur'an'la amel etmelidirler.

Kur'an'ın İlahi koruma altında olması durumu Yahudi ve Hristiyanların da kendi kutsal kitaplarının anlamları kaydırılmamış orijinal hallerini Kur'an'dan bulabileceğini, aslında tüm kutsal kitapların Kur'an'da vücut bulduğunu kanıtlar. Çünkü zaten Kur'an ayetleri; Tevrat'tı da İncil'i de Zebur'u da kapsar. Yani tüm kutsal kitaplar ilahi koruma altında Kur'an'la vücut bulmuşlardır.

Bu kapsamda Kur'an'la örtüşen Tevrat ve İncil bölümlerindeki Zekât, İnfak ve Kenz kavramlarını ele alacağız. Bu bir kesinlik anlamı değildir. Ancak yüksek ihtimalle altta paylaşılan bölümlerin orijinaline en yakın bölümler olduğunu Kur'an ışığındaki ayetlerden anlamaktayız.

İncil Luka 12: “İsa kendisini yemeğe çağırmış olana da şöyle dedi: “Bir öğlen ya da akşam yemeği verdiğin zaman dostlarını, kardeşlerini, akrabalarını ve zengin komşularını çağırma. Yoksa onlar da seni çağırarak karşılık verirler. Ama ziyafet verdiğin zaman yoksulları, kötürümleri, sakatları, körleri çağır. Böylece mutlu olursun. Çünkü bunlar sana karşılık verecek durumda değildirler. Karşılığı sana, doğru kişiler dirildiği zaman verilecektir.”

İncil, Markos 10:”İsa yola çıkarken, biri koşarak yanına geldi. Önünde diz çöküp O'na, “İyi öğretmenim, sonsuz yaşama kavuşmak için ne yapmalıyım?” diye sordu. İsa, “Bana neden iyi diyorsun?” dedi. “İyi olan yalnız biri var, O da Tanrı'dır. O'nun buyruklarını biliyorsun: ‘Adam öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan yere tanıklık etmeyeceksin, kim-

senin hakkını yemeyeceksin, annene babana saygı göstereceksin. Adam, “Öğretmenim, bunların hepsini gençliğimden beri yerine getiriyorum” dedi. Ona sevgiyle bakan İsa, “Bir eksiğin var” dedi. “Git neyin varsa sat, parasını yoksullara ver; böylece gökte hazinen olur. Sonra gel, beni izle.” Bu sözler üzerine adamın yüzü asıldı, üzüntü içinde oradan uzaklaştı. Çünkü çok malı vardı. İsa çevresine göz gezdirdikten sonra öğrencilerine, “Varlıklı kişilerin Tanrı egemenliğine girmesi ne güç olacak!” dedi. Öğrenciler O’nun sözlerine şaşıldılar. Ama İsa onlara yine, “Çocuklar” dedi, “Tanrı’nın egemenliğine girmek ne güçtür! Devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı egemenliğine girmesinden daha kolaydır.”

Tevrat Yakup’un Mektupları 5: “Dinleyin şimdi ey zenginler, başınıza gelecek felaketlerden ötürü feryat edip ağlayın. Servetiniz çürümüş, giysinizi güve yemiştir. Altınlarınız, gümüşleriniz pas tutmuştur. Onların pası size karşı tanıklık edecek, etinizi ateş gibi yiyecek. Bu son çağda servetinize servet kattınız. İşte, ekinlerinizi biçen işçilerin haksızca alıkoyduğunuz ücretleri size karşı haykırıyor. Orakçıların feryadı Her Şeye Egemen Rab’bin kulağına erişti. Yeryüzünde zevk ve bolluk içinde yaşadınız. Boğazlanacağınız gün için kendinizi besiyeye çektiniz. Size karşı koymayan doğru kişiyi yargılayıp öldürdünüz.

Tevrat Yakup 5: Alt düzeyden olan kardeş yükseltilmesiyle övünsün; varlıklı olan ise alt düzeye indirilmesiyle. Çünkü varlıklı kişi ‘kır çiçeği gibi’ geçip gidecektir. Çevreyi yakarak yükselen güneş ‘otu kurutur’, onun ‘çiçeği yere düşer’, dış görünüşünün güzelliği de kaybolur. Tıpkı bunun gibi, varlıklı kişi de kendi uğraşları ortasında solup gidecektir.

Tevrat Levililer 19: Çalmayacaksınız. Hile yapmayacaksınız. Birbirinize yalan söylemeyeceksiniz. Benim adıyla yalan yere ant içmeyeceksiniz. Tanrı’nızın adını aşağılamış olursunuz. RAB benim. ‘Komşuna haksızlık etmeyecek, onu soymayacaksınız. İşçinin alacağını sabaha bırakmayacaksın.

Tevrat Yasanın Tekrarı (Tesniye) 14: “Ücretle çalışan, gereksinimi olan, yoksul bir soydaşınızı ya da kentlerinizin birinde yaşayan bir yabancıyı sömürmeyeceksiniz. Ücretini her gün, güneş batmadan ödeyeceksiniz. Yoksul olduğu için güvencesi odur. Yoksa sana karşı RAB’be haykırır ve sen de günah işlemiş sayılırsın.

Tevrat Mezmurlar (Zebur) 101: Hilekâr evimde oturmaya-
cak, yalan söyleyen gözümün önünde durmayacak.

İncil Luka 24: Ama vay halinize, ey zenginler, çünkü tesellinizi almış bulunuyorsunuz! Vay halinize, şimdi karnı tok olan sizler, çünkü açlık çekeceksiniz! Vay halinize, ey şimdi gülenler, çünkü yas tutup ağlayacaksınız!

Tevrat Eyüp 21: Çocuklarını sürü gibi salıverirler, yavru-
ları oynar. Tef ve lir eşliğinde şarkı söyler, ney sesiyle eğlenirler. Ömürlerini bolluk içinde geçirir, esenlik içinde ölümler diyarına inerler. Tanrı’ya, ‘Bizden uzak dur!’ derler, ‘Yolunu öğrenmek istemiyoruz. Her Şeye Gücü Yeten kim ki, O’na kulluk edelim? Ne kazancımız olur O’na dua etmek? ’Ama zenginlikleri kendi ellerinde değil. Kötülerin öğüdü benden uzak olsun. “Kaç kez kötülerin kandili söndü, Başlarına felaket geldi, Tanrı öfkelendiğinde paylarına düşen kederi verdi? Kaç kez rüzgârın sürüklediği saman gibi, kasırganın uçurduğu saman çöpü gibi oldular?

Tevrat Eyüp 27: Kötü insan kum gibi gümüş yığsa, Yığınla giysi biriktirse, Onun biriktirdiğini doğru insan giyecek, Gümüşü suçsuz paylaşacak. Evini güve kozası gibi inşa eder, Bekçinin kurduğu çardak gibi. Zengin olarak yatar, ama bu öyle sürmez, Gözlerini açtığında hepsi yok olup gitmiştir. Dehşet onu sel gibi basar, Kasırga gece kapar götürür. Doğru rüzgârı onu uçurup götürür, yerinden silip süpürür. Acımasızca üzerine eser, Elinden kaçmaya çalışırken. Onunla alay ederek el çırpıp, yerinden ısıklık çalar.

Tevrat Mezmurlar (Zebur) 73: Onlar acı nedir bilmezler, bedenleri sağlıklı ve semizdir. Başkalarının derdini bilmez, onlar gibi çile çekmezler. Bu yüzden gurur onların gerdanlığı, zorbalık onları örten bir giysi gibidir. Şişmanlıktan gözleri dışarı fırlar, içleri kötülük kazanı gibi kaynar. İnsanlarla eğlenir, kötü niyetle konuşur, tepeden bakar, baskıyla tehdit ederler. Göklere karşı ağızlarını açarlar, boş sözleri yeryüzünü dolaşır. Bu yüzden halk onlardan yana döner, Sözlerini ağızı açık dinler.

İncil Matta 6: Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının. “Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır. “Bedenin ışığı gözdür. Gözünüz sağlamsa, bütün bedeniniz aydınlık olur. Gözünüz bozuksa, bütün bedeniniz karanlık olur. Buna göre, içinizdeki ‘ışık’ karanlıksa, ne korkunçtur o karanlık! “Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı’ya hem de paraya kulluk edemezsiniz.”

Tevrat Levililer 25: Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse, ona yardım etmelisin. Aranızda kalan bir yabancı ya da konuk gibi yaşayacak. Ondan faiz ve kâr alma. Tanrı’ndan kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekten kâr almayacaksın. Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse, ona yardım etmelisin. Aranızda kalan bir yabancı ya da konuk gibi yaşayacak. Ondan faiz ve kâr alma. Tanrı’ndan kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekten kâr almayacaksın. Ben Kenan ülkesini size vermek ve Tanrınız olmak için sizleri Mısır’dan çıkaran Tanrınız RAB’bim.

Tevrat Eyüp 31: Eğer umudumu altına bağladım, Saf altına, ‘Güvencim sensin’ dedimse, Servetim çok, Varlığımı bileğimle kazandım diye sevindimse, ısıldayan güneşe, parıldayarak hareket eden aya bakıp da, içimden ayartıldım, elim onlara taptığımı gösteren bir öpücük yolladıysa, bu da yargılanacak bir suç olurdu, çünkü yücelerdeki Tanrı’yı yadsımış olurdum.

Tevrat Mezmurlar (Zebur) 52: Ama Tanrı seni sonsuza dek yıkacak, seni kapıp çadırından fırlatacak, Yaşam diyarından kökünün sökecek. Sela Doğrular bunu görünce korkacak, gülererek söyle diyecekler: “İşte bu adam, Tanrı’ya sığınmak istemedi, servetinin bolluğuna güvendi, başkalarını yıkarak güçlendi!”

İncil Luka 16: “Hiçbir uşak iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı’ya hem paraya kulluk edemezsiniz.”

Tevrat Eyüp 31: Benimle ters düştüklerinde Kölemin ve hizmetçimin hakkını yemişsem, Tanrı yargıladığında ne yaparım? Hesap sorduğunda ne yanıt veririm? Beni ana karnında yaratan onu da yaratmadı mı? Rahim’de bize biçim veren O değil mi? Eğer yoksulların dileğini geri çevirdimse, dul kadının umudunu kırdımsa, ekmeğimi yalnız yedim, öksüzle paylaşmadımsa, gençliğimden beri öksüzü baba gibi büyütmedimse, doğduğumdan beri dul kadına yol göstermedimse, giysisi olmadığı için can çekişen birini ya da örtüsü olmayan bir yoksulu gördüm de koyunlarımın yünüyle ısıtmadıysam. O da içinden beni kutsadıysa, mahkemede sözümün geçtiğini bilerek öksüze el kaldırdımsa, kolum omuzumdan düşsün, kol kemiğim kırılsın. Çünkü Tanrı’dan gelecek beladan korkarım, O’nun görkeminden ötürü böyle bir şey yapamam.

Tevrat Mısırdan Çıkış 22: Yabancıya haksızlık ve baskı yapmayacaksınız. Çünkü siz de Mısır’da yabancıydınız. Dul ve öksüzün hakkını yemeyeceksiniz. Yerseniz, bana feryat ettiklerinde onları kesinlikle işitirim. Öfkem alevlenir, sizi kılıçtan

geçirtirim. Kadınlarınız dul, çocuklarınız öksüz kalır. Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para vererseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz.

Tevrat Eyüp 22: Kötülüğün büyük, günahların sonsuz değil mi? Çünkü kardeşlerinden nedensiz rehin alıyor, onları soyuyordun. Yorguna su içirmedin, Açtan ekmeği esirgedin; Ülkeye bileğinle sahip oldun, saygın biri olarak orada yaşadın. Dul kadınları eli boş çevirdin, Öksüzlerin kolunu kanadını kırdın. Bu yüzden her yanın tuzaklarla çevrili, ansızın gelen korkuyla yılıyor, her şey kararıyor, göremez oluyorsun, seller altına alıyor seni.

"ARTIK YETER!" MISIR, BASRA, AVRUPA VE LATİN AMERİKA İSYANLARI

Türk Dil Kurumu'na göre "isyan" kelimesinin iki farklı anlamı vardır. İlk olarak; sisteme ve otoriteye karşı ayaklanmak, mevcut düzeni değiştirmeye çalışmak anlamına gelir. İkinci anlam olarak ise; bir şeyi beğenmemek ve kaldırılmasını yahut değiştirilmesini istemektir.

İsyan; zorla kabul ettirilmeye çalışılan kurallara karşı başkaldırmaya denir. Anlam olarak geniş bir perspektifi vardır. Otoriteye sivil itaatsizlik ve şiddet içermeyen kişisel bir direnişten, hükümet gibi kurulu bir düzeni, otoriteyi yıkmaya yönelik şiddet içeren eylemlere kadar uzun bir tanımını vardır.

Mevcut kurallara ve düzene karşı kişi veya kişiler sert tepkiler gösterip kuralları değiştirmeye çalışma durumuna girebilir. Başkaldırış, insanlık tarihinin her zamanında çeşitli yönetim biçimlerine karşı büyük ya da küçük çaplı yapılan eylemlerle, yönetildikleri sistemin tamamından veya bir bölümünden rahatsız olan ve kendi fikrini ifade etmeye çalışan toplum bireylerinin içinde bulundukları sistemin işleyişinden memnuniyetsizliklerini ilgili yönetime ve diğer toplum bireylerine ilan etme çabalarıdır. Bu başkaldırma durumu aile içinde yaşanabilecek kadar küçük, uluslararası eylemlere kalkışılacak kadar büyük olabilir. Büyük başkaldırıları başarılı olduğu tak-

dirde yaşanan toplumun yönetimi üzerinde devrimsel bir nitelik taşıyabilir. Tarihin herhangi bir döneminde ortaya çıkan büyük çaplı sosyal bir hareketin ya da isyanın incelenmesi ilgili devirdeki sürtüşmeleri, ayrışmaları ve kavgaları gün ışığına çıkarır. Bu olaylar genel olarak aniden değil zaman içinde yavaş yavaş yükselen bir sarsıntıdır. Bu sarsıntılar en sonunda büyük depremi getirir. Bu tür büyük isyanları incelemek ve onun sebeplerine inmek, isyanın çıktığı toplumun yapısal analizini yapma imkânı verir.

Tarihte görülen zulümlere karşı yapılmış olan büyük hareketlerden 2 örnek verirse;

1- HZ. MUSA VE İSRAİLOĞULLARININ İSYANI

Antik Mısır toplumunda eşitlik yoktu. Çünkü Mısır Medeniyeti vatandaşlarını iş gücü olarak görüyor ve taş ocaklarında ve piramitlerde sadece yemek vererek yıllarca çalıştırıyordu. İşçiler yaptıkları işin karşılığını almamaktaydı. Ayrıca Mısır'da kölelik vardı. Bu kölelik sistemi cinsiyet ayrımı yapmamaktaydı. Erkek ve kadınların köle olarak alınıp, satıldığı pazar ve panayırı vardı.

Antik Mısır'da halk 7 sınıfa ayrılıyordu. **1.Sınıf:** Firavun **2. Sınıf:** Firavun Hanedanı **3. Sınıf:** Din Adamları Bürokratlar, Asiller ve Askerler **4. Sınıf:** Sihirbazlar ve Kâhinler **5 Sınıf:** Tüccarlar **6. Sınıf:** Zanaatkârlar **7. Sınıf:** Çiftçiler ve Köleler

Ayrıca Hz. Musa zamanında ise tüm bunlara ek olarak İsrailoğulları, Mısır'da ayrıca zulüm görmekteydi. Hz. Yusuf'un ölümünden sonra Mısır'da tahta geçen yeni firavun İsrailoğullarını köleleştirdi. Sistematik bir şekilde gelen her Firavun Yahudilere zulmetmeye devam etti. İsrailoğulları yaklaşık 400 sene Mısır'da köle olarak kaldılar.

Antik Mısır toplumsal yapısında ise, Kral (firavun), yarı Tanrı olarak görülüyordu. Ülkenin tek ve mutlak hükümdarıydı.

Sevmediği kişilere istediği gibi işkenceler yapabiliyordu. Firavunun bu konuyla ilgili konuşmaları; **Kasas Suresi 38. Ayet** *“Firavun dedi: ‘Ey seçkinler topluluğu! Ben sizin için benden başka bir tanrı tanımıyorum’* Naz’iat Suresi 24. Ayet *“Dedi ki: ‘Ben sizin en yüce Rabbinizim.’* Ülkedeki tüm devlet hazinesi onundu. Zuhur Suresi 51. Ayette de bu durum şöyle vahyediliyordu *“Firavun, toplumu içinde haykırıp şöyle dedi: ‘Ey toplumum! Mısır’ın mülk ve yönetimi benim değil mi? İşte şu nehirler benim altımdan akıyor. Görmüyor musunuz?’”*

Firavun insanlara inançları bakımından bile saygı duymuyor halkın üzerinde baskılar kuruyordu. Araf Suresi 123. Ayette *“Firavun dedi ki ‘Ben izin vermeden ona inandınız ha? Besbelli ki bu gizli bir düzendir. Ülkede bu düzeni kurdunuz ki halkını buradan çıkarasınız. Ben size göstereceğim”* Firavun ve adamları fakirlere ve İsrailoğulları’na sürekli zulümler ediyordu. İbrahim Suresi 6. Ayette *“Bir gün Musa halkına şöyle demişti: ‘Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; hani sizi Firavun hanedanından kurtarmıştı. Onlar size en ağır cezayı araştırıyor, oğullarınızı ktır ktır doğruyor, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. O işin içinde, Rabbinizden sizi yıpratın büyük bir imtihan vardı.”*

Kasas Suresi 4. Ayette de bu durum vahyedilmiştir: *“Firavun o ülkede baskıcı bir yönetim kurmuş ve halkını farklı kişilerin taraftarları şeklinde bölmüştü. Onlardan bir bölüğünü güçsüzleştirmeye çalışıyor, oğullarını boğazlatıp kızlarını sağ bırakıyordu. Çünkü o bozguncu bir kişilikti.”*

Bu zulümlere karşı Hz. Musa ve Hz. Harun önderliğinde İsrailoğulları, dönemin yozlaşmış sistemine karşı Yüce Allah’tan gelen vahiyle harekete geçmiş ve bu yozlaşmış sisteme karşı bir isyan başlatmış, isyan sonucunda Firavun ve orduları onları öldürmek için çabalamış ama Yüce Allah tarafından bu çabaları yenilgiyle sonuçlandırılmıştır.

2- ZENC İSYANI

Sözlükte “aşırı susuzluk, boynu uzun, hızlı koşan kimse” anlamlarındaki “zenc” kelimesi, Doğu Afrika’dan getirilen köleleri tanımlar. Ayrıca Lisanu’l-Arab’da “Zenc” kelimesinin hayvanlar için kullanıldığında “çok susamak;” insanlar için kullanıldığında da “susuzluktan bağırsakları kurumak” anlamına gelir. Bu bilgiye göre, Zenciler hem sıcak memleketlerde yaşamakta hem de su sıkıntısı çekmektedirler. Dolayısıyla Araplar, bu özelliklerinden dolayı onları Zenci diye isimlendirmiştir.

Afrika’da köle avcıları tarafından yakalanıp Doğu sahillerine götürülen zenci köleler burada Arap köle tacirlerine satılmaktaydı. Toplumun artan emek ihtiyacı ve köle ticaretinin çok para kazandıran bir iş olması nedeniyle bu ticaret uzun yıllar boyunca devam etti. Özellikle Abbasîler döneminde köle ticareti önemli bir sektör haline gelmişti. Yapılan işler, çalışacak insan gücüne ihtiyaç doğurmuş çözümü de maalesef köle edinmek olmuştu. Başta halifeler olmak üzere valiler, devlet adamları, zengin kişiler ve toprak sahipleri çalıştırmak için çok sayıda köle ediniyorlardı. Zor şartlara dayanıklı, fiyatı düşük köle edinme düşüncesi ülkenin bazı kesimlerinde köle pazarlarının kurulmasına ve yayılmasına sebep oldu.

Zencilerin ismini duyuran olay, Abbasîler döneminde 869-883 yılları arasında Mezopotamya’daki (Sevâd) bataklık bölgesinde ortaya çıkmış olan isyandır. Buralar bataklık olduğu için ölü arazi hükmündeydi. Bu bataklıkları kurutma ve ekilebilir hale getirmek için Afrika’dan köleler getirildi. Efendileri, köleleri yavaş emek isteyen bataklıklarda ağır şartlarda çalıştırarak oraları çiftlik arazisi haline getirmek istiyorlardı. Yaklaşık 300-500 bin arası köle vardı. Gruplar halinde ağır şartlar altında çalıştırılmaktaydılar. Bu şartların zorluğu onları zamanla isyana teşvik etti.

Bu ağır şartlara karşı Kur’an’ın köleliği kınayan ayetlerini bayraklarına yazıp düzene kılıç çekmekten başka yol görünmü-

yordu. Bayraklarına “Fekku ragabe” (kölelere özgürlük) “Allah müminlerin canını ve malını cennet karşılığında satın almıştır” yazılı ayetleri yazarak başkaldırdılar. İsyanlardaki amaç zencilerin kendilerini içinde bulunduğu kötü şartlardan kurtarmak olmuştur. Zencilerin birçoğu geldiği yere dönme arzusuyla isyan başlatırken kimisi de hürriyetine kavuşmak için mücadele etmiştir. İsyana katılan kölelerin tam olarak sayılarının ne kadar olduğu bilinmese de Abbasi ordusunu çoğu yerde hüsrana uğratacak boyutlarda olduğu görülmektedir. Abbasi devletinde o yıllarda Türk komutanların hilafetin gücünden daha üstün konuma gelmeleri merkezi otoriteyi zayıflatmıştır. Sık sık halife değişimleri, merkezi karışıklığa sürüklemiştir. İşte Zenci isyanı siyasi gücün zayıfladığı ve istikrarın kaybolduğu böyle bir ortamda başlamıştır.

İsyanın lideri “Sâhibüzzenç” Ali b. Muhammed idi. Hz. Ali soyundan geldiğini iddia eden Ali b. Muhammed ez-Zencî köleleri bu durumdan kurtarmak için Zencilerin ayaklanmalarına liderlik yaptı. Ali, kırmızı yeşil bir ipek parçası üzerine şu ayeti yazmış “**Allah, müminlerden mallarını ve canlarını cennet karşılığında satın almıştır**” altına da kendi ismini ve babasının ismini eklemiş ve bu ipek parçasını bir sırığın ucuna bağlamıştı. Sürekli olarak Basra kölelerini kendi davasına davet ediyor, onlar da her türlü kölelik sıkıntısından ve yorgunluktan kurtulmak için etrafında toplanıp duruyorlardı. Böylelikle etrafında kalabalık bir kitle oluşmuştu. Yaptığı konuşmalarda köleleri mal mülk sahibi yapacağına dair imanı üzerine yemin ederek kendilerine asla ihanet etmeyeceğine ve onları hiçbir zaman bırakmayacağına, herhangi bir şey dağıttığında onlara da vereceğine dair söz veriyordu.

İsyanın ortaya çıkmasında öncü olan Zenci isyanının lideri Ali b. Muhammed, kölelerin yaşadığı zorlu hayat koşullarını, yaşamsal faaliyetlerinin engellendiğini kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda dile getirerek böylece isyanı alevlendirmişti.

Bunu yaparken de hem dini sembolleri hem yazdığı şiirleri hem de Zencileri savunmasıyla birçok kişiyi yanına çekebilmişti. Dicle Nehri kıyısında bulunan köylerden efendilerinin mallarına el koyan zenciler, Basra Valisi tarafından üzerlerine gönderilen, toprak sahiplerinin de gönüllü olarak katıldığı birlikleri mağlup ettiler. Ali, gelen başarıdan sonra efendilerinden kaçarak harekete katılan kölelerin tekrar iade edilmesi için teklif edilen köle başına beş dinar tekliflerini reddediyor ve bu maceraya herhangi bir dünyevi gaye için girmediğini amacının Allah rızası, özgürlük, adalet ve dindeki bozulmanın önüne geçme olduğunu söylüyordu.

Zencilerin bu isyanda hatırdı tuttıkları bir diğer önemli husus ise İslam'ın başlangıcından itibaren mülksüzlerin bir devrimi olduğu gerçeğidir. Örnek aldıkları azat edilmiş köle Zeyd, Peygamber'in hem üvey evladı hem de bir askeri komutan idi. Demek ki kölelik, aşılın bir statüydü. Zaten Kur'an köleliği açıkça yasaklamıştır. Ayetlerde sık sık kölelerin azat edilmelerinden ve yetimlerin doyurulmasından bahsedilir. Zenciler de bunu referans almaktaydılar.

İsyana götüren sebepler; Zenciler, köle olarak çalıştıkları dönemlerde efendilerinin kendilerine yaptığı insanlık dışı davranışlar yüzünden güçlü bir intikam duygusuna kapıldılar. Zenci köleler hunharca işkenceler görüyor sadece karın tokluğuna çok ağır şartlarda çalıştırılıyordu. Bölge halkının bu insanlara karşı bakışı da olumlu değildi ve onlar aşağılık birer varlık veya ikinci, üçüncü sınıf insan olarak görüyorlardı. Hor ve hakir görülmeleri Zencileri psikolojik olarak da çöktürdü. Ayrıca Zenciler malı mülkü olmayan, fakir ve yoksul kimseler olduğu halde bölge insanının zengin ve varlıklı olması, onlarla paylaşımcı olmaması da onları isyana teşvik etti. Köle olarak çalıştıkları dönemlerde aile, çoluk çocuk ve sıcak bir yuvalarının olmaması yani kaybedecek bir şeyleri olmaması da yapılan isyanda etkilidir. Gerçekten de zincirlerinden başka kıracak bir şeyleri yoktu.

Çarpışmalar, Fırat ve Dicle Nehri üzerindeki kanal ve bataklıklarda devam etti. Yaklaşık bir yılda Zencilerin Irak'ta üç önemli şehir ve geniş bir bölgeyi hâkimiyetleri altına almaları, başta Basra ve çevre halkı olmak üzere merkezi idareyi de ciddi tedbir almaya sevk etti. Zenci isyanını bastırmak için gelen Abbasî ordusunun büyük kayıplar vererek başarısız olması Ali b. Muhammed'e Basra'ya saldırma fırsatını verdi. Zencilerin özellikle Basra'ya yönelmeleri ve buraya kin beslemeleri birçok sebeple izah edilebilir. Bunun başında Zencilerin, kendilerini daha önce kötü şartlarda çalıştıran ve kötü muamele eden toprak sahibi efendilerinin Basralı olması geliyordu. Zenci lideri Ali b. Muhammed, Basra için gerekli tüm maddi ve manevi hazırlıkları tamamlamış ve Zenciler üç koldan Basra şehir merkezine saldırıya geçmişlerdi. Abbasîler'in üzerlerine gönderdiği orduları yenilgiye uğratıp bölgeleri tamamen kontrolleri altına aldılar. Basra bu şekilde Zencilere geçti.

Zenciler bataklığın ortasında kendilerine bir şehir kurdular. "Özgürlük kenti" anlamına gelen el-Muhtare aynı zamanda onların merkeziydi. İmparatorlukta efendilerinden kaçan ve özgürlük isteyen binlerce köle buraya geliyordu. Zenci lideri de el-Muhtare'de oturuyor, hareketi oradan yönetiyordu. İsyan giderek yayılınca bölgedeki şehir, kasaba ve köyler teker teker Zencilere geçti. Basra, Ahvaz, Übulle, Abadan gibi şehirleri de hâkimiyetleri altına aldılar. El-Muhtare'de kendilerine özgü para bile bastırdılar. Paraların ön ve arka yüzlerinde şu ayetler ve sözler yazıyordu: **"Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. " Allah'ın adıyla bu dinarlar 873 senesinde Muhtara'da basıldı. " "Allah müminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığı satın almıştır."** **" Onlar Allah yolunda savaşırlar."** **"Muhammed Allah'ın elçisidir. " "Kim Allah'ın hükümleri ile hükmetmezse kâfirlerin ta kendisidir"**

14 yıllık bir isyandan sonra 883'te Tolunoğulları'nın da askeri ve mali desteğini arkasına alan Abbasî ordusu bir kez daha

dört bir taraftan, karadan ve sudan şehre doğru taarruza geçti. Şimdiye kadar Zencilerle yapılan en şiddetli savaş başladı. Her iki taraf çarpışıyor ve çok sayıda insan ölüyordu. Abbasî komutanı Muvaffak'ın askerleri bütünüyle Muhtara'ya hâkim oldu. Ali b. Muhammed öldürüldü. İsyana katılan zencilerin çoğu bu savaşlarda öldürüldü, sağ kalanlar tekrar köle haline getirildi.

İslam kaynaklarına göre 300.000 ile 500.000 arasında zencinin katıldığı bu isyan, İslam tarihindeki en büyük isyanlardan biridir. Zenciler artık sahneden çekilirken aynı bölgede onların yerini içlerinde çok sayıda Afrika kökenlinin bulunduğu Karmatiler aldı.

MARTİN LUTHER VE REFORM, THOMAS MÜNTZEL VE KÖYLÜ SAVAŞLARI

Bu olaylardan yüzyıllar sonra ise bu sefer hak arama mücadelesi Batı'ya taşındı. Hak arama mücadelesi Batı kanadında özellikle 13.yy. ile giderek artan ayaklanmalarla başlamış, 16. yy. da ise Reform hareketiyle zirveye ulaşmıştır. Reform; 16. yüzyılda Avrupâda ortaya çıkan ve yeni Hristiyanlık anlayışını savunan akımların genel adıdır. Bu hareket Katolik kilisesinin aşırı zenginleşmesi ve yozlaşmasına karşı gelişmiş ve Hristiyanlığın en büyük 3 mezhebinden Protestanlığın oluşmasını sağlamıştır. İlk kez Almanya'da ortaya çıkan Reform hareketleri sonrasında ise Fransa, İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde etkili olmuştur. Bu hareketin öncüsü Martin Luther'dir.

Martin Luther, Alman bir Hristiyan ve teologdu. Yıllar geçtikçe “Kilise”nin öğretilerine giderek daha büyük şüpheyile yaklaşmaya başladı. Kendisine şu soruları soruyordu. “Neden insanlar parayla günahlarından arınabiliyorlardı?” “Kilise nasıl Cennetten bir yer vaat ediyordu?” “Neden Papa'nın sözü İncil'den önce geliyordu?” Tüm bunlardan sonra 1517 yılında teoloji profesörlüğü yaptığı dönemde kiliseyi eleştiren ‘95 Tez’ini

yayınlandı. Martin Luther'in 95 Tez'in maddelerini Wittenberg kasabasındaki kilisenin kapısına astı. Bu tezde Papa ve kilisenin yetkileri sorgulanıyordu. Bu yüzden aforoz edilen Luther bas-kılara boyun eğmedi. O sıralarda matbaa icadıyla birlikte çok okunan bir yazar konumunda olan Luther, Wartburg Kalesi'ne sığındı ve Yeni Ahit'i Almanca'ya çevirdi. Halk ve pek çok prenslik onun öğretilerini kabul etti. Öncüsü olduğu 'Reformasyon' hareketi kilisenin yenilenmesini amaçlıyordu. Neredeyse Avrupa'nın tamamını etkisi altına alan bu hareket sonunda Batı Hristiyanlığının Protestan ve Katolik mezhepleri olarak ayrışmasıyla sonuçlandı. Bütün Protestan akımlarının ortak paydası o dönemde Papalık Kilisesi olarak adlandırılan geleneğin reddi, İncil'in merkezi referans olması ve "Rahmaniyet Öğretisiydi." Bu öğretiye göre insanların kurtuluşu sevaplarıyla değil yalnızca Tanrı'nın lütfuyla gerçekleşebilirdi. Martin Luther'in tezlerinin en önemli yönü kilisenin günahların affı ticaretine yönelik eleştirilerdi. Luther inananların para karşılığı Endüljans Belgesi olarak günahlarından kurtulmak yerine günahlarından arınmak için samimi bir pişmanlık göstermesi gerektiğini savunuyordu. İlerleyen aşamalarda eski Kilise ve yenilikçiler arasındaki farklar giderek keskinleşti ve reform hareketini oluşturan çeşitli mezhepler Katolik Kilisesi'nden tamamen ayrıldı.

O zamanlar Almanya, diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha sefil bir durumdaydı. Diğer Avrupa merkezlerinden farklı olarak arazi şartlarının elverişsizliği ve diğer Avrupa ülkelerinde görülmemiş şekilde katı bir feodalizm sebebiyle kötü bir yönetim altındaydı ve çeşitli ticaret yollarından da yoksundu. Bu sebeple Almanyada sosyal yaşam, Avrupa'nın diğer bölgelerine göre daha az gelişmişti. Feodal beylerin sayısının diğer Avrupalı devletlerden çok daha fazla olması, beyler arasındaki çatışmaları arttırmakta, bu da vergilerin arttırılmasına yol açmaktaydı. Böylelikle Feodal Beyler yoksul köylülerin hem onları savaştırmak hem de savaşı finanse edebilmek için köylülere ağır vergiler yüklemek suretiyle, insan gücünü ve gelirini sömürmekteydi.

Bu sebeple Alman köylüleri bu çağda sürekli olarak yerel ayaklanmalar yaptılar. Üstelik bu ayaklanmalar, ekonomik kaygıların yanında dini kaygılar da güden reformcu ayaklanmalardı. Almanyada Thomas Müntzel adında devrimci bir reformist daha vardı. Martin Luther'in reformundan etkilenen Müntzel, Martin Luther ile beraber köylü ve alt sınıf haklarının savunucusu oldu. Bu iki reformcu papaza göre köylüler olmadığı takdirde, soyluları soylu yapan maddiyat ve maneviyatın hiçbir anlamı kalmıyordu. Dolayısıyla ortadaki sınıf ayrımı kalkmalı, köylülerle soylular eşit haklara sahip olmalıydı.

Luther ve Müntzer'in Fikir Ayrılığı

Luther, Roma kilisesinin lüksüne ve dayatmalarına karşı çıkarken, feodal beylerin koruması altına girdikten sonra aristokrasinin lüks yaşamına müdahale etmekte zorlanmış, Müntzer ise alt sınıf olan yoksul köylülerin yanında durmuş, gücünü alt sınıfa dayandırmıştır. Ayrıca dinsel yönden de aralarında ayrışmalar oluşmuştu. Luther'e göre dinin tek dayanağı İncil'dir. Ancak Müntzer'e göre "gerçek yaşayan vahiy," her zaman insanda bulunan akıldır. Tanrı'nın gerçek temsilcisinin halk olduğunu savunan Müntzer, radikal söylemleriyle giderek devrimci bir çizgiye kaymaktaydı ve bir süre sonra öyle vaazlar verdi ki takipçileri, "Tanrıtanımaz" bir tutum içerisine büründü. "Müntzer'e göre, Tanrı krallığı, orada artık hiçbir sınıf ayrılığı, hiçbir özel mülk, toplum üyelerine karşı çıkan hiçbir yabancı, devlet iktidarının bulunmadığı toplumdan başka bir şey değildi" Kısa süre sonra Müntzer daha sert söylemlerle direkt olarak Luther ve fikirlerine karşı çıktı. Müntzer burada Anabaptistler'den etkilenmiştir. Anabaptistler; anlam olarak yeniden vaftizciler demektir. Temel özellikleri Katoliklerin bebek vaftizlerine bebeklerin daha akli olmadığı için karşı çıkmaları ve iman yerine akli koymalarıydı. Luther ise başlarda Papa'nın gölgesindeki Katolik Prensler ve İncil karşıtı Müntzel taraftarları arasında arabuluculuk yapmak istemişse de sonradan Prensleri tutmuştur.

1524 yılındaki Köylü Savaşı geniş bir katılımı oldu. Bu ayaklanmalar bir merkez tarafından koordine edilen ayaklanmalar değildi. Bölgesel ayaklanmalardı. Çeşitli isyan bölgelerinde toplam 300.000 yoksul köylü bu ayaklanmalara katılmıştı. 1525 yılının mart ayında savaş devam ederken isyancılar tarafından “12 Makale” yayınlanmıştır. Bu yayınlarında istedikleri şeyler genel olarak özetlenirse serfliğin kaldırılması, belirli vergilerin kaldırılması ve kendi papazlarını seçme özgürlüğü tanınması olmuştur. Köylülere karşı ise Suabiyan Birliği Ordusu görevlendirildi. Suabiyan Birliği Ordusu, İmparatorluk tarafından desteklenen meşru bir ordu olduğu için zengin ve iyi donanımlı bir orduydü. İsyân, Almanya’nın dağınık bölgelerinde yapılan muharebe ve kuşatmalarla devam etti. Savaşın neticesinde ise iyi donanımlı Suabiyan Birliği isyanı bastırdı. İsyân tamamen bastırıldığında ise 100.000 yoksul köylü öldürülmüştü.

LATİN AMERİKA VE KURTULUŞ TEOLOJİSİ

Kurtuluş Teolojisi, Latin Amerika kıtasında 1960’lı yıllarda ortaya çıkan bir halk hareketidir. Bu teoloji sosyoekonomik olarak güçsüz olan fakir halkın haklarını savunmak için ortaya çıkmış ve insanların dünyevi kurtuluşunu amaçlamıştır. Kurtuluş Teolojisi, dünyevi kurtuluş ve manevi kurtuluşu aramayı içerir. Manevi kurtuluşu ise Kitab-ı Mukaddes’in Marksist yorumuna dayandırmaktadır. Amaç kıtadaki yoksulluğu, ezilmişliği, ekonomik ve sınıfsal sıkıntıları ortadan kaldırmaktır. Teolojinin amacı yalnızca toplumdaki sosyoekonomik düzeni sağlamak ve bu düzeni bozan etmenleri değiştirmektir. Latin Amerika kıtasında Kurtuluş Teolojisinin toplumsal ve siyasî kökeni ise 1950’li ve 1960’lı yıllarda milliyetçi hükümetlerin endüstriyel ve kapitalist girişimlerde bulunmasına dayanmaktadır. Gerçekleştirilen bu endüstriyel girişimler orta sınıf ve kentlerdeki işçilere fayda sağlarken kentlerde gecekondü mahallelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu olaylar sonunda sosyoekonomik dengenin

sağlanması adına halk hareketleri başlamıştır. Bu teolojiiyi ortaya atan Cizvitlerdir. Cizvitler, Katolik Kilisesi üzerindeki etkisini arttırmak ve otoriteyi ele geçirmek için Roma Katolik Kilisesi ile mücadele içindeydi ve o yıllarda Roma Katolik Kilisesi'nin otoritesini yok saymak adına “Kurtuluş Teolojisi” fikrini ortaya atmışlardır. Latin Amerika'da Kurtuluş Teolojisi fikrinin ortaya çıkışı yoksulluğun beraberinde getirdiği dışlanmayla birlikte olmuştur. Bu fikre göre manevi kurtuluş, kendini dine adamakla değil toplumdaki sınıf mücadelesini ve yoksulluğu ortadan kaldırmakla gerçekleşecektir. Söz konusu teologlara göre gerçek iman, Kitab-ı Mukaddes'i ruhani olarak anlamak ve anlatmakla değil onu yaşamakla gerçekleşir. Kitab-ı Mukaddes'i yaşamak ise ezilen halkın haklarını savunmakla bağdaştırılmıştır. Bu anlayışa sahip olunmazsa gerçek imana sahip olunamayacağını ifade etmişlerdir. Bu açıdan kurtuluşu savunan teologlar, “ruhani olanın önceliğini” savunan gelenekçileri eleştirmektedirler. Bu kurtuluş öğretisi, toplumun içinde değersiz olarak görülen; fakir ve sosyoekonomik seviyeleri düşük olan insanların adalet arayışının bir sesi olmuştur. Bu, kurtuluşu savunan teologlar için “hakikatin sesi” olmak demektir. Bu amaçla kapitalizme ve liberalizme ağır eleştiriler getirirken Marksist ideolojiyi benimsemişlerdir. Halkın yoksulluk seviyesini ancak Marksizm'le ortadan kaldıracabileceklerine inanmışlar ve bunu dini yaşantılarına yansıtmışlardır. Kitab-ı Mukaddes'te özellikle kölelerin dinî ve siyasi açıdan özgürlüklerini anlatan ‘Çıkış’ kitabı ve yoksul halkın kendi haklarını savunmasını anlatan ‘Peygamberler’ kitabına ayrıca önem vermişlerdir. Kurtuluşu savunan teologlar için Latin Amerika'da kurtuluşu inşa etmeye Çıkış bölümündeki “*Musa İsrailoğullarına bu cümleleri tekrar ettiği halde içinde bulundukları köleliğin ağır şartları yüzünden onu dinlememişlerdi*” (Çıkış, 6: 9) mesajıyla başlanmıştır. Bunlara ek olarak Markos İncirli'nde “*Devenin bir iğne deliğinden geçmesinin bir zenginin cennete girmesinden daha kolay*” (Markos 10:25) olduğu ve Luka İncil'inde “*İsa ona tilkinin ini, kuşların yuvası var ama İsrailoğullarının başını yas-*

layacak bir yeri yok dedi” (Luka 9:58) ayetleri kurtuluşu savunan teologlar tarafından “fakirlik hareketi” olarak yorumlanmıştır. Kutsal kitabı yorumlamaktan çok kutsal kitabın ışığında hayatı yorumlayan kurtuluşu savunan teologlar, İsrailoğullarını kölelikten kurtaran “Yoksulların Tanrısı” inancını Kurtuluş Teolojisi fikriyle yeniden keşfetmişlerdir. Roma Katolik Kilisesi’nin Kurtuluş Teolojisinin işlenişinde şiddetle karşı durduğu husus, Marksist ideoloji ve toplumdaki düzeni bozan “sınıf mücadelesi”dir. Kurtuluşu savunan teologlar her ne kadar Marksist ideolojinin faydalı yönlerini kullandıklarını ifade etseler de çoğu kişi bu ideolojiyi Hıristiyan düşüncesine uymaz deyip reddetmiştir. Çünkü onlara göre Marksizm’deki “sınıf mücadelesi” toplum içinde şiddetin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Bu hareket etkisini günümüzde yitirmiş olup istediği sonuca ulaşamamıştır.

"KUR'AN MÜSLÜMANLIĞI"NA KARŞI YAPILAN ELEŞTİRİLERE REDDİYE

“Kur’an Müslümanlığı” ve “Bize Kur’an Yeter “ kavramları, gelenekçilerin her zaman kin ve nefret hislerini kabartmıştır. Örneğin Kur’an Müslümanlığı sorusu ile ilgili çok ünlü bir dini sitenin verdiği cevapları ve bunlara vereceğim cevapları incelersek;

Değerli kardeşimiz,

Bazı ehliyetsiz insanları görüyoruz ki, yalnız Kur’an-ı Kerim’in getirdiği İlâhî hükümleri kabul edip, dinin diğer temel kaynakları olan sünnet, icma ve kıyası reddediyorlar. *Maksatları ise, halkın itikadını bozmak ve saptırmaktan ibarettir.* Bunlar, Kur’an’ı tek mezhep kabul edip, sünnet-i Peygamberiye’yi ve İslâm’ın diğer delillerini hafife alırken, işlerine gelen hadisleri kabul edip, gelmeyenleri reddederler. Şuurlu Müslümanları aldatamadıkları gibi takdir de göremezler, buna hakları da yoktur.

Malumdur ki, Müslümanlar Kur’an-ı Kerim’de nazil olan İlâhî hükümlere inanıp onlara uymaya mecbur oldukları gibi, hadislerle buyrulan dinî hükümleri de kabul etmeye mecburdurlar.

Bunlar, asırlardan beri tefsir, hadis, fıkıh ve diğer sahalarda yazılmış olan, bütün ilim ve fikir ehlinin takdirini kazanan çok kıymetli eserleri hiç dikkate almazlar.

Evet, Kur'an-ı Azimüşşan'ın gölgesine sığınarak yanlış yönlendirmede bulunan bir kimse, hiç olmazsa şunu bilmelidir ki, bir Müslüman ne kadar bilgisiz de olsa Kur'an-ı Azimüşşan'ın Allah kelamı olduğuna katıyen şüphe ve tereddüdü olmadığı gibi, sünnet-i saniyenin de İslâm'ın ikinci bir delili ve dayanak noktası olduğunu kesin olarak bilir ve öyle de inanır.

Şu hâlde, *“İslâm dininin esası yalnız Kur'an'dır, biz yalnız onda olan hükümler ile amel ederiz, onun haram dediğine haram, helal dediğine helal deriz.”* diyerek, sünneti dikkate almamak, ona kıymet vermemek, Peygamberimiz (asm)'in değerini ve görevini idrak etmemektir. Kur'an'ı tebliğ eden ve en başta tefsir eden O'dur.

Peygamberimiz (a.s.m.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmaktadır:

“Bana Kur'an-ı Kerim ve onunla birlikte, bir onun kadarı daha (yani sünnet) verildi. Bir kişiye, koltuğuna yaslanmışken hadisim ulaşır da ‘Aramızda Allah'ın kitabı var, ondaki helali helal, haramı da haram sayarız.’ derse (bilsin ki) Resûllullah'ın haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir.” (Ebu Davud, Sünnet, 6, İmare 33; Tirmizi, İlim 10)

Ulemanın bir kısmı şöyle der: Sünnetin getirdiği her hükümün, uzak veya yakın, Kur'an'da aslı vardır. Sünnet, sonuçta Kur'an'a ulaştırır. Onun öz hâlinde anlattığını açıklar, anlaşılma-yan konuları ise açığa kavuşturur.

Şatıbî, Kur'an ile yetinme fikrine sahip olanların sünnetten ayrılan nasipsiz kişiler olduğunu söyledikten sonra, *“Bid'at ehlin-den birçoğu hadisi terk edip Allah'ın kitabını yanlış yorumlayarak hem kendileri sapıttı hem de başkalarını sapıttırdılar,”* der.

- Öncelikle en başta yazı dilindeki sertliği ve hakaretleri görmekteyiz. Bunun sebebi ise verilecek tutarlı cevaplar olmadığı için saldırgan bir üslup seçmektir. *“Kur'an'ın getirdiği İlahi hükümleri kabul ediyorlar”* sözünde bir nevi kendi kendilerine

Kur'an Müslümanlığı hakkındaki gerçeği itiraf etmiş bulunuyorlar. Sonrasında ise dinin temel kaynağı bir anda 4'e çıkmış oluyor. Kur'an'ı tek mezhep kabul edip Sünnet, İcma, Kıyas ve diğer mezhepleri kabul etmemek ise bozgunculuk, sapkınlık ve şuarsuzluk olarak gösteriliyor. Cevap olarak her zaman olduğu gibi sükûnetimizi koruyup ayetlerle cevap vereceğiz. Enam Suresi 159. Ayette **“Dinlerini parça parça edip fırkalara, hiziplere bölünenler var ya, senin onlarla hiçbir ilişğin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara, yapıp ettiklerini haber verecektir.”** Müminun Suresi 52 ve 53. Ayette **“İşte sizin bu ümmetiniz bir tek ümmettir. Ve ben de sizin Rabbinizim; o halde benden sakının! Fakat onlar işlerini aralarında parçalayıp çeşitli zübürlere/kutsallaştırılmış hizip kitaplarına ayırdılar. Her hizip, yalnız kendi yanındakiyle sevinip övünmektedir.”** Rum Suresi 32. Ayette **“Onlardan ki, dinlerini parçalayıp hizipler/fırkalar haline geldiler. Her hizip kendi elindekiyle sevinip övünür.”** Açık ve net şekilde onların dinlerini böldüğü ve onlarla bir işimizin olmadığı bize vahyedilmektedir. Zaten mezhepler çok sonradan çıkmış ve siyasi olaylar nedeni oluşturulmuştur.”

Müslümanlar Kur'an'da nazil olan ilahi hükümlere inanıp uymaya mecbur olduğu gibi hadislerin hükümlerine de inanmaya mecburdurlar” denilmiş. Burada açık bir şekilde görüyoruz ki Kur'an'la Hadis aynı mertebeye getirilmiş. Bu durumlar her Nebi zamanında da yaşanıyordu. Atalarına, sorgulamadan inanan gelenekçi kesime ayetlerle karşılık verildiğinde onlar işlerine gelmediği için hep “bize başka kitaplarda getir ya da değiştir” diyerek cevap vermişlerdir. Yunus Suresi 15. Ayette **“Ayetlerimiz onlara açık-seçik parçalar halinde okunduğu zaman, bize ulaşmayı ummayanlar şöyle dediler: “Bundan başka bir Kur'an getir yahut bunu değiştir.” De ki: “Onu kendiliğimden değiştirmem benim için söz konusu olamaz. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum. Rabbime isyan edersem, büyük bir günün**

azabından korkuya düşerim.” Bu ayet size bir şey hatırlattı mı? Şu zamanda ise; bize başka bir “Kur’an” getir” değil de bize başka “hadisler” getir diyorlar. Aslında maksat hep aynıdır. Çünkü Kur’an hükümleri işlerine gelmiyor ve sistemlerini bozuyor. Bu her devirde böyle olmuştur. “Ahkaf Suresi 8. Ayet **De ki: “Ben, resuller içinden bir türedim değilim! Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Bana vahyedilenden başkasına da uymam! Ve ben, açıkça uyaran bir elçiden başkası da değilim.”**

“İslâm dininin esası yalnız Kur’an’dır, biz yalnız onda olan hükümler ile amel ederiz, onun haram dediğine haram, helal dediğine helal deriz.” Yazısının devamında bu söz eleştirilip, haram ve helal merci olarak Hz. Muhammed’in de haram ve helal koymada ortak olduğuna inanılıyor ve yazılıyor. Bakın yine çok benzer bir hadiseyi Kur’an nasıl anlatıyor okuyalım. *Enam Suresi 143 ve 144. Ayetler* **“Sekiz çift: Koyundan iki, keçiden de iki. De ki: “İki erkeği mi haram kıldı, iki dişi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinin kuşattığını mı? Eğer doğru sözlü iseniz bana ilimle haber verin.”** Ve deveden iki, sığırdan iki. De ki: **“İki erkeği mi haram kıldı, iki dişi mi, yoksa iki dişinin rahimlerince kuşatılanı mı? Yoksa Allah size bunu önerirken siz de tanıklık mı ediyordunuz?”** İlim dışı bir şekilde insanları şaşırtmak için yalan düzüp Allah’a iftira edenden daha zalim kim olabilir? Allah, zulme sapan bir topluluğa kılavuzluk etmiyor.” Yunus Suresi 59 ve 60. Ayetler **De ki: “Ne oldu size de Allah’ın size rızık olarak indirdiği şeylerden bir haram yaptınız bir de helal?”** De ki: **“Allah mı size izin verdi, yoksa Allah’a iftira mı ediyorsunuz?”** Yalanı Allah’a yakıştıranlar, kıyamet günü hakkında ne düşünüyorlar? Allah, insanlara karşı elbette lütuf sahibidir, fakat onların çokları şükretmiyorlar. Bu ayetlerde haram ve helal yetkisinin açıkça Yüce Allah’a ait olduğu kesindir. Nahl Suresi 116 Ayette de **“Yalan düzerek Allah’a iftira etmek için, dillerinizin uydurma nitelendirmeleriyle “Şu helaldir, şu da haramdır!” demeyin. Yalan düzerek Allah’a iftira**

edenler kurtulamazlar.” Maide Suresi 87. Ayette de “Ey iman sahipleri! Allah’ın size helal kıldığı şeylerin temiz ve güzel olanlarını haramlaştırmayın; azıp sınırı aşmayın, Allah azıp sınırı aşanları sevmez. “

Yani bu gibi durumlarda halkın kendi keyfine göre haram helal koymaları ve Hz. Muhammed’de de “ Sende bir kitap yaz ya da şuraya bir şeyler, haram ve helaller ekle bizim istediğimiz şekilde” diye baskılar çok olmuştur. Tabii ki Hz. Muhammed bu isteklerden Yüce Allah’a sığınmıştır. Çünkü Hz. Muhammed dinde ortak değil sadece bir “Resul-Nebi”dir. Özünde hepimiz gibi bir insandır. Bu durum geleneğin çok zoruna gitse de gerçek budur. Fussilet Suresi 6. Ayette: **”De ki: “Ben sadece sizin gibi bir insanım. İlahınızın bir tek ilah olduğu bana vahyediliyor. O halde şaşıp sendelemeden O’na yönelin ve O’ndan af dileyin. Vay haline ortak koşanların!”** Kehf Suresi 110. Ayette de **De ki: “Ben de sizin gibi bir insanım. Ancak, tanrınızın bir tek tanrı olduğu bana vahyediliyor. O halde, Rabbine kavuşmayı uman, hayra ve barışa yönelik iş yapsın ve Rabbine ibadette hiç kimseyi O’na ortak koşmasın!”** Aslında böyle yapımlarının nedenini bulmak çok zor değildir. Hz. Muhammed’i şirksel mertebelere koymak ve sonrasında (onlarca, yüzlerce yıl sonra) onun diliyle söylenmiş gibi sözler yazıp başka bir din kurmak basit bir planın parçasıdır. Kur’an da İlahi koruma vardır. Hicr Suresi 9. Ayette **”Hiç kuşkusuz, o zikiri/Kur’an’ı biz indirdik, biz; her hal ve şartta onu muhakkak koruyacak olan da biziz.”** Kur’an değiştirilemeyeceğine göre yapılacak olan şey Kur’an’ın etkisini azaltıp, onun için zor ve anlaşılamaz, yetersiz bir Kitap olarak gösterip aynı etkilere sahip yeni kitaplar inşa etmektir. Bu da Hadisler, İcmalar, Kıyaslar, Mezhepler vb. Üzerinden yapılmaktadır. Ankebut Suresi 51. Ayette **Karşılarında okunup duran bir kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan bir toplum için elbette ki bir rahmet ve bir öğüt vardır,”** diye vahyedilmiştir.

Şimdi de örnek gösterilmiş hadisi inceleyelim.

“Bana Kur’an-ı Kerim ve onunla birlikte, bir onun kadarı daha (yani sünnet) verildi. Bir kişiye, koltuğuna yaslanmışken hadisim ulaşır da ‘Aramızda Allah’ın kitabı var, ondaki helali helal, haramı da haram sayarız.’ derse (bilsin ki) Resûlullah’ın haram kıldığı da Allah’ın haram kıldığı gibidir.” (Ebu Davud, Sünnet, 6, İmare 33; Tirmizi, İlim 10)

Allah aşkına bir düşünün! Üstte yazdığımız o kadar ayetlerin verdiği mesaj ile Hz. Muhammed’e hadis diye atfedilen bu söz uyumlu mu? Güya Hz. Muhammed demiş ki “Kur’an’a uyan bir toplum gelecek ve onlar sapıtmış olacak. Çünkü onlar Kuran’a uydu, Hadislere uymadı. Kur’an ayetleri yeri geldiğinde benim hadislerimle de neshedilir ve hükmü düşürülebilir. Aman ha! Sadece Kur’an a göre hüküm verenler yoldan çıkmıştır “ anla-mında konuşabilir mi? Yahu bu şirk değil de nedir? Şirk sadece putlarla olmaz. Biz niye Hristiyanlara müşrik diyoruz? Hz. İsa ve Hz. Meryem’i çok yücelttikleri ve Teslis yaptıkları için değil mi? İşte aynı sorun biz Müslümanlarda da var. Biz de Hz. Muham-med’i şirksel mertebelere koyuyoruz. Dine ortak ediyoruz, ”*Sen olmasaydın, Ben âlemi yaratmazdım*” diye haşa Yüce Allah’a at-fedilen sözler uyduruyoruz. Bu sözlerle inananlar Mahşer günü sorgulanacaklarını lütfen düşünsünler. Çünkü hem Yüce Allah “bu sözleri“ demiş diye iftira atıyorlar hem de Hz. Muhammed “Kur’an’ın dışında bana da uysunlar” demiş diye denilen sözlerle inanıp iftira atıyorlar. Hiç mi düşünmüyorlar ki Yüce Mahkeme de Hz. Muhammed, Hz. İsa’nın Maide Suresi 117 ve 118. Ayet-teki sözlerini tekrarlamayacak? Teslis söylentilerine karşı Yüce Allah’ın **“Allah şunu da söyledi: “Ey Meryem oğlu İsa! Allah’ın yanında beni ve annemi de iki tanrı olarak kabul edin diye insanlara sen mi söyledin?” İsa dedi: “Hâşâ! Tespih ederim seni. Hakkım olmayan bir şeyi söylemek benim haddime değildir. Eğer onu söylemişsem sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin ama ben senin zatında olanı bil-**

mem. Çünkü sen, evet sen, gaybları çok iyi bilensin!” Bana ne emrettiysen onlara onu söyledim. “Benim Rabbim ve sizin de Rabbiniz olan Allah’a kul olun” dedim. Aralarında bulunduğum sürece onlara şahittim. Beni vefat ettirdikten sonra onlar, sadece senin gözlemin altındaydılar. Her şeye şahit olan sensin.” sorusuna karşı Hz. İsa’nın verdiği cevabı ayette gördük.

Bundan Gelenekçiler emin mi ki Hz. Muhammed de “*Hâşâ! Ben, Yüce Allah’ın kitabı olan Kur’an dışında benim hadislerimi de kabul edeceksiniz diye bir şey söylemedim. Hâşâ! Tespih ederim seni. Hakkım olmayan bir şeyi söylemek benim haddime değildir. Eğer onu söylemişsem sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin ama ben senin zatında olanı bilmem. Çünkü sen, evet sen, gaybları çok iyi bilensin!”* “Onlara, senin bana emrettiğin şu sözden başka bir şey söylemedim: “Benim Rabbim ve sizin de Rabbiniz olan Allah’a kulluk edin.” İçlerinde olduğum sürece üzerlerine tanıktım. Sen beni vefat ettirince üzerlerine yalnız sen gözetleyici oldun. Ve sen zaten her şey üzerinde bir Şehitsin, bir tanıksın” diye bir cevap vermeyecek?

Kur’an’ı ağır ağır düşünce düşünce anlayıp okuyan herkes Mahşer de bu sorgunun Hz. Muhammed’e de yapılacağını ve vereceği cevabın da buna yakın bir şekilde olacağını bilir. Mahşerde Hz. Muhammed’in vereceği bir cevapta Furkan Suresi 30. Ayette yazar. **”Resul de şöyle der: “Ey Rabbim, benim toplumum, bu Kur’an’ı terk edilmiş/dışlanmış halde tuttular.”** Bundan çok daha ve en korkunç olan hata ise Kudsi Hadis adı altında Yüce Allah’a atfedilen sözleri yazan ve buna inanan kişiler bizzat Mahşer de Yüce Allah’a iftira dan yargılanacaktır. Bunlar şirk değil de nedir?

Yine ilgili sitenin verdiği cevabın 2. Kısmı

“Muhakkak ki, O zikri (Kur’an’ı) biz indirdik biz, şüphesiz O’nun hıfzedicisi de biziz.” (Hicr, 15/9) âyeti ile bu iki esastan Kur’an-ı Azimüşşan’ın lâfızları gibi manalarını da mu-

hafaza etmeyi garanti altına almıştır. İslâm âlimleri buradaki korumanın Kur'an'ı olduğu gibi sünneti de kapsadığını beyan etmişlerdir. Bu âyet-i kerime Kur'an'ın tefsir ve izahı mahiyetinde olan Peygamberimiz (asm)'in sünnet ve hadislerini de yani **“Biz sana Kur'an'ı, insanlara indirilen hükümleri beyan etmen için indirdik.”** (Nahl, 16/44) âyeti ile teminat altına almıştır. Çünkü âyette bildirilen “beyan” Kur'an'ın manasındandır. Bu beyan ise ancak Peygamberimiz (asm)'in sünnet ve hadisleri ile olur.

Yazının devamında ise;

“... Resûlullah'ın size getirdiklerine yapışınız. O'nun size yasak ettiği şeylerden de uzak olunuz. Allah'dan korkunuz. Çünkü Allah'ın vereceği ceza ağırdır.” (Haşr, 59/7)

Elmalılı Hamdi Yazır Hazretleri tefsirinde bu âyete şöyle meal verir:

“Peygamber size her ne verdiyse onu alın, almayın dediğini almayın, yapmayın dediğini yapmayın ve Allah'dan korkun da Allah'ın ve Peygamber (asm)'in emirlerine karşı gelmekten ve bir-birinizin hakkını yemekten, devlete hıyanet eylemekten sakının...”

Şu hâle göre Kur'an sünnetsiz, sünnet de Kur'an'sız düşünülemez. Bunlardan birini ihmal etmek, İslâm dinini anlamamaktan doğan bir hastalıktır ve bir dalalettir. Tabiri caiz ise Kur'an bir güneş ise sünnet-i seniyye onun ziyasıdır. Birisi için diğeri feda edilmez.

Evet, nasıl Cenâb-ı Hak, hafızlar ile Kur'an'ı hıfz (muhafaza) etmişse, İslâm âlimlerinin vasıtası ile de sünnet ve hadisleri muhafaza etmiştir.

- Şimdi geldik Kur'an'dan iddialara. Hicr Suresi 9. Ayette **“Hiç kuşkusuz, o zikiri/Kur'an'ı biz indirdik, biz; her hal ve şartta onu muhakkak koruyacak olan da biziz”** “İslâm âlimleri buradaki korumanın Kur'an'ı olduğu gibi sünneti de kapsadığını beyan etmişlerdir.” Anlamını çıkarmalarını şaşkınlıkla karşılayo-

rum. Yanlış bir anlam verilmiş. “Kur’an’ın korunması nasıl aynı zamanda Sünnet içinde geçerliymiş?” Akıl işi değil!!

Yine örnek verilen Nahl Suresi 44. Ayette **”Açık delillerle, kitaplarla gönderdik. Sana da bu zikiri/Kur’an’ı vahyettik ki, kendilerine indirileni insanlara açık-seçik bildiresin de derin derin düşünebilsinler.”** Burada Hz. Muhammed’e Kur’an’ı açıklamaya değil “tebliğ” etme görevi verilmiştir. Nitekim Al-i İmran Suresi 187. Ayette de **”Allah, kendilerine kitap verilenlerden şu yolda mîsak almıştı: “Onu insanlara mutlaka açık-seçik bildireceksiniz, onu saklamayacaksınız.” Ama onlar Kitap’ı sırtlarının gerisine attılar, basit bir ücret karşılığı onu sattılar. Ne kötü şey satın alıyorlar!”** Yine Maide Suresi 15. Ayette de **”Ey Ehlikitap! Resulümüz size geldi. Kitap’tan saklamış olduklarınızın çoğunu size ayan-beyan açıklıyor; çoğundan da geçiyor. Şu bir gerçek ki, size Allah’tan bir ışık ve apaçık bir Kitap gelmiştir.”** Hz. Muhammed dolayısıyla Kur’an’ı açıkça tebliğ etme ve Kur’an’ı yalnızca Kur’an’la açıklama görevine sahiptir. Nitekim Kiyame Suresi 19. Ayette şöyle belirtilir: **‘Sonra onu açıklamak da bizim işimiz olacaktır.’**

“Kur’an’ın beyanı yalnızca Sünnet’le olur.” Böyle demek, Kur’an’ın anlaşılması imkânsız ve başka açıklamalara muhtaç bir kitap olduğunu iddia etmektir. Hâlbuki Kur’an’ı mübin, anlaşılır ve kolay olduğu ayetlerde defalarca anlatılmıştır. Kamer Suresi 17. Ayette **”Yemin olsun ki, biz, Kur’an’ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?!”** Kamer Suresi 22. Ayette **Yemin olsun ki, biz, Kur’an’ı öğüt ve ibret için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?** Duhan Suresi 58. Ayet **Biz o Kur’an’ı senin dilinle/senin diline kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alabilsinler.**

Geldik en büyük hatalardan birine. Resulullah’ı Kur’an’dan ayrı bir haram helal koyucu otorite olarak saymak şirke götüren büyük bir hatadır. İlgili örnekte Haşr Suresi 7. Ayetin bölümünde **“Resul size ne veriyse onu alın; sizi neden yasakladıysa ona**

son verin ve Allah'tan korkun. Hiç kuşkusuz, Allah'ın azabı çok şiddetlidir.” Açıklamasını kavrayabilmek çok önemlidir. Bir örnek daha da biz verelim. Tevbe Suresi 29. Ayette de **“Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve âhiret gününe inanmayan, Allah'ın ve resulünün yasakladığını haram saymayan ve hak dini din edinmeyenlerle, boyun eğerek kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın.”** Benzer bir vahiy vardır. Bir bilgiyi iletmek için gönderilen elçiye resul dendiği gibi onunla gönderilen bilgiye de resul denir. Kur'an'da geçen resul ya elçi ya da Allah'ın Kitabı anlamındadır. Resul kelimesi ise hem gönderilen mesaj hem de mesajı yüklenip götürən kimse anlamındadır. Elçi sadece kendisine yüklenen risaleti, fermanı yani Kur'an'ı okur. Herhangi bir ekleme çıkarma yapamaz. Hz. Muhammed için Al-i İmran Suresi 144. Ayette **”Muhammed bir resulden başkası değildir. Ondan önce de resuller gelip geçmiştir. Şimdi o ölse yahut öldürülse ökçeleriniz üzerine gerisin geri mi döneceksiniz! İki ökçesi üzerine geri dönen, Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez. Allah, şükredenleri ödüllendirecektir.”** Vahyedilmiştir.

Örneğin Enfal Suresi 20. Ayette **“Ey iman edenler! Allah'a ve resulüne itaat edin. İştihak ettiğiniz halde ondan yüzünüzü çevirmeyin”** Ayette “Resulehu” “O'nun elçisi ve elçi “ olarak Kitap-Resul anlamına da gelir. Beşer-Resul olan Muhammed Peygamber, risaleti döneminde Kur'an'ı insanlara aktarmakla yükümlüydü. Hz. Muhammed vefat ettikten sonra Kur'an tamamlandığı için Kitap-Resul yani Kur'an baki olarak kalmıştır. Yine dikkat edilirse “Ondan yüz çevirmeyin” diye vahyedilmiştir. Allah ve Resul'ünün dedikleri farklı olsaydı “Onlardan yüz çevirmeyin” diye vahyedilirdi. Nitekim Enfal Suresi 24. Ayette de **”Ey iman sahipleri! Sizi, size hayat verecek şeye çağırdığınızda, Allah'a da resule de “Buyur deyin!” Şunu da bilin ki, Allah kişi ile kalbinin arasına girer. Ve bilin ki, en son O'nun huzurunda haşredileceksiniz.”** İlgili ayette “Çağırdıklarında”

değil “Çağırdığında” kelimesi kullanılmıştır. Yani farklı kişiler değil Resul de; Kur’an yani Allah’ın Kelamından başka bir şey demeyeceği, aynen aktaracağı için tekil kelime kullanılmıştır.

Kitap-Resul’e iki ayet daha örnek verelim. Tevbe 80 ve 84. Ayetlerde **“İster af dile onlar için ister dileme. Yetmiş kez af dilesen de onlar için, Allah onları affetmeyecektir. Çünkü onlar Allah’ı da resulünü de inkâr ettiler. Allah, yoldan çıkmış böyle bir topluluğa kılavuzluk etmez. 84. Ayet “Onlardan ölen biri üzerine asla dua etme; böyle birinin mezarı başında da durma. Bunlar Allah’a ve resulüne nankörlük ettiler ve yoldan sapmış olarak ölüp gittiler.”** Burada dikkati çeken şey Resul kelimesinin bizzat Kur’an anlamına da gelmiş olduğudur. Dua edip af dileyen kişi Nebi Muhammed, inkâr edilen ise Yüce Allah ve Risaleti Kur’an’dır.

Risalet bir tebliğ temsiliyetidir. Unvandır. Nebilik ise makamdır. Nisa Suresi 69. Ayette **”Kim Allah’a ve Elçisine boyun eğerse onlar, Allah’ın mutluluk verdiği nebiler, doğru kişiler, bilginler ve iyilerle beraber olacaklardır. Onlar ne iyi arkadaşlardır!”** Yani Ahirette risalet olmayacaktır. Bu dünyada Resullük görevi son bulmuştur. Ama Nebiler Ahirette olacaktır.

İKİ KRİTİK KAVRAM HİKMET VE ŞEFAAT KONUSU

Yine bir diğer konu olan ‘Hikmet’ten kasıttaki Kur’an’ın bağlamı ve bütünlüğüdür. Nitekim Bakara Suresi 231. Ayette **”Allah’ın ayetlerini eğlence aracı yapmayın. Allah’ın üzerinizdeki nimetini ve kendisiyle size öğüt vermek için indirdiği Kitap’ı ve hikmeti hatırlayın. Allah’tan korkun ve bilin ki, Allah her şeyi çok iyi bilmektedir.”** Ayette “yeizuküm bihi” ifadesi çok önemlidir. “Onunla” demektir. Hikmet ve Kur’an farklı bağlam olsa “yeizuküm bihima” yani “O ikisi ile” denirdi. Yine Ahzab Suresi 34. Ayette **”Evlerinizde okunan Allah’ın ayetlerini ve hikmeti aklınızdan çıkarmayın. Allah latiftir (en ince ayrıntıyı bilir), her şeyden haberdardır.”** Demek ki Kur’an ayetleri gibi

hikmet de okunan bir şeydir. Hadis veya sözlü bir şey değildir. Hikmet Kur'an'ı Kur'an ayetleriyle çözümlemedir. Çünkü Kur'an sanatı gereği ilgili bir ayette vahyedilen olayın devamını 30 sayfa sonraki ayette anlatabilmektedir. Bunları Kur'an'ı okuya okuya hikmete ulaşarak olarak rahatça anlayabiliriz.

Hadisler koruma altına alındıysa neden bu sözler Buhari zamanı 200 küsur yıl sonra yazıya geçirilmiştir? Yine kendi inançlarına göre neden Hz. Muhammed Kur'an'la karışır korkusuyla bir süre hadis yazmayın demiş? Hani hadislerin İlahi koruması vardı? Yüce Allah'ın Kelamıyla hadisler neden birbirine karışsın? Hem Hadisler madem bu kadar önemli niye bu kadar sene beklenildi?

Şefaata ise geleneksel anlamda; kendisine Allah tarafından izin verilen kişilerin ve özellikle peygamberlerin, insanların affedilmesi için dilekte bulunması anlamına gelir. Arapçada «çift» anlamına «şef» kökünden «bir şeyi ikileme veya çiftleme» anlamına gelir. Ayrıca «bir işte başka bir kişinin yardımını, aracılığını isteme» ve bir zararın defedilmesinde veya bir faydanın sağlanmasında aracı olmaya çalışmak gibi anlamları vardır. Şefaata bu kullanılan anlamlarda Kur'an'da geçmez. Bu ayetlerde net bir şekilde anlatılmıştır. Zümer Suresi 43 ve 44. Ayetlerinde **“Yoksa Allah'ın berisinden şefaathçiler mi edindiler? De ki: “Onlar hiçbir şeye sahip olmayan/hicbir şeye gücü yetmeyen, aklını da işletmeyen varlıklar olsalar da mı?” De ki: “Şefaata, tümünden ve sadece Allah'ındır. Göklerin ve yerin mülkü/yönetimi O'nundur. Sonunda O'na döndürüleceksiniz.”** Örneğin Bakara Suresi 48. Ayette **“Ve sakının o günden ki, hiçbir benlik bir başka benliğin herhangi bir şeyi için karşılık ödemez; hiçbir benlikten şefaata kabul edilmez, hiçbir benlikten fideye alınmaz. Ve onlara yardım da edilmez.”** Vahyedilmiştir. İlgili tüm ayetler mahşer günü kimseye şefaata edilmeyeceğini açıkça vahyeder. Dünyevi hayatta ise insanlar birbirlerine destek çıkabilirler. Bu konuda dünyevi ilişkiler anlamında kullanılan şefaata ise

Nisa Suresi 85. Ayette yer almaktadır. **“Kim güzel bir işe aracı olursa ondan ona bir pay vardır. Kim kötü bir şeye aracı olursa ondan da ona bir pay vardır. Allah her şeye, herkese gıda ulaştırır, Mukî’tir.”** Burada **Men yeşfa’ şefaaten** kelimeleri kullanılmıştır. Burada şefaate; “öncülük etmek, vesile veya sebep olmak” anlamındadır. Şefaate edebilecek varlıklar ise “meleklerdir” Zuhruf Suresi 86. Ayette **“O’nun berisinden yakardıkları, şefaate sahip olamaz! Hakka tanık olanlar müstesna. Onlar, ilimden nasiplenmektedir.”** Ve Meryem Suresi 87. Ayette **“Rahman katında söz almış olandan başkaları şefaate imkânı bulamazlar.”** Bahsedilen varlıklar meleklerdir. Bunu Necm Suresi 26. Ayette anlarız. **“Göklerde nice melekler var ki, şefaatleri hiçbir işe yaramaz. Allah’ın, dilediği ve hoşnut olduğu kimseler için izin vermesinden sonraki durum müstesna.”** Mahşerdeki şefaate ulaşmak için Allah’ın izin vermesinin ve sözlerinden razı olduğu kişilerin arasında bulunmanın şarttır. Cennete giden Müslümanların oradaki derecelerinin arttırılması anlamındandır. Bu meleklerin eliyle verilen bir müjde gibidir. Sanıldığı gibi cehennemden çıkartılıp cennete gönderilmek şeklindeki şefaate anlayışı asla Kur’an’da yer almaz. Yüce Allah’ın kararı kişilere göre değişmez. Kimin cüretine ki Cehenneme gidecek birini verilen İlâhi hükme rağmen Cennete torpille götürsün? Bu açıkça şirktir.

Son olarak “Geleneğe” inananların, Kur’an Müslümanlarına karşı sayıca çok fazla olması asla onların haklı olduğuna bir delil değildir. Söylenilecek her söze Kur’an ayetlerinin vereceği bir cevap vardır.

BÖLÜM 2

İDEOLOJİLER

SIYASİ İDEOLOJİLER İNCELEMESİ

İdeoloji kavramı Türk Dil Kurumu'nun açıklamasına göre: Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünüdür. Bir düşüncenin ideoloji boyutlarına ulaşabilmesi için birçok kişiye hitap etmesi gerekmektedir. İdeolojiler kitlelere rehberlik eden düşüncelerdir. İnsanlık tarihinin başlarından beri özellikle yerleşik ve topluluk olarak yaşamın oluşmasından sonra oluşturulan kurallarla birlikte ideolojik düşüncelerde kendini göstermeye başlamıştır. Kavramsal olarak ise Fransız İhtilali (1879) sonrası 19.yy. da şekillenmiştir. Sözcük olarak "Fikirlerin Bilimi" anlamına gelir.

Özellikle hızlı toplumsal gelişmeler ve Sanayi Devrimi'nin de etkisiyle 19.yy. da siyasal ve toplumsal doktrinler hızla şekillenmeye başlamıştır. Sanayileşmeyle birlikte oluşan hızlı fabrikalaşma süreci ve büyük iş gücü talebi doğurmuştur. Eskiden beri süregelen köylü şehirli düzeni daha da değişmeye başlamış, işçi ve işveren sınıfları yaygınlaşmıştır. Sınıfsal farklar, Milliyetçilik duygularıyla imparatorlukların yıkılması ve birçok devlet kurulumu oluşumu, ideolojileri geliştiren faktörlerden biridir. Gazete ve dergilerinde yaygınlaşmasıyla fikirler artık ücra köşelere kadar yayılmış, taraf olma duygusu güçlenmiştir. Tarih-

sel döngüde ideoloji kavramı, rakip öğreti ve fikirlere genelde karşı bir silah ve tepki olarak görülmüştür.

İdeoloji, içinde kurallar olan fikir ve kavramların düzenli kümeleridir. Belirli bir fikirsel güç olarak yansımıştır. İdeolojiler; İnsanların hayatın değişik dinamiklerine karşı bir yol bulma çabası olarak da görülebilir. Sürekli olarak devam eden değişim rüzgarının o rüzgârdan huzursuz olan veya zarar gören kitlelere liderlik yapan kişilerin sistematik hale getirdiği düşünce yapılarıyla oluşur. Kitlelere, iletişim araçları ile önderlik eden ve aydınların, bu değişimi açıklamak ve yol göstermek için geliştirdikleri ve sistemleştirdikleri düşünce yapılarını içerirler. Bu şekilde toplumda süregelen bir fikir başkaları tarafından değiştirilmeye çalışacak ve kısır döngü kırılacaktır. Siyaset ve Sosyal Bilimlere ait bir kavram olarak ideoloji ile ilgili altı farklı ve özgün tanımlama da İngiliz Eagleton tarafından yapılmıştır. Ona göre, ideoloji;

1. Toplumsal hayata yön veren düşünce ve değerleri üreten bir süreç,
2. Toplumsal hayat içerisinde etkili, olan bir sınıf veya grubun sahip olduğu değer yargılarını üreten inanç ve düşünceler,
3. Toplumsal iktidarın yeniden üretilmesinde hâkim olan elitlerin çıkarlarının meşrulaştırılması,
4. Egemen toplumsal elitlerin çıkarlarının meşrulaştırılması için yaptığı faaliyetler,
5. İktidar elitlerinin çarpıtma yoluyla çıkarlarını meşrulaştıran düşünceler,
6. Toplumun maddi yapısından kaynaklanan yanıltıcı düşünce ve inanç sistemleri olarak ifade edilebilir.

Tarihte birçok siyasi ideoloji görüşü vardır. İdeolojik öğretilerin önde gelenlerinden olan 3 ana ideolojiyi ve ilgili ideolo-

jilerin ana dinamiklerini okuyucuları sıkmadan kısa bir şekilde inceleyeceğiz.

LİBERALİZM; Birçok ideoloji gibi Liberalizmin de ortaya çıkışı 19. yy. zamanlarına dayanmaktadır. Liberalizm, Feodalizmin yıkılması ve kilisenin eski gücünü kaybetmesiyle ortaya çıkmıştır. Krallıkların yıkılmasından sonra Monarşiye dayalı yönetimlerin yerini çoğulcu demokrasiler almaya başladı. Halkın kendi kendini yönettiği demokratik ülkelerde düşünce ve ifade özgürlüğü beraberinde birçok yeniliği de oluşturdu. Liberal ideoloji, din ve inanç özgürlüğü, ifade özgürlüğü, teşebbüs ve mülkiyet özgürlüğü gibi özgürlüklerin yasal bir güvence temeline bağlanmasını savunur. Bunu sağlayacak mekanizma ise anayasa ve kuvvetler ayrılığı ile çoğulculuğa dayalı bir sistemdir. Başlıca öğeleri;

Özgürlük; Liberal sistemin temel değeridir. Bireylerin hak ve özgürlükleri teminat altına alınmalıdır. En önde gelen unsurdur.

Bireycilik ve Eşitlik; Liberal sistemin ana ilkesidir. Birey her şeyden önce gelir. Bireyler kendi şahsi çıkarlarını rahatça uygulayabilmelidirler. Tüm bireyler yasa altında eşit olmalıdır.

Sınırlı Hükümet; Hükümet temel hak ve özgürlükleri teminat altına almak için olmalıdır. Bireye karşı bir dayatma yapmamalıdır.

Liberalizm de ekonomik işleyiş “Serbest Piyasa Sistemi”’ne dayanır. **Serbest piyasa**, ürün fiyatının alıcı ve satıcının karşılıklı anlaşmasıyla belirlendiği, arz ve talebe hükümet tarafından müdahale edilmeyen piyasadır. Ekonomik faaliyetler rekabet şartları içinde serbestçe yapılır. Ekonomide oluşan sorunlarda devlet tarafından herhangi bir ekonomik müdahale yapılmaz, fiyatlar sistemi kullanılır.

“**Laissez Faire**” “Bırakınız yapsınlar” felsefesi söz konusudur. Birey toplumdaki en temel ögedir, Birey doğuştan gelen özgürlük hakkını kullanmalıdır. Doğanın fiziksel düzeni uyumlu ve kendi kendini düzenleyen bir sistemdir. Piyasalarda “**Görünmez el**” vardır. Yani kişiler kendi çıkarlarını korurken bu şekilde piyasada da bir denge sağlanacak ve bu görünmez denge sayesinde devletin ekonomiye müdahalesine gerek kalmayacaktır. Örneğin: Piyasa da tabak satan bir kişi 1000 tane tabak satmış olsun. Bunu gören diğer girişimci daha sağlam tabaklar üretsın ve ilk girişimcinin müşterileri artık ikinci girişimciden tabak satın almış olsun. İlk girişimci müşterilerini geri kazanmak için ya daha ucuza tabak satacak ya da daha dayanıklı tabaklar üretecektir. İki tabak üreticisi aslında kendi çıkarlarını düşünerek hareket etmiştir. Ancak bu durum istemeden de olsa topluma da yararlı olmuştur. Bu sistemde üreticiler arası ahlâk önemli bir unsurdur. Topluma karşı üreticiler bir olup fiyatları keyfi olarak yükseltebilir. Bu modeli benimseyen devletler, devletin güvenlik dışında bir şey yapmamasını isterler. Bu şekilde devlet az para harcayacaktır. 1929 yılında dünyada yaşanan ekonomik kriz (Büyük Buhran) sonrası serbest piyasa, öngörüldüğü gibi hasar alan ekonomileri düzeltmemiştir. Devletler Serbest Piyasa Politikalarından bir süreliğine vazgeçmiş ve piyasaya müdahale etmişlerdir. Liberalizmin kendi içinde çeşitleri de vardır. Örneğin devlet müdahalesinin yer yer olmasının savunulduğu **Sosyal ve Modern Liberalizm**, devletin etkisinin sifıra indirilmesini hedefleyen **Neoliberalizm** gibi.

MUHAFAZAKÂRLIK: Muhafazakârlık da çoğu ideolojiler gibi Fransız İhtilali sonrası 19. yy. da başlamıştır. Oluşan hızlı değişimler, siyasi ve ekonomik dönüşümlere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel toplum değerleri savunulur. Geçmişten gelmiş olan toplumsal, kültürel ve sosyal değerlerin korunması amaçlanır. Gelenekler önemlidir çünkü toplumsal bağları koruyup güçlendirir ve ilgili halkın aidiyet duygusunu sağlar. Akıl

kavramı geri planda kalır. Gerçeklerden uzak hayali öğretilerin peşinden koşmak onlara göre yararsızdır. Başlıca öğelerine göz atarsak;

Otorite ve Hiyerarşi; İnsanlar bu ideolojiye göre doğal olarak kusurlu ve bağımlı varlıklardır. Hata yapmaya meyillidirler. Ortaya çıkan suç ve kabahatler bu yüzden oluşur. Bu nedenlerle insanlara çekidüzen ve silkeleyecek şey devlet olmalıdır. Devlet sert ve büyük yaptırımlara başvurabilir. İnsanlar arası sınıfsal ve mesleki farklar (öğrenci-öğretmen, işçi-işveren vb.) sürecin doğal bir sonucudur ve değiştirilemez.

Gelenek ve Mülkiyet; Tarihsel öğeler, ortak kültür ve paydalar korunması gereken değerlerdir. Mülkiyet hakkı önemlidir. İnsanlar mülklerinin içinde kendilerini huzurlu ve güvenli hissederek.

Muhafazakârlığında çeşitleri vardır. Örnek verirsek, **Liberal Muhafazakârlık** 'ta devletin piyasalara karışmaması gerektiğini (piyasa ekonomisi) savunan ancak bireylerin yaşamına müdahale edebilecek, yaptırımlar yapabilecek bir devlet anlayışını savunulur. Toplumsal olayların gidişatına göre özellikle sosyal alanlarda devlet müdahalesinin olabileceği savunulur.

Milli Muhafazakârlık 'ta yukarıda değindiklerimizin yanı sıra etnik ve milli değerlere daha çok önem verilir. Aile ve sosyal yapı korunmaya çalışılır ve göç politikaları beğenilmez. Gelecekçi Muhafazakârlıkla yakındır.

Neo Muhafazakârlık ise “yeni sağ” görüşünü oluşturan ana öğelerden biridir. Birincil amaç; Otoriteyi sağlamak ve din, millet ve aile temelinde geleneksel değerlere dönmektir. Neomuhafazakârlık'ta otorite, kültürel değerlere bağlılığı, toplumsal değer ve toplum içinde disiplin ve istikrarı sağlayacak bir güç olarak görülür. Dolayısıyla bireye otorite karşısında kendi seçimlerini özgürce yapabilme gücünü veren özgürlükçü düşünceler bu ideolojide sevilmez. Neomuhafazakârlığın başka bir özelliği ise

çoklu din ve çoklu kültürlere ve toplumsal yapılara karşı bir endişe ve kaygı duyulmasıdır. Bu çoklu öğeler toplumsal düzeni tehdit edebilir. Bu ideolojinin milliyetçi ideolojiyle oldukça yakın bir bağı vardır.

SOSYALİZM: Sosyalizm 19. yy. başlarında ortaya çıkan, Kapitalizme tepki amaçlı doğan bir ideolojidir. Sanayi Devrimi'nden sonra giderek artan fabrikalaşma süreci, yüksek iş gücü ihtiyacını doğurmuş, işçi ve işveren sınıfları belirginleşmiştir. Erken dönem Sosyalizm de daha çok devrimci ve ütopyacı özellikler ile ortak mülkiyeti hedefleyen bir düşünce varken geç dönemlerde ise köklü devrimler yerine daha çok işçi haklarını iyileştirmeye yönelik kapital ve işçi sınıfını barıştırmaya amaçlı yumuşak bir sistem hedeflenmiştir. Üretici güç olarak emek öne çıkar. İşveren kapital burjuva (seçkin zengin) rolünü işçiler ve devlet oluşturur. Merkezi planlı ekonomi ile çeşitli planlar belirlenir. Kamu yararı öncüdür. Sınıflı topluma karşı çıkılır çünkü sınıflı toplumlarda olan burjuva siyasetinde olan siyasal yapının işçileri böldüğü görüşü savunulur. Sosyalist sistemler kurulduktan sonra farklı aşamalardan geçebilir; Öncelikle üretim araçları kamulaştırılır. Bu şekilde özel sektörün etkisi bitirilir. Tüm özel sektör (yerli- yabancı) kamulaştırılır. Sömürüye yol açtığı için özel mülk sahibi olunamaz. Temel hizmetler ücretsiz olur. Bu şekilde temel hizmetleri işleterek zenginleşecek sınıfta önüne geçilir. Önde gelen öğeleri;

Topluluk-Kardeşlik; İnsanlar topluluk halinde yaşarlar ve Bir arada bulunurlar. Toplumun içindeki ve aynı iş bağındaki insanlar birbirleriyle kardeşlik duygusu geliştirir. Toplumsal bağlar bu şekilde güçlenmiş olur.

Sosyal Eşitlik-Ortak Mülkiyet ve Devlet; İnsanlar arası sosyal eşitliğin liberalim gibi fırsat eşitlik olamayacağına inanılır. Özel mülkiyet her türlü sömürü ve bencilliğin sebebi olup,

eşitlik ve kardeşlik duygularını yok eder. Devlet üretime hâkim güç olarak öne çıkar. Yetki çoğu zaman toplum adına devlettedir. Etkin güç devlettir. Kişiler arası eşitlik ön plandadır. Kamusal yarar benimsenir. Kolektif (kitle) hareketleri ve buna uygun bir biçimde örgütlenme amaçlanır. Kaynak dağılımında insan ihtiyaçları ön plana çıkar.

MARKSİZM; Karl Marx 1818-1883 tarihleri arasında yaşamış olan ve komünizmin kuramsal kurucusu konumunda bulunan filozof ve politik ekonomisttir.

Karl Marks Prusya'da orta sınıf bir Musevi ailede dünyaya gelmiştir. Marks ilk önce Bonn Üniversitesinde daha sonra Berlin Üniversitesinde eğitim görmüştür. Burada felsefeyle tanışmış ve "Genç Hegelciler" grubu üyesi olmuştur. Bu grupta; Hegel'in teorik düşüncelerini daha da değiştirerek geliştirmek için kullanan kişiler yer almaktaydı. Paris'e taşınıp orada bağımsız çalışan bir gazeteci olarak yaşamını sürdürmüştür. Paris'te Friedrich Engels ile tanışmıştır. Engels Marks'ı ekonomi okumaya yönlendirmiştir. İkili, Karl Marks'ın hayatının geri kalanı boyunca birlikte çalışmış ve birlikte yazmıştır.

Marks Londra'ya yerleştikten sonra "*Uluslararası Çalışanlar Birliği*"ne katılmıştır. Hayatının son yılları en önemli yazılarından bazılarını ürettiği dönem olmuştur. *Das Kapital*'i yazmıştır. Kitabın ilk cildi 1867'de basılmış, sonraki iki tanesiye Marks'ın ölümünden sonra Engels tarafından basma hazırlanarak 1885 ve 1894'te yayımlanmıştır.

Marksizm ve Liberalizm Karşılaştırılması

Liberalizm, evrenin doğal yasaları olduğu gibi ekonominin de doğal yasaları olduğunu ileri sürerken; Marksizm, toplumların feodalizmden liberalizme, liberalizmden kapitalizme kendiliğinden geçtiğini ve kapitalizmden sosyalizme, sosyalizmden de komünizme kendiliğinden geçeceğini savunur.

Liberal ekonominin temel felsefesi olan “Bırakınız yapsınlar, Bırakınız geçsinler” inancı, tam rekabet piyasasına duyulan güvene dayanır. Tam rekabet piyasası da dört esas üzerine kuruludur:

- 1- Piyasaya giriş ve çıkış serbesttir.
- 2- Ürünler homojendir.
- 3- Ürünler bölünebilir, yani bir tüketicinin az veya çok satın alması ya da bir üreticinin az veya çok üretmesi, piyasa denge fiyatını değiştirmez.
- 4- Üretici ve tüketiciler piyasa hakkında tam bilgiye sahiptirler.

Bu dört şartın gerçekte var olanı değil, olması arzulanan ideal piyasayı resmettiği açıktır. Oysa gerçek dünyada bütün bunlar gerçekleşmez.

İlk olarak; Gerçek dünyada aynı malı üretenler, birbirlerinin kararları hakkında yeterli bilgiye sahip olamazlar. Her üretici ürettiği malın maliyeti ve o mala yönelik talebe göre fiyat belirler. Diğer taraftan aynı malı üreten üreticilerin ürettikleri mallar kesinlikle bir diğerrinin aynısı olamaz. En azından tüketicinin kanaatinde öyle değildir. Üreticiler birbirleri ile anlaşarak veya haksız rekabet yoluyla fiyatları sübjektif bir kararla belirledikleri için piyasadaki fiyatlar arzı talebe eşitleyen fiyat olmaktan çıkar. Sonuçta, tam rekabet piyasası çalışmamış olur. Liberal ekonomide, talep fazlası önce fiyatları, sonra üretimi artıracığı için tehlikeli olmayabilir. Ancak, arz fazlası olduğunda üreticiler arası rekabet artar ve birçok üretici iflas etmek zorunda kalır. Teknolojik üstünlüğe sahip olanların rekabet üstünlüğüne sahip olacağı kesindir. Teknolojik üstünlüğe sahip olmak için de teknolojinin bedeli olan sermayeye sahip olmak gerekir. Böylece, rekabet üstünlüğü sermaye üstünlüğüne dönüşür. Sermayesi kıt olan üreticiler iflas edip kapitalistlerin işçisi olmaktan kurtula-

mazlar. Sonuçta, ekonomide tam rekabet şartları değil, eksik rekabet şartları geçerli olur.

İkinci olarak; nüfus artışı, iş gücü yerine makineler ikamesi ve kapitalist üreticiler karşısında iflas eden emekçi üreticilerin katılımı ile emek arzı emek talebinden büyük olur. Böylece, işverenin emekçiye daha az ücret ödeyeceği yol açılır. Marksizm'e göre, emeğin üretimden doğal ücret seviyesinde pay alması adil değildir. Çünkü bir mala değer kazandıran o malın üretiminde kullanılan emektir. Buna rağmen, liberalizm ve kapitalizm emeğin hakkını vermezler. Oysa sosyalizmin ileri aşaması olan "komünist toplumda", insanlarla beraber üretim güçleri de artıp, kolektif servet kaynakları bolluktan taşınca, bölüşüm ilkesi artık emek değil, ihtiyaç olacaktır. Bu sonsuz bolluk toplumunda, sadece üretim araçlarında değil, tüketim mallarında da mülkiyet ortadan kalkacaktır, Marks'a göre bu halde çalışma ve bölüşüm ilkesi, herkesten yeteneklerine herkese ihtiyaçlarına göre formülüyle belirlenecektir

Üçüncü olarak; Üretim süreci sonunda oluşan hasıladan hak ettikleri payı alamayan emekçiler, hak ettikleri tüketimi de yapamazlar. Diğer taraftan, kapitalistlerin satın alma gücü daha yüksek olduğu için lüks mallara talep her zaman vardır. Böyle olunca üretim, düşük gelirli kalabalıkların ihtiyacından çok, talep gücü yüksek sınırlı sayıdaki kapitalistin isteklerini karşılamaya yönelir. Üstelik ekonomi durgunluğa girdiği zaman, emekçiler daha çok sefil olurken, kapitalistler önceki birikimlerini harcarlar. İşte, Marksizm'i üretim araçlarını kamulaştırmaya sevk eden sebeplerden biri de emekçilerle kapitalistler arasında var olan tüketim eşitsizliğidir.

Dördüncü olarak; Marks'a göre bir malı değerlendiren tek faktör vardır, o da o malı üreten emektir. Buna rağmen, mal bedelinin tamamı emeğe ödenmez. Emeğe ödenen sadece onun kendini yeniden üretmesine yetecek kadar olanıdır. Marks bir

malın değerinin tamamen onu üreten emek faktörünce oluşturulduğunu kabul ettiği için ücretlerin az veya çok yükselmesini yeterli bulmaz. Ona göre emeğin üretimden alması gereken pay mal bedelinin tamamı olmalıdır. Oysa kapitalist sömürü bunu engeller. Emeğe hak ettiği ücreti ödemeyen kapitalistler, malların satış fiyatı ile emeğe ödenen ücret arasındaki farkı kendileri alır. Bu fark, artık değerdir ve sömürü böyle gerçekleşir. Bütün bu sorunların kaynağı, liberalizm ve kapitalizm olduğu için, çözümü bu iki sistemin dışında aramak gerekir ki, bu sorunu Marksizm çözer.

Son olarak Marx tarihsel gelişmeyi, toplumların geçtiği dört aşamada açıklar: 1. İlkel komünal dönem 2. Kölelik dönemi 3. Feodal toplum dönemi 4. Kapitalizm dönemi 5 Komünizm dönemi:

İlkel Komünal Dönem: Avcı ve toplayıcı dönemde, paylaşımçı bir mülkiyet ve demokrasinin ilk aşamaları oluşmaktadır.

Kölelik Dönemi: Toplumun kabileden şehir devleti şekline geçip, köleliğin, özel mülkiyetin ve aristokrasinin olduğu tarihsal üretimin yaygınlaştığı dönemdir.

Feodal Toplum Dönemi: Kralın en üst seviyede ve aristokrasinin yönetici sınıf haline geldiği özellikle dinin toplum yönetiminde etkili olduğu dönemdir.

Kapitalizm Dönemi: Burjuva sınıfının yönetici, proletaryanın da (işçi sınıfı) ezilen sınıf olduğu, piyasa ekonomisinin süregelen olduğu ve üretim araçlarına ve özel mülkiyete belirli bir üst sınıfın sahip olduğu dönemdir.

Komünizm Dönemi: İşçilerin devrim yaparak kapitalizmi bitirdiği, mülkiyetin, sınıfın ve devletin artık olmadığı bir toplumun olduğu dönemdir. Artık kapitalist düzen yok olmuş ve sınıfsız toplum kurulmuştur. Marx’a göre “bütün insanlık tarihi, sınıf çatışmalarının tarihidir”

Marks'ın Felsefesine Bakış ve Hegel Felsefesiyle Karşılaştırılması

Hegel, 19.yüzyılda Alman İdealizmi adıyla anılan felsefe sisteminin önde gelen temsilcilerindendir. Hegel İdealizmine göre gerçeklik ancak aklın ışığında yorumlandığı zaman anlaşılabilir ve kişinin aklı dünyayı yalnızca kendisi anladığı zaman anlayabilir. Bu gerçeklik ise bir evrim (diyalektik) sonucu elde edilir. Hegel'e göre bu süreç, 'düşünce' bir tez olarak alınır, henüz gerçekleşmemiştir. Kendini gerçekleştirmesi için kendi dışında ikinci bir alan olmalıdır. Bu ikinci alan doğadır. Doğa aynı zamanda düşünce kavramının antitezidir. Bu iki zıt kavramın çatışmasından ise kültürler doğar. Bu da sentezdir. Hegel'e göre, bu dünya, kendisini oluşturan ve bilginin konusu olan nesneler, insanın zihninden başka bir zihnin eseri olmalıdır. Bilginin nesneleri ve dolayısıyla bütün bir evren mutlak bir öznenin yani mutlak bir zihin, mutlak bir Akıl ya da Tin'in ürünüdür. Hegel'in değişik isimlerle bahsettiği bu varlık tüm ölümlü insan ruhlarının dışındaki nesnel bir varlık olup, Tanrı'dan başka bir şey değildir. Hegel için diyalektik süreç, karşıtların savaşımını ve de birliğini sağlamaktadır. Karşıtların bu birliği ve uzlaşımı, oluş sürecini de beraberinde getirmektedir. Hegel felsefesini sistemli hale getiren de diyalektiktir.

Hegel'e göre düşünce ve davranışlarımızı tarih şekillendirir. Felsefe kendi zamanına özgü bir şekilde yapılır. Geçmişte yaşananlar, gelecek hakkında tahminler sağlayacaktır. Marx' ise felsefenin sömürü hallerini engellemesini savunur. Hegel'in oluşturduğu bu pasif tutuma karşı çıkmasının temel nedeni, Marx'ın insanların fikir ve düşüncelerinin maddi koşullar tarafından şekillendirildiğini düşünmesidir. Marx'a göre, ekonomik, kültür, bilim, ideoloji ve siyaset halkları yoğun şekilde etkilemektedir. Dolayısıyla dünyanın değişimi insanların değişmesini de sağlayacaktır. Diyalektik anlam olarak; zıt fikirlerin mantık çerçevesinde çarpışması ile doğruyu bulma yöntemidir. Hegel-

ci Diyalektik; bir kavramın iç çelişkilerini çözen üçlü bir şema izlemesi bakımından diğerlerinden farklılık gösterir. “tez-anti-tez-sentez” kavramları vardır. Hegel’in diyalektik anlayışını reddetmemekle birlikte Marx, diyalektik yöntemin manevi değil maddi dünyayla ilgilenmesi gerektiğini düşünüyordu. Hegel’in diyalektiği ise fikirlerdeki çelişkilerle ilgilenir; tarihsel olaylarda uygulandığında bile kavramsal bir süreç olarak başlar. Marx ise tam tersine, maddi koşulların yarattığı ortamın insan düşüncesini şekillendirdiğine inandığından, diyalektiği tarihsel maddi değişimler üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Hegel’in insan merkezli bir diyalektik anlayışı vardır. “tez, antitez ve sentezin” açılımı ve bilincin mutlak fikre ilerleme sürecindeki çelişkilerin çözümüne işaret eder. Marx için ise çelişkiler, maddi bir düzeyde ortaya çıkar ve “gerçek ve maddi olarak doğrulanabilir çelişkiler” atıfta bulunur. Marx bu analizine dayanarak kapitalizmin belli soyut eğilimlerini tespit eder ve bu yolla kapitalizmin içerdiği güç ve baskı ilişkilerini ortaya çıkarmaya çalışır. Tespit ettiği eğilimler kapitalizmin devamını imkânsız kılacak toplumsal olguları ortaya çıkarır. Amacı bu güç ve baskı ilişkilerini görünür yaparak söz konusu ilişkileri yaratan ortamı değiştirmektir.

Marksist diyalektikte Marx, bireylerin toplumsal ve ekonomik değişimlerden etkilendiğini açıklar. Üretim tarzı ve ilişkileri o toplumun bilincini şekillendirir. Ekonomik yapı, toplumsal sınıflar arasında ortaya çıkan zıtlıkların ateşlediği bir devrim yoluyla er ya da geç değişir; diyalektik, ilkel toplumların köleci devletlere, köleci devletlerin feodal toplumlara ve feodal toplumların kapitalist devletlere dönüşümünü içerir. Bu toplumlardaki görülen çelişkiler, sınıf çatışmaları yoluyla çözülür.

Hegel için özgürlüğün önündeki engeller nesnel değil öznel-dir. Asıl mesele dünyayı değiştirmek değil insanların toplumdaki rolünü anlamasıdır.

Marx, ise aksi olarak özgürlüğün önündeki engellerin öznel değil nesnel olduğuna inanıyordu. Marx’a göre özgürlüğü müm-

kün kılmak için dünyada özellikle maddi koşullar açısından bir değişim olması gerektir. Marx' a göre geçmiş örnekleri göz önüne alarak önkoşulları hazırladığımız takdirde sosyalizm ve komünizmin bir sonraki iki değişim olacağını savunmuştur.

Marx'ın felsefesinin Hegel'in yöntemini materyalist temellere oturtarak dünyayı ne kadar sarstığı halen dikkate değerdir. Marksizm'in mevcut düzenin değiştirilmesine ilişkin yol haritası çizen bir siyasal anlayışı da içerir.

Marksizm toplumsal yapıların tarihsel olarak incelenmesini, bunların toplumsal olarak nasıl inşa edildiğini ve nasıl değiştirilebileceğini öngören ve özgürleştirici alternatifler sunan eleştirel bir teoridir. Marx, Kapital'de "Yaşamlarının toplumsal üretimi sırasında insanlar, belirli, zorunlu ve bağımsız ilişkiler, maddi üretim güçlerinin belirli bir gelişme derecesinin karşılığı olan üretim ilişkileri kurarlar. Bu üretim ilişkilerinin bütünü, toplumların iktisadi yapısını, üzerinde hukuki ve siyasal bir üst-yapının yükseldiği ve kendisine belirli toplum bilinci biçimleri denk düşen somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim biçimi, genel olarak toplumsal, siyasal ve düşünsel yaşam sürecini koşullandırır," der.

Marx toplumun tarihsel gelişmesine ilişkin temel unsurları belirledikten sonra bir üretim biçimi olarak kapitalizmin diğer özelliklerini inceler. Marksizm'in bizzat tanımıyla ilgili olduğu kadar, kapitalizmin ne olduğuna ilişkin de birçok tartışma vardır. Diğer yandan kapitalizmin kendisi tarihsel bir toplumsal oluşum ve üretim biçimi olduğu için baş özellikleri farklı dönemlerde farklı biçimler alır. En genel tanımıyla kapitalizm "doğrudan üreticilerin yeniden üretim araçlarından ayrıldığı, üretim ve değişim süreçlerinin doğrudan siyasal güçten ayrıldığı bir toplum şekli" anlamına gelir. Kapitalist üretim süreci bir baskı ve sömürü ilişkisidir. Bu üretim biçiminin temelinde artı değer ve değer üretimi yer almaktadır. Artı değer üretimi, üretim araçları ve emek gücü tarafından belirlenir.

Artı değer; emek gücünün değişim değeriyle üretken kapasitesi arasındaki farkı ifade eder. Kapitalizmde sınıf mücadelesi üretim araçlarına sahip olanlarla kendi emeğini yaşamını sürdürrebilmek için satmak zorunda olan işçiler arasında eşitsiz yapısal şartlar altında yapılır. Tarihsel materyalist anlayış açısından bu farklı sınıflar arasındaki çelişki, tarihsel değişimi açıklamak için merkezi önemdedir. Üretim araçlarından mahrum kalmış ve işgüçleri metalaşmış üreticiler doğrudan bir siyasal müdahale olmadan birbirleriyle özel ekonomik sözleşmeler yaparlar. Kapitalistlerde piyasada kârlarının maksimize etmek için rekabet etmek zorundadırlar. Siyasal güç, sivil toplumdan soyutlanmış bir egemende yani devlette birikir ve devlet ekonominin yeniden üretim şartlarının genel koşullarını sağlar. Devletin toplumsal ilişkilerden soyutlanmış bir görünümü varsa da devlet toplumsal bir ilişki biçimi olarak söz konusu toplumun yapısını yansıtır.

ENTERNASYONALLERİN İNCELEMESİ

Sanayi Devrimi'nin başlangıcına yakın zamanlarda Avrupa nüfusunun yüzde 90'a yakın kısmı tarımla uğraşmaktaydı. Kentlerde yaşayan halkında çok az bir kısmı fabrikalarda işçi olarak çalışmaktaydı. Binlerce yıldır süregelen tarım ağırlıklı yaşam, Sanayi Devrimi sonrasında makineleşme ve sanayileşmeyle birlikte azalmış ve insanların yoğun işgücüne ihtiyaç duyulan işler artmıştır. Fabrikalaşmanın artmasıyla başlayan sanayileşme yarışında fabrika sahipleri ve burjuvalar fabrikalarda çalıştırılan işçileri insanlık dışı koşullarda çalıştırmış, günlük çalışma saatleri en az 12 saat ve izin günleri çok az olmuştur. Sadece yetişkinler değil çocuk işçiler de fabrikalarda, madenlerde acımasızca çalıştırılıyordu. 5 yaşını dolduran çocuklar fabrikalarda madenlerde insanlık dışı koşullarda hizmete zorlanıp günde en az 12 saat çalışmak zorundaydı. Aldıkları maaş ise çok azdı.

Avrupa'da işçi sınıfı uzun zamandır olsa da, Sanayi Devrimi sonucunda işçi sınıfı bilinçlenmeye başlamıştır. En kalabalık sınıfı işçi sınıfı oluşturmuştur. İşçi sınıfı, gününün büyük kısmını ağır işlerde çalışmak için harcarsa da haklar bakımından çok gerideydi. Ücretleri düşük, çalışma ve yaşam koşulları çok kötüydü.

1848 DEVRİMİ: Sanayi Devrimi sonrası fabrikatörler ve işletme sahiplerinin gelirlerinde büyük artış olmuş buna karşın

sayısı büyük çoğunluğu oluşturan işçi sınıfı ise iyice fakirleşmişti. Açlık ve bedensel sömürünün üstüne salgın hastalıklar da eklenmişti. Tüm bu ortamda Marx ve Engels 21 Şubat 1848’de “Komünist Manifesto”yu yayımladı. Manifesto kısaca proletaryanın (alt gelir sınıfı) devrimsel bir hareketle burjuvayı (üst gelir sınıfı) yenerek yönetimi ele geçirip özel mülkiyet ve sınıf kavramlarını kaldırmasını anlatıyordu. Sınıfsız eşit bir toplumla ilgili düşünceler aslında uzun zamandır vardı. Ütopya adı verilen yazılarla bu durum betimleniyordu. Ancak bunun somut ve bilimsel bir kuram olarak işlenmesi bu şekilde oldu. Oluşan olaylar zinciriyle 1848’de Fransa ve Almanyada devrimler oldu. Sonra tüm Avrupa’ ya yayıldı.

BİRİNCİ ENTERNASYONAL; 1864 yılında “Uluslararası Emekçiler Birliği”nin kurulmasıyla Londra’da oluşturulmuştur. Temel amaç işçilerin birleşip örgütlenmesini sağlayacak olan uluslararası bir örgütlenme yapmaktır. Gündem maddeleri; sendikalaşma, siyasi eylemler düzenleme, grev, eşit ve yasal temelli haklardı.

Marx & Engels ve Bakunin Çatışması İncelemesi

Rus bir devrimci olan Bakunin, “Anarşist Komünizm” kuramının kurucusuydu. Bakunin Marx’ın sınıfsız toplum görüşüne katılmıştır ancak merkezi bir hükümet fikrine karşıdır. Bakunin herhangi bir dış otoriteyi reddediyordu. Aradaki farkı kısaca anlatırsak Bakunin ideale ulaşmak için komünizm yolunu devlet eliyle değil de halkların kendi yerel topluluklarını oluşturarak esnek yerel federatif yapıyla yürümesi gerektiğine inanıyordu. Bu şekilde proletarya diktatörlüğü olmadan aşamalar geçilecekti. Huzura ulaşmak için sert ve şiddetli bir devrim taraftarıydı. Devletin bizzat kendisi özgürlük için en büyük engeldi.

Bakunin’e göre devrim en az gelişmiş fakir ülkelerde başlar. Marx ve Engels’e göre de en gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıflarında başlar. Bakunin devletin yok olma aşamasını en başa

Marx ve Engels ise en sona koyar. Bakunin'in tespitini değerlendirmek için dünyanın en fakir ülkelerinden Afrika Kıtası'nın güneyinde yer alan Zimbabve'yi ele alalım. Zimbabve'de hiper enflasyon öylesine yüksektir ki bir kilo et almak için bir bavul Zimbabve doları vermek gerekir. Kişi başı günlük kazanç ortalama 2.5 dolardır. Günlük kazanılan miktarda sadece 1,5 litre süt alınabilmektedir. Burada halkın yüzde 100'e yakını zaten fakirdir. Ülkenin bilinen genel serveti (2020) 14 milyar dolar olup kişi başı yaklaşık 100 dolar düşeceğinden halkın bir devrim yapma içgüdüğü olmayacaktır. Çünkü kaynaklar kıttır. Çevrede tektileyici bir sınıf farkı yok denecek kadar azdır. Bu tarz ülkelerde önemli olan emperyalist devletlerin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını sömürmesine karşı çıkabilmektir. Ancak Marx'ın dediği gibi bir ülkede büyük sınıfsal farklılıklar olup, bol kaynakların ve paranın elit tabakaya kaymış olma durumu devrimsel fitili ateşleyebilecektir. Bunu bir ülkede yaratan unsurda gelişmiş bir kapitalist sistemdir.

Bakunin'in federatif kümeler sisteminin başarılı olabileceği öngörüsü kısmen doğrudur. 1871 Paris Komün'ünde, komünarların etkiler devrimin fitilini başlatmıştı. Ancak kısa sürede Fransız Hükümeti tarafından isyan bastırıldı. Sonuç olarak Anarşizm'in özellikle günümüzde bir işe yaramayacağı, Demokratik Cumhuriyetler de devrimsel yanıtın etkili stratejiler ve doğru söylemlerle sandıklarda sonuç vermesi en doğrusudur.

İKİNCİ ENTERNASYONAL: 1889 yılında Paris'te başlamıştır. Birinci Enternasyonal dağıldıktan sonra birçok ülkede sosyalist partiler gelişim göstermiştir. Buna karşın kapitalizm de tüm hızıyla devam etmekteydi. Slogan "Barış ve antiemperyalizm" olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına doğru dağılmıştır. Sosyalistler bu örgütün dağılma nedenlerinden biri olarak yanlarında gibi gözüken sosyal demokratların işçilerin ayaklanmasını örgütlemek yerine parlamentolarda partilerine

ödenek verilince hükümetlerinin tarafına geçip burjuvazinin yanında yer almış olmalarını gösteriyordu. Bir diğer nedense kapitalizme eklenen emperyalist faaliyetlerle uğraşan emperyalist devletlerde yaşayan işçilerin, sömürülen ülkelerdeki işçilerden biraz daha fazla kazanması ve hükümetlerine yaranmak için davalarını satmış olması gösteriliyordu.

Marx & Engels ve Sosyal Demokrasi

Çatışması İncelemesi

19.yüzyılda sosyal demokrasi prensip olarak sosyalist temsilcilerin seçilip demokratik bir şekilde reformlar yapılması isteğiyle ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin evrimsel sürecini ılımlı olarak işlemek istenmiştir. Kautsky ve Bernstein bu akımın ilk temsilcileri olmuştur. Bu zamanlarda Sosyalist Milliyetçiler ve Merkez grubu diye adlandırılan oluşumlar şiddetle eleştirilmiştir. Örneğin Engels bir yazısında İngiltere'nin emperyalist tutumuna karşı İngiliz işçilerin mutlu olmasını eleştirmiştir. Çünkü devlet hükümet tarafından yönetilir ve kapitalist emperyalist bir hükümet altındaki devlet proletarya için baskı görme ve ezme dışında bir vasfı sağlamaz. Marx'a göre de işçinin vatanı yoktur. Vatan olgusu işçileri uyutmak için kullanılır. Aç uyuyan yoksullar vatan ninnileriyle uyuşturulur. Proletarya iktidara gelirse vatan olgusu oluşacaktır. Sosyalist Milliyetçiler gerçekten de sosyalizm gölgesi altında emperyalist politikaları destekliyor, burjuvanın yanında olmaktan mutlu oluyorlardı. Yağmacı politikalar sonucunda burjuvanın yediği pastadan arta kalan artıklar onlara yetiyordu. Fransız ve Alman sosyalist milliyetçiler birçok katliam yapmışlardır.

Merkez grubu ise sosyalist milliyetçilik ve komünistler arasında sürekli yer değiştiriyordu. Özellikle 1.Dünya Savaşı ve devrim zamanlarında kritik yerlerde davalarına ihanet edebiliyorlardı. "Menşevikler" diye de adlandırılan grup burjuvaya ilgi besliyor ve hükümet lehine faaliyetlerde bulunabiliyordu. Mil-

letler Cemiyeti de onlara destek çıkmıştır. Farklı bir örnekle anlatmak gerekirse; iyi zamanlarda yanımızda bulunan ama zor zamanlarda olmayan dostlar aslında dost değildir. Belirli bir hedef ortaya koyamayıp bulunduğu kabın şeklini alabilecek insanlarda dost değildir. Bizimle iyi geçinen iş arkadaşlarımızın kötü olan amire yaranmak için haksızca bizi satabilmesi de onların dost olmadığının göstergesidir.

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL; 1919 da Moskova’da toplanılmıştır. Lenin 2. Enternasyonal ruhunu tekrar yakalayabilmek için ön ayak olmuştur. “Komintern” isimli toplantıların 1. ve 2.’sinden farkı, farklı sosyalist düşünce şekillerini kabul etmemesiydi. 1917 yılında Çar’ın devrilmesiyle “Duma Meclisi”nde geçici hükümetler görev almış ve aralarındaki çekişme içerisinde Lenin’in önderliğinde Bolşevik Partisi devrimci bir tutum sergileyerek, proleterlerin, asıl düşmanlarının kendi ülkesinde olduğunu aktararak emperyalist tutum sergileyen savaş yerine ülke içindeki burjuvaziye karşı iç savaşa dönüştürme politikası oluşturuldu. Çarlık Rusya’sında 1917’de önce “Şubat Devrimi”, daha sonra da “Ekim Devrimi” gerçekleşmiş, işçi sınıfı iktidarı ele geçirmişti. Bolşevikler burjuvazi ile barış yapılması taraftarı değildi çünkü burjuvalar her daim sözlerini tutmuyorlardı ve paranın kölesi olmuşlardı. Rus Devrimi’nin sosyalistliği yönünde şüpheler vardı. Lenin’ e göre demokrat sosyalistler “dönek” idi. Bir konuşmasında bu konuyla ilgili “ ***Oportünizm, işte baş düşmanımız. İşçi hareketinin üst tabakalarının oportünizmi, proleter olmayan bir burjuva sosyalizmidir. İşçi hareketinin oportünist kanadına mensup militanların burjuvaziye burjuvalardan daha iyi savundukları kanıtlanmıştır. İşçilerin idaresi onların elinde olmasa, burjuvazi ayakta duramaz.***” Diye bahsetmiştir. Kast edilen Merkezci fraksiyon ‘Menşevikler’ idi. Lenin’e göre burjuvazi devrim ruhu taşııyordu. Devrim Köylüler ve işçilerle olabilecekti. Lenin bu konuda şöyle demiştir. “Demokrasi mücadelesini tutarlı bir biçimde ancak proletarya

verebilir. O, ancak köylü kitleleri devrimi mücadeleye katıldıkları takdirde demokrasi mücadelesinde muzaffer olabilir. Eğer proletarya bunun için yeterince güçlü değilse, burjuvazi demokratik devrimin başına geçecek ve ona tutarsız ve çıkarıcı bir muhteva kazandıracaktır. Buna ancak proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü mâni olabilir.”

Menşevikler devrimin öncüsünün burjuvazi olacağına inanıyordu ve Burjuvazinin korkutulmaması gerektiğini onların suyuna gidilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Menşevik Martinov’un tespiti şu yöneydi:

“Hâl böyleyken, proletarya devrim mücadelesini burjuva unsurların ekseriyetini korkutarak verirse, sonuçta mutlakiyetçiliğin ilk hâline geri dönmelerini, restorasyona maruz kalmasını sağlayacaktır. Burjuva devrimi sürecine ve ortaya çıkartacağı sonuçlara tesir etmeye dönük mücadele somut ifadesine, ancak proletaryanın liberal ve radikal burjuvazinin iradesine devrimci bir baskı uygulaması, burjuva devrimini mantıksal sonuca ulaştırma konusunda toplumun üst katmanlarını nispeten daha alttaki katmanlarla anlaşmaya mecbur etmesi durumunda kavuşabilir.”

Menşevikler köylü ve işçiyi akılcı ve eğitimce yetersiz görüp, burjuvazinin yardımı olmadan devrimin doğru olmayacağını söylüyorlardı. İşçilerin taleplerini yumuşatması gerektiğine inanıyorlardı.

Merkezci Menşevikler Hakkında İnceleme; Burjuva hakkında çok iyimser olmaları, köylü ve işçileri akılsız olarak görmeleri üzüntü vericidir. Zaten yürütülmekte olan sistemden nemalanan ve parasal gücü yüksek olan burjuvaziye devrim için sırtını dayamak komiktir. Ayrıca bu kadar burjuva özentiliğine hayran olmak herhangi bir vaat ve rüşvette yoldan dönmeye de yol açabilir. Her işçi ve köylüye cahil demek anlamsızdır. Cahil tüm kesimlerde vardır. Fakirler içerisinde de okuyan ve liderlik vasfı taşıyan insanlar olacaktır. Bu grubun içindeki milliyetçi

fraksiyon da insanları faşistliğe götürebilir. Bu durum vatanseverlik olgusu gibi değildir. Örneğin; “En büyük ırk İngilizlerdir veyahut Almanlardır” gibi sözler hümanizme ve ahlaka terstir. Emperyalist mücadeleler engellenmelidir. Ayrıca toplum içindeki farklı milletlere de saygı duyulmalıdır. Tüm bunlar rengârenk mozaïği oluşturur ve saygı duyulmalıdır.

DÖRDÜNCÜ ENTERNASYONAL VE TROÇKİZM İNCELEMESİ: 1938 de Paris’te toplanılmıştır. SSCB’nin bozulmuş bir işçi iktidarı olduğu ve buna rağmen savunulması gerektiği söylenmiştir. Ancak SSCB’deki bürokrasiye karşı devrim gerektirdiğini savunuyorlardı. Devrimin tek bir ülkede değil dünya genelinde olması gerektiği ana düşünceydi. Troçki’ye göre tek bir işçi devleti tek başına tüm kapital emperyalist devletlere karşı çıkamazdı. Dünya çapında bir hareket olmalıydı. Troçkizm’de devrim sürekli ve devam eder. Geri kalmış ülkeler dahi olsa işçiler devrim yapmalıdır. Bu enternasyonalde karşı çıkılan Stalinizm’in aydın ve okuyan kuşağı ortadan kaldırdığını, idamlar, sürgünler ve Moskova Bürokrasisinin sarsıcı ve terörsel ekonomi politikalarının ürünü olan yaygın açlık sonucunda milyonların etkilendiğini ve birçok ölüm olduğunu söylerler. Gerçekten de Stanilist politikalar çok serttir.

Komünizme gidişte ekonomik determinist bakışı hâkim kılmak ve işlevini bitiren devlet yerine çok güçlü ve katı olan devlet uygulaması hedeflenir. Devlet olgusu Marx ve Engels in dediklerine zıt olarak işlemiştir. Bürokrasi halka ait olmamıştır. Devletsiz yerine sınıfsız bir toplum amaçlanmıştır. Stanilizm de sosyalizm tek bir ülkede olabilir. Dünya halkları ile ilgili görüş zayıftır.

HİLAFETİN GEÇMİŞİ VE GÜNÜMÜZE ANALİZİ

Hilafet ve Halifelik (İmamet) kavramları İslam Dünyası'nda hep gündemde kalmıştır. Hilafet anlam olarak; birinin vefatından sonra görevi devralmak, Halife ise; görevi devralan kişidir. 632 yılından 3 Mart 1924'e kadar geçen yaklaşık 13 asırlık süre içerisinde 117 İslam Halifesi görev almıştır. Yönetim şekillerinin uygulanmasında Kur'an'a aykırı olup olmama durumu çoğu zaman gözetilmiştir. Hilafet, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra oluşturulan bir makamdır. Dört Halife Dönemi'nde siyasal bir makam olarak ortaya çıkan "Halifelik" zamanla dini bir liderliğe dönüştü.

İlk olarak Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Halifelik tartışmaları başlamıştır. Ebubekir ve Ali taraftarları arasında geçen çekişmelerden sonra Ebubekir başa gelerek Dört Halife Dönemi'nin ilki olmuştur.

Halife Ebubekir; 632 ve 634 yılları arasında görev almıştır. Halk tarafından seçilmiş, unvanı "Halifet-ül Resullulah" tır. Riddet Savaşları ile Arabistan'ın hâkimiyeti tamamen sağlanmıştır. Bu dönemde yalancı peygamberler ortaya çıkmış, isyanlar bastırılmıştır.

Halife Ömer; 634 ve 644 yılları arasında görev almıştır. Halife Ebubekir'in halef olarak onu seçmesiyle başa gelmiştir. Unvanı başta "Resullulah'ın Halifesi'nin Halifesi" olmuştur ancak

sonradan bunun uzun olduğu düşünülerek “Müminlerin Emiri” Unvanı verilmiştir. Yahudiler tarafından öldürülmüştür.

Halife Osman; 644 ve 656 yılları arasında görev almıştır. Şura kararıyla seçilmiştir. 12 seneye en uzun süre görev alan halifedir. Unvanı: Müminlerin Emiri’dir. Öldürülmüştür.

Halife Ali; 656 ve 661 yılları arasında görev almıştır. Bu dönemin son halifesidir. Halk tarafından seçilmiştir. Unvanları; Müminlerin Emiri ve Şiilerin kendine verdiği unvan olan; İlk İmam’dır. Öldürülmüştür.

Ümeyyeoğulları’ndan olan Halife Osman’ın öldürülmesinden akrabası olan Muaviye bin Ebu Süfyan ve taraftarları Halife Ali ve taraftarlarını sorumlu tutmuş, Hz. Ali’nin halifeliğinden kısa zaman sonra “Sıffin Savaşı” yapılmıştır. Bu savaşta mızraklara Kur’an yaprakları geçiren Muaviye taraftarları savaşın sonucunu hakem kararına götürmek istemiş, bu durum tarihte “Hakem Olayı” olarak yerini almıştır. 661 yılında Hz. Ali öldürüldükten sonra Muaviye, “Emevi Devleti”ni kurmuş ve halifeliği devam ettirmiştir.

EMEVİLER VE HİLAFET; 100 yıla yakın egemenlik süreçlerinde başkentleri Şam olan Emeviler’in kurucusu Muaviye’dir. Babası Ebu Süfyan’dır. Halife Osman ile aynı kabileden Ümeyyeoğulları’ndanandır. Muaviye, Halife Ömer tarafından Şam Valiliği’ne getirilmiş, Halife Osman tarafından da Suriye Valiliği’ne atanmıştır. Yaklaşık 20 yıl valilik yaptıktan sonra 20 yılda halifelik yapmıştır. Muaviye Sunni-Oligarşik dini bir diktatörlük kurmuştur. İlk defa onun zamanında halife unvanı; Halifetullah (Allah’ın Halifesi)’e dönüşmüş, böylece unvanlarda dini kutsal bir etki oluşturulmuştur. Çünkü halifeyi atayan Yüce Allah gibi gösterildiği için Müslüman halkının da halifeye itiraz etme hakları bulunmuyordu. Oğlu Yezid’i kendisinden sonra gelecek olan halife ilan etmesiyle birlikte “Saltanat Sistemi”ni oluşturmuştur. Muaviye zamanında siyasi krizler ve

mezhepçilik olayları iyice çoğalmış olup, Bürokrasi de torpil ve tanıdık getirme olayları artmıştı. Böylece “Tek adam” sistemi kurulmuştur. Muaviye’nin zamanında Roma, Bizans ve Perslerle olan ilişkiler artmıştır.

Muaviye ve Hadis İlişkisi

Şam’daki görevi sırasında Bizans İmparatorluğu’ndaki hahamlar ve rahiplerle görüşmüş, sistematik olarak İsrailiyat, hadis kültürüyle İslam’a sokulmuştur. Özellikle Yahudilikten Müslümanlığa geçen “Kab El Ahbar” ve en çok hadis nakleden kişi olan “Ebu Hureyre” arasında iyi ilişkiler kurmuştur. Yapılan Kur’an’a aykırı işlere karşı halkın tepkisini en aza indirmek için yazılıp uydurulan hadisler kullanılmış ve etkili de olmuştur. Bu hadislerle 3 tane örnek vermek gerekirse;

1-Peygamber bir duasında “Muaviye hidayetlidir, ümmetimi de hidayetlendirsin.” Demiştir.

2-Peygamber Muaviye ye; “Al bu oku ve Cennette beni bu okla karşıla” Demiştir.

3-Peygamber ümmete şunu dedi; “Vahiy 3 kişiye emanet edildi. Cebrail, ben ve Muaviye”.

Ayrıca siyasal olaylarda da hadisler etkili bir şekilde kullanılıyordu. Örneğin Muaviye İstanbul’u kuşatmış ve ele geçirmek istemiş, bu yüzden birçok paralar harcanmış, vergiler artmış halk fakirleşmişti. Bu nedenle bir hadis oluşturulmuş, o hadise göre; Peygamber “Konstantiniyye (İstanbul) elbet fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutandır, onu fetheden ordu ne güzel ordudur.” Demiştir. Bu hadisi duyan halkın tepkisi kalmamıştır. Zira bu kuşatmaya itiraz etme İslam’a aykırı bir tavır almak demektir. Yine “Hilafet Kureyş’tendir” hadisi ortaya çıkarılarak dünya Müslümanlarına karşı Arap üstünlüğü sağlanmak istenmiştir. Şam’da Bizans ve Roma’dan Talmud ve Mişnalar, Aziz Pavlus’un Mektupları, Apokrif İn-

ciller (Kutsal kitaba eklenmemiş dini yazılar) Perslerden de Zerdüştlük öğretileri İslam dinine hadisler yoluyla yavaş yavaş eklenmiştir.

Muaviye halifeliği kaybetme korkusuyla 669'da Halife Ali'nin oğlu Hasan'ı zehirletmiş, kendisinden sonra başa geçen oğlu Yezid ise 680 yılında Kerbelâ'da Halife Ali'nin diğer oğlu Hüseyin'i katletmiştir. Süfyaniler döneminden sonra Mervaniler dönemi yaşanmış ve Emeviler, Abbasiler tarafından yıkılarak Halifelik makamı Abbasilere geçmiştir.

ABBASİLER VE HİLAFAFET; Emevilerdeki Ümeyyegoğulları ve Haşimoğulları arasındaki rekabet Abbasilerde, Haşimoğullarının iki kolu olan Abbasoğulları ve Alioğulları arasında olmuştur. Rekabeti Abbasoğulları kazanmıştır. Kufe, Bağdat, Samerra ve Kahire başkentleri olmuştur.

Abbasilerde Halifetullah unvanına “Sultanullah” ve “Zıllullah” (Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) unvanları da eklenmiş ve Halife artık Papalık tarzı kutsal şirksel dini bir makama dönüşmüştür. Merkeziyetçi sistem ve saltanat devam etmiştir. Vezirlik makamı oluşturularak merkezi otorite güçlendirilmiştir. Kadılar valiler atarken artık Halifeler valileri atamaya başlamıştır. En çarpıcı gelişmelerden biri de halifelerin Hz. Muhammed'in kılıcını kuşanıp minber ve asa kullanmasıdır. Cuma Hutbeleri artık halifenin övüldüğü cümlelerle dolmuştur. Halifenin yaptığı her şey sorgulanamaz hale getirilmiştir. Moğol istilasıyla yıkılmışlardır. Abbasi Halifesi Memlükler'e sığınarak Halifelik ve Hilafet Memlük himayesi altına girmiştir.

Dönemin dikkat çeken durumlarından biri de Abbasilerle eş zamanlı Halifeliğin kendisinde olduğunu savunan iki devletin daha olmasıdır. Şiiğin İsmaili Mezhebinden olan **Fatimiler** Tunus'ta kurulmuştur. Merkez Kahire'dir. Sünni Hilafeti kabul etmeyen Fatimiler, Hz. Ali soyundan bir imamet kurmuşlardır. Yine halifeliğin kendisinde olduğunu savunan eş zamanlı dev-

letlerden ikincisi **Endülüs Emevi Devleti**'dir. Merkezi İspanya Cordoba olan Endülüs Emevileri Avrupa kıtasında Halifeliği sürdürmek istemişlerdir.

MEMLÜKLER VE HİLAFET; Abbasilerin Moğol istilasıyla yıkılmasından sonra Halifelik 3 buçuk seneye yakın kesintiye uğradı. Abbasi Halifesi'nin Memlülklere sığınmasıyla Hilafet Bağdat'tan Mısır'a taşınmış oldu. Memlülkler, Halife'nin dini gücünü kullanıp kendilerine avantaj sağlamış oldular. Mısır halkının desteği alınmış oldu. Memlülk Sultanları, Halifeleri güçleri altına aldı. Düşük bir maaşa bağladılar ve iyi olmayan şartlarda yaşattılar. Kendi ideolojileri doğrultusunda Halifeleri ve Hilafeti kullanmışlardır.

OSMANLILAR VE HİLAFET; Yavuz Sultan Selim'in yaptığı Mısır Seferleri'nden sonra 1517'de Memlülkler yıkıldı. Bunun üzerine Hilafet Osmanlı'ya geçti. Mekke ve Medine'nin kontrolü Osmanlı'ya gelmiş oldu. "Kutsal Emanetler" İstanbul'a getirildi. Abbasi Halifesi 2. Mütevekkil bir süre İstanbul'da tutulduktan sonra Mısır'a yollandı. Osmanlı'da Hilafeti asıl kullanan padişah ise Kanuni Sultan Süleyman'dır. Bu konu da Şeyhülislam Ebu Suud Efendi ve Lütü Paşa'nın çabaları önemlidir. Lütü Paşa "Halas'ül Ümme" adlı eserinde "İmam Kureyş'tendir" hadisinin sıhhatini sorgulayıp bunun Arap olmayan bir Halife olmasına engel olmadığını yazmıştır. Halifelik de "Gaza" ve "Cihat" savaşları ve İslam'ı yaymanın daha önemli olduğu işlenilmiştir. "Hilafeti Uzma" (Tüm Müslümanların Halifesi) ve "Hilafeti Kübra" (Evrensel Halife) sıfatları Halife sıfatlarına eklenmiştir. Gaza ve Cihad kavramları Halifelik ve Hilafet için çok daha fazla önemli hale getirilmiştir. "Halifetullah" ve "Zıllullah" unvanları aynı şekilde kullanılmaya devam etmiştir. Bu şekilde Halifelik ilk kez Arap olmayan kişilere geçmiş oldu. Osmanlı'da "Halifetullah" dolayısıyla yetkili kişinin Tanrı tarafından atandığı olgusu kavramı Türklerin önceden kullandığı "Kut anlayışı"na benzediği

için buna alışmaları basit olmuştur. Osmanlı kutsal topraklar olan Mekke ve Medine'yi koruyor ve bu şekilde hilafeti pekiştiriyordu.

Sanılanın aksine Osmanlı Devleti uluslararası alanda halifelik kozunu uzun süre kullanmamıştır. İlk kez hilafet vasfı 1. Abdülhamid döneminde 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nda kullanıldı. İlgili maddede;” Kırım dini yönden Osmanlı Halifesine bağlı kalacaktır.” Yazıyordu. Osmanlı artık gerileme devrine geçtiği için halifelik kozunu kullanmıştı. Halifeliği en çok kullanmaya çalışan padişah ise 2.Abdulhamid olmuştur. Bu zamanlarda yani dağılma döneminde yeniden yükselmek için “Panislamizm” ve” İslamcılık” politikaları uygulanmaya çalışılmış ancak etkili olunamamıştır. Ayrıca Hilafet Makamını Gayrimüslim Devletler kendi çıkarları için kullanmaya da çalışmışlardır. Özellikle İngilizler, Hindistan'ı sömürüleri esnasında Halife 2. Abdülhamid'den İngiltere'nin İslam dostu olduğuyla ilgili bir mektup yazmalarını istemişler, böylece halkın tepkisini azaltmayı amaçlamışlardır. Yine İngiltere 1. Dünya Savaşı'nda da Arapları Halifelik için kışkırtmışlardır. Hilafetin etkisi saltanatın kaldırılıp Sultan Vahdettin'in Malta'ya sığınmasıyla iyiden iyiye azalmıştır. TBMM tarafından seçilen 2. Abdülmecid son halife olmuştur. Bu süreç 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılmasıyla sona ermiştir.

Halifeliğin kaldırılmasını hızlandıran sebepler olarak, Halife'nin mektuplarında “Zıllullah” sıfatını kullanması, İskilipli Atıf Hoca'nın “İslam Yolu” adlı eserinde “ Halife sadece dini değil siyasi alanda da olmalı” sözü ve Milletvekili Şükrü Hoca'nın “ Meclis Halife içindir” sözleri ile halifelik için çıkan halk isyanları etkili olmuştur. Hilafetin kaldırılması Cumhuriyet tarihinde iç ve dış politikayı etkilememiş çünkü o dönemlerde hilafet zaten pek işlevi kalmamış bir makam halindedir.

HALİFELİĞİN GÜNÜMÜZE YORUMLANMASI

Hilafetin günümüze uygulanması son derece güçtür. Çünkü yaklaşık 13 asırlık Hilafet döneminde İslam Dünyasının çoğunda bu olay benimsenmemiştir. Aynı dönemde birden fazla devlette birden fazla Halife olmuştur. Hilafet uğruna Peygamberin damadı ve kuzeni Halife Ali ve Peygamberin torunları Hasan ve Hüseyin bile öldürülmüştü. Müslümanların çok saygı gösterdiği ve “Hulefa-yi Raşidin” dönemi yöneticileri dedikleri ilk dört halifenin üçü öldürülmüştür. Arap olmayan biri Halife olmak istese Araplar “İmam Kureyşten’dir” hadislerini sürekli kullanmak isteyecek, Mekke ve Medine’nin korunması konusunda ihtilaflar olacaktır. Halifeler geçmişte hep şirksel ifadelerle ve yetkilerle” Halifetullah”, “Zıllullah” unvanları kullanarak bambaşka boyutlara işi getirmişlerdir. Ayrıca Hilafetin kendi sınırları içinde olmasını isteyen birçok talipli ülke çıkacaktır. Örneğin Mekke ve Medine sınırları içerisinde olan ve en büyük maddi güce sahip Suudi Arabistan mı? Yoksa en kalabalık İslam ülkesi olan Endonezya mı? Ya da Peygamber soyundan geldiği düşünülen Ürdün Krallığı mı? Geçmişte 400 yıla yakın Hilafet geçmişi olan Türkiye mi? Belki de 250 milyon gibi dev bir Müslüman azınlığa sahip Hindistan bile aday olabilir. Ayrıca gayrimüslim ülkelerin birçok İslam Devleti temsilcisiyle uğraşması yerine tek bir halifeyle uğraşması onların işlerine yarayacaktır.

Kuran’da Halife kavramı: Kuran’da dini bir liderlik olgusu yoktur. Kuran’a göre tüm Âdemoğulları yeryüzüne halifedir. Her insan kendi ölçüsünde kendi hayat sahasına hükmeder. Topluluk anlamı da vardır. Görüldüğü gibi Kur’an da halifelik hakkında gelenekteki uygulamalar gibi şirk tanımlamaları yer almaz. İnsan sadece insana halef olur. Yaratıcı’nın halefi olmak şirktir.

Cumhuriyet ve demokrasi sistemi eğer düzgün işliyorsa Kur’an’a en uygun olan sistemdir. Anayasadaki “Yaşama hakkı, inanç ve düşünce özgürlüğü, kadın ve erkek eşitliği, akla

ve bilime verilen önem, insan onur ve haysiyetinin korunması Kur'an'a uygundur. Demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesidir. Cumhuriyet ise; Siyasi gücün halk ve temsilciler tarafından paylaşıldığı bir yönetim şeklidir. Kamu yararı ön plandadır. Seçme ve seçilme hakkı belirli bir ayrıcalıklı zümrenin değil tüm millete aittir. Bu özellikler adillik açısından önemlidir. Ayetlerde “şura” yani danışma meclisi örnek verilmiş, monarşik bir yapı tavsiye edilmemiş hatta Firavun ve onun gibi birçok örneklerle eleştirilmiştir.

MODERN ÜTOPYA "ADİL DEVLET"

Öncelikle bu ülkeyi kurgularken milenyum çağına uygun olarak rasyonel ve realist olmaya çalıştım. Amacım ütopya şeklinde olan bu hikâyemi okuyanlara “Ya bu ülke gerçekte de olabilir aslında” diye düşündürmektir. Hayallerimdeki ülke aşağıda yazıldıklarına yakın bir ülkedir. Herhangi bir gerçek ülke, belirli bir dinsel inanç, belirli bir millet olmadan herkese hitap eden bir şehir sistemi kurmaya çalıştım. Tam olarak kafamda tasarladığım hayalimdeki ülkenin rasyonelliğe ve realistiğe en uygun hâlini okuyucuyu sıkmadan, aşırı detaylara girmeyerek en önemli olan ana hatlarıyla yansıtmaya çalıştım.

GÜMÜŞ DİYAR

Gümüş Diyar “Seçimler 20 Mayıs’ta” afişleri ile doluydu. Belki diğer diyalara göre daha sık seçimler yapıliyordu ancak üç senede bir seçimlerin olması o diyarda yönetime geçecek partinin uzun süre kalıp rehavete kapılmasını engellemiş oluyordu. Eva, Gümüş Diyar’daki Genç Mahalle Meclisi’ne kaydolalı daha 1 hafta olmuştu. 12 yaşına girdiği gün okuldan geldikten sonra saat 16.00 olmadan kimliğini alıp koş a koş a ikamet ettiğı mahal- le meclisinin memuruna gidip kendini meclise kaydettirmişti. İlk toplantının başlama saatine saatler kala ayakkabılarını hız- lıca giyip Genç Mahalle Meclisi’ne gidiyordu. Bugün mahallele- rindeki kütüphanede olan eksiklikler ve yeni top sahası istemek

için toplantı yapılacaktı. Gümüş Diyar'da her mahallede 12-17 yaş arası "Gençlik Meclisleri" ve 17 yaş üstü ilgili mahalle halkının katılacağı "Danışma Meclisi" vardı. Gençlik Meclislerine üye olmak için sadece kaydolmak yeterliydi. Danışma Meclisleri ise belirli bir sayıyı karşılayan mahallelerde kurulmuştu ve her mahallede sınavlarla 50'şer kişi seçilirdi. Nüfusu az olan mahallelerdeki kişiler, sayıyı karşılayan en yakın mahallenin meclisine girmek için sınavlara girebilirdi. Bu sınavların soruları ülkenin bakanlıklarınca hazırlanıp genel dersler ve yaşanan şehirle ilgili özel sorulardan oluşan genel merkezi bir sınavdı. Sonrasında bir mülakat yoktu. En az ilkokul mezunu olan herkesin girebileceği bir sınavdı ve her mahallede en yüksek puan alan ilk 50 kişi kazanırdı. 1 yıllığına seçilen ve her yıl yeni sınavlarla seçilen 50 kişinin içinde o mahallede yaşayan her 10'lu yaş grubundan 60'li yaş grubu dâhil olmak üzere en az 5 kişi olmak zorundaydı. Yani 17' den 20 ye kadar en az 5, 20-29 yaşlar arasında en az 5... 60-69 yaş arasında en yüksek puanlı en az 5 kişi olmak zorundaydı. Örneğin en yüksek puan alanların hepsi 30 ve 40'lı yaşlardan olsun. İlk 15 kişi 30'lu yaşlardan sonraki 15 kişi olsun. Kalan 20 kişi de 10-20-50 ve 60'lı yaşlarda sınava girmiş en yüksek puanlı 5 er kişilerden oluşacaktır. 15 yaşından 69 yaşına kadar sınava herkes girebilirdi. Burada haftanın belirli gün ve saatinde toplantılar olur, halkın şikâyetleri doğrultusunda oy birliğiyle alınan kararlar mahallenin bulunduğu yine aynı şekilde sınavla seçilen 100 kişilik İlçe Meclisi'ne giderdi. İlçe Meclisi'ne tüm mahallelerin kararları gelir ve ilgili eksiklikler ve istekler ivedilikle yerine getirilirdi. Bu şekilde Yerel hizmetler sağlanırdı. İlçe meclisine de genel sınavla girilirdi. Mahalle meclislerinin ilgili kararlarını bağlı oldukları ilçe meclisi üye tam sayısının 3/5'i kararla bozabilir, ilçe meclisinin de kendi sınırları içinde olan mahallerle ilgili aldıkları kararda ilgili mahalle meclisi kararı üye tam sayısının 3/5'i oranla bozabilirdi. İlçe meclislerinin kendi ilçe sınırlarıyla ilgili aldığı kararlarda bu kararı bozmak için il meclisinin üye tam sayısının 3/5'i çoğunluğuyla ret oyu kullanmaları gerek-

mekteydi. Ayrıca her hafta da ilçe meclisleri temsilcileri bulundukları şehrin 200 kişilik İl Meclisi'nde durum değerlendirme toplantısı yapardı. Tüm meclisler en az salt çoğunluk ile toplanır, karar yeter sayısı ise tüm üye sayısının salt çoğunluğu kadar olmak zorundaydı. (Yarısı artı 1) Ayrıca tüm meclislerde yine sınavlarla ülkenin farklı şehirlerinden atanan, oy kullanamayan ama idari ve uygulamada çalışmak üzere görevli memurlar bulunmaktaydı. İl Meclislerine Genel Merkez'den ayrılan bütçede hiçbir kayırmacılık olmazdı. Çünkü illerin nüfuslarına oranla vatandaş başına göre bütçe hesaplanıyordu. Ülke Anayasası'nın izin verdiği konularla ilgili il ve ona bağlı tüm ilçe meclislerinin üye tam sayılarının salt çoğunluğunu geçecek şekilde ortak karar alınmışsa ilgili il halkının katılacağı il referandumu yapılır ve evet oyu fazla çıkarsa o konu o ilde yürürlüğe girerdi. Bu tarz illerin kendi farklı kanunları, Ülkenin anayasa mahkemeleri tarafından kontrol halinde olurdu. Anayasada her konu detaylıca yazdığından bu kararları bozmak için net bir kural ihlaline dayandırılan çoğunluk kararı gerekmekteydi. Gümüş Diyar'da 20 şehir vardı. Her biri birbirine komşu şehirlerden 5 bölüme ayrılmışlardı. İlgili bölümlerin olduğu şehirlerin meclisine "Bölge Meclisleri" deniliyordu. Bölgeler arası çeşitli kültürel ve sektörel yarışmalar yapılıyor en iyi şehir ve mahallelere ödüller veriliyordu. Her şehir hedeflenen gibi gelişmişlik olarak birbirine çok yakındılar. Bölge Meclisleri ilgili 5 il meclisinin 50'şer üyeleri ile toplam 250 üyeden oluşuyor ve her ay toplantı oluyordu. Bölge Meclisinden 5 ilin genel hatlarıyla ve iş birlikleriyle ilgili alınan kararlarda tam üye sayısının salt çoğunluğu gerekiyordu. Mahalle Meclis sınavlarına girmek için ilkokul mezunu olmak şartken ilçe meclisi için en az lise mezunu diğer meclis üyeleri ise en az üniversite mezunu olmak zorunda ve ilgili mahalle, ilçe veya il de ikamet kaydının olması ve orda en az 1 yıldır yaşıyor olmaları gerekmekteydi. Meclislerdeki kamu görevlileri ve tüm kamu görevlileri de Gümüş Diyar geneli yapılan birçok dersin olduğu sınavlara giriyor ve başka bir sınav ya da mülakat olmadan sı-

nav puanlarına göre atanıyorlardı. Bu sistem Gümüş Diyar' da uzun zamandır vardı. Gümüş Diyar ülkesinin "Genel Ülke Meclisi"nde tüm halkın oyla seçtiği en az üniversite mezunu 500 kişi vardı. Bu genel meclisin yarısı kadın olmak zorundaydı. Genel mecliste alınan ilgili bölgeyi ya da ili ilgilendiren kararlar Genel Meclisten en az %50 oy aldıktan sonra ilgili kararın olduğu bölge veya ilin meclisine gider orada da oylanırdı. Eğer farklı bir oranın olduğu kararlar ile ilgili madde yoksa alınan temel kararlarda oy çoğunluğu oranı üye tam sayısının 3/5'i idi. Genel meclis üyeleri kendi maaşları ile ilgili bir karar alamaz, o kararın oranını halk referandumla belirlerdi. Kabul edilmeyen oylamalar Genel Ülke Meclisinde değiştirilerek yine oylamaya sunulabilirdi.

Bunların yapılma nedeni örneğin %50,1 ile seçilen bir parti ya da kişinin ideolojisi halkın yarısına yakınına uymamaktadır. Halkın diğer yarısının çıkarına uymayan, tek yarıya uyan kararlar gelişigüzel verilemez. Gerçek demokrasi halkın kendi mevcudiyetiyle olur. Sonuçta bu bahsettiğimiz durum parlamento için de geçerlidir. Parlamento halkı her konuda tekeline alamaz. Bir şehirde 1 milyon kişi varsa 5 kişinin milletvekili olarak tüm şehri temsil etmesi ne kadar demokratiktir? Parlamento kendi partisini mi yoksa halkı mı temsil etmektedir? Parlamento üyeleri dokunulmaz ve kutsal sayılırken halk neden sayılmamaktadır? Çünkü maalesef herhangi bir parti kendi ideolojisini ve buna bağlı zümresini daha çok benimser. Tüm bunların çözümü için Anayasa'da tüm halkı etkileyen kararlarda yukarıda bahsettiğimiz oluşumların ve halkın da gerekli sayıda oranlara ve imzalara ulaşarak referandum kararı alıp reddetme (veto) hakkı vardır. Ayrıca bir şehrin milletvekillerini o şehrin halkı il referandumuna giderek düşürebilirlerdi. (Vekil ilgisiz ise) Bir şehirde tüm bunların dışında yine çeşitli bakanlıklar ve ona bağlı birçok alt birimler vardı. Bakanların da yarısı Kadın olmak zorundaydı.

Kamudaki herkes yapılan genel sınavlara göre atanır asla torpil ve kayırmacılık olmazdı. Yasalara göre bu tespit edildiğin-

de kesinleşen cezalarda torpili yapan kişi veya kişiler ve torpil ya da hileyle işe giren kişiler hem para cezası hem de ömür boyu hücre hapsine kadar varan hapis cezaları alırlardı. Bunla ilgili hapis cezaları 10 yıldan aşağı verilmezdi. Bununla ilgili süreli hapis cezası alan kişiler cezası bitince Gümüş Diyar vatandaşlığından atılıp sürülürlerdi. Yargı bağımsızdı. Yargıda çalışan görevliler yasalara uygun adil kararlar vermek zorundaydı. Başka diyarlara göre yargıya bağlı birçok daha fazla birim vardı. Yargıda çalışıp da yasadışı kararlar veren, hile yapan, adam kayıran kişilere ve bunu yargı elemanına planlatan kişiler varsa onlara da ömür boyu hücre hapsi cezası vardı.

Gümüş Diyar'da insan hakları ile ilgili konularda yasalar esnek değildi. Cezalar caydırıcıydı. Aksi kanıtlanmadıkça cezalar değişmezdi. İnsanlar arasında öldürme, yaralama, hırsızlık gibi durumlar hemen hemen hiç olmazdı. Çünkü bir insanı meşru müdafaa olmaksızın öldüren biri ya da onu azmettiren varsa kişi veya kişiler ölene kadar yaşayacağı hücre hapsi cezasına çarptırılırdı. Yaralama olaylarında ise 5 yıldan az olmamak üzere yaralanan kişinin durumuna göre (sakat kalınırsa) ölene kadar hapis cezasına çarptırılma durumu vardı. Hırsızlık gibi durumlarda ise olaya göre yine en az 5 yıl hapis cezasıyla yargılanırdı. İztırar hali hariç mala mülke zarar vermelerde ise para cezalarından hapse kadar cezalar vardı.

Siyasiler veya kamu görevlileri ise eğer kamu mallarını çalarsa, kendi ya da başkasının zimmetine geçirirse ilgili kişilerle birlikte ömür boyu hücre hapsine kadar varan hapis cezası alırlardı. Devletin bir kalemini bile zimmetine geçiremezlerdi. Bu hapis cezaları 10 yıldan az olamazdı. Cezalarını tamamladıktan sonra kişilerin Gümüş Diyar vatandaşlığından da kayıtları silinirdi ve sürülürlerdi. Gümüş Diyar topraklarında ölürlerse de vatansız olarak gömülürlerdi. Devlet Başkanı dâhil herkes için kurallar aynıydı. Ekstra hakları ve dokunulmazlıkları yoktu. Hapis cezaları parasal cezalara asla çevrilemezdi.

Trafikte alkollü yakalananlar, kimseye zarar vermese bile en az 1 yıllık gelirleri kadar para cezası alır, 5 yıl araç süremez, eğer bu şekilde kazalara karışılırsa yine 1 yıldan az olmamak üzere verilen zarara göre ömür boyu hücre hapis cezalarına kadar uzanan ceza alabilir ve ömür boyu araç kullanmaktan menedilirlerdi. Menedildiği halde araç kullanan kişiler ise bir önceki aldığı hapis cezasının 2 katını alırdı. Hız sınırına uymayanlar da en az 1 yıllık gelirleri kadar para cezası alıp bununla birlikte 1 yıl araç süremezlerdi. Karıştıkları kaza olursa cezası ömür boyu araç kullanamama ile 1 yıldan az hapis cezası olmamak üzere zarara göre ömür boyu hücre hapsi cezasına kadar çıkabilirdi. Uyuşturucu veya bağımlılık yapıcı olsun başka yasadışı maddeler satanlar da ömür boyu hücre hapis cezasına çarptırılırdı. İçenler de 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezasıyla cezalandırılırdı. Kolluk kuvvetleri ve askerler hariç kimse silah kullanamazdı. Bu yasaktı. Cezası ise en az 5 yıl hapis cezasıyla başlıyordu.

Gümüş Diyar'da gelir dağılımı ise adaletliydi. Toplumda özel veya kamuda çalışan olsun, işveren olsun herkesin kazandığı parada, asgari ücretin maksimum olarak 4 katı fark olmak zorundaydı. Bu fark kamuda çalışanlar arasında ise maksimum 2 kattı. Örnek vermek gerekirse aylık en düşük ücret (asgari) 1000 gümüş para olarak belirlenmişse toplumdaki en fazla para kazanan kişi örneğin (önemli bir işveren) 10.000 gümüş para kazansın diyelim, bunun ancak aylık 4000 gümüş parasını kazanabilirdi. Bundan daha fazla kazanılan 6.000 gümüş para ise Halk Fonu'na aktarılırdı. Bir kişinin en fazla kendi satın aldığı 2 evi ve 1 arabası olabilir, Bir kişiye 2 ev miras kalırsa onları satmadan bir daha ev alamazdı. Özel mülkiyet vardı ama kısmen sınırlandırılmıştı. Bunun sebebi insanlara çalışma motivasyonu sağlamaktı. Ayrıca evi olmayan ailelere devlet ev tahsis ederdi. Ömür boyu aileler o evde ücretsiz yaşayabilirdi. Devletin ürettiği ve sattığı arabalara da asgari ücretin %10'unu aşmayacak şekilde taksitlerle sahip olunabilirdi. Yardıma muhtaç kişilere

de asgari ücret verilmek zorundaydı. İşsiz olma sebebi olarak sağlık sorunu olanlar ve emeklilere devlet en az asgari ücret kadar para verirdi.

Satılan ürünler de fiyat kontrolü vardı. Enflasyon yok denecek kadar azdı. Asgari ücretle bir kişi ayda en az 200 kilo kırmızı et alabilirdi. En düşük maaşla satın alım indeksi (EDSMAİ) standartlarına göre asgari ücret her zaman belirli oranlarda temel tüketim maddeleri satın alabilecek kadar olmak zorundaydı. Kira fiyatları evin lüksüne göre maksimum aylık bir asgari ücret olabilirdi. Yapılacak tüm zamlar enflasyon kadar oluyordu. Arabalarda çok lüks araçlar ithal edilemezdi. Mallarda da çok lüks mallar ithal edilemezdi. Satılacak evlerde ise yine fiyat kontrolü vardı. Satılacak evler arasında da arabalar arasında da özellikle göre maksimum 5 kat fark olabilirdi. Amaç haksız geliri engellemekti. İthal edilen mallarda büyük standartlar ve kurallara ilgili yeterlilik maddelerine uyumluluk aranırdı.

Eğitim, sağlık ve güvenlik herkes için, barınma ihtiyaçları da evi olmayanlar için bedavaydı. Yardıma muhtaçlar ve çalışmayanlar için ek olarak yiyecek yakacak gibi şeyler bedavaydı. İnsanlar Gümüş Diyar'da yokluk veya açlık çekmezlerdi. Hasta oldukları zaman aynı gün tedavi olabilirlerdi. Herhangi bir müdahale ameliyat vb. tüm ilaçlar bedavaydı. Ülkedeki tüm insanlar her ay mal bildiriminde bulunur ve tüm ülke, internetten istediği kişilerin aldığı maaşa ve ev, araba, değerli ziynet eşyaları gibi aylık bir asgari ücreti geçen değerdeki mal varlıklarına erişebilirdi.

Eğitim 18 yaşına kadar zorunluydu. Birçok farklı alanda okullar ve bölümler açılır buna göre istihdam yaratılırdı. Alınan not ve puanlara dâhil olarak yeteneklerine göre de öğrenciler kendilerine uygun bölümlerde okurlardı. Tüm hayatı ve dünyayı kapsayacak şekilde dersler verilir, özellikle uygulamalı derslere ağırlık verilirdi.

Üniversite sayıları çok değildi. Üniversite okuyan her bireye niteliklerine göre kamuda iş garantisi vardı. İhtiyacı olan üniversite öğrencilerine yurtlar bedavaydı ve geri ödemesiz krediler veriliyordu. Ayrıca üniversite okumayan 18 yaşında çalışmak isteyen herkese de devlet bağlı kurumlar aracılığıyla niteliklerine göre iş bulma garantisi veriyordu. Okuma yazma oranı yüzde 100'dü. Bir sağlık sorunu yoksa ve kişiler 22 yaş üzerinde üniversite okumak istenmiyorsa bu kişilerin notları ve yeteneğine göre bir işte çalışma imkânları sağlanırdı. Çalışma yaşları zorunlu haller (sağlık) ve mücbir sebepler hariç 18-55 yaş arasındaydı. Çalışmamak için bir geçerli sebebi, hastalığı olmayan ama çalışmak istemeyen bireylere, ev hanımı olmak isteyenlere devlet parasal yardım etmezdi. Devlet tarafından bu tarz kişilere evden de çalışabilecekleri işler önerilirdi. Bu tarz evde çalışılan daha basit işlerin maaşların miktarı da iş yüküne göre belirlenirdi. Eğer yine çalışılmak istenmiyorsa Dünya Klasikleri ve çeşitli kitaplar verilir, eğitici video siteler ders verilir bunlarla ilgili sınavlı yarışmalar düzenlenirdi. Hamile kadınlara doğum sürecinde sonrası 2 yıl boyunca kullanabilecekleri izin verilir, çocuklu çalışan aileler küçük çocuklarını ücretsiz kreşlere bırakabilirlerdi. Çalışma saatleri zorunlu hizmet yerleri (Hizmetler özel sektör, güvenlik, sağlık vb. ...) dışında 09.00 ile 16.00 arasındaydı. Fabrikalarda veya inşaatlar gibi görece daha zorlu çalışma koşulları olan alanlarda insanlar belirli sağlık standartlarına göre çalışmak zorundaydılar. Bunlara uymayan işverenler yine en az 5 yıl hapis cezası alırdı. Yaşlılar yurdu, çocuk yurtları, Devlet yurtları gibi yerlerde birçok görevli çalışır en konforlu 5 yıldızlı otel ayarında ortamlar sağlanırdı.

İnşaat işiyle uğraşan müteahhit ve proje amirleri ve ona izin veren kamu görevlilerinin, standartlara uymadan binalar yaptıkları tespit edilirse adam öldürmeye teşebbüsten ömür boyu hücre hapsi cezası alırlardı. Gayet tabii yaptıkları bina yıkılırsa da ömür boyu hücre cezası almak zorunda kalırlardı. Ayrıca her

müteahhit aileleriyle yaptıkları binadaki bir konutta yaşamak zorundaydı.

Ömür boyu hücre cezaları için bir yargı komisyonu kurulur ve kesin delillerle karar alınırdı. Hükümlüler ortalama bir banyo ölçüsünde bir hücre de kalır, günde sadece 30 dakika küçük bir avluya çıkabilirlerdi. Su, ekmek ve çorba dışında bir yemek verilmezdi. Tanıdıklarıyla da görüştürölmelerine izin verilmezdi. Ölene kadar o şekil yaşarlardı. Genel ya da özel af yoktu. Hapislere süreli giren kişiler süresi bitmeden tahliye edilemez ya da izine çıkamazdı. (Nadir durumlarda aksi bir delil olmadıkça)

Gıda ürünlerinde denetim had safhadaydı. Sağlık kurallarına uymayan işletmeler kapatılır, işletme sahipleri en az 1 yıl hapis cezası alır ve ömür boyu gıda sektörü işi yapamazlardı. İnsan sağlığına zararlı olan şekerli ve yağlı ürünlerde uluslararası standartlara uymayan ürünler ithal edilmezdi. Fiyat tavan uygulamasına tabi olan yerler; marketler, lokantalar, mandıralar, restorolar, manavlar, kasaplar, mobilyacılar, medikaller vb... Halka satış yapan tüm yerlerdi.

Milletvekilleri 3 yılda bir seçilir ve milletin vekili oldukları için Gümüş Diyar'da insanların ortalama kazandığı maaş kadar maaş alırlardı. Seçilen Bakanlar ve Devlet Başkanı da bu maaşı alırdı. Kimsenin özel bir makam arabası yoktu. Kendi arabalarını kullanırlardı. Yoksa devletin verdiği arabaları belirli bir ücretle kullanabilirlerdi. Siyaseten göreve gelen insanlar için kurallar çok sertti. Bu yüzden siyasete girmek rant değil gönöl işiydi. Görevini kötüye kullanan, hırsızlık yapan yöneticiler ömür boyu hücre cezası alırlardı. Tüm vekiller aldıkları her şeyi kendi maaşlarıyla ve zorunlu durumlarda devlet kartlarıyla almak zorundalardı. O karttan alınan bir şişe su dâhil her ürün internetten tüm halkça 24 saat takip edilebilirdi. Devlet Başkanı tüm seyahatlerini halkla birlikte yapardı. Kendine ait hiçbir aracı yoktu. Uçağa binerse de ekonomi sınıfını kullanırdı. Otobüse veya trene bi-

nerse de parası olsa bile ekonomi sınıfına binmek zorundaydı. Devlet adına yapılan tüm harcamaları halk 7-24 internetten görebilirdi. Devletin parasıyla 1 gümüş para bile harcayan görevliler tüm halkın, yetimlerin, öksüzlerin, muhtaçların hakkına göz koyduğu için ömür boyu hücre hapis cezasıyla cezalandırılmakla karşı karşıya kalırlardı. Bağımsız yargı olağanüstü toplanarak hükümetle ilgili hükümet görevlilerinin karıştığı yasadışı bir olay gördüğünde oy birliğiyle baştaki partiyi kapattırıp seçimleri yeniletebilirdi. Devlet Başkanı olan kişi de ülkedeki ortalama ücret kadar maaş alırdı. Bedava olarak istisnalar hariç farklı bir ev ya da araç verilmezdi.

Gümüş Diyar'ın gümüş parası dünyadaki en değerli paralardan biri olduğundan halkın refahı çok iyiydi. Çünkü herkes kendi tecrübesine uygun işlerde çalışıyor, haksız yüksek kazançlar olmuyor, maksimum seviyenin üstünde para kazananların parasından arta kalanlar Halk Fonu'ndan ihtiyaç sahibi halka dağıtılıyordu. Üstün yetenekli ya da çok çalışkan olup halk fonuna daha çok para kazandıran kişiler ise onur listelerine yazılırdı. Kanunlara uygun adil bir sistemle yönetim sistemi oluşturulmuştu. Bir kere seçilen parti diğer seçimde tekrar kazanabilmek için eksi %10 ile seçime başlardı. Yani 2. Seçimde %35 almış olsun 2. Parti %26 bile alsa iktidardaki parti % 25'e düşeceğinden 2. Sıraya düşerdi. Eğer 3. Kere seçime girilecekse eksi %20 ile seçime başlanacaktı. Bu şekil eksi %30 eksi %40 vb. devam edecekti. Bundaki amaç halk çok memnun ise devamlılığın sağlanmasıdır.

Önemli anayasa değişikliği ile ilgili kanun seçimleri, Devlet (Cumhurbaşkanlığı) seçimleri ve parti seçimleri 18 yaş ve üstü tüm halkın katılacağı oylama ile seçilirdi. Seçimleri denetleyen kurullar tamamen bağımsızdı. Halk gizli oy kullanır, herkesin internetten de yerinde de takip edebileceği açık sayım yapılırdı. Seçime hile karıştırmanın suçu uzun yıllar hapis cezalarından hayat boyu hücre cezasına kadar giderdi. Gümüş

Diyar'da halk devlet için değil devlet halk için vardı. Önemli olmak insan olmaktı ve herkes eşitti. Ayrıca her türlü etnik ve dini kimliğe saygı ile yaklaşıldı. Halk ibadetlerini rahatça yapar, dini mekânlarını rahatlıkla inşa edebilirdi. Bunlarla ilgili karışıklık çıkarmak insanlık suçuydu ve yine belirli hapis cezaları sonrası aynı kişi veya kişilerin vatandaşlıktan atılıp ülkeden sürülme cezası vardı.

Ayrıca insanları tehdit etmek, kaçırmak, bir oluşuma ya da görüşe zorlamak, gasp etmeye çalışan grup ya da insanlara da uzun yıllara varan hapis cezaları verilirdi. Evrensel ahlak kurallarına uymak zorunluydu. Genel ahlakı ve huzuru bozan kişiler hakkında da cezalar verilirdi. Gümüş diyar çok hümanist bir diyardı, ama suiistimallere de gelinmezdi.

Her türlü sendika, konfederasyon, sivil toplum örgütleri, dernek ve partiler kurmak serbestti. Partilerin genel seçim için aday gösterecekleri kadınların aday sayısı erkeklerle eşit olmak zorundaydı. Herhangi bir yerel seçim belediye sistemi yoktu. İnsanlar miting ve yürüyüş düzenlemekte serbesttiler. Yöneticiler her mecrada eleştirilebilirdi. Düşünceleri ifade etmekten dolayı asla ceza alınmazdı.

Halktan doğalgaz, elektrik, su gibi hizmetlerin faturaları bireyin ya da ailece yaşıyorsa kaldığı ailenin toplam gelirin yüzde 10'unu aşamazdı.

Kolluk kuvvetleri için birden çok vardiyanın olduğu zor olmayan çalışma sistemi vardı. Halka karşı görevliler sert ve kötü muamele kullanamazlardı. İşten atılma ile başlayan hapis cezalarına varan bir sistem vardı. Devlet yöneticilerine halk, saygı ve sevgiyle yaklaşırdı. Burada yönetsel olarak baştaki partiyi beğenmeyen halk taşkınlık yolunu seçmez ve sandıkta cevabını verirdi. Bunun dışında her türlü eleştiri serbestti.

Seçimden önce vaat ettiği projeleri yapmayan ve belirli yıllık ekonomik hedefleri yakalayamayan hükümet, ekonomi uzman-

ları ve yargı görevlilerinin toplandığı özel bir divan tarafından oy birliğiyle iflas edilmiş sayılır yeniden seçim olurdu. Çünkü verilen vaatler namusla şerefle eşdeğerdi.

Gümüş Diyar ülkesinin tarıma elverişli her toprağı özenle işlenir, tarımda çalışanlar için her türlü makine, yakıt ve imkân sağlanır en iyi sağlık standartlarına uygun lezzetli meyveler ve sebzeler üretilirdi. Çiftçinin satılmayan tüm ürünlerine devlet satın alma garantisi veriyordu.

Diyardaki sanayileşme, ticaret ve tarım politikasında dünya liderliği hedeflenir, misyon ve vizyon olarak başka diyar ülkelelerinden mal ve hizmetler ne kadar az ithal alınırsa o kadar iyiydi. Hedef tüm dünya diyarlarına başka halkların da zorlanmadan alabileceği ürünleri uygun fiyatlara ihraç etmektir. İnsanlardan vergi çok az alınırdı. İthal ikameci politika daha çok olmakla beraber yine serbest piyasa sistemi yasalara bağlı olarak işlemektedir.

Genel seçimlerdeki sistem ise 20 şehirli Gümüş Diyar'ın 4'erli 5 bölgesinde yapılan halk oylamalarıyla oluşuyordu. Her seçim bölgesinden 100 milletvekili seçiliyor, kriterleri karşılayıp seçime giren tüm partiler çok az oy alsa bile meclise 1 milletvekili gönderme hakları vardı. Alınan oy ne kadarsa 100 vekil seçileceği için gönderilecek kişide o kadardı. Örneğin 5 parti seçime katılmış olsun. A Partisi %30 oy ile 30 vekil, B Partisi %20 oy ile 20 vekil, C partisi %7 oy ile 7 vekil vb. meclise gönderebiliyordu. Anayasal sistem çok gelişmişti. Anayasa Mahkemesinin yanında her bakanlığa ait onu denetleyen yüksek mahkemeler vardı. Örneğin Mali alanda Ekonomi Anayasası ve Ekonomi Mahkemesi vardı. Turizm alanında Turizm Yasası ve Turizm Bakanlığı'nı denetleyen Turizm Mahkemesi vardı. Vb. İlgili bakanlıkların aldığı her karar bu yüksek mahkemelerce denetlenirdi. Genel olarak partilerin görüşlerini ideolojik olarak değerlendirirsek göç ve göçmenler politikası olarak esnek kurallar, Bireysel silahlanma ve uyuşturucu maddelerine karşı çok katı kurallar, Ka-

dın ve azınlık haklarını tamamen önemseyen savaş yerine barış politikası olan ve militarist olmayan, sosyal devlet hakları gelişmiş, din fobileri olmayan ideolojilere sahiptiler. Halktan alınan dolaylı ve dolaysız vergilerde asla çarpık bir sistem yoktu. KDV, ÖTV gibi vergilerin oranları düşüktü. Devletin vergi gelirlerinin %70 'e yakını dolaysız vergilerden oluşuyordu. Faaliyet raporları her zaman şeffaf ve anlaşılırdı. Gelir vergileri ise tam adalet sistemine göre alınıyordu. Vergi sistemi emek gelirlerini korumak zorundaydı. Sermaye gelirleri sıkı denetimlerden geçerci. Politik olarak vergi sistemi her zaman fakiri korumak üzerine işlerdi. Alınan her vergi kaleminin nereye kullanıldığı nerede paylaşıldığı noktasına kadar yazardı. Çünkü toplumdaki huzurun sağlanmasında en önemli olgulardan biri gelir adaletidir. Sonuçta Gümüş Diyar'da yapılan tüm köprüler, yollar vb. Diğer tüm ülkelerdeki gibi iktidarın kendi cebinden yapılmıyor, halkın vergileriyle yapılıyordu. İktidarda yetki ile sorumluluk bilinci paralel ilerlemekteydi. Diğer ülkelerdeki iktidara gelen partilerde oluşan ganimetçi yaklaşım bu diyarda çok ayıplanır ve hukuken cezalandırılırdı. Temsilsiz vergi olmaz ilkesi geçerliydi. Örtülü ödenek tarzı şeyler yoktu. Torba yasa referandumları yoktu; anayasal değişiklikler gerektiğinde teker teker şeffafça referanduma çıkarılırdı.

Bu güzel diyarda seçim günü gelmiş, halk neşe ile yine sandıklara koşarken yarınlara umutla bakıyorlardı.

SERBEST PİYASA EKONOMİSİNİN MASUMİYETİ (!)

Piyasa ekonomisi, ilk olarak Batı Avrupa'da feodal süreçten kapitalizme geçiş sürecinde oluşmuştur. Gerek eski çağlarda ve gerek feodal zamanlarda insan kitlesinin ekonomik tutumları hayatın normal akışından ayrılmazdı. Piyasa ekonomisinin ortaya çıkışında, ticaretin artması, ekonomide parasal sistemin gelişimi, şehirleşme, dinin iktisadi faaliyetlere bakış açısının değişmesi, kar etme güdüsünün ortaya çıkması önemli etkenlerdendir.

Piyasa ekonomisi kavramı, genel olarak ekonomideki kararların tamamen veya büyük oranda piyasanın özerk güçleri tarafından alındığı bir modeldir. Piyasa ekonomisi; yatırım, üretim ve dağıtım ile ilgili kararların arz ve talebe dayalı olduğu, mal ve hizmet fiyatlarının serbest fiyat sistemi içinde belirlendiği ekonomidir. Piyasalara giriş ve çıkışların kısıtlanmadığı, arz ve talebin, fiyatın tek belirleyicisi olduğu, piyasadaki ekonomik sorunların sadece fiyat ile çözümlendiği, hiçbir surette devletin ekonomiye müdahil olmadığı bir sistemdir. Bu amacı sağladığı ölçüde piyasa ekonomisi modeli başarılı olmuş sayılır. Bu başarıya ulaşabilmesi için ise piyasa mekanizmalarının dış müdahalelerden ve etkilerden oldukça uzak bir şekilde işleyebilmesi lazımdır. Bu nedenle de piyasa, hükümetlerden gelen doğrudan ve dolaylı müdahalelerin kaldırılmasını en önemli şarttır.

Serbest Piyasa Ekonomi Modeli, “**laissez-faire, laissez-passer yani “bırakınız yapsınlar” ”bırakınız geçsinler**” sözcükleri ile anlatılır. Serbest piyasa modelinde hiçbir şekilde devletin piyasaya müdahalesi ön görülmemektedir. Ünlü iktisatçı, Adam Smith (1723-1790) bu sistemin öncülerinden sayılır. Yazmış olduğu “Milletlerin Zenginliği” isimli eser, iktisadın en önemli kitaplarından biridir.

Adam Smith daha önceki bir akım olan merkantilist düşünceye (bir ekonomide ihracatı en üst seviyeye çıkarıp ithalatı en aza indirmeyi hedefleyen teori) karşı çıkmış ve iktisadi faaliyetlerin serbestleşmesinin önemini savunmuştur. İktisadi ve siyasal ortamın liberalleşmesini istemiştir. Modern Liberal Ekonominin kurucusu olarak kabul edilir. Adam Smith’in çalışmaları arasında en önemli olgulardan biri de “**Görünmez El Teorisi**”dir. Smith, piyasada kimsenin müdahalesi olmadan yapılan işlerin bir görünmez el tarafından düzenlenmiş gibi gösterip serbest piyasa ekonomisine olan güvenini anlatmak için kullanmıştır.

Piyasa ekonomisinin en önemli unsuru ise fiyat mekanizmasının işlemesidir. Piyasa ekonomisinin en önemli maddelelerinden biri olan rekabetin gerçekten oluşabilmesi için rekabeti engelleyen bürokratik ve ekonomik şartların ortadan kaldırılması ve rekabet ortamının oluşmasını sağlayacak politikalar, piyasa ekonomisinin oluşması için gerekli unsurlardır. Devlet piyasadan elini çekmelidir. Rekabet, kaliteli ürünlerin daha uygun fiyatlarla sunulmasına olanak tanır ve tüketicilere geniş bir ürün yelpazesi sunar, işletmeleri ise daha verimli olmaya yönlendirir. Bu durum da yenilikleri teşvik eden bir ortam yaratır

Piyasa ekonomisinin diğer unsurları şunlardır:

-Ekonominin kendi işleyişine müdahale niteliğinde devletsel veya otonom plan, geniş kapsamlı iktisat politikaları olmamalıdır.

- Maliye politikası olarak vergiler ve harcamalar ekonomiyi etkileyecek bir şekilde olmamalıdır.

-Her alanda tam bir karar ve teşebbüs serbestliği olmalıdır.

Piyasalara giriş ve çıkışlarda hiçbir müdahale, koşul, engel olmaz. Piyasadaki ekonomi sorunları yine piyasada ve piyasa koşullarında çözülür. Çözümün yegâne yolu sadece fiyattır. Arz ve talebin oluşturduğu serbest ortamda fiyat oluşur ve fiyat piyasanın ekonomi anlamındaki tek belirleyicisidir.

Serbest piyasa ekonomileri kapitalist, serbest girişimci kurumlar olmak için uğraşır. Bu ekonomi modeli özel mülkiyeti esas alır. Bireyler ve işletmeler, kendi mülkiyetlerine sahip olabilir ve bu mülkiyetleri üzerinde istedikleri gibi serbest olarak tasarruf edebilirler.

Girişimcilik, serbest piyasa ekonomisinde kilit bir rol oynar. Girişimciler, fırsatları belirler, risk alır ve yeni işletmeler ve ürünler oluşturmak için kaynakları organize ederler. Serbest piyasa ortamı, yeniliği teşvik eder ve bireylerin yaratıcılıklarının ödüllendirilmesine izin verir.

Peki Serbest Piyasa Sanıldığı Kadar İyi mi?

Özellikle 1980'ler sonrası serbest piyasa ve serbest ticaret sayesinde kapitalist ülkelerin güçlendiği genel olarak anlatılır. Önceki zamanlardaki devletin çoğu sektöre hâkim olması doğrudan yabancı yatırımların engellenmesi ve ticari korumacılık yüzünden ülkelerin refaha ulaşamadığından bahsedilir. Ancak Çin ve Amerika örneklerine bakarsak Amerika bazı ithal mallardan yüzde 55'e kadar gümrük vergisi alınmaktadır. Banka sektörlerinde yabancılar yönetici olamaz. Çin'de yine yabancı sermayeye büyük kısıtlamalar, yabancı firmalara fazladan vergiler ve hükümetin denetimine bağlı bir bankacılık sektörü vardır. Ayrıca iki ülkede de tekeller, yabancıya teşvikin zorlaşması ve mülkiyet hakkının yeteri kadar korunmaması örnek verilebilir.

İki ülkede bu sayede güçlenmiştir. Hızlı büyüme de devlet eli oldukça önemlidir. Devlet korumacılığı ve sübvansiyonları gelişmişlikte büyük bir avantaj sağlar. Bir ülkenin gelişmesi için özellikle ilk aşamalarda kısıtlayan devletçi politikalar gereklidir. Banka sektörü çoğu zaman Merkez Bankaları'nın faiz politikalarına göre şekillenir. Mücadeleci politika, sanayi faktöründeki devlet koruması ve tekeli şu an ki güçlü ülkeleri güçlü yapan olgulardır.

Ayrıca piyasayı kendi haline bırakma durumunda ahlaki ilkeler hep maksimum seviyede kabul edilir ancak gerçekler öyle değildir. Bireyleri özgür bırakmak onların mükemmel kararlar vermesini beklemek gerçek dışıdır. Bireyler doğal olarak kendi çıkarlarına göre hareket edeceklerdir. Belirsizliklere karşı devlet eli korumacı bir güç sağlar. Bağımsız bireyler ve bağımsız şirketlerden oluşan çoklu piyasa kaotik bir ortam oluşturur. Devletin düzenleyici ve denetleyici kurumlarına ihtiyaç şart olur. Devlet etkisi serbest piyasa ekonomisini savunanların küçümsediği kadar önemsiz değildir. Devlet etkisiyle bireysel piyasalardaki temel amaç olan kâr elde etme dürtüsü, güç ve verimi arttırma dürtüsüne dönüşerek daha etkili olur.

Fırsat eşitliği kavramı ise piyasa ekonomisini savunanlar için adil bir kavram olarak görülse de gerçekler farklıdır. Örneğin bir lise de öğrenciler ders görsün. Hepsi aynı dersleri alıyor diye eşitlikten bahsedilemez. Örneğin hangi öğrenciler dershaneye veya özel derse gidiyorlar? Kış günü evi yoksulluktan soğuk olan karnı aç bir öğrenci, sıcak bir evde dengeli beslenen öğrenciyle eşit şartlar altında mıdır? Bunlar önemli sorulardır. Piyasa ekonomisinin bir kast sistemine yol açması sık karşılaşılan bir durumdur. Zengin bir ailede doğan çocuğun fakir bir ailede doğan çocuğa göre çok daha fazla fırsatı vardır.

Yine görünmez elin fiyatları doğal dengesine koyacağı durumu da pratikte hep öyle değildir. Örneğin A, B ve C Marketleri

olsun. Bunlar her zaman rekabete girip 5 birim olan yumurtayı daha çok satmak için indirim yoluna gitmek zorunda değildir. Hepsi birleşip karar vererek 5 birimlik yumurtayı 15 birim fiyata satıp sonra yüzde 30 indirim yaptık diye 10.5 birime satarsa halk kendisine iyilik yapıldığını düşünebilir. Ama aslında zaten 5 birimle bile satılsa kâr elde edilecek yumurta 10.5 birime yükselmiştir. Devlet eliyle bir fiyat kontrol mekanizması olmadığı için bireyler kârlarını çok yüksek seviyelere çıkarırlar.

Diğer bir örnek olarak SMA ilaçlarını verebiliriz. SMA, kalıtsal ve ilerleyici bir kas hastalığıdır. İstemli kasların erimesine yol açar. Motor sinir hücrelerinin bir mutasyon nedeniyle SMN proteinini yeterli miktarda üretememesi sonucunda oluşan bu hastalık, uzun yıllar tüm dünyada bebek ölümlerine yol açan genetik geçişli hastalıklar arasında ilk sıradadır.

Bu hastalıkta bebekler en temel fonksiyonları (yutkunmak, yürümek, başı hareket ettirmek vb.) yapamıyor ve cihazlara bağlı yaşamak zorunda kalıyor. Çoğu hasta uzun süre hayatta kalamıyor. 2 yaşından küçük ve 21 kilodan hafif çocuklarda kullanılabilen ilaç tek doz halinde uygulanıyor. Tek seferde verilen bu ilaçla hastalarda iyi çalışmayan veya bulunmayan SMN1 geninin çalışan bir versiyonuyla değiştirilmesi hedefleniyor.

Peki neden pahalı: Çünkü hasta sayısı hem çok az hem de ilaca mecbur durumda. İlaç firmaları ucunda bir hayat olduğu için bu kadar yüksek fiyattan satıldığını açıklıyor. İlacında bunlara ek olarak tek seferlik olması fiyatın pahalı olmasına neden olarak gösteriliyor. Tek seferlik verilen bu ilacın maliyeti 2 ila 3 milyon dolar arasındadır. Bu şimdiki kurla 100 milyon TL ye yakın bir para demektir. Serbest piyasa da her şeyin çok serbest olması Küresel olarak böyle korkunç şeylere yol açıyor. Birinin hayatı birinin cebinin dolmasına bağlı kalıyor. Devletler ise buna saygı gösteriyor.

Serbest Piyasa Ekonomisinin Başka Dezavantajları İse;

Firmalar için en büyük motivasyon, kâr maksimizasyonu olduğu için etik olmayan bir şekilde ahlaki kurallara uymayarak maliyetlerini düşürmeye çalışırlar. Kâr elde etme dürtüsü etik olmayan ahlaksız davranışları teşvik eder. Etik olmayan bu yöntemlere örnek verirsek kalitenin azalması veya işçileri sömürmek (fazla çalışma, düşük ücret, işçilerin sendikalaşmasını engelleme vb.) bunlara dâhildir. Ayrıca büyük firmalar, belirli pazarlara hâlâ tek hâkim olabilirler. Piyasaları da istedikleri gibi manipüle edebilirler. Bu zararları sınırlamak için bir üst el yani devlet müdahalesi gereklidir.

Kırsal ya da az insanın olduğu bir bölgeye mal göndermek veya hizmet sağlamak çok pahalıysa, serbest piyasa ekonomisine göre en mantıklı karar oradan çekilmektir. Bu, her zaman yenilikçi olaylardan yararlanmayacak kesimin giderek artması demektir, çünkü kârlılığa uygun olmayan yerlerde hizmet götürülmez.

Serbest piyasa ekonomisinde, yaşlılar, çocuklar veya hastalar gibi toplumun belirli kesimleri, çalışamaz duruma gelirler. Bunlar sefalete sürüklenir. Devlet yoksa bu kişilere herhangi bir şekilde yardım ve imkân sağlanmasının yolu yoktur. (Sadakalar dışında) Sonuç olarak eşitsizlik iyice artar. Bir kesim kişi lüks içinde yaşayabilirken, diğerleri sağlık giderlerini karşılayamaz, yeterli beslenemez, bir barınağa sahip olamaz vb. Büyük gelir farklılıkları oluşur ve bu gelir adaletsizliğine ve sosyal savaşa yol açar. Servet birikiminin en büyük payı, serbest piyasa ekonomisinin en tepedeki %1'lik kısmında meydana gelir. Bunlar, gelir sıkıntısı endişesi duymadan ihtiyaç duydukları kaynaklara erişebilen hanelerdir. Bunlarla fakir halk arasındaki fark giderek artar. Gelir adaletsizliğiyle "Gini Katsayısı" yükselir. Gini Katsayısı; bir ulus ya da bir sosyal grup içindeki gelir eşitsizliği veya servet eşitsizliğini temsil etmeyi amaçlayan bir istatistiksel da-

gılım ölçüsüdür. Gini Katsayısı'nın değer aralığı 0 ile 1 arasında olmaktadır. 0 değeri tam eşitlik 1 ise ülkedeki tüm servetin tek kişide toplandığını göstermektedir. Bu oran devlet müdahalesinin azalmasıyla yükselir.

Piyasa başarısızlıkları ise ciddi ekonomik krizler ve durgunluğa sebep olabilir. Piyasa başarısızlığının tipik örnekleri arasında 1930'ların Büyük Buhranı, 2008 yılındaki emlak piyasası çöküşü, 2009 küresel finansal bankacılık krizi, Korona ile başlayan 2020 krizi örnek olarak gösterilebilir. Bu dezavantajın nedeni, kâr amaçlı davranışlar üzerinde kontrol eksikliğidir. Yavaş ve istikrarlı kazançlar sağlayan yatırımlar yaratmak yerine, serbest piyasa ekonomisinde kısa vadeli karlar önceliklidir ve yüksek kaldıraçlı varlıklar, geri dönüşü belirsiz krediler ve en önemli olarak devlet müdahalesinin olmaması büyük sorun teşkil eder. Piyasa ekonomisinde mülkiyetin kutsanıp sınırsızca sahiplenebilme serbestisinin olması; dünya genelindeki kaosu çatışma ve savaşlarında önemli nedenlerindendir.

Dolayısıyla Serbest Piyasa Ekonomisi görüldüğü kadar masum değildir. Ayrıca serbest piyasa ekonomisi ve kapitalizm ile ilgili anketlerde halk nezdinde hep olumsuz bir izlenime sahip oldukları görülür. Ipsos MORI şirketi bu konuda 32 ülkede ve Türkiye'de anketler düzenlemiş ve 1000 kişilik temsili bir örneklem üzerinde araştırma yapmıştır. Birkaç örnek verirsek;

“Özel işletmeler, hangi ürünleri üreteceğine ve bu ürünleri hangi fiyattan satacağına kendi karar vermelidir. Devlet bu konuya dâhil olmamalıdır.” Buna katılıyor musunuz?	%80 Katılmıyorum
	%20 Katılıyorum
“Mülkün en büyük payı özel mülkiyet olmalıdır?” Buna katılıyor musunuz?	%73 Katılmıyorum
	%27 Katılıyorum

Bir diğer ankette ise Kapitalizm ile ilgili 5 pozitif 5 negatif terim sunulmuş ve kapitalizm sözcüğünü bunlardan hangileriyle ilişkilendirirsiniz? Diye sorulmuştur.

1-Açgözlülük	%78
2- Çevresel Bozulma	%77
3- Performans Odaklı Baskı	%74
4-Yolsuzluk	%73
5-Çeşitli Ürünler	%73
6-Kayıtsızlık	%65
7- Yenilik	%59
8- İlerleme	%51
9- Refah	%40
10- Özgürlük	%40

Kapitalizm ile ilgili aşağıdaki ifadelere katılıyor musunuz? Sorusunda ise cevaplar şöyledir.

Kapitalizm özellikle verimli bir ekonomik sistemdir.	%91 Katılmıyorum %9 Katılıyorum
Kapitalizm refah sağlar.	%90 Katılmıyorum %10 Katılıyorum
Kapitalizm ekonomik özgürlük demektir.	%87 Katılmıyorum %13 Katılıyorum
Kapitalizm en iyi ekonomik sistemdir.	%87 Katılmıyorum %13 Katılıyorum
Kapitalizm insanlar için daha iyi koşullar sağlar.	%86 Katılmıyorum %14 Katılıyorum
Kapitalizm olmazsa yerine diktatörlük gelir.	%84 Katılmıyorum %16 Katılıyorum

Uluslararası olarak anket yapılan 32 ülkede ekonomik özgürlüğü reddeden ülkeler sıralamasında ise

- 1-Türkiye
- 2-Bosna Hersek
- 3-Rusya
- 4-Karadağ
- 5-Yunanistan
- 6-Fransa
- 7-İspanya
- 8-Arnavutluk
- 9-Sırbistan
- 10-Portekiz

Olmuştur. “Kapitalizm eşitsizliği teşvik eder” cümlesini en çok onaylayan ülkelerde Türkiye; Fransa, İtalya, İspanya, İsviçre, Rusya ve Arnavutluk ile ilk sırada yer almıştır. Kapitalizm ben-cilliği ve açgözlülüğü teşvik eder cümlesine katılımda Almanya ve Portekiz ilk sırada olup Türkiye ise ilk beştedir.

Serbest piyasa ekonomisine ve ekonomik özgürlüğe yönelik pozitif tutum sağlayan 32 ülkeden sadece 5 ülke vardır. Bunlar; ABD, Japonya, Güney Kore, Polonya ve Çekya’dır. Tüm ülkelerde ankette yer alan kişilerin gelir seviyesi yükseldikçe kapitalizme verdikleri olumlu cevaplar artmıştır.

MİLLİYETÇİLİĞİN ÖTEKİ TARİHİ; ULUSLAR VE KAN

Genel olarak bir toprak, vatan üzerinden yaşayan homojen insan topluluğu kastetmek için kullanılır. Fransız İhtilali ile yükselen ulus mantığı millet kavramını da bünyesine katmıştır. Etimolojik olarak “Millet” sözcüğü Arapça, “Ulus” sözcüğü Türkçedir. **Milliyetçilik**; belirli bir milletin çıkarlarını, özellikle egemenliğini ve özyönetimini kazanmayı, daha sonra bunu illebet sürdürmeyi amaçlayan ideolojik bir fikir hareketidir. Milliyetçilikte, her ulusun kendisini dışarıdan gelecek olan müdahalelere karşı bağımsız olarak yönetmesi gerektiğini, ulusun bir yönetim için ideal bir temel ve tek politik güç kaynağı olduğunu savunulmaktadır.

Fransız İhtilali ile daha çok etnik temelli bir ulus kavramı ortaya çıkmıştır. Bir topluluğun ulus olarak adlandırılabilmesi için ise; Toplulukta ortak bir dil, ortak bir tarih ve kültür geçmişine sahip olması gerekli görülen önemli maddeler olmuştur.

Ulus ve milliyetçilik, ilgili literatürde iki ayrı şekilde ele alınarak açıklanmaktadır. Bunlardan ilki; ulus ve milliyetçiliğin, modernizm den hareketle siyasal bir gerçekliğin olağan yansıması olarak kavramlaştırılmasıdır. Bu düzlem, son dönemler hariç olmak üzere, genel olarak ulus kavramı bünyesinde oluşmuştur. Diğerisi ise, modernizmin sonuçlarının geriye dönük

olarak yorumlanması kapsamında, ulusa ve milliyetçiliğe etnik veya ırksal bir anlam kazandırılıp bu şekil bir hareket ve ideoloji niteliği kazandırılmasıdır.

Tarihteki diğer devlet modellerinden farklı olarak, “ulus devlet” modelinde, devleti oluşturan tüm vatandaşların ortak paydada ortak bir dil, ortak bir kültür ve değerleri paylaşması ana konudur. Ayrıca ulus devlet kavramı her milletin kendi kaderini tayin ve otonomi hakkına sahip olduğu fikrini içerir. Bu özelliğiyle dünyadaki birçok milliyetçi harekete ilham kaynağı olmuştur. Milliyetçilik ve Ulusçuluk ’un çıkış noktalarını aramada bir yaklaşım türü önemini korumuştur. Bu “Modernist Yaklaşım”dır.

İnsanlar “bir millet nedir?” sorusuna cevap aramışlardır. İnsan gruplarını bu şekilde sınıflandırmanın temel özelliği; pek çok insan topluluğu bulunmasına rağmen hangilerini nasıl niteleyeceklerinin muallakta kalmasıdır. Millet olmak için nesnellikler saptama ya da belirli insan topluluklarının “milletleşirken”, diğer toplulukların neden “milletleşmediğini” açıklama girişimleri de genellikle dil veya etnik köken gibi tek bir kritere ya da dil, ortak topraklar, ortak tarih, kültürel özellikler gibi çoklu kriterler kümesine dayandırılmaya çalışılsa da yine de bu soruya kesin bir cevap alınamamıştır. Bu şekilde millet kavramının çıkışı kesinlik kazanamamaktadır.

Geleneksel toplumlarda yaşayan insanlarda ise kendi kimliklerine yönelik, modern anlamdaki gibi müdahaleci bir tartışmadan söz edilemez. Geçmiş incelediğimizde bunu göremeyiz. Bu nedenle özellikle kimlik tartışmalarının daha çok modernite ile ortaya çıktığı söylenebilir. Genelde millet olgusunun belirginlik kazanmadığı dönemlerde insanlar; aile, klan, etnisite, şehir devletler ve imparatorluk gibi çeşitli kimliklerde ve toplum şekillerinde yaşamışlardır. İnsanlar bir koloninin veya bir grup ya da kabilenin üyesi olarak doğar, yaşar ve ölürlerdi.

Millet sözcüğünün kökenleri incelendiğinde örnek olarak İspanya Kraliyet Akademisi Sözlüğü'nün 1884 basımından önce modern ifadeyle devlet, “millet” ve “dil” terminolojisi kullanmamıştır.

1884'ten önce “nación” sözcüğü, basitçe “bir eyalet, bir ülke ya da bir krallıkta oturanların toplamı” ve aynı zamanda “bir yabancı” anlamına geliyordu. İlgili sözlüğün 1884 basımıyla birlikte, artık “her şeyden üstün bir ortak yönetim merkezini tanıyan bir devlet ya da politik birim” anlamları eklenmiştir. Bu önemli bir ayrıntıdır.

Yine İspanya Akademisi Sözlüğü'nde “millet”in kesin tanımı 1925 yılına kadar görülmez.

1925'te “aynı etnik kökene sahip olan, genelde aynı dili konuşan ve ortak bir geleneği paylaşan insanların oluşturduğu kolektif” olarak, millet sözcüğü anlatılmıştır.

“Millet”in yaygın anlamda kullanımı bu dönemde politik anlam taşıyordu, Amerikan ve Fransız devrimlerinde olduğu gibi “millet” “halk”la ve “devlet”le özdeşleştirildi. Bu yaklaşım Adam Smith'in “Milletlerin Zenginliği” adlı kitabında da yazmıştır. Millet açıkça belli bir teritoryal (ülkesel) devletten başka anlam taşımıyordu. Bu bağlamda en liberal ekonomist bile “milletli” olarak tanımlanan bir ekonomiyi görmezden gelememiştir.

19. yüzyılın başında ise milli devletlerin sayısı çok az olduğundan, ortaya çıkan sorun bir “milliyet” olarak sınıflandırılabilen çeşitli Avrupa halklarından hangilerinin bir devlet olma aşamasına ulaşacakları, bunun yanı sıra, var olan devletlerden hangilerinin “millet” niteliğini alacığıydı.

Ulusçuluk, gerçek anlamda ulusların oluşturduğu bir kavram değildir. Aksine ulusları meydana çıkaran ulusçuluğun ta kendisidir. Bu aşamaya geçilmek için ölü diller yeniden canlandırılır, geleneklerle yol alınır ve hayali de olan eskiye ait olduğu sanılan birtakım özellikler de gündeme gelir. Ünlü tarihçi Hobs-

bawn' a göre ulusçuluğun kullandığı kültürel parçalar ve eklen-tiler çoğu kez gelişigüzel yaratılmış tarihsel icatlardır. Ulusçuluğun aldandığı ve kendini aldattığı nokta ise Hobsbawn'a göre şudur: Ulusçuluk, aslında, alt kültürlerin daha önceleri halkın çoğunluğunun ve bazı durumlarda da tümünün hayatına hâkim olduğu bir toplumsal bir yüksek kültürün genel olarak dayatılmasıdır. Yani okulda okuyarak elde edilen, akademik dünyanın denetlediği, mümkün olduğunca açık bir bürokratik ve teknolojik iletişimin gereksinimlerine göre inceden inceye düzenlenmiş bir dilin genel topluma yayılması söz konusudur. Ulusçuluk genelde halkı varsayılan bir halk kültürü adına fetheder. Eğer ulusçuluk zafere ulaşırsa, yabancı yüksek kültürü ortadan kaldırır ancak yerine eski yerel alt kültürü getirmez. Kendine özgü yerel bir yüksek kültürü canlandırır ya da kendine göre yaratır. Kültürün ne olduğu sorgulanmaz. Aynı şekilde ülkelerin tarih kitaplarında yazılanlarda da geçmişte ne olursa olsun kendi milletleri ve ilgili uluslarının refahı ve çıkarı adına yapıldığı için hep kendileri haklıdır. Objektiflik işlenmez. Fransız Devleti'nin tarihi ve kültürü kitaplarında ne yaparsa yapsın Fransa hep haklıdır. Alman Devleti'nin bastığı ve okuttuğu tarihi ve kültürü kitaplarda Almanlar hep haklıdır. Yahudilerin bastığı ilgili tarihi ve kültürü kitaplarında hep İsrail'i savunulur ve Yahudiler haklıdır vb. ...

İnsanlık tarihinin bu yönden geçmişini incelediğimiz zaman;

FEODALİTE ÖNCESİ TARIMSAL TOPLUM

KÜLTÜRÜ VE MİLLİYETÇİLİK

Köylü toplulukları genelde siyasal zorunluluktan çok ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle kendi yörelerine bağlı içe dönük bir şekilde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Dil olarak farklılıklar mevcuttu. Dini ayin dilinin halkın günlük dilinden ayrıdır. Okuryazarlık sıradan insanlarla ruhbanlar arasında yeterince bir engel oluşturmuştur. Ayin dili, sözle ifade edildiğinde de anlaşılmaz

olmuştur. Tarım toplumunda dil ve kültürler çokludur ancak koşullar genelde kültür emperyalizmi denebilecek bir gelişmeyi, yani kültürlerden herhangi birinin hâkimiyet kurup siyasal bir birimin tümünü kapsamasını teşvik etmemektedir. Dini Kişiler bazen kendi kültürünün ya da daha doğrusu o kültürün kural-larını belirleyen dinin yayılma alanını genişletmeye uğraşır ancak bu genel bir değişim etkisi yapmaz. Her şeye rağmen tarım toplumunun üyeleri, özerklik ve farklı bir kültüre eklenme ihtiyacı hissetmezlerdi. Eğer ki ulusçuluk böyle bir dönemde icat edilmiş olsaydı, genel olarak kabul görme olasılığı olmayacaktı. Bu çağlarda yerel özerk topluluklar ve büyük imparatorluklar şeklinde yapılanmalar oluşmuştur. Yerel topluluklar işlevsel açıdan büyük ölçüde yüz yüze ilişkilere bağımlıdır ve köklü bir dönüşüm geçirmeden topraklarını genişletip büyüyemezler. Şehir devletlerinin de nadiren kendilerine ait dilleri vardır. Bu açıdan antik Yunanlılar tipik bir örnektir. Buna rağmen Eski Yunan'da Yunanlılar kendi tarzlarında ne kadar şoven olsalar da milliyetçi bir slogana hiç rastlanmaz. Tarım toplumu yapısının elemanları düzenlidir, rastlantısal dağılmamıştır. Toplumun alt kültürleri bu yapısal farklılaşmaları vurgular, sağlamlaştırır ve bu yapı içinde kültürel farklar yaratmak ya da vurgulamak toplumun bütününe işleyişini bozmaz. Tam tersine toplum onların varlığını ve tanınmalarını son derece uygun ve yerinde görür. Bu kültürel farklılaşmalara saygı, tarım toplumunun ahlak ve görgü kurallarının özüdür.

FEODAL DÖNEMDE KÜLTÜR VE MİLLİYETÇİLİK

Klasik feodalitenin ortaya çıkışı, Fransa'da 10. Yüzyıl, İngiltere'de ise 11. Yüzyıl'dan sonraya rastlar.

Feodalitede dil olarak; köylüler ve köleler büyük ölçüde kendi konuşma biçimlerini tanıyarak iletişimde bulunmuşlardır. Bir köyden diğerine gidildiğinde benzer kelimelerle benzer olmayan

kelime oranı artarak iletişim sorunları ortaya çıkabilmiştir. Feodal dönemde, Fransa coğrafi alanının bir bölümünde yaşayan bir köylünün bir başka bölümünde yaşayan bir köylüyü anlaması oldukça zor olmuştur. Çünkü köylüler, köyünün üyeleriyle aynı konuşma biçimini paylaşmaktadır. Hatta bölgesel anadiller yazılı olarak kullanıldıklarında bile, gramatik olarak düşünülmemiş, kelimeler standardize olarak söylenememiştir. Batı Avrupa monarşilerinin hepsi egemenliklerinin temelini oluşturan, ortak bir dili konuşan bir halkı içine alıyordu. Örneğin, İspanya'da, Krallığın vesayetindeki Kastilyanca, Katalan, Bask ve Galikyan dilleri karşısında milli bir dil haline geldi. Fransa'da Fransızca, Provens ve Breton dillerinin rağmına öne çıkarıldı. Britanya'da İngilizce'nin hakimiyeti karşısında Gal ve Kelt dilleri lehçe konumuna indirgendi. Bütün bunlara ek olarak krala sadakat, popüler milliyetçilik şuuruna eşlik etti ve onu uyarıcı bir unsur oldu.

Feodal yapıda devlet; iktidarının parçalanmış olması ve kişisel sadakat bağları üzerine kurulu olmasıyla karakterize olan feodal siyasi düzen üretim şekli itibariyle bir piramide benzetilebilir. Bu sistemde topraklar "fief sözleşmesi" ile hiyerarşik bir düzene tabi kılınmıştır. Soylular, rahipler, köylüler ve serflerden oluşmuş bu düzen içinde tek üretim aracı olan toprağın mülkiyeti bu sözleşmeye göre sadece soylulara aittir. Halk doğrudan doğruya devletin değil, toprakların sahibi olan soyluların uyuğu konumundadır. Senyörler toprakları üzerinde adli, mali ve idari yetkilere sahiptir. Feodal sistemde askeri güç de soylular arasında paylaştırılmıştır. Çünkü merkezi bir ordunun kurulması kral için çok maliyetli olduğundan bu görev soylulara verilmiştir. Feodal düzende en etkili aktör olan kilise ise toplumsal hayatın her alanına nüfuz ederek önlenemez bir güç haline gelmiş, dünyevi iktidarın kendine bağımlı halde işlemesi gerektiğini savunmuştur. Tüm bu nitelikleri gereğince, bir yönetim sistemi olarak feodalizm yapısal olarak modern devletin tarihinde bir başlangıç noktası olmaktan epey uzaktır.

Kapalı tarım ekonomisi sermaye birikimine izin vermeyecek şekilde düzenlenmiştir. Ticaret çok sınırlı olduğu için de fazla ürüne gereksinim duyulmamıştır. 11. Yüzyıl'da ticaretle başlayan hareketlilik, 12. Yüzyıl'da Haçlı Seferleri'nin etkisiyle hızlanmıştır. Haçlı Seferleri toplumları feodal uykusundan uyandırmış, para kullanmaya pek de ihtiyaç duymayan eski ekonomiyi çok pazarlı bir ekonomiye dönüştürmüştür. Feodal dönemde toprağın çevrilmesi ile belirlenen sınırlar, Orta çağ sonrasında ekonomik olarak da belirlenir hale gelmiştir. Bu uygulamalarla daha az emekle daha fazla ürün elde etmenin yolları bulunmuş ve yaşamın ekonomik koşulları değişmiştir. Ticaretin merkezi haline gelen kentlerde "Burjuvazi" isminde yeni bir sınıf doğmuştur. Kentsel yerleşim alanında yaşayan burjuvazi, feodal sistemin toplumsal dokusundan ve iktisadi bağlarından özgürleşmiş, köylü ya da serf olmayan ancak soylu da olmayan orta sınıfı tanımlamıştır. Burjuvazi pratikte hem tüketim olanakları ve yaşam tarzı çerçevesinde hem de sermaye olanaklarını elinde tutan belirli bir üst gelir düzeyiyle özdeşleştirilmiştir. Feodalizm atmosferi göz önüne alındığında yükselen burjuva ve şehir hareketleri ile çatışma halinde olacağı su götürmez bir durumdu. Şehir topraklarının mülkiyetini elinde bulunduran feodal lordlar buradan vergi, haraç almayı ve hizmet yükümlülükleri yüklemeyi aynı zamanda yargı yetkisini ellerinde tutmayı sürdürmeyi planlıyordu. Feodal sistemde köy toplulukları ve toprağa ilişkin düzenlenen yasalar kentlerdeki yeni ekonominin gerektirdiği kuralları türetebilecek esneklikte değildi. Dar kapsamlıydı. Kent ekonomisi, daha karmaşık bir iş bölümü, yeni beceriler ve araçlar isteyen üretimi, ticari faaliyetlerin yürütülmesindeki yeni yöntemleri ile farklı yasal düzenlemeler gerektiriyordu. Bu yapı feodal çerçeveye oturtulamazdı, onun için de yeni biçimler yaratmak gerekiyordu. Bu düşünceyi fiiliyata dökerek olan ise burjuvaziydi. Bu sınıf ruhban ve soylular karşısında giderek güçlenerek feodal toplum tabakalarının kast sistemi oluşumunu değiştirecekti. Böylelikle, krallar ruhban ve soylulara karşı, bu

sınıflarla çatışma halinde olan burjuvazinin varlığından yararlanarak güçlenecek ve merkezi iktidarın mutlaklaştığı güçlü ulus devletler kurma yoluna gideceklerdi. Dönemin esas karakteristiği, ulusların hükümdarın kişiliğinde somutlaşmasıydı.

Mutlak monarşilerin gelişmesi ile pazarın gelişmesi eşzamanlı gerçekleşmişti. Üzerinde serbestçe ticaret yapabileceği geniş topraklar ve güvenlik arayışı içinde olan burjuvazi aristokrasi ile iş birliği içine girmiş, bu ittifak neticesinde Avrupa’da kilise büyük bir güç kaybetmeye başlamıştı. Avrupa’nın din birliği ilkesi ve kilisenin tek örgütlü yapısı yerini iktidarın hâkimiyeti altındaki ulusal kiliselere bırakmıştı. Yeni oluşmaya başlayan ulusal örgütlenme biçimi Pazar mekanizmasının işlerliği için gerekli olan asayiş ve hukuksal zemini sağlamıştı. Otuz Yıl Savaşları’nın ardından 1648’de imzalanan “Westphalia Antlaşması” ile Avrupadaki uluslararası düzenin siyasi birimi haline gelmişti. Böylece modern devlet mutlakiyetçi formu içinde yaşanan merkezileşme eğilimi sonucu devletin ulusal biçimde dönüşme sürecine gidilmiştir. Giderek karmaşıklaşan ekonomik ilişki ve bağlantılar yeni bir toplumsal kategori ve bu kategoriye özgü siyasal örgütlenme taleplerini gündeme getirmiştir. Uluslar ve ulus devletler de bu taleplerin sonucudur.

Bir diğer Milliyetçiliğe geçiş aşamalarından biri de Merkantilizmdir. Ekonomik milliyetçilik olarak da tanımlanan Merkantilizm 16. Yüzyıl’ın başlarından 18. Yüzyıl’ın ortalarına kadar Avrupa’da baskın ekonomi politikası olmuştur. Bir ülkede mevcut olan ekonomik zenginliğin yani o dönem için kıymetli maddelerin miktarının o ülkenin gücü ve refahını belirleyen en önemli etken olduğu anlayışına dayanan bu politika çerçevesinde uluslararası sistemde her ülke, bir devlet politikası olarak elindeki toplam altın ve gümüş miktarını artırmaya çalışmaktadır. Her milli devletin hükümeti kendi kendine yeterli bir ekonomik birim haline gelmek adına korumacı önlemler alıyordu. Bu amaç doğrultusunda ithalat yasaklandı ya da korumacı vergilere tabi

tutuldu, koloniler bulunmaya çalışıldı ve ana ülkenin tekeli ticari sisteminin içine çekildi. Milli ve yerel ticaretin güvenliğinin sağlanması ve kolonilerin genişletilmesi için milli ordular kuruldu. Bu noktada, milli merkantilizmin milli vatanseverlik duygusu ile olan bağımlılığı karşımıza çıkmaktadır. Bu iki olgu karşılıklı olarak birbirini besleyerek ticaret ve koloni savaşlarına zemin hazırlamıştır. Merkantilizm içe dönük yönüyle, yerel düzeyde ekonomiyi düzenleyen kurumların özerkliğini azaltmak amacıyla ortadan kaldırılarak, bu kurumların teknolojik açıdan daha gelişmiş, daha az geleneksel ve devletin daha etkin denetimi altında olan ülke çapındaki yeni bir sisteme çekilmesiyle sonuçlanmıştır. Merkantilist dönemde belirli bir ticaret grubuna belirli bir coğrafyada ya da belirli bir sektörde tekel sağlayan modern devlet, mutlakiyetçi formu içinde giderek kurumsallaşmıştır. Feodal dönemde hanedana yöneltilen toplumsal aidiyet duygusunun sanayi toplumunda ne ile ikame edileceği ve ortaya çıkan meşrutiyet açığının neyle doldurulacağı sorunu ile yüzleşen burjuvazi, sadakat noktasını bütün sınıfları içine alan ulus kavramına kaydırmıştır. Orta çağın sonlarına doğru uluslar oluşmuş, ulusal endüstri kuralları mahalli kuralların yerini almış, ulusal yasalar, ulusal diller ve hatta ulusal kiliseler ortaya çıkmıştı. Ancak modern devlete giden yolda en önemli aşama olan egemenliğin kişiselikten sıyrılarak demokratik bir rejime temel olmak üzere, soyut ve aşkın bir meşruiyet temeline oturtulup ulusal egemenlik formuna dönüşmesi için 1789 tarihli Fransız İhtilali'ni beklemek gerekecekti.

SANAYİ DEVRİMİ-FRANSIZ İHTİLALİ

ZAMANLARI KÜLTÜR VE MİLLİYETÇİLİK

19. Yüzyıla gelindiğinde millet kavramı bugün kullanılan içeriğiyle tarih sahnesinde belirmeye başlamıştır. Feodal ve dini sadakat bağlarının seküler ikamesi olarak milliyetçiliğin kulla-

nılması modern devletin başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Bu tarihten itibaren bireyler kendilerini sınırları belirli egemen bir ulus devletin yurttaşı olarak tanımlamış ve kendilerini feodal bir lordun değil, bütün bir ulusun efendisi olan kralın uyruğu olarak kimliklendirmeye başlamışlardı. Millet kavramı otoritenin nihai kaynağıydı ve üyelerinin koşulsuz ve eksiksiz sadakatini talep ediyordu. Halkların, kendine özgü bir kültüre sahip canlı varlıklar olduğu fikri ve vatanseverlik duygusu Fransız Devrimi'nden önce ortaya çıksa da Devrim bu düşüncüyü yeniden şekillendirerek milliyet ilkesinin önemini görece artırmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısı, liberal değerleri takip eden kültürel milliyetçiliğin tüm Avrupa'da hızla yayıldığı bir dönem olmuştur. Bilinçli toplumların kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi anlamındaki milliyetçilik bu dönem Avrupa sahnesindeki en etkili siyasal güç haline gelmiştir. Fransız Devrimi'nin doğrudan sonucu olan liberal ve milliyetçi düşünceler, Napolyon'un diğer Avrupa devletleriyle savaşları ve işgalleriyle hemen hemen tüm Avrupa'ya yayılmıştı. Fransa'daki devrim bazen eski siyasal sistemleri yıkan, bazen işgal ve savaşa yol açan ve bazen de daha verimli toplumsal ve siyasal kurumların oluşmasını sağlayan güç unsurlarını Avrupa sahnesine sokmuştur. Sanayi Devrimi, Liberalizm ve Milliyetçiliğin süreklilik güçleriyle olan çatışması devam etmiş ve Avrupa'ya Fransa'dan başlayarak geniş çapta ayaklanmalar getirmişti. 1860'lardan itibaren yaşanan Sanayi Devrimi, Avrupa toplumunun geleneksel yapısını dönüştürmüş ve milliyetçiliğin yükselişine zemin hazırlamıştı. Batı Avrupa'da hızla gelişen teknolojik gelişmelere koşut olarak başlayan maki-neleşmiş endüstri dönemi ile imalat ve ticaretle uğraşan nüfus giderek artmış, zenginleşen ve etkinliği artan burjuva, kendi çıkarlarına uygun bir toplumsal ve siyasal düzen için çalışmaya başlamıştır.

Aynı dönemde devletin çıkarları, savaşta olduğu gibi artık sıradan yurttaşın önceden hayal bile edilmeyen ölçüdeki katılımına bağlıydı. Bunun bir sonucu olarak, yurttaşlarından gün

geçtikçe çok daha fazlasını beklemleri, devletlerin kamusal bir dine (yurtseverlik) duydukları ihtiyacı iyice yoğunlaştırıyordu. Bu durumla ilgili olarak önceden dinsel savaşlarda ölen askerlere verilen “şehit” ve kutsiyet unvanları 1791 ve 1793 Fransız Anayasası ile ulus savaşlarında ölen askerleri de kapsayacak şekilde düzenlenmiş, mezarları ve mezar taşları diğer insanlardan daha farklı yapılmaya başlamıştı. Bu durum insanları ulusların çıkar savaşlarının da kutsal olduğu hissine kaptırıyor ve Şehitlik unvanı Cennetle ilişkilendirildiğinden, asker olmak ve gerekirse ölmek daha cazip geliyordu. İşte bu bahsettiğimiz yurtseverlik fikri, milliyetçi kökenli olmaktan ziyade Devlete dayanıyordu, çünkü bu, bizzat egemen devletle bağlantılı bir fikirdi. Etnik kökenin ya da tarihsel sürekliliğin diğer unsurlarının bu anlamıyla “millet”le bağlantısı yoktu. Etnik köken, tarihsel geçmiş, dil ya da evde konuşulan ağzın “millet” tanımıyla hiçbir ilintisi yoktu. Demokratikleşmenin yaygınlaşmasıyla, doğal olarak, devletlerin ve rejimlerin kendi yurttaşlarının gözünde meşruiyetleri de artıyor ve bu aynı zamanda devlet yurtseverliğini kuvvetlendiriyor, hatta yaratabiliyordu. Milliyetçilik, devlet yurtseverliğiyle birleştirilebilirse, merkezi duygusal öğesini oluşturmak üzere hükümetin korkunç derecede etkili bir silahı haline gelebilirdi. Böylelikle devletler, “millet” imajı ile mirasını yaymak, “millet”e bağlılık duygusu aşlamak ve herkesi ülkeye ve bayrağa bağlamak üzere kendi halklarıyla iletişim kurmanın her gün güçlenen aygıtından, öncelikle ilkokullardan yararlanmışlardır. Hükümetler genellikle bu amaçla “gelenekler icat ederek”, hatta milletler icat ederek, açıkça bilinçli ve kasıtlı ideoloji oluşturmuşlardır. Aslında hükümetler bunda en çok başarıyı bunu, milliyetçilik üzerinde inşa edebildiği zaman kazanmışlardı. Buna karşın, devlet yurtseverliğinin devlet dışı milliyetçilikle kaynaşması politik açıdan riskliydi, çünkü birinin kriterleri kapsayıcı bir nitelik taşıırken, diğerinin kriterleri dışlayıcı bir nitelik taşıyordu. Bununla birlikte, devletin bir milletle özdeşleşmesi bir karşı milliyetçilik yaratma riski taşıma-

nın yanında devletin modernleşmesi süreci bu riski çok daha büyük bir ihtimal haline getiriyordu, çünkü temel olarak yazılı bir “millî dil” vasıtasıyla o devlette yaşayanların homojenleşmesi ve standartlaşmasını içeriyordu. Böylece genel okuryazarlık ve ortaöğretimin kitlesel düzeyde gelişmesi neredeyse zorunlu bir hale gelmiştir. Yine Antropolog Gellner ‘in yazdığı gibi bu sistemde dilin millileştirilmesi önemli yer kaplar. Zaman ilerledikçe bürokratların ve iş adamlarının kullandığı esas devlet dilinin değişik bir şivesini dahi konuşamayan göçmen emekçiler, başlangıçta toplumsal hiyerarşinin diplerinde kalacaklar ve böylelikle kendilerini ya da çocuklarını bekleyen talihsizlikleri düzeltme ya da telafi etme olanaklarına daha az sahip olabileceklerdir. Diğer yandan, kendi dilleri yeni bağımsız ulusçu devletin eğitiminin, bürokrasisinin ve ticaretinin dili haline gelince, bu belirli talihsizlikler ortadan kalkacak ve kendi kültürel özelliklerine dirençli olmaktan çıkacaktır. İlk aşamalarında sanayi toplumu, aynı zamanda çok keskin, acılı ve belirgin bir eşitsizlik de yaratır ve sürece büyük bir altüst oluş eşlik ettiğinden, avantajsız konumlarda bulunanlar da sadece görece değil mutlak bir sefalet içinde bulunduklarından bu eşitsizlik daha da acılı olur. Tipik bir şekilde, dile, genetik olarak geçen özelliklere (ırkçılığa) ya da sadece kültüre sarılabilir. Bu yönde kuvvetli bir zorlama vardır çünkü sanayileşen toplumlarda iletişim ve dolaşısıyla kültür, yeni ve eş görülmemiş bir önem kazanır.

Toplumun bütünü ile kişi arasında herhangi bir düzeyde etkili ve bağlayıcı bir örgütlenme yok gibidir. Alt gruplaşmaların erozyona uğraması, paylaşılan ve okuryazarlığa bağımlı bir kültürün öneminin kapsamlı bir biçimde artması sonucu ulus artık son derece önemlidir. Eğitim sistemi devletin vazgeçilmez bir parçası haline gelir, kültürel dilsel ortamın korunması eğitimin esas rolü olmuştur.

19. yüzyılı önceki yüzyıllardan ayıran temel öğelerden biri de bu milliyetçilik olmuştur. 16-17. Yüzyıl Avrupa Prenslik-

lerinin öncelediği ama sistemli olarak Fransız Devrimleri çağında şekillenen modern devlet, yönettiği insanların hepsini kucaklayan bir toprak parçası olarak tanımlanıyor, kendisi gibi diğer toprak parçalarından belirgin sınır çizgileriyle ayrılıyor. Yönetsel anlamda modern devlet kendi halkı üzerinde, ara yöneticiler ve kuruluşlara gereksinim duymayan bir egemenlik anlayışına sahipti ve sınırları dâhilindeki tüm yurttaşlara aynı kurumsal ve idari düzenlemeleri dayatmanın yollarını arıyordu. Diğer taraftan yurttaş ile devlet daha önce emsali olmayan gündelik bağlarla bağlıydı. Politikanın demokratikleşmesi devletin çıkarını kaçınılmaz olarak geniş yurttaş kitlelerinin katılımına bağlı kılıyordu. Modern devlet siyasal katılım yoluyla söz hakkı verdiği yurttaşının vergi mükellefi ya da potansiyel bir asker olarak faaliyetlerine ihtiyaç duymaktaydı. Kısaca devletlerin, yurttaşlarının yurtseverlik duygusuna ihtiyacı vardı. Bu dönem henüz siyasi üstyapısını oluşturamamış halklar arasında yaygınlaşmaya başlayan milliyetçilik ideolojisi, egemen olduğu coğrafyada toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak bir siyasi yapılanmayı tesis etmeyi hedeflemiştir. Bu siyasal yapı ötekinden ve kendisinden önce mevcut olan yapılanmadan farklılaşmış olduğu varsayılan bir ‘halk’ı temsil ettiği iddiasıyla meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda; devrimler, liberalizm, demokratikleşme ve işçi sınıfı hareketlerinin ivme kazandığı ve eski sosyopolitik bağların çözüldüğü bir çağda yeni kamusal sadakat biçimleri yaratmak ve kitlelere bunu aşılacak modern devlet için bir zorunluluktur. Bu nedenle hükümetler, yurttaşlarının toprağına olan sadakatini “hayali cemaatler” in anlam ve sembolleriyle güçlendirmek ve bunları kendi tekellerinde toplamak için uğraştılar.

Doğru bir siyasi yapının mevcut olmadığı şartlarda, milliyetçilik devletler için hayali bir ulus adına bağımsız ve egemen bir devleti kurmak ve ardından da bu siyasal yapıya uygun bir ulusu inşa etmek hedefindedir. Dolayısıyla milliyetçi ideoloji

açısından temel gaye egemen ulus devletin inşası ve onun bekası olarak tanımlanabilir. Bu amaç doğrultusunda meşrulaştırıcı bir argüman olarak kullanılan ‘ulusların kendi kaderini tayin hakkı’ argümanı ile özellikle 1830 – 1880 döneminde bir taraftan çok uluslu imparatorluklar yıkılırken, diğer taraftan yeni ulus devletler kurularak Avrupa haritası dramatik biçimde değiştirilmiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren milliyetçilik liberal vaatlerinin tersi sonuçlar doğurmuş, Avrupa haritasının millet esasına dayalı olarak yeniden çizimi kolayca ve barışçıl kendi kaderini tayin hakkı ile değil, savaşla gerçekleşmişti. 19. yüzyıl düşünce hayatına hâkim olan milliyetçilik yüzyılın sonuna gelindiğinde giderek yozlaşmış ve liberal özünden uzaklaşmıştı. Zamanın milliyetçi düşünürleri tarafından giderek önemi abartılan uluslararası farklılıklar ve bu farklılıkları etnisite ve kan bağı ile temellendiren görüş, liberalizm yerine ırkçı düşünceden kaynaklanan bir milliyetçilik anlayışı doğurmuştur. Bu anlayış giderek her ulusun en doğal hakkı olan kendi devletini kurma yolunda hiçbir sınır tanımaması gerektiği düşüncesine kadar uzanarak, milliyetçiliğin sömürgecilik ve emperyalizm şeklinde var olmasında önemli bir unsur olmuştur

Bir taraftan da eskiden bilinmeyen bölgelerdeki halklar arasında çoğalan milliyetçi hareketlerin ortaya çıkması da bu döneme rastlar. Bu bölgelerdeki Antiemperyalist hareketler üzerinde Batılı milliyetçi ideolojinin yadsınamaz bir etkisi olmuştur. Bu hareketlerin çoğu artık dilsel veya etnik unsuru öne çıkarmaktadır. Etnik unsurların güç kazanması ile bu dönemde ırk kavramı da dönüşüme uğramış ve hakların deri rengine göre sınıflandırılmasına başlanmıştır. Bu dönemde milliyetçiliğin güç kazanması bir bakıma hem toplumsal hem de politik değişimlerin ürünüydü. Toplumsal düzeyde, milliyetler olarak “hayali”, hatta gerçek topluluklar icat etmeye zemin sunan iki gelişmeden söz edilebilir. İlk olarak Modernitenin saldırısıyla geleneksel grupların direnişi, İkinci olarak şehirleşen toplumlarda artık tama-

men geleneksel olmayan sınıflarla katmanların ortaya çıkışı. Böylece milliyetçiliğin politika alanına girmesi için gerekli olan tek şey kendilerini bir millete ait hisseden insan topluluklarının yaşadıkları huzursuzlukları içindeki bulunduğu başka milletin varlığına ve onlara bağlı olmaya bağlamaları olmuştur. Bu milli çağrının potansiyel alıcını filli alıcıya çevirmesi, politikanın demokratikleşmesi, yurttaşlığın gelişimi ve en önemlisi milletin dille özdeşleşmesiydi.

1870'lerden sonra ulus kurma sürecinin yapıcı ve liberal yönü giderek zayıflamıştı. Millet imajını yaymak adına uygulanan politikalar 'biz' ile 'öteki' arasındaki ayrımı giderek derinleştirerek önlenemez boyuta ulaştırmıştı. Geçmişte insanların deri rengi zemininde ırklara bölünmesi artık 'Ariler' ve 'Sami-ler' şeklinde ya da Ariler arasında Kuzeyliler, Akdenizliler gibi benzer ten rengine sahip insanları kategorize eden ırkçı ayrımlara dönüşmüştü. Diğer taraftan genetik biliminde sağlanan gelişmeler ile Darwinci evrimcilik, ırkçılığa kendinden olmayanı dışlamaya, sürmeye ve öldürmeye uygun bilimsel nedenler sunmuştur. Bu süreçte ırkçılık ile milliyetçilik arasında sıkı bir bağ kurulmuş, milliyetçilik artık Balkanlar ve ayrılıkçı hareketlerle birlikte anılmaya başlanmıştı 1870'ten 1914'e uzanan dönem, kitlesel göçlerin yaşandığı, artarak devam eden ve dünya savaşıyla noktalanacak olan milletler arası rekabetin dönemiydi. Yükselen rekabet milli emperyalizmi beslemişti. Öyle ki, Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süre zarfında Afrika Kıtası'nın tamamı ve Asya'nın çok geniş bir kısmı Avrupalı güçlerin nüfuz alanları olarak paylaşıldı. Emperyalist politikalara meşru bir temel hazırlama ihtiyacı milliyetçiliğe hızla mevzi kazandırmış, hükümetler tarafından beslenen şovenist yurtseverlik, 1914'e gelindiğinde savaşan tarafların halklarının rızasını elde etmede en etkili faktör olmuştur.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÖNEM KÜLTÜR VE MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçiliğin tarihsel gelişimini irdeleyen tarihçi Hobsbawm, 1918 – 1950 yıllarını Milliyet ilkesinin zirve yaptığı bir dönem olarak belirler. 20. yüzyıla gelindiğinde milli devletler artık baskın hükümet biçimi haline gelmiş, Avrupa haritası milliyet temelinde yeniden çizilmişti. Artık eski milli devletlerin yanında, şimdi orta Avrupa'da İtalyanlar ve Almanlar, güneydoğuda Yunanlılar, Sırlar, Romenler ve Bulgarlar kendi milli devletlerine sahipti. Doğu Avrupa'da ise kültürel milliyetçiliğin etkisi altında çok sayıda millet bulunmakla birlikte, bu milletler kendi devletlerine sahip değillerdi ve varlığını sürdüren üç imparatorluktan (Osmanlı, Rusya ve Avusturya- Macaristan) birisinin halkı durumundaydı. Milliyetçiliğin gerek yurttaşların zihninde gerekse hükümetlerin politikalarında daha fazla yer kapladığı bu dönemde milliyetçilik yeni bir siyasal ve ekonomik ortamda işlemeye başlamıştı. Tarihçi Hallett Carr'a göre, bu yeni görünüm, ona yol açan üç temel faktörle açıklanır. Bunlar; yeni toplumların ulusun üyeliğine getirilmesi, ekonomik güç ile siyasal gücün yeniden birleşmesi ve ulusların sayısındaki artıştır. Fransız İhtilali 19. Yüzyılda çok etkili olmuştu. 20. Yüzyılda da 1. Dünya Savaşı çok etkili olmuştu. Sanayileşme ve milletlerarası artan rekabet, 1870'ten sonraki dönemdeki emperyalizm savaşının yolunu aralamıştı. Böylesi bir ortamda savaş ruhu oldukça güçlü ve karşı konulmazdı. Yükselen popüler milliyetçilik sayesinde, savaş süresince yaşanan silah altına alınma, sansür, hükümetlerin ekonomik hayata müdahalesi gibi türlü olumsuzluklar kitleler tarafından normal karşılanıyordu. Savaşan ülkelerdeki yükselen milliyetçilikten faydalanan faşist ve diğer sağcı hareketler orta sınıf ile toplumsal devrimden korkan diğer katmanları komünizm tehdidine karşı seferber ettiler. Böylesi bir milliyetçi propaganda, başarısızlığın sorumluluğunu dışardaki düşmanlar ve içerideki hainlere yükleyebildiği ölçüde etkili oluyordu ve

ortada açıklanmayı bekleyen çok sayıda başarısızlık vardı. İki dünya savaşı arası dönemde kitleleri bu tip faşizan hareketlere sürükleyen şey bu tip başarısızlık ve bu başarısızlıkların yarattığı boşluklar ile militan milliyetçiliğin bunları kullanma becerisi olmuştu.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda halkların fiili dağılımı göz önüne alındığında, eski imparatorlukların yıkıntıları üzerinde kurulan yeni devletlerin çoğu, kaçınılmaz olarak, yerlerini aldıkları eski imparatorluklar kadar çok milletli yapıdaydılar. Çekoslovakya, Polonya, Romanya ve Yugoslavya buna örnektir. Bir başka değişim, devletlerin artık çok daha küçülmeleri ve devletler içindeki “ezilen halklar” artık “ezilen azınlıklar” olarak tanımlanması yönündeydi. Etnik köken ve dil itibariyle homojen bir yer yaratmanın mantıksal sonucu ise, azınlıkların kitle halinde kovulması ya da imha edilmesi idi. 1918'den sonra karışık bir milli bileşime sahip çeşitli bölgelerde yaşayan insanların rakip milli devletlerin üyesi olup olmadığını belirlemek amacıyla düzenlenen plebisitler (halk oylaması) bir dili konuşan ama diğer dili konuşanların devletine katılmayı tercih eden önemli sayıdaki toplulukların varlığını gözler önüne sermişti. Avrupa'ya bakıldığında, 1914'ten önce karakteristik milli hareketler Habsburg ve Osmanlı imparatorlukları gibi çok milletli devletleri hedef almışken, 1919'dan sonra Avrupa'da genellikle milli devletleri hedef alıyorlardı. Dolayısıyla milliyetçilik, birleştirici olmaktan ziyade ayrılıkçı nitelik taşıyordu. Milliyetçilik kavramsal olarak ilk olarak liberalizmle ve sola yakın görülen bir kavramken zaman içerisinde sağcı, emperyalist ve yabancı kimlik düşmanı bir kavrama dönüşmüştür.

MEDYA VE MİLLİ KİMLİK

1918 sonrası Milliyetçilik hakkında başka bir gözlem, bu çağdaki milli kimliğin, kendini modern, şehirleşmiş ve yüksek

teknolojili toplumlarda ifade etmenin yeni yöntemini sağlamasıydı. Bunun motoru ise modern kitlesel meydanın yükselişiydi. Böylece popüler ideolojiler hem bu araçlarla dönüştürülebilir hem de devletler tarafından propaganda amacına yönelik olarak kullanılabilirdi. Hobsbawm'ın 1918 sonrası Milliyetçilik ile ilgili bir diğer tespiti, bu çağda milli kimliğin kendini geniş kitlelere ifade etmek için yeni araçlara başvurduğudur. Gelişen modern kitlesel medya popüler ideolojiler tarafından propaganda amacıyla kullanılmıştır. Ancak buna ek olarak kitlesel medya ve milli semboller her bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası gibi sunulmuş ve böylelikle kamusal ile özel alanlar arasındaki ayrımı yıkmıştır. Hobsbawm'a göre, spor da kamusal alan ile özel arasındaki ayrımın silikleşmesinde önemli bir role sahiptir. İki savaş arasındaki dönemde milletler ve devletleri temsil eden her türden spor takımı ile uluslararası çekişme sembolik düzeyde sürdürülmüştür. Müsabakalar artık milli mücadeleyi temsil ediyordu. Milletleri ve devletleri temsil eden sporcular da Benedict Anderson 'un dediği gibi “hayali cemaatler” in esas temsilcileri konumundaydı. Çok sayıda olimpiyat oyunlarının yaratıldığı bu dönemde spor, erkeklere milli duyguları aşılamanın en etkili yoluydu. Diğer yandan, Faşist ve diğer sağcı hareketlerin etkisiyle, Avrupa'da iki savaş arasındaki milliyetçiliğin baskın yönü, yerleşik milli devletlerin ve onların yayılma isteklerinin milliyetçiliği idi. Nazi Almanya'sında görüldüğü üzere, ortaya çıkan “militan” milliyetçilik, politik proje ve programların insanların umutlarını gerçekleştirme yetersizliği, başarısızlık ve acizliğin bıraktığı boşluğu dolduran bir şey haline geliyordu.

Birinci Dünya Savaşı beklenilenden uzun sürmüş ve en çok da sanayileşmiş ülkelerin silah endüstrisine ve bu ülkelerdeki kitle milliyetçiliğine hizmet etmişti. Savaş Avrupa'da Milliyetçiliğin tarihi emperyalizm üzerinde ve milli devletlerin de imparatorluk yapılanmaları üzerindeki zaferiyle sona ermişti. 1919 – 1920 yıllarındaki Paris Barış Kongresi, 1815 yılındaki

Viyana Kongresi'nin aksine, Milliyetçilik ilkesini kabul etti ve onu Avrupa kamu hukukunun bir parçası haline getirdi. 'Self determinasyon' olarak adlandırılan bu hak, her ulusun kendi bağımsız devletini kurma hakkı olarak tanımlanıyordu. Bu hak Paris düzenlemeleri ile tanınmış olsa da aslında savaşın kaçınılmaz bir sonucu gibiydi. Çünkü, savaşın sonunda yeni devletler zaten bağımsızlıklarını ilan etmiş durumdaydı. Ancak, Doğu Avrupa'da ulusların daha heterojen bir şekilde dağılması ve barışı hazırlayanların geniş çapta bir nüfus mübadelesinden yana olmamaları, yeni kurulan devletlerde azınlıklar sorununu gündeme getirdi. Örneğin, Romanya'daki Macarlar ve Avusturya'daki Slovenler gibi kurtulamamış azınlıklar ulus devletlerinin dışında kalırken, ulus devletlerin yabancıların ya da kendi içindeki azınlıkların aleyhine genişlemesi sürüyordu. Bu anlamda, Avrupa'da hala devletsiz bazı milliyetler (örneğin, Makedonyalılar ve Katalanlar) mevcuttu. Dolayısıyla, azınlık sorunları ve milliyetçilik, 1914 sonrasında da Doğu Avrupa'da istikrarın kurulmasını büyük ölçüde engelledi. Görüşmelerin mimarı Wilson, tüm dünyada devletlerin milli bir temele oturtulmasının kalıcı barışı tesis edeceğini düşünüyordu. Bu doğrultuda Wilson İlkeleri, Paris'te devam eden müzakerelerden "Milletler Cemiyeti" için bir sözleşme elde etti ve cemiyet 1920 Ocak ayında resmen faaliyete girdi. Milletler Cemiyeti'nin varlığına rağmen, iki dünya savaşı arasındaki dönem birkaç yıl dışında uluslararası ilişkilerde giderek artan ve felaket getiren bir bozulmayla sonuçlandı. Birinci Dünya Savaşı'nın milliyetçilik üzerindeki etkileri hayli çarpıcıdır. Savaşın beklenmedik uzunluğu, propagandaya ihtiyaç duyulması, savaş ekonomisinin ortaya çıkışı, kimi rejimlerin ve imparatorlukların yıkılması gelecekteki çatışmaların olduğu kadar milliyetçi ideolojilerin de temellerini attı. Özellikle mağlup ve intikam arayışı içindeki devletler içinde ortaya çıkan milliyetçilik bu zeminde gelişmişti. Modernleşme karşısında duyulan hüsranın, dinsel mistisizmin ege- men olduğu Batı, savaş sonrası Avrupa'da Faşizmin ve Nasyonal

Sosyalizmin yayılabileceği bir alan haline gelmiştir. İlk bakışta, İkinci Dünya Savaşı yıllarının milliyetçiliğin en güçlü dönemi olduğu düşünülse de özünde savaşın bazı dinamikleri, bir önceki dönemin kayıtsız şartsız milliyetçiliğinden gerilemeye işaret ediyordu. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında görülen yurtsever heyecan İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında yoktu. 1940 ve 1941 yıllarında Hitler'in zaferlerine önemli ölçüde katkıda bulunan siyasal savaş, milliyetçiliğin düşüşünün bir belirtisi ve aynı zamanda nedenidir. İkinci Dünya Savaşı'nın ezici bir mağlubiyetle karşılaşmadan savaşı bırakmayan milli devletler tarafından yürütüldüğü gerçeği göz ardı edilmektedir. Almanya ve İtalya'da örnekleri görülen türden totaliter milliyetçilik gözden düşmüş olsa da İtalya ve Batı Almanya'da onların ardından gelen demokratik cumhuriyetçilik de milliyetçiliğin ruh ve manasından yoksun değildi. Üstelik ABD, milletlerarası barışın tesis edilmesi amacındaki, "Birleşmiş Milletler" olarak adlandırılacak bir milli devletler federasyonunun kurulmasında başı çekiyordu. Bu gelişmeler ekseninde, kısa sürede yalnızca Avrupa değil, tüm dünya milliyet temeline oturtulmuş oluyordu. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasi atmosfer içinde barışı tesis etmek oldukça güçtü. Savaştan galibiyetle çıkan komünist milliyetçi Rusya, Avrupa ve Asya'da saldırgan siyasetler izledi. Almanya, Japonya ve İtalya'nın silahsızlandığı, Britanya ve Fransa'nın çekimser politikalar izlediği bir süreçte doğan güç boşluğu iki kutuplu dünya düzenini yarattı. Arkalarına ülkelerinin vatansever bir kitle desteğini alan ABD ve Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletleri propaganda için kürsü olarak kullandılar. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, zafere giden güçlerin hiçbirisi eski anlamıyla milliyetçi değildir. Savaşın devamında oluşan yeni düzenin iki yeni devinin (Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği) ulusal nitelikte olmayan isimleri ve çokuluslu statüleri, o dönem milliyetçiliğinin karakteristiğini sembolik düzeyde yansıtmaktadır.

KAPİTALİZM VE ULUS DEVLET İLİŞKİSİ

Feodalite, geçimlik üretime dayalı bir ekonomiyken, kapitalizme geçişin ve üretimin bütüncül ve niteliksel farklılaşması ancak geçimselliğin koşullarının ortadan kalkmasıyla olanaklı olabilecekti. İşgücü hareketliliği ve ücret olgusunun oluşmasında ise köylü işgücünün ve çiftçilerin geçim araçlarına piyasa aracılığıyla ulaşmak zorunda kalmaları temel etken olmuştur. Yine piyasa, uzun mesafeye dayalı dış ticaret kapsamında gelişen ve lüks mal odaklı sınırlı bir pazarı da ifade etmemektedir. Çünkü kapitalizm yeni ve farklı bir üretim biçimi olarak hem üretici güçler hem de mülkiyet ilişkileri bakımından niteliksel bir farklılaşmayı içermektedir. Bundan dolayı, kapitalizmde oluşan piyasayı, basitçe dış mal pazarlarının genişlemesi veya iç küçük pazarların bir toplamı olarak almak olgusal gerçeklik bakımından tartışmalı olacaktır. Kapitalizmde piyasa bütün bir nitelik taşır. Bu bütünün üç boyutu vardır. Bunlardan ilki, işgücünün hareketliliğidir. Kapitalist piyasanın bütünsel niteliğinin ikinci boyutu ise metalaşmadır. Üretimin ücretli emek temelinde gerçekleştirildiği bir üretim yapısında mallar meta niteliğini kazanmış, dönüşen üretim mekânı meta hareketliliği ile ya da yine aynı anlama gelmek üzere metalaşmak için hareketliliği taşıdığından, niteliksel bir farklılığı oluşturmuştur. Üçüncü boyut ise, para sermayenin hareketliliğidir. İşgücü ve meta hareketliliğinin oluşturduğu değerle ortaya çıkan para sermaye, yeniden zemin oluşturmuş ve sonraki aşamalarda ise kendi “değer” olan bir özellik kazanmıştır. Zira uluslaşmanın birleştirici sembolleri bu sınıf için ortak değer sistemi yaratmıştır. Ulusal tek bir dil olmak üzere, dayatılan çekirdek bir kültür değil, kapitalistleşmenin doğal sonucu olarak ortaya çıkan uluslaşma ile belirginleşen kişilik dışı değer ve ilişki sistemine dayanan modern kültürdür. Bu kapsamda olmak üzere, uluslaşma sürecinde bir asimilasyondan bahsedilecekse bunun ancak modernleşmenin bir dayatma olarak kullanılmış oldu-

ğudur. Merkez dışındaki yerler bakımından ise, doğrudan doğruya bir uluslaşma sürecinden bahsedilmesi zordur. Bu yerlerde, bütünsel piyasanın yokluğu ya da tam oluşmamış olması da uluslaşmayı bir milliyetçi forma büründürüp, indirgemektedir. Milliyetçilikte Etno simgeci görüşün öncüsü Anthony Smith bile, bu farklılıktan yola çıkarak, ulus kavramını etnik ulus, teritoryal ulus olarak ikiye ayırmıştır. Teritoryal ulusu temsil eden batı modelinde halkın ortak yasa ve kurumlara tabi siyasi topluluk olarak görüldüğünü, etnik modelde ise, hukukun yerini yerli kültür, dil ve adetlerin aldığını iddia etmesine yol açmıştır. Tüm bunlarla birlikte belirtmek gerekir ki, kapitalizm öncesi toplum yapılarında etniklik, bir siyasal gerçeklik olarak varlık kazanmamıştır. Maddi bir zeminde kültürel yaşam biçimi olarak etniklik var olmasına karşılık feodalitenin yapısal niteliklerinden dolayı bir tanımlayıcı ve ayırt edici kimlik olarak da kullanılamamıştır. Dolayısıyla, etnik olanın siyasal hatta kültürel bir varlık olarak öne çıkması kapitalist toplumla birlikte gerçekleşmiştir. Bu ise milliyetçilikle birlikte güdümlü bir hareket olarak somutlaşmış; kendiliğinden bir olgusalılık biçiminde ortaya çıkmamıştır. Kültürcü ve romantik yaklaşımlarda, etnik olana kapitalizm öncesinde olmayan bir bilinç atfedilerek, kapitalist dönemde bu niteliğin yok edilmeye çalışıldığını iddia etmek, daha önce belirtildiği gibi modernizmin sonuçlarını geriye dönük olarak yorumlamaktan öte bir anlam taşımaz. Bu aynı zamanda, kapitalizm ile uluslaşma arasındaki maddi somutlukların görmezden gelinmesi veya üzerinin örtülmesi gibi farklı bir sonuç doğurulmasına da yol açmaktadır. Uluslaşmanın son boyutu ise, ulusal dildir. Bütünsel piyasanın bir zorunluluğu olarak beliren uluslaşma, yeni ve yaygın değer sistemi üzerine kurulu bir toplumsallaşmayla birlikte ikincil kurumlarla kurumsallık kazanmıştır. Nitekim kitlesel eğitim, birincil kurumların karakteristiği olan, dinsel ve etnik referans kapitalizm ve uluslaşma yerine yine kişilik dışı ilişki ve değer sisteminin öğretilebilirliği ve yaygınlaştırılmasıyla somutlaş-

maktadır. Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, ulusal dil hem kapitalist piyasada dolaşımın sürekliliği hem de mekânın homojenleştirilmesi bakımından işlevsel bir olgudur. Dolayısıyla, ulusal dili, maddi süreç dışı salt bir kültürel sabitenin dayatma aracı olarak değerlendirmek zordur. Mesela, 19.yy'a kadar Fransızların çoğunun günümüz anlamında bir Fransızca konuşmaması, Fransız Devrimi olduğunda, nüfusun sadece %12'sinin Fransızca konuşması, Paris merkezli olarak Fransızcanın kullanılması, buna karşılık Kuzey ve Güney Fransa'da neredeyse hiç Fransızca konuşulmaması... Yine 1860'da İtalyancayı gündelik konuşma dili olarak halkın %2.5'inin kullanıyor olması ulusal dilin her zaman sabit olmadığını, işgücü, meta, sermaye hareketliliği sonucunda ortaya çıkan yeni metanın yenisinden üretilmesi ve dolaşımın sürekliliğinin sağlanması bakımından tek bir ulusal dilin ekonomik bir içeriğinin olduğunu göstermektedir. Ulusal dil, kapitalizm ve modernleşme bağlamında, bir etnik kültür dayatma aracı olmaktan çok, piyasada dolaşımın sağlanmasında ve mekânın homojenleştirilmesinde etkin bir unsur olduğundan, çift dilliliğin işlem maliyetine neden olduğu ileri sürülmektedir. Bu iddia, Kanada örneği üzerinden doğrulanabilir. Örneğin Kanada 1867'den beri federal düzeyde iki dilli olmuştur. Ancak, Kanada devleti bu iki dilli yapıyı uygulamada korumamış, Fransızca'yı konuşanlar, iş bulabilmek için İngilizce öğrenmek zorunda kalmışlardır. Bu örnek, ulusal dilin bir etnik kültür dayatmasından çok, tek dilin dolaşımı kolaylaştırmaktan kaynaklı maliyet düşürücü etkisi bir başka ifadeyle de ekonomik bir dayatma aracı olduğunu göstermektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, çekirdek etnik temelli kültür dayatması savı büyük ölçüde ulusal dilin niteliği ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Oysaki ulusal dile temel oluşturan fiilen konuşulan lehçelerden biri seçilerek standart ve homojenleştirilmiş bir dil icat edilmektedir. Nitekim ulusal dil, ulusal mekân gibi, yapay bir kurgudur. Seçilen lehçenin ait olduğu coğrafi yer ya da etnik topluluğun niteliği-

nin kültür dayatması oluşturmaları da tartışmalıdır. Erken modern Avrupa’da, kapitalist sınıf, elit Latince okuryazarlardan daha çok “yerel” anadilleri benimseyerek geniş pazar arayışını kültürle somutlaştırmıştır. Halk dilleri aynı zamanda, Latince ile rekabet eden iktidar dille Hristiyanlığın hayali cemaatinin aşılmasına da katkıda bulunmuştur. Ayrıca, İngilizcenin küresel bir dil haline gelmesi de uluslaşmadaki tek-ulusal dil unsurunun form değiştirerek varlığını koruduğunu göstermektedir. Tüm bunlar, uluslaşmanın kapitalizmle olan yapısal bağı sonucunda, form değiştirdiğini ve aslında etnik bir özü içermemesinden dolayı formu değişse bile niteliği bakımından piyasanın tamamlayıcısı olma somutluğunu kaybetmediğini göstermektedir. Yine din ise milli kimliğin oluşum sürecinde, dile göre çok daha karmaşık bir kültürel kaynaktır. Çünkü özellikle Fransız Devrimi’nden sonra milliyetçilik; millet, eşitlik ve halkın egemenliğine dayanır. Başlarda dine mesafeli bir duruş vardır. Sonraki dönemlerde ise milliyetçilik kuvvetli bir şekilde etnikleştikten dolayı din, milleti kolektif bir varlık olarak yeniden temellendirmenin bir aracı haline gelmiştir. Bu dönemden itibaren geçmişle kurulan ilişkinin artması milliyetçiliği seküler bir din haline getirmiştir. İkame din olarak milliyetçilik ve kimilerine göre de “kutsal yurttaşlar cemaati” olarak nitelendirilen milliyetçiliklerin, milletlerin kurucu liderlerine yarı Mesihlik atfeden bir tutkularının olduğu da genel kabul görmektedir. Modern milliyetçilik, Batı Avrupa’da mesafe kat ettikten sonra bir din mahiyeti bürünmüştür. Hayır ve koruma sahibi olan “Milli Tanrı’nın” tahayyülünde zevk ve duygu yoğunluğu meydana çıkarılır. “Milli Tanrı’nın” nimetleri için ona şükran duyulmakta ve rızasının alınması çok önemsenmektedir. Buna göre milliyetçilik diğer dinler gibi sosyaldir. Onun aynı zamanda kurtuluş için bireysel ve toplumsal ritüelleri yerine getirdiğine inanılmaktadır. Milliyetçiliğin, muhtemel bütün rakiplerine karşı hoşgörülü değil tam aksine hoşgörüsüz ve bağnaz olduğu iddia edilir.

ÇOKLU ETNİKLİK VE KÜRESEL KARDEŞLİK

Son olarak Birleşmiş Milletler'in kayıtlarına göre dünya üzerinde toplamda 206 ülke yer almaktadır. Bu kadar ülke içerisinde sadece bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar ülke kendi vatandaşlarını gerçek olarak etnik ve dinsel anlamda tek bir grupla özdeşleştirebilir. Homojen milliyetçilik dolayısıyla çok uç bir kavramdır. Örneğin nüfusu 100'den fazla ırk grubuna mensup olan Çad veya 37 kabilenin bulunduğu ve 39 farklı dil konuşan Togo gibi ülkeler vardır. Aynı şekilde Kuzey Afrika ülkelerinde Araplar, Berberiler, Tuaregler, Bedeviler ve Nubyalılar; İran'da Persler, Kürtler, Beluçlar; Suriye ve Irak'ta da Araplar, Kürtler, Türkmenler, Ermeniler, Süryaniler ve Yezidiler vardır.

2017 yılında Harvard Üniversitesi, dünyanın ırk ve dil bakımından en çeşitli bölgesi sayılan “*Mezopotamya karmaşık etnik mozaïği*” hakkında bir araştırma yürütmüştür. Çalışma, Kuzey Irak'ta Araplar, Kürtler, Türkmenler, Süryaniler ve Yezidiler gibi farklı ırklara mensup kişilerden örnekler alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma iki önemli noktayı ortaya çıkardı. İlk olarak bu beş ırk, 18 genetik aile içeriyordu. İkinci olarak ise aynı grup içindeki ırksal saflık oranı beklenenden çok daha azdı. Bu bilimsel araştırmanın sonuçları, söz konusu toplumların ırk temelli topluluklardan ziyade dil, kültür ve din temelli topluluklar olduğunu gösteriyordu. Bu da tek ırk veya saf ırk konusundaki hâkim düşünceyi geçersiz kılarak bu gruplar içindeki çeşitlilik fikrini güçlendirmektedir. Saf ve lekesiz bir ırkı teyit etme çabası, bilimsel gerçeklerin ortadan kaldırdığı bir yanılgıdan başka bir şey değildir.

Harvard Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde genetik profesörü olan David Reich, “*Biz Kimiz ve Nasıl Geldik*” adlı kitabında hâlihazırda ve hiçbir zaman saf bir halkın olmadığını söylemektedir. Eski insanların DNA'larının incelenmesi neticesinde birbirinden çok farklı grupların birbirine karışmasının insan doğasının

ortak bir özelliği olduğu ortaya çıkarıldı. Bu durum Avrupa ve Güney Asya'da da tarihin paralel ilerlediğini açıklıyordu. Buna göre her iki bölge de binlerce yıl önce tarımın gelişine, yakın bir zamanda dilin gelişimine ve göç ve atalar arası karışım yoluyla ortaya çıkıp karışık sülalelerin dünyada yayılmasına yol açan büyük dönüşümlere sahne olmuştur. Bir başka örnekte otozomal DNA'yı köken olarak en alâkalı olduğu bölgelerle ilişkilendiren Turkish DNA Project'in yaptığı Dodecad K12b projesine bir bakalım: İstanbul Türklerinde yüzde olarak oranlar Kızılderili 0.3, Batı Asyalı 47.9, Avustralya Yerlisi 0.4, Akdeniz 24.7, Doğu Asya 3.7, Sibirya 3.5, Atlantik ve Baltık 18.5, Güney Asya 1, Neolitik Afrika oranı 0 iken, değil başka bir ülkeye gitmek aynı ülkemiz sınırlarında Aydın ilinde doğan Türklerdeki oranlar ise Kızılderili 0.1, Batı Asyalı 37.0, Avustralya Yerlisi 0.4, Neolitik Afrika 0.2, Akdeniz 24.5, Doğu Asya 4.4, Sibirya 8.1, Atlantik ve Baltık 25.2, Güney Asya 0'dır. Ayrıca küresel kültürler ve kitle iletişim araçlarının çoğalması, çeşitli dil çevirme programlarının gelişmesiyle bilgi toplumu ve kitle iletişimi tek bir kozmopolit dünyaya geçişi er ya da geç sağlayacaktır. Bu da milliyetçiliğin yok olması demektir.

DAHA "ADİL"İ ARAMAK; EKONOMİ ANAYASASI SİSTEMİ

Dünya üzerinde en çok rağbet gören ekonomik sistemlerden ikisi Liberalizm ve Sosyalizm'dir. Bu iki kavramdan çokça bahsetme sebebim günümüzü de şekillendiren öneme sahip olmalarındandır.

Liberalizm, kısaca bireyciliği ve özgürlüğü savunan fikir ve politika akımlarını tanımlayan genel bir terimdir. Liberaller ekonomide serbestleşmeden yanadırlar. Bu görüşü benimseyenler, ithalat serbestliğini, gümrük vergilerinin indirilmesini, serbest rekabeti savunmuş ekonomiye devlet müdahalesine karşı çıkmıştır. Liberalizm; insanın çıkarı peşinde koşan varlık olduğu ve bu özelliği ile toplumsal çıkarı artırdığı, doğal düzenin en adil ve özgür düzen olarak görülmesi sebebiyle devletin de bireysel çıkarı artırmak için bu özgürlüğü güvence altına almak olduğu, iç ve dış güvenliği sağlayan devletin başka hiçbir şeye karışmaması gerektiği düşüncelerini içerir. Dolayısıyla liberalizmde devlet sosyal düzenin amiri değil hizmetkârıdır.

Olumsuzlukları; Bireylerin kendi kişisel yararları için serbest mübadelede bulunarak, kendiliğinden ortak yararın yaratılacağına inanılmaktadır. Ancak kendiliğinden düzen, bireylerin davranışlarının istikrarlı ve öngörülebilir olduğunu varsaymasına rağmen, bireyler kendi davranışlarının toplumsal sonuçlarını öngörememektedir. Liberalizmde olduğu gibi onun daha radikal

ali olan Neo Liberal Paradigma da; öngörülebilir olan bireysel davranışlar aslında bilgilerin parçalı ve dağınık olduğu için öngörülemez. Bireylerin özel çıkar arayışlarının, sonuçlarına bakılmaksızın, kamusal yararla eşitlenebilmesi yanlış bir yaklaşımdır. Liberal paradigmanın ‘kamusal yarar’ veya ‘ortak iyi’ kavramları Liberal Paradigma açısından öznel olarak tanımlanabilen, dolayısıyla da ancak bireyler tarafından belirlenebilen kavramlardır. Bu nedenle kamu yararı, açık olmayan bir kavram olup, bireylerden bağımsız olarak tanımlanamaz. Aslında kamusal çıkar, bireysel çıkarların toplamından ibarettir. Oysa bireylerin kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışmaları kamu yararını garantilemez. Bireylerin öz çıkar arayışlarının sonuçları; yoksulluk, eşitsizlik veya çevre felaketi gibi bütün kamu üzerinde yıkıcı etkiler yaratmış olsa dahi, Neo-liberalizmin kendiliğinden düzen fikri, bu durumun bir sorun olarak algılanmasına onay vermemektedir. Çünkü Liberalizmin serbest piyasaya anlayışında, piyasanın kamu yararıyla bağdaşmayan sonuçlarına ilişkin herhangi bir varoluşsal bir ön kabul bulunmamaktadır. Ayrıca liberalizmin ekonomik güç bağlamında da sıkıntılar bulunmaktadır. Siyasal gücün merkezileşme tehlikesine karşı, hukuk devleti çerçevesinde önlem alınırken, ekonomik gücün merkezileşmesi ile sivil toplumdaki asimetrik güç ilişkileri göz ardı edilmektedir. Bu nedenle toplumdaki eşitsiz veya adaletsiz gelir dağılımından kaynaklanan çeşitli sorunlar liberalizmde çok belirgindir. Sınıflar arası gelir farkının çok yüksek olması bu sistemde soruna yol açmaz

Devletin rolü, esas itibarıyla yasa ve düzeni tesis etmek, gönüllü olarak yapılan sözleşmelerin uygulanmasını sağlamak, mülkiyet haklarını tanımlamak ve anlaşmazlık çıkan konularda hakemlik yapmakla sınırlıdır. Refah devletinin yerine getirdiği rollerin neredeyse tamamı reddedilmektedir. Sosyal refah politikalarına karşı çıkılmaktadır. Devlet toplumsal sorunlara karşı kayıtsız kalmaktadır.

Liberalizm bahsedilen bu özellikleri ile tüm dünyada geçerli ekonomik sistem halini almışken 1873 yılı itibariyle küresel kriz yaşanmaya başlamıştır. Klasik Liberalizm'in (Kapitalizm) bir grubun üretim, ticaret ve finans alanında yürüttüğü faaliyetler ile zenginleşmesi öte yandan işçi sınıfının bu zenginliklerden pay alamaması bölüşüm problemlerini ve ilerleyen yıllarda farklı ideoloji ve yönetim taleplerini ortaya çıkarmıştır. Liberal Kapitalizmin sosyal olguyu görmezden gelmesi, emek kesimine gerekli önemi göstermemiş olmasının sonucu bir tepkilere yol açmıştır.

Bu durum bir diğer ve en büyük firesini 1929 Krizi'nde vermiştir. 1929 Ekonomik Buhranı'nda klasik iktisadın "görünmez el"i ekonomiyi dengeye getirememiş, Say'ın "Her arz kendi talebini yaratır" temel felsefesi geçerliliğini yitirmiştir. Ücret ve fiyatlarda gerileme, işsizlik oranında sürekli ve önemli artışlar kapitalist düzenin çöküşünü getirmiştir.

Son yirmi yıl içerisinde kapitalist sistemi benimseyen ülkelerde olduğu gibi, Asya Krizi (1997), Rusya Krizi (1998) ekonomik krizler meydana gelmiştir. Söz konusu krizler, ciddi ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. 2008 Mortgage Krizi'nde kapitalizmin yanlışları etkili olmuştur. Amerikan hükümetinin finansal piyasalardaki olumsuz gelişmeler karşısında yasal ve kurumsal düzenlemeleri yapmakta geç kalması ve hükümetin büyük çaplı bütçe açıkları vermesi gibi önemli unsurlar bu krizde etkilidir. Kriz Amerika'nın küresel gücünden hareketle tüm dünyada hissedilmiş, en çok hisseden kesimlerde toplumun büyük bir bölümünü oluşturan ücretli kesim ile sabit gelirli kesim olmuştur. Çünkü sermaye kesimleri, mevduat garantileri, teşvikler ve yüksek faiz kazançları gibi önlemlerle kendilerine belli düzeyde koruma sağlamaktadırlar. Ekonomik krizin başlamasıyla birlikte, sermaye kesimi piyasalardan çıkarak fonlarını kolaylıkla ülke dışına taşıyabildiği için krizlerden minimum zararla çıkma yeteneği, ücretli ve sabit ge-

lirlilere göre çok daha fazladır. Ekonomik krizle mücadele etmek için hükümetlerin açıkladığı istikrar paketlerinde ise ücretler düşürülmekte, kamu harcamalarında tasarrufa gidilmekte, vergi oranları artırılmakta, para politikası sıkılaştırılmakta ve kamu yatırım projeleri dondurulmaktadır. Böylece ekonomik krizin net olumsuz etkileri, vergi veren vatandaşların sırtında kalmaktadır. Dolayısıyla krizler karşısında ücretli kesimin kendini koruma yeteneği, sermaye kesimine göre daha düşük kalmaktadır.

Sosyalizm ise üretim araçları mülkiyetinin toptan veya belli ölçülerde kamulaştırılmış, ekonomik faaliyetlerin bu kamulaştırma çerçevesinde merkezi bir otorite ve emredici plân aracılığıyla işlediği ekonomik sistemdir. Dolayısıyla liberalizmin “serbest piyasası”nın yerini “devlet kontrollü ekonomi”, “birey”in yerini “toplum”, “bireyin çıkarı”nın yerini “toplum çıkarı” almaktadır. Özel mülkiyet yerine sosyal mülkiyet tercih edilmektedir. Devlet kontrolünde bir piyasa olduğu için rekabete izin verilmemektedir. Neyin-kim için-ne miktarda üretileceğini ve fiyatını devlet belirlemektedir. Bu atmosferde Klasik Liberallerin “görünmeyen el” anlayışının yerini devletin “görünen el” olması almıştır.

Olumsuzluklar ve Nasyonel Almanya Örneği: Almanya’da bahsettiğimiz “görünen el” Nasyonel Sosyalizm ile vücut bulmuştur.

1933 yılında Alman Merkez Bankası olan Reichsbank’ın başkanlığına atanan Schacht, Nazi ekonomi politikasını belirlemiş, ilk yıllarda devlet teşebbüslerini arttırmak ve özel işletmeleri teşvik etmek suretiyle işsizlik sorununu çözmeye çalışmış, yatırım yapan firmalara vergi indirimleri, iş alanı açıp istihdamı artıranlara kredi ve yardımlar yapılmıştır. Özel mülkiyet ve özel teşebbüs ise yalnızca rejime uyum sağladığı sürece mümkün olmuştur Ekonomik seferberlik ilan edilen ülkede endüstriye üretim teşvik edilmiş, otomotiv sektörü ve metal sanayisi geliştirilmiş, ithalata kısıtlama getirilmiştir. Ancak kartelleşme artmış, büyük teşekküller ve bankalar zenginleşmiş, küçük ser-

mayedarlar kendine ancak işçi sınıfında yer bulabilmiştir. Nazi Döneminde görülen merkezi plan ekonomisinde devlet ekonominin kurallarını belirlemekle kalmamış doğrudan savaşla ilgili işletmelerin faaliyetlerini belirlemiştir. Tüm kaynaklar stratejik endüstri faaliyetlerine aktarılmıştır. Sendikalar kapatılmış, gıda alımları azalmış verilen ücretler düşmüştür. Alman ekonomisi İkinci Dünya Savaşı Döneminde hem işleyemez bir şekil almıştır.

Her iki sistemde de oligarşi ve karteller bir şekilde yer almıştır. Gerek devlet eliyle gerek kapitalizmdeki gibi özel sektörlerle bu durumun önüne geçilememiştir.

Kapitalizm, kişi başına yüksek gelir, fazla çalışma olanağı, yüksek demokrasi standardı gibi avantajlar sağlamanın yanı sıra sosyal ve ekonomik alanda birçok yozlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Söz konusu gelir dağılımı adaletsizlikleri, servetin miras yoluyla aktarımı, şirket birleşmeleri, sermayenin belirli ellerde toplanarak monopolleşmesi yoluyla daha da artmaktadır. Bu faktörler ise, beraberinde gelişmiş ülkelerde suç oranlarının hızla artmasını, gettolaşmayı, ortalama eğitim seviyesinin düşmesini toplumsal barışın ve huzurun giderek kaybolmasını, aşırı milliyetçiliği, ekonomik büyümenin yavaşlamasını ve işsizlik oranlarının artmasını getirmektedir. Bu sorunların yanı sıra kapitalist ekonomilerde küresel düzeyde yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin artmıştır. Toplumların uzun dönemli gelişimi dikkate alındığında gelir seviyesinde artış, sosyal koşullardaki iyileşmeler ve sosyal güvenliğin yaygınlaşması gibi faktörlerin insani gelişmeyi sağlamak açısından önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu faktörler ise ne tek başına kapitalizm, ne de çok katı devletçi bir sistem tarafından gerçekleştirilebilir. Çünkü her iki iktisadi sistemin güçlü yanları olduğu gibi, eksik kaldıkları unsurlar vardır. Örneğin kapitalizm ülke ekonomilerine dinamizmlik, yenilik, rekabetçilik ve verimlilik sağlayarak milli geliri arttırmasına rağmen, insani gelişmenin birçok boyutunu sağ-

lamakta yetersiz kalmaktadır. Kapitalist anlayışın bulunduğu ekonomilerde, kamu hizmetlerinin yetersiz olması durumunda gelir dağılımında adaletsizliğin, sağlık ve eğitim hizmetlerinde aksaklığın, sosyal güvencesiz çalışmada artışın ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir.

Sosyal Piyasa Ekonomisi Çözüm Olabilir mi?

Sosyal piyasa ekonomisi, rekabet ekonomisi temeline dayalı olan; özgür girişimi, piyasa ekonomisi içinde genellikle bir sosyal devlet hedefleyen, sosyal politikaların yanı sıra regülasyoncu (düzenleme ve ayarlama) serbest piyasa kapitalist ekonomik sistemini birleştiren bir sosyoekonomik modeldir. Temsil sistemi açısından kapitalist demokrasiyi benimsemiş ülkelerin, homojen olduğunu söylemek zordur. Bu duruma kapitalist demokrasiyi uygulayan ABD ve Norveç ekonomileri iyi birer örnektir. İşçilerin gelir dağılımındaki sıralamasına bakıldığında Norveçli işçilerin gelir dağılımında üst sıralarda, ABD’li işçilerin oldukça alt sıralarda yer aldığı belirtilmektedir. Norveç ve ABD arasında kapitalist üretim tarzının benimsenmesi ve piyasa ekonomisinin kurallarının uygulanması arasında farklılık olmamasına rağmen gelir dağılımı konusundaki farklılığın nedeni olarak Norveç’in sosyal piyasa ekonomisini, ABD’nin ise liberal piyasa ekonomisini uygulaması gösterilmektedir. Sosyal piyasa ekonomisini benimseyen Norveç hükümeti, kamu kaynaklarının büyük bir kısmını geniş kitlelerin lehine olacak biçimde gelirin yeniden dağılımına, muhtaç kimselerin korunmasına, sağlık ve eğitim yatırımlarına, emeklilik ve işsizlik ödemelerine ayırmaktadır. Liberal piyasa ekonomisini benimseyen ABD ise, kamu kaynaklarını çoğunlukla altyapı ve üstyapı harcamalarına, yatırım teşviklerine, bütçe açıklarının finansmanına ve askeri harcamalara ayırmaktadır. Bu durum ise Norveç’te çalışan sınıfın refah düzeyinin, ABD çalışan kesimlere göre daha yüksek olmasına yol açmaktadır. Buna göre, transfer harcamalarının yoksulluk oranını azaltmaya katkısı liberal ekonomik sistemi uygulayan

ABD’de yalnızca %13 iken, sosyal piyasa ekonomisini ve sosyal demokrasiyi benimsemiş olan İsveç’te aynı oran % 82’dir. Transfer harcamalarının yoksulluk oranlarını azaltmada göstermiş olduğu yüksek oranlı başarı, İsveç’in sosyal piyasa ekonomisine, katılımcı demokrasiye, yoksullukla mücadeleyle, sosyal refahın artırılmasına, gelir dağılımında adalet ve toplumun tüm kesimleri arasındaki ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına verdiği önemi göstermektedir.

Bireysel özgürlükleri çatışan farklı aile üyelerinin birlikte daha güvenli ve adalet içinde yaşama gereksinimlerinin doğal bir sonucu olarak günlük yaşamımıza katılan devlet müessesesi, bireylerin kendi aralarındaki ortak bir sözleşmenin ürünüdür. Ancak, bireyler devlet müessesesinin varlığını kabul ederken bireysel özgürlüklerinden vazgeçmemişler, buna karşın bireysel özgürlüklerinin garanti edilmesi için devleti tanımışlardır. Tarihsel açıdan bakıldığında devlet, bireylerin varlığını ve haklarını değil, bireyler devletin varlığını ve sınırlarını tanımışlar ve belirlemişlerdir. Ancak devlet müessesesi içindeki farklı yönetim biçimleri zamanla devlet örgütünün işleyişini değiştirmiş ve toplumun devlete bakış açısını tersine çevirmiştir. Bireysel hak ve özgürlükler için devlet müessesesine gereksinim duyulurken, “devlet için birey” felsefesi ön plana çıkmıştır. Bireysel özgürlüklerin teminatı olması gereken devlet, insanlık tarihinin ilerleyen aşamalarında bireysel özgürlükleri kısıtlayan hatta ortadan kaldıran bir yapıya dönüşmüştür. Ancak bu dönüşümü devleti oluşturan bireylerden bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Devlete belli toplumsal işlevleri yükleyenler yine bireylerdir. Bireysel haklarını, diğer bireylerinin haklarını hiçe sayarak kendi faydalarının maksimize edilmesine yönelik olarak kullanmak isteyenler, devlet örgütüne talip olmuşlar ve devletin içinde güçlenerek kendi çıkarlarını artırmanın yollarını kamu hukukuna dayandırmışlardır. Dolayısıyla “devlet” değil ama “devlet yönetimi” zamanla yozlaşmıştır. Kralın yetkilerini sınırlamak ve ih-

lal edilen haklarını korumak için parlamentoları kuranlar, daha sonra bu parlamentolara kralın sahip olduğu yetkileri de yüklemişlerdir. Krallıkların ortadan kalkması ya da işlevini yitirmesi ile parlamentolar yavaş yavaş mutlak otoritenin merkezi olma mücadelesine girmişlerdir. Kralın sahip olduğu mutlak otoriteye karşı, bu gücü denetleyen karşı bir güç olan parlamentolar, krallıkların sona ermesi ile alternatifsiz birer güç haline dönüşmüşlerdir. Zalim bir kralın 30 yıllık zulmü ile, belli sayıdaki parlamenterin birkaç yıllık zulmü arasında tercih yapma zorunda bırakılan bireyler ise her halükârda kaybeden taraf olmaktadır. Üstelik bu parlamenterlerin birkaç yılda bir top yekûn değişme riski de bulunmaktadır. Parlamenterler sadece 5 yıllık görev süreleri içinde, toplumun orta ve alt sınıflarına mensup olan parlamenterlerin kendi ve yakın çevrelerinin rantlarını arttırabilme peşinde koşarak, toplumun genel çıkarları açısından yol açabilecekleri tahribat; uzun yıllardan beri iktidarda bulunan ve belli bir refah seviyesine erişmiş bir saltanat ailesi mensubunun aynı sürede yol açabileceği tahribattan ne derece azdır? Bu hususun üzerinde çok ciddi olarak durulmalı ve parlamenter demokrasinin bugün içinde bulunduğu durum gözden geçirilmelidir.

Tüm bu olumsuzlukları bir ekonomik anayasa çözebilir.

EKONOMİ ANAYASASI SİSTEMİ

ÇÖZÜMÜ VE İÇERİĞİ

Öncelikle hangi sistem olursa olsun sistemin, bağımsız ve güçlü bir yargının olduğu hukuk sisteminin denetiminde olması hayati önem taşır.

Alman Ekonomist Eucken, Ekonomik Anayasa ilkeleri çalışmasında düzen, ekonomik düzen ve oluşturulmuş düzen kavramlarına yer vermiştir. Bu anayasada olması gereken maddelerden bazıları;

Sorumluluk ilkesi: Sorumluluk ilkesi, sorumluluk ve kontrolün uyumlu olması gerektiğini söyler, dolayısıyla bu ilkeye göre belirli bir eylemden kâr elde etmek isteyenler, potansiyel maliyet ve riskleri de üstlenmelidir. Eucken'e göre kazanca sahip olanlar zararı üstlenmelidir. Dolayısıyla yatırımları sebebiyle sorumluluk alanlar bu yatırımları daha itinayla gerçekleştirecektir. Kişilik, sosyal ekonomik pazarın temel fikridir; insan burada salt ekonomik bir aktör olarak değil, aynı zamanda sosyal bir aktör olarak kabul edilir. Böylece herkesin kendinin ve diğerlerinin sorumluluğunu üstlenmesi gerekmektedir. Sorumluluk ilkesi bir yandan da kötü yönetilen işletmelerin sonuçlarına katlanmak zorunda olduğu anlamına gelmektedir. Bunun bir sonucu olarak piyasayı terk etmeleri ve daha verimli işletmelere yer açmaları da söz konusu olabilir.

Tekel Sorunu: Kartel benzeri yapıların devlet ve yasalar tarafından tolere edilmesini gözlemleyen Sosyal piyasa uzmanları kartellerin yasal düzenleme ve siyaset üzerinde yozlaşmacı etkisi ile ekonomik verimlilik, gelir dağılımı ve istikrar üzerindeki olumsuz etkilerini gözlemlemiştir. Burada yapılması gereken; tekelleşmenin ve tüketicilerin ve işçilerin pazara hâkim işletmeler tarafından sömürülmesinin önlenmesi ve bunun için sıkı bir rekabet yasası, kartelleri ve gizli anlaşmaları yasaklayan, tekellerin veya pazara hâkim işletmelerin düzenleyici denetimi ve birleşme kontrolünü içeren bir piyasa ekonomik düzendir. Düzenleyici ilkelerle piyasanın gücünü dizginlemek hedeflenmelidir. Piyasanın gücünün sınırlı tutulmasının iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar; tekelleşmenin kötü bir mal veya hizmete neden olabilmesi, diğer nedeni ise gücü dizginlenmemiş şirketlerin piyasa ekonomisini şekillendireceği gibi siyasi baskı unsuru haline gelmeleridir. Devlet sadece tröst oluşumları (aynı malları üreten işletmelerin birleşerek ortak kararlar alması ve tekelleşmesi) yasaklamakla kalmamalı ayrıca güçlü rekabet için kurucu ilkelerin uygulanmasıyla sonuçlanacak ekonomik ve yasal bir politika iz-

leyerek, tekelci güç yapılarının ortaya çıkışını önlemelidir. Tekel denetimi devlete bağlı tekel denetim otoritesine devredilmelidir. Şahsi kanaatim ekonomik anayasa ile güvencesi verilmiş bağımsız ekonomik bir üst mahkemedir. Örneğin “Ekotay” isimli bağımsız üst mahkeme örneklendirilebilir.

Gelir Politikası: Bütün insanlara asgari bir yaşam standardı garantisi veren bir gelir politikası izlenmelidir. Gelir politikasının temelinde piyasanın zayıfların ve kaybedenlerin gelirin yeniden dağıtımını ile korunmasına yöneliktir. Hem dağıtım hem de verimliliğe etkisi nedeniyle gelir politikası esas olarak artan oranlı bir gelir vergisi ile ilişkilidir. Ayrıca, lüks malların üretimini yavaşlatmakta ve dolayısıyla daha fazla yatırım için yer açılmasını sağlamaktadır. Kanaatimce lüks mallar ve temel mallar arasında vergilendirme insan haklarına uygun bir şekilde fiyat seviyesine göre yapılmalıdır.

Açık Pazarlar İlkesi: Tekellerin oluşmasını engelleyecek ve rekabet sisteminde istikrarı sağlayacak hem içe hem dışa açık pazarların varlığı sağlanmalıdır. Yurtiçi piyasaların anti rekabetçi engellerden korunması ve dışarıdan gelen avcı fiyatlandırma saldırıların engellenmesi gereklidir. Burada Eucken tam bir pür liberal politika izlerken şahsi kanaatim devletin vergiler ve yasalarla pazarları bir seviye de kontrollü tutmasıdır.

Özel Mülkiyet: Bu ilke, piyasa aktörlerinin ekonomik bağımsızlığını garanti eden özel mülkiyet hakkının olmasını ifade etmektedir. İyi tanımlanmış ve güvence altına alınmış olması gerekmektedir. Özel mülkiyet esas olarak rekabet tarafından güçlendirilmesi gereken bir güç dağıtım aracıdır. Burada Eucken’le ayrıştığım nokta özel mülkiyet hakkına da sınırlandırmalar getirilmesi gerektiğidir.

Sözleşme Özgürlüğü: Kartelleri veya başka bir kötüye kullanım uygulamasını desteklemediği sürece, yalnızca mükemmel rekabet ile uyumlu olduğu ölçüde önerilmektedir. Kanaatimce

bu madde kartel ve oligarşiyi azaltıp monopolcü bir yapıyı engeller.

Anormal Arz Durumlarının Düzenlenmesi: “Anormal arz” durumlarıyla ilgili düzenleyici ilke, piyasa düzeninin, işgücü piyasası üzerindeki insanlık dışı etkileri ile ilgilidir. İşgücü arzının artması halinde mevcut ücretler düşme eğilimi gösterdiğinden, mevcut gelirini korumak isteyen bir aile daha fazla süre ile çalışmak zorunda kalacaktır. Bu durum emek arzının tersine dönmesi ile sonuçlanacaktır. Bu durumda devletin asgari ücret uygulaması ile ücretin düşebileceği en alt seviyeyi belirlemesi bu ilke ile ifade edilmek istenmektedir. Kanaatimce gelirin büyük kısmı düşük seviye grubu insanlara aktarılmalı ve negatif etki ekonomik anayasayla engellenmelidir. Ayrıca;

Tavan Fiyat Sistemi; Tavan fiyat uygulaması, hükümetlerin veya sektörel düzenleyici kurumların, bir mal veya hizmet için maksimum alım satım fiyatı belirlemesini ifade eder. Tavan fiyatı, serbest piyasada oluşan denge fiyatlarının çok yüksek bulunması durumunda tüketiciyi korumak amacıyla uygulanır. Esas olarak zorunlu tüketim maddelerine konulmalıdır. Mal veya hizmet en çok o fiyattan satılabilir. Bu belirlenen fiyat üzerinde alım-satım yapılması yasaktır.

Koşullu Bireysellik: Ekonomik bir anayasaya bağlı ve devletin kontrolünde bireysel pazara izin verilmesi de önemlidir. Ancak Özgürce işleyen serbest piyasa sisteminin aşırılıklarının önlenmesi gerekir. Çünkü zaman içerisinde piyasa rekabetine dayanamayan üreticilerin piyasayı terk etmesi ile birlikte, rekabet yapısı bozulur ve bazı firmalar tekel durumuna gelebilir. Bu durumda devletin piyasa sisteminde oluşan aşırılıkları kaldırmak ve rekabeti yeniden tesis etmek için piyasa sistemine müdahale etmesi gerekir.

Para Arzının Sıkı Denetimi ve Sosyal Pazara Bağlılık: Sağlıklı yatırım kararları etkin bir fiyat mekanizmasının olmasına

bağlıdır. Fiyat istikrarı ise, ancak para arzının sıkılaştırılması ile mümkün olabilir. Tüm toplumsal kesimlerin pazardan hak ettikleri payı alabilmeleri için, devlet sıkı para politikası izlemek suretiyle enflasyonist eğilimleri önlemelidir.

Yüksek Enflasyon ve Yüksek Faiz Sorunu Çözümü: Yüksek enflasyonun yaptığı sonuç yüksek faizdir. Dolaşımdaki paranın değerinin korunması ve buna yönelik politikalar belirlenmesi ekonomik anayasada yer almalıdır. Çünkü değer kaybı üretim maliyetlerini yükseltir.

Açık Vermeden Büyüme: Bütçe ve cari açık vermeden ekonominin büyümesi planlanmalıdır. Ekonomik anayasa ile hukuk ekonomik olarak üstün olup demokratikleşme gerçekleşecek ve açık vermeler bitecektir.

Ayrıca sosyal adalet ve adil gelir dağılımı, sosyal güvenlik, sosyal sigorta, sosyal refah, sosyal katılım, sosyal barış, sosyal dayanışma ve yardımlaşma, ortak yardımlaşma mekanizması, az maliyetli pragmatik çözümler, sosyal mobilite, gönüllü bağışçılık, başarıya bağlı dikey geçişler, iş ahlakı, işsizlik sorunu çözümü ve teknolojik ilerlemeler vb... “Ekonomik Anayasa”da olmalıdır.

DÜNYA İSLAMİLİK ENDEKSİ SONUÇLARI VE İNCELENMESİ

İslami temelli bir ülke modelinin olabileceği ve bu modelin kalkınmada öne çıkan bir nitelik göstereceği hakkındaki yaklaşım çok önemlidir.

Bu bağlamda, son yıllarda yapılan en önemli araştırmalardan birisi “İslamilik Endeksi Projesi”dir. İslamilik Endeksi Projesi’nin amacı; ülkeleri İslami öğretilere yakın bir idare sürdürme yönünden değerlendirip değişik ölçütlere göre puanlayıp sıralamaktır. Endeks, Amerika Birleşik Devletleri’nde faaliyet gösteren “İslamicity Vakfı “ tarafından George Washington Üniversitesi mezunu İranlı iki akademisyen önderliğinde yapılmaktadır. İslamilik Endekslerinin, bir ülkenin İslami algısını geliştirmek için bir yol haritası sağlamak amacıyla tasarlandığı belirtilmektedir. İslamilik Endeksi; İnsani Ve Siyasi Haklar Boyutu (%35) Ekonomik Boyut (%30) Hukuk ve Yönetim Boyutu (%25) ve Uluslararası İlişkiler Boyutu (%10) olmak üzere dört ana daldan oluşur. Endeks, birçok ülkenin, İslam’ın insani, sosyal, yönetsel ve ekonomik öğretilerini yansıtır yansıtmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır.

İnsani ve Siyasi Haklar kısmında dokuz alt ölçüt vardır. Bunlar ve yüzdeleri: Kişisel Özgürlük (%32) İnsani Eşitsizlik (%11) Eğitime Erişim (%11), Sağlık Hizmetlerine Erişim (%11) İnsani

Gelişmişlik (%10), Medeni ve Siyasi Haklar (%10) Sosyal Ser-maye (%5) Demokrasi (%5), Yaşam Koşulları (%5) şeklindedir.

Ekonomi kısmında 8 alt ölçüt vardır. Bu ölçütler ve yüzde-leri: Ekonomik Fırsat ve Ekonomik Özgürlük (%40) Ekonomik Refah (%15) Ekonomik Adalet (%15) Yoksulluğun Ortadan Kal-dırılmasına Yönelik Hükümler ve Yardımla Refahın Sağlanması (%10) Destekleyici Finansal Sistem (%10) İslami Finansa Uyum (%10) İş Yaratma ve İstihdama Eşit Erişim (%5) Mülkiyet Hakkı ve Sözleşmenin Kutsallığı (%5) şeklindedir.

Hukuk ve Yönetim kısmında beş alt ölçüt vardır. Devlet Yö-netimi-Devlet Etkinliği (%40) Hukuki Bütünlük (%27) Yönetim Endeksi (%13) Yolsuzluğun Önlenmesi (%13) Emniyet ve Gü-venlik Endeksi (%7) şeklindedir.

Uluslararası İlişkiler kısmında 2 alt ölçüt vardır. Bunlar, As-keri Durum ve Savaş Hali (%50) Huzur Durumu (%50) şeklin-dedir.

On puan İslam'ı yaşamaya en yakın ülkeyi gösterirken sıfır puana yaklaştıkça İslami öğretilere en uzak olan ülkeler belirle-nir. Aşağıdaki listede 2022 yılının Endeksinde sıralamadaki bazı ülkeler ve onların ortalama skorları gösterilmektedir. Merak edenler ayrıca ilgili 4 kısım skorlarına ve listedeki tüm ülkelerin verisine <http://islamicity-index.org> adresinden erişebilir.

1-Danimarka 8.87

2-İrlanda 8.83

3-Hollanda 8.78

4-İsveç 8.74

5-İzlanda 8.72

6-İsviçre 8.69

7-Norveç 8.67

8-Finlandiya 8.66

- 9-Yeni Zelanda 8.64
- 10-Almanya 8.64
- 11-Lüksemburg 8.61
- 12-Kanada 8.50
- 13-Avusturya 8.43
- 14-Avustralya 8.36
- 15-Japonya 8.36
- 16-Birleşik Krallık 8.24
- 17-Belçika 8.21
- 18-Malta 7.99
- 19-Çekya 7.88
- 20-Estonya 7.87
- 21-Slovenya 7.85
- 22-Portekiz 7.85
- 23-İspanya 7.68
- 24-Fransa 7.62
- 25-Güney Kore 7.47
- 26-Singapur 7.45
- 27-Letonya 7.38
- 28-İtalya 7.36
- 29-Amerika 7.33
- 30-Litvanya 7.33
- 31-Slovakya 7.28
- 32-Polonya 7.12
- 33-Morityus 7.09
- 34-Hırvatistan 6.98

- 35-Şili 6.91
- 36 Kosta Rika 6.87
- 37-Güney Kıbrıs 6.77
- 38-Uruguay 6.67
- 39-Macaristan 6.56
- 40-Yunanistan 6.45
- 43-Malezya 6.29
- 48-Birleşik Arap Emirlikleri 5.90
- 54-Gana 5.49
- 60-Botswana 5.28
- 76-Guyana 4.63
- 86-Hindistan 4.34
- 98-Kenya 3.79
- 99-Rwanda 3.78
- 100-Türkiye 3.73
- 149-Suriye 0.89 ile sonuncudur.

Müslüman ülkelerin ortalama sıralaması 76 olarak belirlenmiştir. Müslüman ülkelerin ortalama skoru ise 4.63'tür.

Türkiye; Ekonomi kısmında 4,93 puan ile 71.sırada, Hukuk ve yönetim kısmında 2,94 puan ile 112. Sırada, İnsani ve Siyasi Haklar kısmında 3,59 puan ile 97. sırada, Uluslararası İlişkiler kısmında 2,93 puan ile 124.sırada yer almıştır.

Sonuçlarla ilgili olarak dikkat çekici kısım Müslüman ülkelerin (Malezya'yı Müslüman olmayanların oranı Müslüman olanlara yakın olduğu için saymazsak) ancak kendine 48. sırada yer bulabildiğidir. Birleşik Arap Emirlikleri 48. Sırada yer almaktadır. BAE'nin skorundaki en yüksek puan tahmin edileceği

gibi 7,19 puanla ekonomidir. Diğer kısımlarda yine ortalama Müslüman ülke skorlarını almıştır. Yine benzer şekilde ekonomik gücün etkisiyle Katar kendisine 56. Sırada yer bulmuştur. Ekonomi puanlarında Ekonomik fırsat ve özgürlüğünün yarıya yakın etkisinin olması aslında tam olarak İslami bir ölçüt değildir. Liberalizm ölçütü bu yönden etkili olmuştur. Bu durumun İslam'ın kabul etmeyeceği sonuçlara gebe olması tehlikedir.

İlk sırada yer alan Danimarka ya baktığımızda Danimarka halkının yaklaşık %82'si Protestan Evanjelik Lutheran (Devlet Kilisesi) %5'i Müslüman %13'ü farklı dinlere mensuptur. Diğer dini gruplar ise nüfusun %1'i civarındadır. 2010 da yapılan bir araştırmaya göre; Danimarkalıların %28 i “Bir Tanrı olduğuna” nüfusun %47'si “hayatımızın kaynağı olan bir ruhun veya bir hayat gücün mevcut olduğuna” ve nüfusun %24'ü “Tanrı, ruh, veya bir hayat gücünün olmadığına” inanmaktadır. 2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre ise, Danimarka dünyanın en büyük dördüncü ateist veya agnostik grubun yoğunluğuna sahip ülkedir ki, söz konusu araştırmaya göre ülkedeki ateist veya agnostik grubun oranı %43 ile %80 arasındadır.

15.sıradaki Japonya'da ise Şintoizm ve Budizm e inanan %70 e yakın kesim varken İslam'a inanan oranı %0,1 ile %0.2 arasındadır.

Sonuç olarak İslam ülkelerinin İslam'a uygun bir şekilde yaşamaması, evrensel ahlak ve dürüstlük kurallarında başka dine inanan ya da ateist olarak kendini belirten ülkelerce geride kalması hepimizin bildiği bir gerçek olmakla birlikte bilimsel olarak da başta bu çalışma olmak üzere birçok bağımsız çalışmada kanıtlanmış bir durumdur. Bu durumun sebebini anlamak zor değildir. Kendi ülkemizden örnek verirsek Kur'an'ı okuyup anlayan kişilerin oranı “Kur'an'ın Anlamıyla Buluşma Platformu”nun yaptığı bir ankette %5 olarak belirlenmiştir. Bu %5'lik oranın içinde de yüzde kaçının dürüstçe cevap verip gerçekten düşüne düşüne okumuş olduğu da meçhul bir durumdur. Şahsi

kanaatim değil %5, %0,5 bile olmadığıdır. Bu oranın %100 olduğu bir ülkede alınacak skor 10 üzerinden 10 olacaktır. Çıkar amaçlı sözde dini grupların kitaplarını ve öğretilerini kutsal saymak ve ona uymak, sorgulamamak bizleri bu hale getirmiştir. Avrupa ve listedeki üst sırada olan diğer ülkeler ise İslam'a inansa bile ahlak ve erdem kurallarını biz Müslümanlara göre çok daha fazla sahiplenmişlerdir. Biz ise ne İslam'ı doğru anlamış ne de ahlak ve erdemlice bir hayatı Müslüman olmayan birçok ülke kadar yaşayamadık.

Avrupa'nın neden en üst sıralarda olduğunu, yaşanmış bir olayı aktararak daha iyi anlayabiliriz.

İsveç Sosyal Demokrat Parti Başkanı Mona Sahlin hakkında Ekim 1995'te Expressen gazetesi, Sahlin'in devletin kendisine tahsis ettiği kredi kartıyla özel harcamalar yaptığını yazdı. İsveç'te kredi kartı kullanımının yaygın olması nedeniyle normalde devletin tahsis ettiği kredi kartı üzerinden yapılan özel harcamaların kısa bir süre içerisinde geriye ödenmesi halinde bu durum büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Ama yalnızca birkaç gün içerisinde Sahlin'in hakkındaki iddialara yenileri eklenecekti.

Bir hafta sonra Expressen bir haber daha yayınladı ve Sahlin'in bu kredi kartıyla kendisine kıyafet aldığını ve bu kredi kartını kendi özel yurt dışı seyahatlerinde kullandığını yazdı. Ayrıca kendisine tahsis edilen kartla Toblerone çikolatası gibi ufak tefek atıştırmalıklar da aldığını belirtiliyordu.

Sadece 1 hafta sonra Maliye Müfettişleri Sahlin'in kapısına dayandılar. Soruşturma başlatıldı. Savcı iddianameyi sayfalarca hazırladı. Dava aylar sürdü. Başkan Sahlin ise” Devletin verdiği kredi kartını kullandığını ama hiçbir zaman amacının devlet hazinesine zarar vermek olmadığını” her duruşmada anlatmıştı. Tüm mal varlığı Maliye Bakanlığı tarafından incelemeye alındı, harcamalarının hepsinin dökümü çıkarıldı. Sonunda ise aldıkla-

rını fazlasıyla geri ödedi ve dava kapandı. Dünya siyasi tarihine damga vuran” Toblerone Davası” sonuçlanmış oldu.

Mehmet Akif Ersoy’a Avrupa gezisi dönüşünde sorarlar, Avrupa’yı nasıl buldun? Cevap olarak “İşleri var dinimiz gibi, dinleri var işimiz gibi!” demiş.

DOĞRU İDEOLOJİYİ ARAMAK "OSMANLI"

Doğru ideolojiyi bulma yolunda öncelikle tarihsel serüven-den yararlanmak etkili bir yoldur. Çok bilinen bir söz olarak “tarih tekerrürden ibarettir” sözü, geçmişte yaşanmış olan bir olayın veya durumun gelecekte de tekrar edebileceği anlamına gelir. “Tekerrür” kelimesi, Arapça bir kelimedir. Tekerrür dilimizde daha çok “tekrar eden” şeklinde ifade için kullanılır. Bu cümle geçmişteki tüm yaşanmış olayların geleceğin ışıklandırılması için örnek olduğunu kasteder.

Geçmişte yaşanmış olayların ve buna karşı verilmiş reaksiyonların incelenmesi geleceğe yönelik bir sistem inşa etmede işimizi kolaylaştırır. Çünkü her ne kadar zaman ilerlese yıllar geçse de insanoglunun yaşadıkları ve özellikle insanlar arası ilişkiler benzer yollardan geçmektedir. Örnek olarak tarihin en eski yazılı yasalarından biri olan “Hammurabi Kanunları”nın maddelerini okuduğumuzda zamanımızdan yaklaşık 2800 yıl eski olduğu halde, benzer suçlar ve benzer sosyal çatışmalar görülür. Ayrıca küreselleşen dünyada özellikle dil çevirici programları yaygınlaşınca aslında tüm dünyanın benzer şeylere güldüğü benzer şeylere kızdığı ve üzüldüğü anlaşılmıştır.

Tabi her dönemin kendine özgü şartları ve spesifik durumları vardır. Bir olay karşısında verilecek cevap bu nedenle tamamen geçmişte yapılanı izlemeye endeksli olmamalıdır. De-

neyimler ve tecrübeler bizi hedeflenenin yarısına götürür. Diğer yarısını oluşturabilme yeteneği ise geçmiş ve gelecek arasında iyi bir bağlam kurmak ve günümüzün meselelerine karşı orijinal çözümleri bulma yolunda çalışmak ve detaylıca her şeyi gözlemlemektir.

Örnek olarak işleyeceğimiz konu son dönem Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk zamanları arasındaki ideoloji arama serüveni olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin bir imparatorluk olması ve çoklu etnik halklardan oluşması özellikle 1789 Fransız İhtilali'nden sonra iyice yükselen milliyetçilik ve ulus devlet olgusundan çok etkilenmiş ve diğer imparatorluklar gibi gerileme dönemine girilmiştir. Osmanlı Devleti'nde 19. Yüzyılın ortalarına kadar milliyetçilik ve Osmanlılık bilinci oluşmamıştır. Osmanlı'da Batı'nın üstünlüğünün kabul edip Batılılaşma hareketi ilk olarak askeri, idari ve eğitim alanlarında başlamış ve sonra diğer alanlar da bunu takip etmiştir. Osmanlıda aydınlar artık ilerici ve gerici kavramlarını kullanmaya başlamış, Batılılaşmayı ise ilerleme olarak benimsemişlerdi. Modernleşmenin tek yolunun bu olduğu düşünülüyordu. 18. yüzyıl sonlarında 3. Selim'den başlayarak yurtdışına çeşitli alanlarda temsilciler ve öğrenciler gönderilerek batılı tarzı kurumlar kuruldu. Bu tarz düşünceler 2. Mahmut döneminden beri iyice çoğalmıştı. Ancak gerek imparatorluk yapısı ve geniş sınırlara ulaşım gerekse Aydınlanma ve Sanayi Devrimleri üzerinden geçen yıllar bu yarışta Osmanlı'yı bir hayli geride bırakmıştı. Bu nedenle batıcı aydınların ulaşmak istedikleri "muasır medeniyet" seviyesine Osmanlı ulaşamamıştır. Bu görüşlerde milliyetçilik amacına pek rastlanmaz. Osmanlıda devlet ile halk arasındaki ilişkilerde ise İslami bir düzenleme vardı. Toplumda azınlık ve çoğunluk ilişkisi bulunmaktaydı. İslam Hukuku geçerliydi. Osmanlı'da topluluk "ümme" idi. Müslümanlar tek bir ümmet, diğer dinlerden olanlar da birer ümmet olarak görülmüşlerdir.

Çeşitli etnik ve dinsel topluluklardan oluşmuş olan Osmanlı'nın yıkılmasını önlemek için ilk olarak Osmanlıcılık fikri hayata geçirildi. Yapılan yeniliklerle azınlık hakları iyileştirildi. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'nın dan en çok faydalanan kesim azınlıklar olmuştur. Avrupa ülkelerinin de destek vermesiyle bu azınlıklar daha fazla hak istemişler ve İngiliz ve Fransızların da gözetiminde 1856 yılında Islahat Fermanı yürürlüğe girmiştir. Özellikle Tanzimat Fermanı ile daha belirgin hale gelen devletin modernleşmesi ve Batı ile daha uyumlu olması veya başka bir ifade ile Batılılaşma ve modernleşme çabaları ve buna bağlı olarak yapılan pratikler ise işe yaramıştır. Çünkü zaten milliyetçilik fikri tüm Avrupa'yı sarmış durumdaydı. Yapılan iyileştirmeler ve verilen yeni haklar bu nedenden dolayı etkili olamadı.

Osmanlı kurmayları ve aydınlar “Osmanlıyı bir arada tutamadık, en azından Müslüman olan halkların bize bağlı kalmasını sağlayalım” düşüncesiyle İslamcılık fikrini ortaya çıkarmışlardır. İslam'ın ışığında Müslümanların kardeşliği düşüncesiyle halkların kaynaşacağı politika 2. Abdülhamit zamanında zirve yapmıştır. Aslında bu da bir nevi milliyetçilik hareketi olmuştur. Buna “İslam milliyetçiliği” adı verilebilir. Milliyetçiliği, Türkçülük ekseninde savunanlar ise İslamcıların bütün Müslümanların birleşmeleri gerektiği düşüncesine karşılık, bütün Türk topluluklarının bir birlik oluşturmalarını önermişlerdir. İslamcılar, milliyet kavramını “İslam milleti” anlamında kullanırken, “vatan” unsurunun önemine özellikle değinmişlerdir. Özellikle 2. Abdülhamid bu akıma uygun olarak Halife unvanına ağırlık vermeye çalışmış, ancak Hilafetten umulan bulunamamış hilafetin gücü Hindistan'dan ve benzeri ülkelerden alınan birkaç yardım ile sınırlı kalmıştır. İslamcılık ile ilgili olarak değerlendirme yaparsak Hilafeti bir güç olarak kullanmak durumunun Özellikle Abbasi-lerden sonra çokta etkili olamadığını görmekteyiz. Yavuz Sultan Selim döneminde Hilafetin Memlûkler'den alınmasından son-

ra Osmanlı'da kullanılması yaklaşık 3 asır sonra 1. Abdülhamid döneminde 1774 tarihinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile olmuştur. İlgili maddede “Kırım dini yönden Osmanlı Halifesine bağlı kalacaktır.” yazmaktaydı. Genel olarak halifelik gücü İslam Dünyası'nda sanıldığı kadar yüksek bir etki yapmamış aynı dönemlerde farklı halifeler bile ortaya çıkmıştır. Zaten milliyetçilik akımını İslam toplumları İslami bir dini milliyetçi birleşim olarak uygulamak istediklerinden dolayı bu akımdan fazlasıyla etkilenecek ulus devlet oluşturmak istemişlerdir. Örnek olarak Arap Müslümanlığı milliyetçiliği, Hint Müslümanlığı milliyetçiliği vb.

Etkilenilen bir diğer akım ise “Milliyetçilik”tir. 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı aydınlarından bazıları, Avrupâda oluşan olaylardan etkilenecek milliyetçilik akımına kapılmışlardır. İttihat ve Terakki Partisi de bu konuda çalışmalar yapmış özellikle de uyguladığı millet merkezli politikalar Almanların da çıkar ve etkisine uygun olarak Panturanist bir etki yapmıştır. Bu zamanlarda Türk Milliyetçiliği de gelişmiştir. Türk milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti'nde gelişmesinde özellikle göçlerin ve Türkoloji çalışmalarının büyük katkısı olmuştur. Balkanlarda kaybedilen topraklar sonrasında Anadolu'ya ciddi bir göç olmuştur. Böylece milliyetçiliğin Türkiye'de gelişmesinde etkili olmuşlardır. Bütün Türkleri tek çatı altında toplama fikri ise özellikle Rusya'nın işgali altındaki Türk topraklarında yaygınlık kazanmıştı. Rusların baskısı sonucunda Anadolu'ya kaçan Türk aydınları Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde etkili olmuşlardır. Ayrıca Avrupâda yapılan Türkoloji çalışmalarının verileri Anadolu'da Türk milliyetçiliğinin aydınlar arasında yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ancak Panturanist politika da işe yaramayacaktır. Çünkü özellikle Kurtuluş savaşları zamanında Sovyetlerden alınan maddi destek kaybedilmek istenmiyordu. Ayrıca Turan Bölgeleri Sovyetlerle komşuydu ve bu politika uygulanırsa Sovyetlerle savaş kaçınılmaz olurdu.

Osmanlıcılık akımına rağmen Tanzimat Dönemi ile itibaren kullanılan dilin daha duru ve konuşma diline yakın olması için önemli adımlar atılmıştır. Osmanlı Türkçesi halk diline yaklaştırdıkça okuma yazma oranları hızla artmıştır. Osmanlı aydınlarının milliyetçilik düşüncesinin sistemli bir şekilde savunulması ilk olarak 1911 yılında “Türk Yurdu” dergisinin basılmasıyla başlamış Bu tarihten sonra ise 1912 yılında “Türk Ocakları”nın kurulduğunu görmekteyiz.

Jön Türkler ise Osmanlı Devleti’nde 2. Abdülhamid iktidarına karşı olarak ortaya çıkan ve toplumun kültürlü genç ve eğitimli kesimlerini kapsayan bir ifadedir. Jön Türklerin temel hedefi Kanun-i Esasi’nin yürürlüğe konularak meşrutiyetin 1908’de yeniden sağlanması olmuştur. Jön Türklerin iktidarına kadar komprador burjuvazi rolünü Ermeni ve Rumlar üstlenmişti. Jön Türkler ilgili hareketlerinde jakoben felsefelerini Bonapartist rejimle harmanlayacaklardı.

Jön Türk grupları içerisinde en bilineni **İttihat ve Terakki Cemiyeti** olmuştur. 1889 yılında kurulan bu cemiyet özellikle Askeri Tıbbiye ve Harbiye öğrencileri ve genç subaylar arasında örgütlenmiştir. 1908’de meşruti düzenin yeniden kurulmasında büyük rol oynamıştır. Cemiyet 1907 yılında subaylar tarafından kurulan iki diğer gizli cemiyetle birleşerek daha da güçlendi. Bu cemiyetler Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ve Mustafa Kemal tarafından kurulan Vatan ve Hürriyet Cemiyeti’dir. Daha sonra siyasi partiye dönüşen İttihat ve Terakki Fırkası 1918’e kadar Osmanlı Devleti’ni yönetmiştir. “Osmanlıcılık” anlayışının ayrıntılarına indiğimizde Jön Türkler arasında önemli farklılıklar olduğunu görürüz. Bazıları Osmanlı derken Türklerin hâkim olduğu bir bütünü kastederken, bazıları ise tüm etnik grupların eşit olacağı, kültürlerini ve kimliklerini koruyacağı bir yapı oluşturmayı düşünüyorlardı.

20. Yüzyılın başında, özellikle Balkan Savaşları sonrasında İttihat ve Terakki Partisi yanlısı Jön Türkler arasında Osmanlıcı-

lık fikri yerine Türk milliyetçiliği fikri ağırlık kazanmaya başlamıştır. Kurulması amaçlanan siyasal yapı hakkında Jön Türkler arasında önemli fikir ayrılıkları vardı. Örneğin Prens Sebahattin ve çevresindeki grup; Ademi merkezîyetçi, yani yerinden yönetimin güçlü olduğu, farklı bölgelere idari özerkliğin verildiği bir Osmanlı Devleti'ni öngörürken, Ahmet Rıza ve çevresindeki kişiler merkezîyetçi bir yapıyı örnek vermektedir.

Ayrıca Türkçüler, Türk milliyetçiliğinin aslında Bilge Kağan' dan beri devam ettiğini, bunun siyasal bir sistem haline gelmesinin ise kendi zamanlarında mümkün olacağını anlattılar. Türkçü düşüncelerin kendi arasında da farklılıkları vardır. Ziya Gökalp medeniyet anlayışını; “Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim” şeklinde aktarmıştır. Bu üç unsur ona göre birbiriyle çatışmaz. Burada milliyeti ön plana çıkardığı görülmektedir. Gökalp'e göre Türk milliyetçiliğinin üç aşaması vardır. Bugün olan Türkiye aşaması, yakın zamanda gerçekleşmesi hedeflenen Oğuz Türkçülüğü ve “Kızıl Elma”nın son aşaması olan Turancılıktır. “Türküm diyen her ferdi Türk tanımak” ilkesi benimsenerek, “ırk değil bilinç” düşüncesi benimsenmiştir. Ona göre Turan ülkesi Türkçe konuşulan yerlerin tümüdür. Dilde Türkçeleşme en önemli meseledir. Dilini unutan milletlerin yavaş yavaş ortadan kalkacaklarını, önceleri Türk olan ama şimdi Türkçe konuşmayan birçok ırkın Türkçülük özelliğini kaybettiğini ifade etmiştir. Dilden sonra da ortak kültür paydasına dikkat çekmiştir. Bu arada Fransız ve Alman tarzı iki tip milliyetçilik modelleri aydınlarca benimsenmiştir. Kısaca anlatırsak; Fransız milliyetçiliği bir devletin sınırları içinde yaşayan vatandaşları sivil bağlar ile bağdaştırmak çerçevesinde tanımlanırken, ikinci model olan Alman milliyetçiliği ise özellikle dil ve kültürün arasında ayrılmaz bir bağlantı olduğu görüşünü benimser. Yani Fransız Devrimi sonrasında Batı'da ortaya çıkan, vatandaşlığa dayanan ve siyasal yönü ağır basan milliyetçilik genel olarak “sivil milliyetçilik” olarak tanımlanmaktadır. Buna

karşılık, Doğu’da ortaya çıkan ve etnik unsurların belirgin olduğu milliyetçiliği ise “etnik milliyetçilik” olarak adlandırmaktadır. Sivil milliyetçilik vatandaş ile devlet arasında hak ve ödevlere dayanan bir anlaşmanın yanı sıra sadakat, bağlılık gibi duygusal boyutu da kapsamaktadır. Belirli bir toprak ve bu topraklarda yaşayanların güvenlik, barınma ve yaşama hakları temelinde tanımlanan sivil milliyetçiliğin ölçütleri arasında ortak köken, dil ya da ortak tarih yer almamaktadır. Etnik milliyetçilik ise ortak köken soy dil, din gibi unsurların millet olmada çok önemli bir gereksinim olduğuna dikkat çeker. Irk ve tarih olarak sert ve otorite sahibi bir yapıya bürünür. Irkçılık yolunda faşizan uygulamalara varılmakta çekinilmez.

Akçura ise Gökalp’in “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” fikrine benzer olarak “Üç tarz-ı siyaset” olarak bilinen fikrini benimsemiştir. Bu üç tarz; Osmanlıcılık, İslamcılık ve milliyetçiliktir. Bu üç unsurdan Osmanlıcılık ve İslamcılığın tatbik edilmesinin, şartlar elvermediğinden dolayı imkânsız gibi görüldüğünü belirtir. Ancak İslam faktörünün milliyetçiliği gerçekleştirmede önemli bir boşluğu doldurabileceğini ifade eder. Osmanlıcılık faktörünün uyumlu yönlerinin de milliyetçilik minvalinde kullanılabileceğini vurgular. Ahmet Ağaoğlu’na göre ise üzerinde en çok durulması gereken unsur “dil”dir. Ziya Gökalp’in “dinde Türkçülük” düşüncesini bir adım öteye taşıyıp dinin millileşmesi yönünde adımlar da atılabileceğini yazar. İslam dininin yayılmasında Türklerin büyük etkisini anlatır. Din temeline göre oluşmuş bir toplumu bir anda milliyetçi ve tarihi birtakım değerler etrafında toplamada yardım aramışlar ve İslamcılardan destek alma gayeleri başarıya ulaşmıştır.

Jön Türkler ve İttihat ve Terakki hareketlerini incelediğimizde Türkiye Cumhuriyeti’nin ve özellikle Kemalizm ideolojisinin 6 okunun nasıl şekillendiğini de görmekteyiz. Örneğin laiklik adına ilk adımlarda Abdullah Cevdet ve Ziya Gökalp’in etkileri vardır. Türk milliyetçiliği ise Kemalist Devrim öncesinde özel-

likle elit grup arasında gelişmiş bir akımdır. İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi düşünürler Kemalist milliyetçiliğin kabulünden çok önce onun temel maddelerini ortaya koymuşlardır.

-

DOĞRU FELSEFİYİ ARAMAK; SİYASET FELSEFESİ

Siyaset felsefesi, temel konuları yönetim biçimleri, devlet, toplum, adalet, bürokrasi ve adalet olan sosyal bilim dalıdır. Siyaset denildiğinde iktidar, egemenlik, yönetim gibi maddeler akla gelir. Siyaset felsefesi, egemenliğin kaynağı, otorite, meşruiyet ve ideal yönetim biçimlerini kapsar. Temel amaç yaşanan siyasal süreçleri, siyasetin kaynağı ve egemenliğini doğru bir biçimde dünyaya entegre edebilmektir. Birey, devlet, toplum, iktidar, egemenlik, yönetim, bürokrasi, hak ve hukuk gibi kavramları içerir.

Siyaset felsefesinde sorulan sorulara örnek verirsek;

İktidarın Kaynağı ve Meşruiyetin Ölçütü Nedir?

Egemenliğin Kullanılış Biçimleri Nelerdir?

Bireyin Temel Hakları Nelerdir?

İnsan neden bir toplum içinde yaşamak zorundadır?

İnsanlar neden devlete ihtiyaç duyar? Neden devlete itaat eder?

Siyasal gücün sınırları nereye kadar gider?

Vb. sorular çoğaltılabilir.

Siyaset felsefesinin ana konusu siyasal güç ve kudretin ahlaki olarak değerlendirilmesidir. Güçlü olup iktidara gelen siyasetler, siyaset felsefesiyle ahlaki denetim altına alınır ve iktidarın amacı, hedefleri vizyonu ve misyonu ahlaki ölçüt ve toplum yararına göre değerlendirilir. Siyaset felsefesi ahlak felsefesine bağlı bir daldır. İnsanlığın varoluşundan beri doğal olarak yapmakta olduğu felsefe, nüfusun çoğalıp insanlar arası etkileşimin artması ve buna bağlı toplumların oluşmasıyla siyaset felsefesi gibi çeşitlere ayrılmıştır. Siyaset felsefesinin başlangıç noktası Eski Yunan'dır. Antik Yunan şehir devletleri demokrasinin temelini atıldığı yerlerdir. Antik Yunan çağı, şehir kenti olan bir yapıya sahiptir. İnsanların rollerini bulundukları siyasal, dini ve yargısal konumları belirlerdi. Burada Siyaset felsefesi açısından özellikle 2 filozof önemli yer tutar. Bunlar Platon ve Aristoteles'tir. Her ikisi de yaşadıkları dönemde toplumsal sorunlarla uğraşmış ve bunlara çözüm bulmak için çalışmışlardır.

Platon'a göre devlet insanların kendi kendilerine yetmemeleri sonucu doğmuştur. Platon'a göre, insanın tek başına kendine yetmemesi, başkalarına ihtiyaç duymasına sebep olmuştur. Bu nedenle insanlar yardımlaşmak için bir araya toplanmış ve böylece toplumu devleti oluşturmuştur. Platon'un devlet öğretisi onun toplum öğretisi demektir, çünkü Platon'un öğretisinde "devlet" aynı zamanda toplum anlamına gelir. Platon'a göre devlet düzenli bir toplum demektir. İnsanın mutluluğu toplum içinde yaşamasıyla olanaklı olacaktır. Platon'un devlet teorisinde toplumsal sınıflar vardır ve her toplumsal sınıf kendine düşen görevi yapar. Platon'a göre insanlar eşit olarak yaratılmamıştır. Yönetenler, yardımcılar ve çalışanlar sınıfları vardır. Herkes kendi doğasına uygun olan işi yapar. Yöneticiler mutlak bir güce sahiptir. Bu mutlak güç doğuştan gelen yetenek ve alınan özel eğitimin sonucudur. Platon'a göre yöneten sınıfı filozoflardan oluşmalıdır. Filozoflar gerçek bilgiye, erdeme ve adalete sahiptirler. Onlar dünya hayatının geçiciliğinin arkasındaki asıl amacı

kavramışlardır. Devlet, toplumunun özel mülkiyetine ciddi sınırlamalar koymalıdır. Mallar ortaklaşadır. Platonun devletindeki vurguladığı tehlike devleti yöneten koruyucuların kendi aralarında çekişmeleridir. Bunu “timokrazi”ye benzetebiliriz. Timokrazi; parası ya da gücü olanın yönetimde olması gerektiği düşüncesinin hâkim olduğu bir siyasi yönetim şeklidir. Para aristokrasisi olarak da bilinir. Platon bunu yöneticilerin şan, şöhret, maddiyat ve itibar gibi güç gösterilerine kapılıp, dünyevi hazları ön plana alıp, halkı ikinci plana attıkları bir yönetim şekli olarak anlatır. Maddi gücü eline alan yönetim sınıfı kendi yandaşlarını yanına alarak onlara haksız gelirler elde ettirir. Bu şekilde güçlü zengin bir sınıf devleti yönetmeye başlar ve oligarşi oluşur. Bu sınıf bir çeşit güç zehirlenmesiyle halkına kötü davranmaya başlayıp onları köleleştirir. Boyundurukları altına alır. Kendi çıkarları için halkı sömürüp kullanır. Tüm bunların yaşanmaması gerekir.

Aristoteles’e göre de devlet, doğanın bir devamıdır ve insanın doğasına bağlı olarak ortaya çıkan organik bir varlıktır. Platon’dan farklı olarak ideal bir devlet tasarlamaya çalışmaz. O, gerçeklerden yola çıkar. Aristoteles’e göre yönetim biçimleri anayasa biçimlerine bağlıdır. Bir anayasa ise bir devletteki egemenliğin düzenlenmesidir. Aristoteles yönetim sistemlerini inceler ve belirli kategorilere göre sınıflandırır. Aristoteles’e göre altı yönetim biçimi vardır. Bunlardan üçü doğru üçü de bozuk yönetim biçimleridir. Bozuk yönetim biçimleri doğru yönetim biçimlerinin bozulmasıyla ortaya çıkarlar. Buna göre bir kişinin egemen olarak başta bulunduğu yönetim biçimlerinde monarşi doğru, tiranlık yanlış yönetim biçimidir. Doğru yönetim biçimi aristokrazi, oligarşi ise yanlış yönetim biçimidir.

Herkesin egemen olduğu yönetim biçiminde ise anayasal düzen ya da yasalı yönetim doğru, demokrasi yanlış yönetim biçimidir. Buna göre krallık yani monarşi, aristokrazi ve anayasal yönetim hedefi toplumun ortak iyiliği olan yönetim biçimleridir.

Bunlara karşılık gelen bozuk yönetimler ise bu yönetim biçimlerinin bozulmasıyla ortaya çıkarlar. Monarşinin bozulmasıyla tiranlık, aristokrasinin bozulmasıyla oligarşi, anayasal yönetimin bozulmasıyla demokrasi ortaya çıkar. Aristoteles demokrasiyi kötü yönetimler arasında sayar. Çünkü onun görüşüne göre demokrasi, çoğunluğun, kamu yararını değil sınıfsal çıkarını esas alan yönetimdir.

Bu bozuk yönetim biçimleri doğru yönetim biçimlerinin aksine ortak yararı gözetmezler. Tiranlık devletin zorbaca yönetildiği monarşi biçimidir. Oligarşide yönetimi elinde bulunduran grup erdemli insanlardan değil de zenginlerden oluşur. Demokrasi ise yönetimin halk çoğunluğunun elinde olmasıdır. Birkaç kişinin egemen olarak başta bulunduğu yönetim biçimlerinde Aristoteles'in siyasetle ilgili temel kavramları siyasal katılım, anayasal yönetim ve ekonomik istikrardır. Demokratik ve yasalı bir sistem alanlarında uzman barışçıl ve güçlü bir toplum oluşturacaktır. Yani Platon gibi yönetime sadece seçkinlerin değil yurttaşların girmesini de ister. Her yurttaşın kişiliğini korumak devletin asli görevidir. Aristoteles'in Platon'dan ayrılan bir yönü de özel mülkiyet taraftarı olmasıdır. Aristoteles'e göre devletin görevi insanın erdeme olan doğal yatkınlığını eğitimle geliştirmektir. Aristoteles mutlu ve iyi yönetilen bir şehrin ne çeşit insanlardan oluşması gerektiği konusunda, bir şehrin iyi olmasının, aynı anayasayı paylaşan yurttaşların iyi olmasına dayandığını söyler. Bu durumda eğitim sadece toplumu oluşturan bireylerin iyi olmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bütün bir toplumun da iyi olmasını sağlar. Çünkü bir insanın erdemli olması üç nedenden ötürü olabilir: Doğa, alışkanlık ve eğitim. Eğitimin amacı da iyi ve mutlu yaşamdır. Bu da erdeme uygun etkinliklerle gelecektir.

Bu konuların hâlen gündemde olması aslında bahsedilen şeylerin güncelliğini yitirmemesindendir. Gerçekten de monarşik bir sistem insanı güç zehirlenmesiyle birlikte firavun tarzı bir

tiranlığa götürür. Liyakat ve adaletin olmadığı yerlerde hükümete yakın oligarşik bir sınıfın doğması her yüzyılda görünmüş bir şeydir ve kıyamete kadar da böyle gidecektir. Ayrıca kulağa hoş gelse bile demokrasi bile yanlış uygulanırsa kötü bir sisteme dönüşebilir.

Yine bazı önemli filozoflardan örnek verirsek Müslümanlarda bu alana katkılar yapmışlardır.

Örneğin Farabi'ye göre tüm insanlar, ihtiyaçlarını giderebilmek için birbirleriyle yardımlaşmak ve birlik olmak zorundadır. Yeterlilik ve yetkinlikte ailelerin, köylere, köylerin şehirlere ve şehirlerin de devlete yönelmesi doğal bir zorunluluktur. İbn-i Haldun'a göre ise toplum insanların birbirine muhtaç olmasından dolayı çıkmıştır. Devlet ise insanı toplum içindeki diğer insanların onlara yapacağı saldırıdan kurulmuştur. İnsanın toplumsal yönü kadar hayvani bir içgüdüsel yanı vardır. Bu duruma karşı devlet ve belirlenen yasalar insanları bu vahşi içgüdüsel hareketlerinden korur. İnsanların bu tarz hırs ve eğilimleri olması, egosal durumları beklenen bir durumdur.

Ayrıca devletin doğal değil yapay olarak oluşturulan bir kurum olduğu düşünen filozoflarda vardır. Örneğin bunların içerisinde Hobbes gibi düşünen kişiler devletin sınırsız bir güçle donatılması gerektiğini savunurken Locke gibi Montesquieu gibi iktidarların gücünün sınırlanabilmesi için kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsenmesi gerektiğini düşünenler de vardır. Özellikle Montesquieu, kuvvetler ayrılığı ilkesini ayrıntılı olarak ele almıştır. Kuvvetler ayrılığı veya güçler ayrılığı, devlet organları olan yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden ayrılmış oldukları bir devlet yönetim modelidir. Bu, devlet gücünün tek elde toplanarak baskıcı, zulmedici ve keyfe keder bir yönetim anlayışının ortaya çıkmasını önler.

Yine felsefe içinde eşitlik ve devrimi savunan akımı temsil eden Jean-Jacques Rousseau'ya göre de insanlar için en büyük değerler özgürlük ve eşitliktir. Özgürlük ve eşitlik birbirleri için

olmazsa olmazdır ve bu bir tür toplum sözleşmesiyle korunmalıdır. Halk egemenliğini toplum sözleşmesine dayandırır. Ancak toplum sözleşmesini egemen güce bir boyun eğme ilişkisine değil, ortaklık anlaşmasına dönüştürerek hükümdarın egemenliğini halka bırakmıştır.

Şahsi kanaatimce devletin yanlış hükümetler tarafından yönetildiği zaman insanlar için pozitif yanlarından çok negatif yönlerinin arttığını kabul etmekte olup devletin doğaldan ziyade yapay olarak oluşturulmuş bir kurum olarak değerlendirmekteyim. Tüm bu dezavantajların yaşanmaması için adil bir sistem zorunludur. Gerçekten de insanoğlunun istekleri sınırsızdır. Özellikle ahlaki bir sistemle yetiştirilmeyen toplumların eğer ki yasalarda yok veya gevşek uygulanırsa, suça yönelik hareketler yapılması kaçınılmazdır. Ayrıca siyasal sistemler sadece görünürde değil icraatta da adil olmalıdır. Örneğin; Cumhuriyet ile yönetilen bir ülkede eğer yasalara uyulmazsa ve iktidar bireyleri tarafından paraya tapma gerçekleşirse bu ülke, monarşi ile yönetilen ancak çok adil bir kralın yönettiği ülkeye karşı bile adalet olarak geride kalır. Öyle bir sistem olmalı ki erklerdeki bireyler hem birbirlerini denetleyebilsin hem de denetlenebilsin. Bunun için bir yuvarlak masa sistemi düşünebiliriz. Bu sistemde herkesin arkasında onu denetleyen başka biri vardır. Bu durum üstün ve ayrıcalıklı bir kişi ya da sınıfların oluşmasını engelleyip yasa adı altında halka yapılan zulümler ihtimalini de engelleyecektir. Çünkü her iyi şey kötüye kullanılabilir. Örneğin morfinin tıpta insanların yararı için önemli bir yeri vardır. Ancak morfin uyuşturucu olarak kötü bir şekilde insanlığın zararı için de kullanılabilir. Bunun pratikteki detaylarını özellikle “Modern Ütopya Adil Devlet” yazımda ayrıntılı olarak işlemiştik.

Kısaca toplumun her bireyinin daha fazla söz hakkı olmalı, maddi -manevi konjonktürün elverdiği kadar adil ve eşitlikçi bir sistem benimsenmeli ve özellikle siyaset, ekonomi ve yargı alanında halkçı devrimler yapılmalıdır.

EKONOMİK BÜYÜME VE GSMH YÜKSELİŞİNİN REFAH ANALİZİ

Ekonomik büyüme ile ilgili her zaman haberler duyarız. Ekonomik büyüme; refahla, mutlulukla ilişkilendirilir, büyüme arttıkça işsizlik ve yolsuzluk bitiyormuş gibi bir algı oluşturulur. Ancak gerçek daha farklıdır. Öncelikle tanımsal olarak ekonomik büyüme; belirli bir zaman içerisinde bir ekonominin üretim kapasitesinde ve ekonomik kaynaklarının miktarında meydana gelen artıştır. Bir ülkede bir dönemde tüm mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan milli gelirdeki artışa “iktisadi büyüme” denir. Üretim kapasitesindeki artış GSMH (Gayrisafi Milli Hâsıla), GSYİH (Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla) ya da kişi başı GSMH veya GSYİH’deki artış ile ölçülür. GSMH, bir ülke vatandaşları tarafından ekonomide bir yıl içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerlerinin toplamıdır.

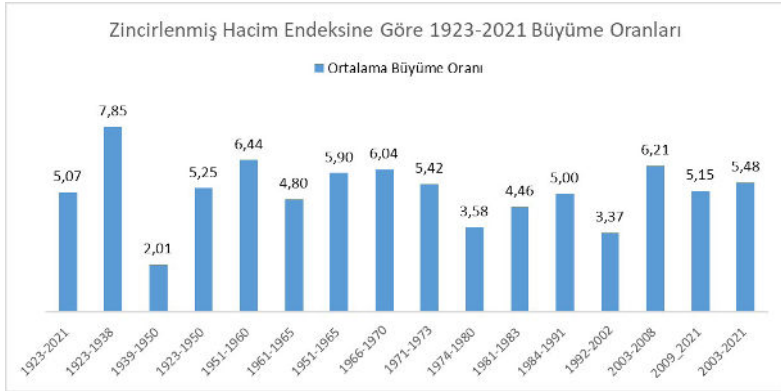
Öncelikle ekonomik büyüme ile kalkınma paralel ilerleyebilir. Ekonomik büyüme sermayenin büyümesi demektir. Bu büyük sermaye artışlarına paralel olarak çoğu zaman işsizlikler ve sefalette yükselir. Ekonomik kalkınma kısaca bir ülkedeki yaşam standartlarının yükselmesidir. Büyüme yalnızca gelirdeki artışı içermesine karşılık, gelişme ise gelir artışı yanında ekonomik, sosyal ve kurumsal yapının da olumlu yönde değişmesini kapsar. Büyümeyi ekonomik ve toplumsal ilerlemeye yönelik

dönüşümler izlemezse kalkınma gerçekleşmez. Kalkınmanın da en önemli gelişmesi gelir dağılımının daha adil olması yönündeki gelişmesidir. Az gelişmiş ülkelerde refah artışı için yalnızca büyüme yeterli olmayıp, ekonomik gelişmeye de gerek vardır.

Ayrıca bir ülkenin GSMH'sinin yükselmekte olması da o ülkenin ekonomik parametrelerinin pozitif yönde ivmelenmesi anlamına gelmeyebilir. Öncelikle GSMH gelirlerinin ne kadar adaletli dağıtıldığı önemli bir faktördür. Örneğin ulusal gelirin %80'ine halkın %10'u sahip oluyorsa sağlıklı bir sonuç çıkmaz. Milli gelir hesaplanırken ülke gelirlerinin nüfusa bölünmesiyle kişi başına düşen miktar baz alınır. Burada homojen bir şekilde paylaşım varsayılsa da gerçekte durum öyle değildir. (En azından Türkiye için) Milli gelirin nasıl paylaşıldığı kritik noktadır. Ülkemizde gelir pastasından küçük bir kesim çok büyük bir pay almaktadır. Gelir adaletsizliğinde OECD ülkeleri arasında ilk sıralarda yer almaktayız. Kapitalizmde ilk amaç insanların ihtiyaçlarını karşılamak değil kârı maksimize etmektir. Mesela bir ekonomi yılda %7 büyürse GSMH 10 yılda 2'ye katlanır. Ancak GSMH'nin yükselmesi refah artışını genelde bu denli yükseltmez. Türkiye'de total hasılayı yükselten önemli kalemlerden biri tüketim harcamalarıdır. Bu durum dengesizliğe yol açar. Sağlıklı büyüyen bir hasılda ise kamu ve özel sektörün fiziki harcama yatırımlarının payları çok yüksektir.

Türkiye'yi örnek verirken kuruluştan bugüne ortalama büyüme oranlarıyla 1923'te emekli olup bir ev alan kişinin şu an altı, yedi ev alması gerekirdi. Ancak gerçek böyle değildir. Gelirin adil dağılımı ile ilgili TÜİK'in 2023 yılına ilişkin "Gelir Dağılımı İstatistikleri"ne bakarsak en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, 2023'te bir önceki yıla kıyasla 1,8 puan artarak yüzde 49,8 olmuştur. En düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay 0,1 puan azalarak yüzde 5,9'a gerilemiştir. Bu oranlara müteakip Avrupada gelir dağılımı eşitsizliğinde Türkiye ilk sırada yer almıştır. Dünyadaki 130 ülke içinde ise

102. sırada yer almıştır. Yani Türkiye’de son yıllarda ekonomik durum nedeniyle yoksul daha da fakirleştirirken zenginler servetlerini hızla artırmıştır. Ayrıca işçilerin milli gelirden aldığı pay azalırken şirketlerin payı artmıştır. Türkiye ekonomisi yüksek hızlı büyüme konjonktürü içinde olmasına rağmen istihdam yaratamamaktadır. Yani, “istihdamsız büyüme” sergilemektedir. GSYİH artışlarının diğer makroekonomik büyüklüklerle de uyumlu olması gereği vardır. İleri teknoloji ve nitelikli işgücü ile çalışan, ihracat kabiliyeti yüksek sektörlerde yoğunlaşarak, ekonomik büyüme ile anlamlı bir dış ticaret politikasının ortaya konması gerekmektedir. Mevcut dış ticaret uygulaması, ekonomiyi sürdürülemez bir dış açığa itmektedir. İhracat rekorlar kırıp, ülke ekonomisi büyürken, dış açığın sürekli artması ülkenin kırılganlığını yükseltmektedir. Ülke ihracatının ithal girdilere bağımlılığının artması, istihdam politikalarını da olumsuz etkilemektedir.

Kaynak; TÜİK

Bu tablodan hareketle Türkiye Cumhuriyeti’nin yıllık ortalama büyüme oranının yüzde 5 olduğu söylenebilir. En az büyüme trendi 2. Dünya Savaşı’nın yıllarında olmuştur. En çok büyüme trendi ise Cumhuriyet’in kurulduğu ilk dönemde yakalanmıştır.

YILLAR	UYGULANAN POLİTİKALAR
1923-1929	Karma Ekonomi Modeli (Devlet ve Liberal) Kalkınma Amaçlı Yabancı Sermayeye İzin ve Yerli Milli Burjuvazi Oluşturma Odaklı Sistem
1930-1939	Büyük Buhran Sonrası İlimli Devletçilik Modeli. Devlet Bazlı ve Devletin Ulaşamadığı Yerlerde Özel Sektör Destekli Model
1940-1949	2.Dünya Savaşı ve Sonrası Sert Devletçilik Modeli, Ek Vergiler Alınması, Marshall ve Truman Yardımları
1950-1959	Liberalizm Modeli, Yerli Burjuvazi Oluşturma Odaklı Sistem, Dış Yardımlar Alma
1960-1969	Planlı Kalkınma Dönemleri, İthal İkameci Politikalar
1970-1979	60-69 dönemine ek olarak Petrol krizi, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ambargolar
1980-1989	Neo-liberal Politikalar Modeli, Devlet Müdahalesi Minimum İ, Serbest Döviz
1990-1999	1994 Krizi, Dışa Açılma Politikası Devamı, IMF Anlaşması
2000-2009	2001 Krizi, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, Liberal Politikaların Devamı, AB ile İlişkilerin Artması
2010 ve sonrası	Mücadeleci Politikalar ve Yeni Krizler

Dünyada da durum benzer şekildedir. Uluslararası Para Fonu, (IMF) nin yayımladığı “Dünya Ekonomik Görünümü” raporunda dünyadaki bireylerin ortalama GSMH’si 2023 yılı itibariyle 13.350 dolardır. Peki bu ortalamayı tutturun ülke sayısının oranı kaçtır dersek tüm dünya ülkelerinin yüzde 30’u bile değildir. (Türkiye’de tutturamıyor) Bu hesaba göre Nijerya’da 4 kişilik ailenin toplam GSMH’si 53.400 dolar olması gerekirken 3.400 dolar bile değildir. Öte yandan dünyanın en zengin 30 ailesi dünyanın yarısı kadar GSMH toplamaktadır. Peki, ülkemizde ters giden şey nedir? Neden büyüme arttığı halde yoksullaşma artmaktadır? Bir ülkenin en önemli iktisadi araçlarından birisi olan ekonomik büyüme, “yoksullaşmaya neden olabilir mi?” sorusundan hareketle araştırmalarını yürüten Bahagwati, “Yoksullaştıran Büyüme” hipotezini, 1958 yılında gerçekleştirmiş ve bu çalışmanın ardından hipotez, pek çok bilim insanının

çalışmasına konu olmuştur. Nispeten gelir düzeyi daha düşük olan küçük bir ülke dış ticaretin taraflarından biri olduğunda ve dış ticaret sonucunda bu ülkenin dış ticaret hadlerinde bozulma yaşandığında bu ülkelerde yoksullaştıran büyüme olayı görülebilmektedir. Bu ülkede yaşanan ekonomik büyüme ülkenin daha zengin ve refah seviyesi daha yüksek bir ülke haline gelmesinden ziyade, ekonomik büyüme yaşanmadan önceki durumdan daha düşük bir seviyeye gelmesine neden olabilmektedir. Bu duruma ülkelerin dış ticaret hadlerindeki çarpıklıklar neden olmaktadır. Türkiye için elde edilen sonuçlar istihdam yaratmayan bir ekonomik büyümenin varlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca ilgili çalışmalarda ihracatın büyük bir bölümünün ithal girdiler ile yapılması gerekçesiyle, döviz kurunda meydana gelen değişikliklerin, ithal girdi fiyatlarını etkilediğini bu durumun doğrudan ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğunu belirtilmiştir. Türkiye'nin 1980 sonrası uygulamaya başladığı bu politikalardaki amaç ekonomik büyümeydi. Fakat ihracata dayalı büyüme modeline dayanarak hedeflenen büyüme seviyelerine ulaşamadığı görülmüştür. Buna ek olarak, Türkiye'nin ithalat oranı ihracata oranla çok daha hızlı büyümüştür. Türkiye için dış ticaret hadlerinde bozulmaların yaşandığı bir sürecin varlığı söz edilmeye başlanmıştır. Türkiye'nin ticari anlamda üretim yapısı incelendiğinde ithal hammadde ve ara mallara bağımlılığı göze çarpan ülkelerden biridir. İhraç edilen malları üretebilmek için ithalat yapılması gerekmektedir. Bu da Türkiye için döviz kuru politikasının ayrıca önemli olduğunu ifade etmektedir. Döviz kurunda yaşanan yükselişler üretim için gerekli olan hammadde ve ara malın ithalatını güçleştirmekte, üretim sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle Merkez Bankalarının para politikaları içerisinde yer alan döviz kuru politikasını doğru bir şekilde belirlemesi gerek görülen hususlardan bir tanesidir. Özellikle de çoğu ithal hammadde ve ara malın ABD doları cinsinden temin edilmesi nedeniyle ABD dolarının kuru ülke için kritik noktalardan biri olarak göze çarpmaktadır.

Ülkeler arası karşılaştırma yaparken sadece GSMH ve ekonomik büyüme ölçüt alınmamalıdır. Bir toplumun yaşam kalitesi, eğitim kalitesi, yaşadığı yerin altyapısı, bilimin gelişmişliği, adaletin tarafsızlığı gibi pek çok ölçüt vardır. Bunları araştırmada 2 kaynak önemli yer tutar. Bunlar Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “İnsani Gelişmişlik Endeksi” ve Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan ‘Küresel Rekabet Raporu’dur.

İnsani Gelişmişlik Endeksi; Dünya’daki ülkeler için yaşam uzunluğu, okuryazar oranı, eğitim ve yaşam düzeyi doğrultusunda hazırlanan bir ölçümdür. İnsanların düzgün yaşaması, özellikle çocuk hakları için bir ölçün teşkil eder. Bu araştırma sonucunda bir ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan ya da gelişmemiş bir ülke olduğu; bunun yanı sıra ekonomisindeki etkinin yaşam niteliği ne düzeyde etkilediğini gösterir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan “2022 İnsani Gelişme Raporu”na göre Türkiye 191 ülkeden 48. sırada yer almıştır. Bu raporda dünya genelinde beklenen yaşam süresi, eğitim ve ekonomik refah gibi ölçütler baz alınır. İnsani Gelişme Endeksi’nin zirvesinde 84 yıllık beklenen ömür, 16,5 yıllık eğitim süresi ve 66 bin dolarlık medyan gelirle İsviçre yer almıştır. Listenin sonunda ise 55 yıllık ömür, 5,5 yıllık eğitim ve yıllık ortalama 768 dolarlık gelirle Güney Sudan bulunuyor.

Küresel Rekabet Endeksi ise dünya ülkelerinin, rekabetçilik puanlarına göre sıralanmış bir listesidir. Ülkelerin rekabetçilik puanları Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl tekrar edilen kapsamlı bir çalışma ile ölçülür. Dünya Ekonomik Forumu, rekabetçilikle ilgili olarak ülkelerin üretkenlik düzeylerini, kurumlarının, politikalarının ve faktörlerinin birbirleriyle etkin çalışıp çalışmadığını analiz ederek Küresel Rekabetçilik Raporu’nu her yıl yayımlamaktadır. 2005 yılından bu yana, artan sayıda ülke ve kurum tarafından ulusal rekabet gücü konusunda kıstas olarak göz önünde bulundurulanan Küresel Rekabetçilik Endeksi’nin net yapısı, her ülkeye ulusal rekabet gücünü, zayıf

ve güçlü yönlerini belirlemesinde yardımcı olmakta, politika reformu süreçlerinde yol gösterici olmaktadır.

TEMEL GEREKSİNİMLER	ETKİNLİĞİ ARTTIRICILAR	GELİŞMİŞLİK FAKTÖRLERİ
1) Kurumlar	5) Yüksek Eğitim ve Öğretim	11) İş Gelişmişliği
2) Altyapı	6) Mal Piyasası Etkinliği	12) Yenilikçilik
3) Makroekonomik Çevre	7) İşgücü Piyasası Etkinliği	
4) Sağlık ve Temel Eğitim	8) Finansal Piyasa Gelişimi	
	9) Teknolojik Hazırlık	
	10) Piyasa Büyüklüğü	

Tabloda rapordaki toplam faktörler gösterilmektedir.

Türkiye'nin temel gereksinimler, etkinliği arttırıcılar ve yenilikçi gelişmişlik faktörleri açısından sıralaması;

	2015-2016 (140 Ülke)	2016-2017 (138 Ülke)	2017-2018 (137 Ülke)
Küresel Rekabet Endeksi	51	55	53
A.Temel Gereksinimler	57	56	60
1)Kurumlar	75	74	71
2)Altyapı	53	48	53
3)Makroekonomik Stabilit- te-Çevre	68	54	50
4)Sağlık ve Temel Eğitim	73	79	84
B.Etkinliği Arttırıcılar	48	53	51
5)Yüksek Eğitim ve Öğretim	55	50	48
6)Mal Piyasasının Etkinliği	45	52	53
7)Emek Piyasasının Etkinliği	127	126	127

8)Finansal Piyasa Gelişimi	64	82	80
9)Teknolojik Hazırlık	64	67	62
10)Piyasa Büyüklüğü	16	17	14
C.Yenilikçilik ve Gelişmişlik Faktörleri	56	65	66
11)İş Gelişimi	58	65	67
12)Yenilikçilik	60	71	69

Kaynak: Son 3 Yıla Ait The Global Competitiveness Report Verileri

Ayrıca Küresel Rekabetçilik Endeksinde Türkiye'nin 2016 ve 2017 yılına ait Kamu ve Özel Kurumlar hakkındaki sıralaması şöyledir;

	2016 YILI (140 Ülke)	2017 YILI (138 Ülke)
1-KURUMLAR	75	74
A. KAMU KURUMLARI	73	78
1.Mülkiyet Hakları	61	77
Mülkiyet Hakları	53	62
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	82	95
2.Etik ve Yolsuzluk	59	50
Kamu Fonlarının Dağıtımı	54	38
Politikacılara Güven	76	74
Düzensiz Ödemeler ve Güven	52	55
3.Kamuya Müdahale	102	100
Yargı Bağımsızlığı	107	107
Hükümet Kararlarındaki Yanlılık	84	80

4.Kamu Sektörü Performansı	63	72
Devlet Harcamalarının İsrافی	38	38
Yönetmeliklerin Düzenlenmesi	65	71
Anlaşmazlıkların Çözümünde Yasal Çerçevenin Etkinliği	76	96
Politikacıların Şeffaflığı	41	47
5.Güvenlik	85	87
Terörün İşletmelere Maliyeti	112	119
Suç ve Şiddetin Maliyetleri	61	76
Organize Suç	69	77
Polis Hizmetlerinin Güvenilirliği	103	68
B. ÖZEL KURUMLAR	73	72
1.Kurumsal Etik	99	93
Firmaların Etik Davranışları	99	93
2.Hesap Verebilirlik	55	57
Denetim ve Raporlama Standartları- nın Gücü	82	82
Şirket Yapılarının Etkinliği	74	57
Hissedarların Paylarının Korunması	66	82
Yatırımcının Korunması	13	20

	2016 YILI (140 Ülke)	2017 YILI (138 Ülke)
MAKROEKONOMİK ORTAM	68	54
Devlet Bütçe Dengesi	40	23
GSMH	103	94
Enflasyon	128	121
Devlet Borçları	45	27
Ülke Kredi Notu	-	98

Bu tablolardaki sıralamaların çoğunda ülkesel olarak rekabet ve insani gelişme olarak dünya standartlarının altında kaldığımızı söyleyebiliriz. Piyasa büyüklüğü olarak dünyada ilk 20 de olan ülkemiz için bu sonuçlar üzücüdür. Yatırımlarda yatırımcıların korunmasına rağmen de desteğin azalıyor olması uluslararası güven kaybını gösterir. Ülke kredi notu olarak da geri sıralarda olmamız, enflasyonun ve kur dengesinin kıvrak olması da buna nedendir. Kur artışı ile başlayan olumsuz durum faiz ve maliyet enflasyonu artışıyla devam eder.

Ülkemiz 2000’li yıllar itibariyle; 1960’lardaki ithal ikameci sanayileşmeyi bırakıp, 1980’lerde başlanan neoliberal politikalarla dirilmeye çalışan, dış müdahalelere açık, kapitalist sistem düzenini kendine inşa etmeye çalışan, stabil fiyat politikası olmayan, düşük gelirlielerin yoğunlukta olduğu bir ülke olarak büyüyen kamu borçlarını devleti küçültüp özel sektöre devretmeye çalışan ve IMF tarafından alınan borçlarla kısa vadeli çözüm yollarını deneyen bir ülkedir. Özelleştirmelerle devletin rolünü küçültülüp özel sektörden likidite akışı sağlamak ve kamu kaynaklarını zararına finanse etmek yoluna gidilmiştir. Bu şekilde birkaç yıl büyüme oranı ve milli gelir yükselse de özellikle 2013 ve 2014 sonrası yine işler ters gitmeye başlamıştır. Aslında bu durum ülkemizde defalarca yaşanmıştır. Borçlanmalara ve rantlaşmaya dayalı ucuz döviz kaynaklarıyla sağlanmaya çalışılan ekonomik gelişmeler, kaynakların tükenmesiyle yerini krizlere bırakmıştır.

Ülkemizde büyük üretim imkânları ve gücü bulunmaktadır. Mesele imkânları elverişli ve doğru kullanmaktır. Devlet, sektörlerdeki pasif rolünü bırakmalı kazanan sektörler oluşturmaya denemelidir. Bu şekilde yapamayınca da yabancı sermayelere muhtaç kalıyor sonradan ölçsüz büyüyüp gerileme sürecine giriyoruz. Yükselen kur ve enflasyonlarla da yabancı sermayeye talep, borç yükü olarak geri dönmektedir. Dışa bağıllık ve fiyat istikrarını çözememe sorunu yüzünden dışarıda oluşan mali

krizlere karşı çok hassas olmaktadır. Ayrıca bankalar enflasyonun stabil olmamasından dolayı vade riskini azaltmak için uzun vadeli ve aynı faizli ticari kredi vermekten çekinmektedir. Yüksek faizle kredi almak istemeyen firmalar ise çareyi dövizde bulur. Enflasyonla mücadele de daha ciddi adımlar atılmalıdır. Düşük enflasyon ve fiyat istikrarı bu açıdan çok önemlidir. Üretkenlik ve ekonominin direncini yükseltecek reformlar yapılmalıdır.

DEMOKRASİ GERÇEKTEN DEMOKRATİK Mİ?

Demokrasi kavramını ilk olarak Antik Yunanlılar M.Ö. 500 yıllarında Yunan literatürünü kullanarak ortaya atmış ve bu kavram günümüze kadar gelmiştir. Antik Yunanlılarda demokrasi, diktatörlük ve tiranlığa karşı halkın kendi kendini yönetebileceği anlayışından ortaya çıkmıştır.

Yunan literatüründen gelen demokrasi ifadesindeki “demos”, halkı ifade ederken “kratos” ise hükmetmek, idare etmek anlamına gelmektedir. Günümüzde kelime anlamından hareketle genelde en yaygın biçimi ile “halkın kendi kendini yönetmesi” olarak tanımlanır. İlk örnekleri Yunan polis devletlerinde görülmüştür. Bugün yeryüzündeki en ortak ve meşru görülen yönetim şekli demokrasidir. Bu, ülke yönetiminde söz sahibi olmak adına sıradan vatandaşların artan istekleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir siyasal sistemdir. Demokrasi; halkı, onun iradesine bağlı olarak hükümdar ve kanun koyucu kılmaktadır. Halk iradesi nasıl ortaya çıkar? Bunun için yurttaşların çoğunluğunun veya tümünün iradesinin aynı yönde olması mı aranmalıdır? Demokrasi eşitliği mi liyakati mi esas alır? Seçimle iktidara geldiklerini dolayısıyla demokratik yönetime sahip olduklarını savunan Saddam Hüseyin, Hüsnü Mübarek ve Beşar Esad yönetimleri de demokrasi olarak kabul edilebilir mi? Veya seçme ve

seçilme hakkını kullanmak bir yerin demokrasi olması için yeterli midir? Düzenli ve özgür seçimlerin yanı sıra erkler ayrılığı, hukuk devleti, düşünce ve ifade özgürlüğü, sivil toplumun katılımı ve özgür medya demokrasi için neyi ifade eder? Sorularına verilen cevaplar farklı demokrasi modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Demokrasi halkın egemenliğini ve halkın yönetimini ifade eder. Halkın yönetiminden ise temel siyasi kararları almak ve bunları uygulamak anlaşılmaktadır. Oysa halklar günümüzde bu kararları ve uygulamalarını bizzat kendileri yapmazlar. Bunun yerine bu karar alma ve alınan kararların uygulanmasını seçtikleri temsilciler yoluyla gerçekleştirirler. Günümüzde bu dolaylı (temsili) demokrasi olarak ifade edilmektedir.

Temsili demokrasi: Millete ait olan egemenliğin, milletin düzenli olarak belirli periyotlar için seçtiği temsilciler aracılığı ile kullanıldığı demokrasi türüdür. Temsili demokraside seçim temel araçtır. Her ne kadar seçmen ile temsilci arasındaki bağ seçimden seçime kurulmakta ise de dilekçe hakkı gibi usullerle vatandaşın yönetime katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Temsil kavramının kökenine baktığımızda demokratik yönetimlerde değil; aksine Orta Çağ'daki demokratik olmayan monarşik yönetimlerin ekonomi ve savaş politikaları için oluşturdukları bir sistem olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Çoğu düşünür tarafından 18. yüzyılda büyük ölçekli modern devletlerin demokrasi için tek şansı olarak nitelendirilen temsil kurumu, aslında antidemokratik yönetimler tarafından oluşturulmuştur ve kökenini feodal hukuk oluşturmaktadır. Bu bağlamda, temsil kurumu orta çağda vergi ödenmesi, ordu kurulması ve kanunların yapılması için yüksek rütbeli din adamlarının ve halkın üst sınıfına mensup bazı yurttaşların oluru almak için temsilcilerin seçilmeye başlamasıyla gelişen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Temsili demokrasi milli egemenlik teorisine dayanmaktadır. Temsilci, tüm milletin

temsilcisi konumundadır. Temsili demokrasilerde temsiliyet mekanizmasının gerçekleşerek çalışabilmesi için günümüzde siyasi partiler aracılık etmektedir. Temsili demokraside temel araç seçimdir. Burada temsilci ile seçmen arasındaki ilişki sadece seçimlerde kurulsa da bazı yöntemlerle halkın egemenliğe iştirakinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Milli egemenlik kuramına dayanan temsili demokrasi de halk adına seçilen temsilci, sadece seçildiği yörenin değil, tüm vatandaşın temsilcisi konumundadır. Ancak gerek vekillerin tam olarak halkın düşünce ve taleplerini yansıtmaması, gerekse seçimlerdeki yanlış yönlendirme nedeniyle amaç dışı sonuçlar ortaya çıkabilmektedirler. Demokrasi, 'halk' ve 'yönetim' terimlerinin herhangi bir apaçık anlamıyla halkın fiilen yönettiği anlamına gelemmez. Demokrasi, yalnızca halkın kendilerini yönetecek adamları kabul etme veya reddetme fırsatına sahip olması anlamına gelir. Temsili demokrasi günümüzde de sıklıkla uygulanan bir demokrasi modelidir.

Halk seçtiği temsilciler aracılığıyla iradesini ortaya koyar. Halk egemenliğin aracısıdır. Ancak halk iradeyi bizzat yerine getirmeyebilir. Halkın sahip olduğu bütün hakları onun adına temsilcileri kullanmaktadır. Temsili demokraside vatandaştan beklenenler epeyce sınırlıdır, seçimlerde oy kullanarak kendi adına siyasal gücü kullananları belirlemek ve o siyasal gücün belirlediği kurallar içinde yaşamaktır. Yurttaşlar, iktidarın başarısını verdiği oylarla değerlendirebilmektedir. Görüldüğü gibi temsili demokrasilerde daha çok pasif bir yurttaş öngörülmüştür. Bu dezavantajlar Antik Yunan'dan beri keşfedilmiştir. Platon, tiranlığın devletin en kötü hastalığı olduğunu ve buna da demokrasi'nin yol açtığını söylerken, Aristo demokrasiyi doğru anayasadan sapma olarak tanımlamaktadır.

Bu sistemde gözlemlenen risk ve aksaklıkların bir kısmı aşağıdaki maddelerde özetlenmiştir

- Adil bir seçim sistemi olmaması.
- Temsilcilerin belirlenmesinde objektif kıstaslar yerine bireysel menfaat ve ilişkilerin öne çıkması.
- Algı yönetimi ile halkın gerçek dışı olaylara ikna edilecek yanlış yönlendirilmesi.
- Seçimlerde toplumun zafiyetlerinden faydalanılarak eğilimlerin yönlendirilip, seçmene yanlış tercih yaptırılması.
- Toplumun cahil bırakılarak bunun seçimlerde istismar edilmesi.
- Adayların halkın karşısına birlikte çıkmasına imkân veremeyerek eksik ve hatalı seçim ve değerlendirme yaptırılması.
- Seçimlerde hile ve hileli yönlendirmeler ile haksız sonuç elde edilmesi.
- Seçilen yöneticilerin tüm güçleri elinde tutma ve bunu bırakmama eğilimi.
- Halkın cehaleti, yöneticilerin menfaatçi olması ve basiretsizliğinin istismar edilmesi.
- Adalet kavramının önemsizleştirilerek adaletten uzaklaştırılması, işlenen suçların karşılığını bulmaması.
- “Gerçek en çok tekrarlanan yalandır” sözüne göre propaganda ile yalanlara inandırma.
- Denetim ve oto denetim mekanizmaları etkisizleştirilerek, yapılan yasadışı işlerin gizlenmesi.
- Şeffaflık, tartışarak doğruyu bulma ve hesap verilebilirlikten uzaklaştırılması.
- Seçim sisteminin yöneticilerinin iktidardakilerin istedikleri sonucun alınması için yönlendirilmesi.

Doğrudan Demokrasi: Halkın yönetim faaliyetlerine arada vekil olmadan doğrudan katıldığı modeldir. Doğrudan demokrasini diğer bir adı da saf demokrasidir. Yasa ve politikaların halk tarafından belirlendiği bir demokrasi türüdür. Bu bağlamda, doğrudan demokrasinin belirleyici niteliği yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerinin doğrudan ve etkin olarak halk tarafından yürütülüyor olmasıdır. Atina şehir devletinde, İsviçre de ve bağımsızlık savaşı yıllarına ABD’de görülen demokrasi türüdür. Diğer bir ifadeyle temsili demokrasinin tersidir. Bunun en önemli 3 olumlu 3 de olumsuz yönü sıralanmaktadır. Olumlu yönleri; tam hükümet şeffaflığı, hükümetin daha fazla hesap vermesi, daha büyük vatandaş iş birliği mantığı yatmaktadır. Olumsuz yönleri ise, zor karar alınması, katılımın düşmesi, büyük sorunların kısa zamanda çözülememesi gelmektedir. Atina’nın yönetim sistemi tam olarak halk tarafından doğrudan yönetim üzerine kuruluydu. Atina’nın yasama organı olan “Ecclesia” adı verilen halk meclisine, yurttaş olarak kabul edilen yetişkin (18 yaş üstü) ve özgür erkeklerin tamamının katılması mümkündü. Küçükler, kadınlar, yabancılar ve köleler sitenin yasama faaliyetlerine katılma hakkına sahip değildi. Bu bağlamda, Atina demokrasisi geniş katılımı esas almakla birlikte dışlayıcı bir özellik de taşımaktadır. Ecclesia’ya katılan herkesin söz alıp tartışmalara katılmaya, bir yasa tasarısı sunmaya ve oylamanın gizli yapılmasını istemeye hakkı vardı. Yurttaşlar meclislerde kararı oy çokluğuyla ve el kaldırarak alırdı. Her yurttaş istediği sorunu gündeme getirebilir, yasa teklifi yapabiliirdi. Meclis başkanı da yine Atina demokrasisinin ayırt edici özelliklerinden biri olan kura sistemine göre belirleniyordu. Meclis başkanlığı görevi her gün kurayla belirlenen bu yurttaşlardan biri tarafından yapılıyordu. Her yurttaşın meclis başkanı olma olanağının bulunması, Atina demokrasisinin niteliğini anlatan iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasama organı Ecclesia yılda 40 kez olağan olarak toplanırdı ve oturumları bir gün sürerdi. Toplantıya katılan yurttaşlara belirli bir ücret ödenmekteydi. Meclis, Atina’nın yö-

neticilerini seçmekle, siyasal davalara bakmakla ve dış politikaya ilişkin kararlar almakla yetkiliydi. Meclisin gündemi Atina'nın yürütme organı olan "Beş yüzler Konseyi" tarafından belirlenmekle birlikte asıl tartışma ortamı ve karar alma süreci mecliste oluşmaktaydı. Beş yüzler Konseyi, günümüzün yürütme organlarından farklı olarak 500 yurttaştan oluşan oldukça kalabalık bir organdı. Konsey'in yapısı Atina'daki kabileleri ve yerel birimleri içerecek şekilde düzenlenmişti. Buna göre, her kabilede kurayla seçilen 50 yurttaş 1 yıl süreyle Konsey'de üye olarak görev yapmaktaydı. Konsey'e başkanlık edecek yurttaşın belirlenmesi de yine Atina demokrasisine özgü bir biçimde gerçekleşiyordu. Konsey içinden kurayla belirlenen bir yurttaş 24 saat boyunca devlet başkanlığı görevini üstleniyordu. Bu rotasyona dayalı bir kura sistemiydi. Bir kez devlet başkanlığı yapan yurttaşın bir daha bu görevi yapma olanağı yoktu; bu durumda Atinalı yurttaşların büyük bir kısmının sitenin en yüksek makamında bulunmasının yolu açılmış oluyordu. Atinalı yurttaşlar yasama ve yürütme faaliyetlerinde olduğu gibi yargı faaliyetlerinde de doğrudan rol alıyorlardı. Yargı faaliyetleri günümüzdeki gibi profesyoneller tarafından değil, yurttaşlar tarafından yürütülüyordu. Mahkemeler yerine kurayla belirlenen halk jürileri vardı. Halk jürilerinde yer alabilmek için yurttaş olma, 30 yaşını doldurmuş olma ve siteye karşı mali yükümlülükleri yerine getirmiş olma koşulları bulunmaktaydı. Her idari birimde yaşayan 6000 kişi için 600 kişi yargılama amaçlı görevlendirilirdi.

Doğrudan demokrasinin başlıca öğeleri;

Referandum: Kararların doğrudan halka sorularak çoğunluğun tercihine uyulması

Halk Girişimi: Halkın kendi hazırladığı yasayı oylama

Halkın Vetosu: Parlamentoda hazırlanan yasanın kabulü için halkın belli sayıda imza toplayarak oylama istemesi

Azil: Halkın kamu görevlilerini görevden alınması için oy-lama yapılması

Jüri Sistemi: çoğunlukla mahkemelerde kullanılan yapıda, kararı halktan belirlenen jürinin vermesi

Demokrasinin ilk anlamından ödün vererek, bir diğer de-yişle halkın etkin katılımını göz ardı ederek uygulanan bu de-mokrazi, gerçek anlamda demokrasi sayılabilir mi? Temsili bir sistemde yurttaşlığın en önemli ifadesi olan oy verme işlemi va-tandaş tarafından sandığa gitmeyip oy kullanmama davranışı ile reddedildiğinde hâlâ demokrasinin sürdüğünü söylemek müm-kün mü? ABD’li siyasi teorisyen Benjamin Barber bu durumu temsili demokrasilerin iflası olarak yorumlamaktadır ve tem-silin katılımı ve yurttaşlığı yok ettiğini savunmaktadır. İtalyan Siyaset Bilimci Sartori’ye göre ise geniş ölçekli demokrasilerde seçimler ve temsil zorunludur; ancak demokrasinin zayıf nokta-sını oluşturanlar da yine bu kurumlardır. Temsili demokrasiler-de halkın bir idare gücünden değil ancak kontrol gücünden söz edilebilir. Temsili sistem bir katılım sisteminden ziyade denetim mekanizması olarak işlemektedir. Bunlarla birlikte, doğrudan demokraside halk yönetim faaliyetlerine doğrudan ve aktif bir biçimde katılmaktadır. Yöneten ve yönetilen ayrımı temsili de-mokrasilerde olduğu kadar keskin çizgilerle belirlenmiş değildir. Tahminen Atina demokrasisinde yaşayan bir kimse bugün “de-mokrazi” adını verdiğimiz yönetimleri görseydi bunu demokrasi olarak adlandırmazdı.

Şu anda yaşadığımız neoliberal çağda demokrasi, oligarşik ve plütokratik (yönetimin zenginlerce paylaşımı) yönetimleri meşrulaştıran ve yağmaları legalleştiren bir araç olmuş durum-dadır. Artık demokrasi günümüzde temsili hükümetlere ve pi-yasa ekonomisine indirgenmiştir. Demokraside vatandaşlar tar-tışmalara müdahil olamazsa ve yasalara ve yönetmeliklere itiraz etme hakları yoksa demokrasi sadece sözde olmuş olur.

Oy kullanarak seçilen vekilleri halk temsilci olarak seçer ama seçilenler seçenleri temsil etmez. Böylece demokrasi sadece görüntüde kalmış olur. Aslında sistem yine hep zengin sınıfa çalışır. Bu durum tarihte de böyle süregelmiştir. Zengin sınıf ilk önce kralla ittifak kurarak soylular ve kilisenin etkisini bitirmiş sonra ise işçiler ve köylülerle ittifak kurarak kralın etkisini bitirmişlerdir. Bunu temsili demokrasi adıyla yapmışlardır. Şimdi tüm bunları düşündüğümüzde aslında yönetimin değil yönetenlerin değiştiğini ve halkın yine sistem içinde devre dışı kaldığını görürüz. Evet, belki artık babadan oğula bir hükümdarlık sistemi yoktu ya da hükümdarlığın temeli dinsel güce dayalı değildi.

Bunlar da bir gelişmeydi tabii. Sonuca baktığımızda ise eskiden din adına yapılan sömürü ve zulüm şimdilerde ise ulus adına ulusal çıkarlar için yapılmış oldu.

Peki halk ne kazandı? Eskiye göre ne değişti? Gerçekten halk egemen mi oldu? “Halk, temsilciler seçmek zorundadır çünkü kendisi kendi çıkarları için karar vermekten yoksundur demek mi demokrasi?” Toplumun yararını ancak temsilciler mi biliyor?

Zengin sınıfın amacı ve içinden geçip gizlediği cümleler tam da şunlardı; temsili sistem olmalı çünkü bizden başkası ülkeyi yönetemez. Emekçi halk bizi yönetemez çünkü cahiller, paraları yok ve bu işlerin ehli değiller. O zaman halk seçimlerle bizi seçsin çünkü zenginiz, işin ehliyiz ve ancak biz yönetiriz. Partiye bağış yaparız (rüşvet vermenin yumuşatılmış ve legal karşılığı) ve biz vekil listesine gireriz. Asgari ücretli halk vekil olacak değil ya! Nasıl olsa siyasi partiler çoğu ülkelerde şirket gibi yönetiliyor.

Toplumsal zenginliğin küçük bir azınlık sınıf içinde toplandığı, halkın çoğunun açlık sınırında yaşadığı koşullarda sırf siyasi partiler, seçimler, oylama ve parlamento var diye o ülkede demokrasi olmuş oluyor. Bunun adı halk egemenliği oluyor! Sabahın 7'sinde işe gitmek için soğukta 1 saat yürüyen, akşama

kadar çalıştığı lokanta da tabak yıkayan ve her gün “acaba patron beni kovar mı” korkusuyla yaşayan bir birey 4 senede 5 senede bir oy veriyor diye demokrasi olmuş, halk iradesi olmuş oluyor(!)

Böyle bir sistem demokrasi sayılmaz, sayılamaz. Halkın tüm bireylerinin gerekli gördüğü zaman kendilerinin toplanarak yerel ya da ülkesel referandum talep etme, yasalar teklif etme-veto etme, gerektiği zaman yine belirli çoğunluk sağlanarak yöneticileri azletme gibi hakları olmalıdır.

KAYNAKÇA

Yaşar Nuri Öztürk - Kur'an-ı Kerim Meali,

Süleymaniye Vakfı - Kur'an-ı Kerim Meali,

İhsan Eliaçık - Adil Devlet

İhsan Eliaçık - Demokratik Özgürlükçü İslam

ABBASİLER TARİHİNDE (H.255-270/M.869-883) ZENCİ İSYANI, SEBEP
VE SONUÇLARI Musa BAYDAR

ABBASİLER DÖNEMİ (H.255-270/MS.869-883) BAĞDAT'TA ZENCİ İS-
YANI VE ALİ B. MUHAMMED'İN ROLÜ THE ZANJ REBELLION IN BAGHDAD
AND THE ROLE OF ALI IBN MUHAMMAD Canan Özlem ÖZBERK

<https://sorularlailamiyet.com/sunneti-terk-edip-yalniz-Kur'an-i-le-amel-etmek-isteyenler-var-bu-konuda-ne-dersiniz-0>

Kur'an Işığında Nebi ve Resul Arasındaki Farklar - Ali Aydın

Yrd. Doç. Dr. Osman Demir - Marksizmin Ardından

Barlas "What do Hegel and Marx Have in Common?"

<https://ihsaneliacik.com/>

<https://www.suleymaniyevakfi.org/>

<https://www.kurandakidin.com/>

Hayali Cemaatler Benedict Anderson

Ulus ve Ulusçuluk Ernest Gellner

Milletler ve Milliyetçilik Eric J. Hobsbawn

Calhoun, Craig, Nations Matter-Culture, History and the Cosmopo-
litan Dream

Liebich, Andre, "Must Nations Become States?"

Guibernau, Montserrat, Nations without States-Political Communi-
ties in a Global Age,

- Birch, Anthony H. Nationalism and National Integration,
Eric J. Hobsbawm- Milletler ve Milliyetçilik Dr. Davut Taş
Milliyetçi İdeolojinin Tarihsel Gelişimi, Canan Mazlum Aksoy
Kapitalizm ve Uluslaşma, Örsan Ö. Akbulut
ENGELS, Friedrich, Peasant War in Germany, Neue Rheinische Zeitung
FAULKNER, Neil, Marksist Dünya Tarihi Yordam Kitap, İstanbul 2016
MILLER, Doulgas, Armies of the German Peasants' War, Osprey Publishing, Oxford 2003
PELZ, William, Modern Avrupa Halkları Tarihi, Kolektif Kitap, İstanbul 2017
TİMUR, Taner, Mutlak Monarşi ve Fransız Devrimi, Yordam Kitap, İstanbul 2017
Britannica, "Thomas Müntzer" Biography. Retrieved from
Das Kapital. Kritik Der Politischen Ökonomie Karl Marx
Das Kommunistische Manifest Karl Marx Friedrich Engels
Milliyetçilik Tartışmalarında Tarih ve Geçmişin Rolü, Eric J. Hobsbawm ve Anthony D. Smith'in Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi Süleyman Güder
Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir? Temuçin F. ERTAN Orhan ÖRS
CARR, Edward Hallet, (2015), Milliyetçilik ve Sonrası, İstanbul: İletişim Yayınları.
SMİTH, Anthony D. (2016), Milli Kimlik, İstanbul: İletişim Yayınları.
HAYES, Carlton J. (2010), Milliyetçilik; Bir Din, İstanbul: İz Yayıncılık
HUBERMAN, Leo (2017) Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla, İletişim Yayınları
N. Buharin - E. Preobrajenski Komünizmin Abecesi
WALLERSTEIN, Immanuel, (2013), Irk, Ulus, Sınıf; Belirsiz Kimlikler, İstanbul: Metis Yayınları.

<https://www.indyturk.com/node/635421/ya%C5%9Fam/irk-bak%C4%B1m%C4%B1ndan-saf-toplumlar-var-m%C4%B1>

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1FTCC6UyauUeBhPrA-9aHzr7DLEnVq5q-wnTsfpe2a9Jg/edit?gid=17#gid=17>

Hamitoğulları, B. (1978). Çağdaş iktisadi sistemler. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay.

Sauerland, D. (2015). Germany's social market economy: A blueprint for latin American Countries?

Siems, M., ve Schnyder, G. (2014). Ordoliberal lessons for economic stability: Different kinds of regulation, not more regulation. Governance,

İltaş, T. (2019). Ekonomik krizlerin politik sonuçları: Aşırı sağın yükselişi.

KÜRESEL KRİZ, SOSYAL PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞ İÇİN BİR FIRSAT OLABİLİR Mİ? Cemil ERARSLAN ve Yüksel BAYRAKTAR

ORDO LİBERALİZM VE SOSYAL PİYASA EKONOMİSİ Neşe Önder Yaşar ,Muhammed Karataş

Neo-Liberalizmin Teorik Açmazları ve Pratik Sonuçları: Bir Paradigma Krizi Bülent Evre

YENİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI İÇİN BİR EKONOMİK ANAYASA ÖNERİSİ Prof.Dr. Ahmet Burçin YERELİ

Kamu finansmanında Demokratikleşme ve Ekonomik Anayasa Önerisi Arş. Gör. Ramazan Gökbnar

Uçkaç, A. (2019). Neoliberalizm ve küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkisi. Mülkiye Dergisi, 43

<https://tarihakli.com.tr/tr/1525-alman-koylu-savasi>

https://isamveri.org/pdfdrg/D01673/1999_4/1999_4_YILDIZMC.pdf

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1019923>

<https://tr.wikipedia.org/>

<https://adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/K%C3%9CRESEL%20REKABET%C3%87%C4%B0L%C4%B0K%20ENDEKS%C4%B0%20T%C3%9CRK%C4%B0YE.pdf>

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/426152>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/86063>

<https://www.mahfiyegilmez.com/2012/09/buyume-baska-sey-ge-lisme-baska.html#:~:text=G%C3%BCnl%C3%BCK%20konu%C5%9Fma-da%20%C3%A7o%C4%9Fu%20kez%20birbiri,ekonomik%20geli%C5%9F-me%20ve%20ekonomik%20b%C3%BCy%C3%BCme>.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-62829958>

<https://eurasianacademy.org/index.php/eurasian/article/view/420/1153>

<https://adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/K%C3%9CRESEL%20REKABET%C3%87%C4%B0L%C4%B0K%20ENDEKS%C4%B0%20T%-C3%9CRK%C4%B0YE.pdf>

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2779048>

<https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/14f-5f093-bc05-45ca-ad2d-7874e53db204/content>

Fikret Başkaya Yeni Paradigmayı Oluşturmak

Mehmet Ali Ağaoğulları Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasi Dü-şünceler

<https://sorularlailamiyet.com/sunneti-terk-edip-yalniz-kuran-ile-a-mel-etmek-isteyenler-var-bu-konuda-ne-dersiniz-0>

HÜSEYİN ANIL ASLAN

DEVİRİMCİ KUR'AN MÜSLÜMANLIĞI

